

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПІДРУЧНИК

*За загальною редакцією
професора С. С. Вітвіцького*

Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
від 24 листопада 2021 року, протокол № 5

Автори:

Вітвіцький С. С. (кер. автор. кол., глава 7); **Тулінов В. С.** (глава 4); **Мердова О. М.** (глава 1, 2, 12); **Веселов М. Ю.** (глава 9); **Буга Г. С.** (глава 3, 7); **Шульга М. В.** (глава 5, 8); **Хозлу І. К.** (глава 6, 10); **Масленікова К. Г.** (глава 9, 13); **Удалова Н. М.** (глава 11)

Рецензенти:

Собакарь Андрій Олексійович – завідувач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Корнієнко Максим Вікторович – завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

П24 Поліцейська діяльність : підручник / С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов, О. М. Мердова та ін.; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. – Київ : ВД Дакор, 2021. – 372 с.

ISBN 978-617-8066-_-_-

У підручнику на основі досягнень адміністративно-правової науки, сучасного законодавства України і практики його застосування висвітлено основні питання курсу «Поліцейська діяльність». Використано матеріали навчального посібника «Адміністративна діяльність Національної поліції. Загальна частина» з урахуванням змін, що відбулись в законодавстві і діяльності Національної поліції України.

Підручник призначений для здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, науково-педагогічних працівників, практичних працівників Національної поліції України, а також усіх, хто цікавиться питаннями поліцейської діяльності.

Підручник підготовлено на підставі чинного законодавства України та структури Національної поліції України станом на 01 листопада 2021 року.

УДК 351.74

© Донецький державний університет
внутрішніх справ, 2021
© Колектив авторів, 2021
© ТОВ «ВД «Дакор», 2021

ISBN 978-617-8066-_-_-

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 8

ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ

ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 10

§ 1. Поняття, предмет, мета та завдання вивчення навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність» 10

§ 2. Система, джерела навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність» та її місце в освітньому процесі 12

§ 3. Поняття поліцейської діяльності, її ознаки, види та принципи 15

§ 4. Система законодавства, що регулює поліцейську діяльність .. 22
Перелік питань для самоконтролю 27

ГЛАВА 2. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ

ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 28

§ 1. Поняття Національної поліції України, система та структура її органів 28

§ 2. Характеристика складників поліції 34
Перелік питань для самоконтролю 45

ГЛАВА 3. ПОЛІЦЕЙСЬКА КАР'ЄРА 46

§ 1. Адміністративно-правовий статус працівників Національної поліції 46

§ 2. Поняття та правове регулювання проходження служби в органах Національної поліції 57

§ 3. Особливості проходження служби в органах Національної поліції 59

§ 4. Особливості юридичної відповідальності працівників Національної поліції 80

Перелік питань для самоконтролю 86

ГЛАВА 4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ, ЗАКОННОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	87
§ 1. Поняття законності і дисципліни в поліцейській діяльності, способи їх забезпечення	87
§ 2. Контроль за поліцейською діяльністю	89
§ 3. Нагляд прокуратури за діяльністю національної поліції	101
§ 4. Оскарження неправомірних дій працівників національної поліції	106
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	112
ГЛАВА 5. ФОРМИ ТА МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	113
§ 1. Поняття та види форм адміністративної поліцейської діяльності	113
§ 2. Поняття та види методів адміністративної діяльності Національної поліції	117
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	125
ГЛАВА 6. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ	126
§ 1. Поняття та особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України	126
§ 2. Поняття, завдання, принципи провадження у справах про адміністративні правопорушення	127
§ 3. Суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення	135
§ 4. Докази та доказування в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення	143
§ 5. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення	148
§ 6. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення	160
§ 7. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі	171

§ 8. Характеристика провадження за зверненнями	176
§ 9. Характеристика дисциплінарного провадження в органах Національної поліції	186
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	190

ГЛАВА 7. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ ТА ЧЕРГОВОЇ СЛУЖБИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	192
§ 1. Поняття, правове положення, система підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування та їх роль в діяльності Національної поліції	192
§ 2. Завдання, функції та напрями адміністративно-правової діяльності підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення й оперативного реагування	203
§ 3. Правове положення, призначення, структура та завдання чергових частин поліції	215
§ 4. Організація оперативного реагування	229
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	234
ГЛАВА 8. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	235
§ 1. Поняття підрозділів превентивної діяльності, їх система та структура	235
§ 2. Адміністративна діяльність підрозділів дільничних офіцерів поліції	240
§ 3. Адміністративна діяльність підрозділів ювенальної превенції	246
§ 4. Адміністративна діяльність підрозділів із контролю за обігом зброї	251
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	257
ГЛАВА 9. АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ	258
§ 1. Поняття, правове регулювання та завдання поліції охорони	258

§ 2. Система та структура підрозділів поліції охорони	261
§ 3. Особливості адміністративної поліцейської діяльності поліції охорони	264
§ 4. Організація поліцейської діяльності підрозділів поліції охорони і форми несення служби	270
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	277
ГЛАВА 10. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	278
§ 1. Поняття, правове регулювання діяльності патрульної поліції, її завдання, функції	278
§ 2. Система та структура патрульної поліції	283
§ 3. Характеристика напрямів адміністративної поліцейської діяльності патрульної поліції	285
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	295
ГЛАВА 11. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ КОНВОЮВАННЯ ТА ТРИМАННЯ В СУДАХ ОБВИНУВАЧЕНИХ (ПІДСУДНИХ), ЗАСУДЖЕНИХ ЗА ВИМОГОЮ СУДІВ	296
§ 1. Поняття, завдання та правова основа діяльності конвойних підрозділів	296
§ 2. Поняття та склад конвойних нарядів	298
§ 3. Організація конвоювання затриманих і взятих під варту осіб	300
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	304
ГЛАВА 12. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	305
§ 1. Поняття та види домашнього насильства	305
§ 2. Роль органів Національної поліції в запобіганні та протидії домашньому насильству. Правова основа діяльності Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству	312

§ 3. Спеціальні заходи протидії домашньому насильству, що застосовують органи Національної поліції	319
§ 4. Алгоритм дій поліцейського під час реагування на факт домашнього насильства	325
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	329

ГЛАВА 13. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ, ЩО УСКЛАДНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНУ ОБСТАНОВКУ	330
§ 1. Адміністративно-правова діяльність поліції в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку	330
§ 2. Поняття, види посиленого варіанта службової діяльності в Національній поліції	332
§ 3. Поняття та види поліцейських операцій	334
§ 4. Діяльність Національної поліції України при проведенні масових заходів	335
§ 5. Діяльність Національної поліції України при виникненні групових порушень громадського порядку та масових заворушень	340
§ 6. Діяльність Національної поліції України у разі виникнення надзвичайних ситуацій	342
<i>Перелік питань для самоконтролю</i>	345
ГЛОСАРІЙ	346
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	358
ЛІТЕРАТУРА	361
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	371

ПЕРЕДМОВА

Сучасний розвиток відомчої освіти обумовлений реформами у сфері вищої освіти, запровадженням державних стандартів за спеціальностями, за якими заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, готують фахівців. Такі зміни обумовлюють необхідність змін в освітньому процесі, приведення освітньо-професійних програм, за якими здійснюється підготовка майбутніх поліцейських, до нових вимоги щодо їх компетентностей та програмних результатів навчання. З огляду на це, в освітньо-професійних програмах з'являються нові освітні компоненти, які покликані їх забезпечити. Саме тому з 2019 року до освітньо-професійних програм закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, як за спеціальністю 081 «Право», так і за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» запроваджено навчальну дисципліну «Поліцейська діяльність», яка є спеціальною юридичною дисципліною, що вивчає закономірності виконавчо-розпорядчої діяльності органів Національної поліції у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Зазначена дисципліна належить до дисциплін професійно-практичного спрямування й має на меті формування у здобувачів і здобувачок вищої освіти компетентностей, що відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам основних посад працівників Національної поліції України та завданням, які ставляться перед поліцією на конкретному етапі розвитку українського суспільства. У її межах вивчається складний комплекс теоретичних положень, правових інститутів і нормативного матеріалу щодо регламентації діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Саме тому основною метою викладання навчальної дисципліни є підготовка висококваліфікованих фахівців і фахівчинь для реалізації завдань Національної поліції України у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів

суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку тощо.

Органічним складником мети навчальної дисципліни є конкретизація знань та вмінь, які набуваються в процесі її опанування. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі та здобувачки вищої освіти повинні знати теоретико-правові основи поліцейської діяльності, розуміти систему та структуру Національної поліції, уміти орієнтуватися в її складниках, особливості проходження служби в Національній поліції, особливості забезпечення дисципліни і законності в поліцейській діяльності, особливості реалізації форм і методів адміністративної поліцейської діяльності, зокрема адміністративно-юрисдикційної діяльності, особливості адміністративної поліцейської діяльності різних підрозділів Національної поліції, організаційно-правові засади взаємодії з населенням, з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадськістю під час реалізації поліцейської діяльності. Вони мають вміти відтворювати основні поняття та категорії, що відображають сутність поліцейської діяльності, а також положення нормативно-правових актів, що її регулюють, застосовувати отримані знання в практичній поліцейській діяльності, варіативно розв'язувати професійні завдання, реалізовувати методи адміністративної поліцейської діяльності, оформлювати і вести службову документацію, передбачену відомчими нормативно-правовими актами.

У запропонованому підручнику «Поліцейська діяльність» на підставі положень чинного законодавства системно викладено інформацію, що стосується сучасної діяльності органів і підрозділів Національної поліції. Він призначений для здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, науково-педагогічних працівників, практичних працівників Національної поліції України, а також усіх, хто цікавиться питаннями поліцейської діяльності.

ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 1. ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Починаючи з 2019 року в освітньо-професійних програмах першого (бакалаврського) рівня вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, з'являється навчальна дисципліна «Поліцейська діяльність», яка є обов'язковою спеціальною юридичною дисципліною, що вивчає закономірності виконавчо-розпорядчої діяльності органів і підрозділів Національної поліції у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Особливістю навчальної дисципліни «Поліцейської діяльності» є те, що суспільні відносини у зазначеній сфері мають яскраво виражений організаційний характер і спрямовані на забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Як відомо, предметом будь-якої навчальної дисципліни є сукупність суспільних відносин. У нашому випадку предметом є врегульовані нормами переважно адміністративного права суспільні відносини, що складаються в процесі виконавчо-розпорядчої діяльності органів і підрозділів Національної поліції, а також правові норми, що регулюють організацію і діяльність цих органів і підрозділів.

Отже, **навчальна дисципліна «Поліцейська діяльність»** – це система знань про врегульовану нормами права виконавчо-розпорядчу діяльність органів і підрозділів Національної поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність» містить три складники:

- *освітній (навчальний)*, що полягає у сприянні становленню сучасного всебічно розвинутого висококваліфікованого фахівця для роботи в органах Національної поліції, здатного ефективно реалізовувати завдання Національної поліції України у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, на достатньому рівні репрезентувати органи поліції у відносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю;
- *виховний*, що полягає у формуванні ціннісних орієнтирів здобувачів вищої освіти відповідно до ідеалів переваги прав і свобод громадян, гуманізму, демократії, соціальної справедливості, поваги до особистості; виховуванні активної громадянської позиції; сприянні усвідомленню ролі та значення юридичної діяльності в розбудові та зміцненні української держави, служінні суспільству; формуванні в майбутніх працівників поліції високого рівня правової свідомості та правової культури, професійних та особистісних якостей;
- *розвиваючий*, що полягає в розвитку всіх сторін особистості здобувача вищої освіти: світогляду, кругозору, мислення, пам'яті, потреб у подальшому пізнанні, самоосвіті й самовихованні.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- вивчення теоретико-правових основ поліцейської діяльності;
- вивчення особливостей поліцейської діяльності;
- формування у майбутніх працівників поліції знань, умінь та навичок, що відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам основних посад працівників Національної поліції України та завданням, які стоять перед поліцією на конкретному етапі державотворення, що передбачає досягнення певного рівня підготовки здобувачів вищої освіти;
- вироблення навичок самостійного аналізу адміністративно-правових явищ;

- формування вмінь варіативно розв'язувати професійні завдання поліцейської діяльності;
- вироблення навичок складання адміністративно-процесуальних документів;
- узагальнення й розповсюдження передового досвіду органів поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, боротьби з правопорушеннями, підтримання публічної безпеки і порядку тощо.

§ 2. СИСТЕМА, ДЖЕРЕЛА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ» ТА ЇЇ МІСЦЕ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Система навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність» є внутрішньо узгодженою, логічно послідовною низкою основних питань (тем), що відповідають її змісту. В основу системи навчальної дисципліни покладено реальну систему відносин, яка є наявною у сфері діяльності органів і підрозділів Національної поліції.

В юридичній літературі відсутня одностайна позиція вчених щодо складників системи навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність», водночас, урахувавши її змістовний складник, пропонуємо виділяти:

- загальну частину;
- особливу частину;
- спеціальну частину.

У загальній частині розкриваються теоретичні та правові основи поліцейської діяльності Національної поліції, її види, форми та методи; особливості застосування заходів адміністративного впливу на учасників суспільних відносин; питання проходження служби в Національній поліції та специфіка адміністративно-правового статусу поліцейського; способи забезпечення прав і свобод людини, дисципліни та законності в поліцейській діяльності.

В особливій частині висвітлюється специфіка адміністративної поліцейської діяльності окремих підрозділів органів Національної поліції, наприклад, поліції превентивної діяльності, патрульної поліції,

поліції охорони, поліції особливого призначення; їх взаємодія між собою, взаємодія з іншими підрозділами Національної поліції, правоохоронними органами, органами місцевої виконавчої влади і самоврядування та громадськістю.

Спеціальна частина містить теми, які розкривають специфіку адміністративно-правової діяльності Національної поліції щодо її окремих напрямів та сфер діяльності: забезпечення правил дозвільної системи, адміністративно-юрисдикційної діяльності, запобіганню та протидії домашньому насильству, адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку тощо.

Вивчення навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність», як і будь-якої дисципліни, ґрунтується на певних **джерелах**, які умовно можна поділити на такі групи:

- *нормативно-правові акти* (національні: Конституція України, закони і розпорядження Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі нормативні акти управління, акти управління інших органів виконавчої влади, а також міжнародні нормативно-правові акти);
- *навчально-методична література* (підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, курси лекцій, електронні засоби навчання тощо);
- *наукові джерела* (дисертаційні роботи, монографії, наукові статті, матеріали наукових конференцій, науково-практичні рекомендації тощо);
- *навчально-практичні джерела* (матеріали щодо розповсюдження передового досвіду, інформація про оперативну обстановку, статистична інформація, практичні рекомендації тощо).

Вивчення навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність» тісно пов'язано з опануванням інших навчальних дисциплін. Зокрема дисципліна тісно пов'язана з адміністративним правом. Якщо коротко охарактеризувати співвідношення навчальних дисциплін «Поліцейська діяльність» та «Адміністративне право», то перша є розгорнутою темою

адміністративного права, що входить до блоку Особливої частини «Адміністративно-правове регулювання в адміністративно-політичній сфері». Крім того, теоретичні положення «Адміністративного права» є методологічною основою «Поліцейської діяльності». Отже, ці дві дисципліни співвідносяться як загальне й особливе.

Іншою навчальною дисципліною, з якою пов'язаний курс «Поліцейська діяльність» є «Управління в Національній поліції», що вивчає поняття і сутність управління; систему управління і її елементи; функції управління; управлінський цикл і його стадії; зміст і методи науки управління; інформаційно-аналітичну роботу; порядок підготовки, прийняття й виконання управлінських рішень, тобто загальні питання соціального управління й технологію процесу управління щодо діяльності органів Національної поліції. Внутрішньоорганізаційна поліцейська діяльність органів Національної поліції спирається саме на закони управління.

Мета курсу «Тактико-спеціальна підготовка» – навчання особового складу органів Національної поліції алгоритмам дій у типових і надзвичайних ситуаціях (при проведенні різних спеціальних операцій; припиненні злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових пристроїв і вибухонебезпечних предметів; затриманні озброєних злочинців; блокуванні ділянок місцевості тощо), завчасна підготовка працівників поліції до виконання службово-бойових завдань в професійній діяльності. Основу тактико-спеціальної підготовки становлять розробка і вивчення тактичних способів і прийомів дій у різних професійних ситуаціях; застосування зброї, бойової та поліцейської техніки, спеціальних засобів, а також бойових порядків; маневру силами і засобами; оволодіння керівниками і працівниками органів Національної поліції методикою керування особовим складом. Зазначені тактичні аспекти безумовно повинні ґрунтуватися на організаційно-правових засадах, які опановуються в межах вивчення дисципліни «Поліцейська діяльність».

Як відомо, одним із напрямів поліцейської діяльності є адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції, особливості якої вивчаються в межах однойменної навчальної дисципліни, яка спрямована на формування здатностей реалізації адміністративно-юрисдикційних проваджень у діяльності поліції. Саме тому реалізація зазначених

завдань не можлива без знань положень навчальної дисципліни «Адміністративний процес».

Слід підкреслити, що на сьогодні сформовано велику кількість спецкурсів, які є професійно орієнтованими вибірконими навчальними дисциплінами, зокрема «Організація забезпечення публічної безпеки і порядку», «Організація служби дільничних офіцерів поліції», «Організація діяльності підрозділів ювенальної превенції», «Діяльність Національної поліції у сфері дозвільної системи», «Протидія нелегальній міграції» тощо, які більш детально розкривають окремі напрями поліцейської діяльності. Саме тому можна з упевненістю стверджувати, що навчальна дисципліна «Поліцейська діяльність» є фундаментальною для вивчення зазначених спецкурсів.

§ 3. ПОНЯТТЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЇЇ ОЗНАКИ, ВИДИ ТА ПРИНЦИПИ

На сьогодні в положеннях чинного законодавства не визначено поняття «поліцейська діяльність», воно вироблене наукою адміністративного права. У сучасних доробках учених можна зустріти різні її визначення.

Так, О. Ф. Кобзар *поліцейську діяльність* пропонує визначати як особливу форму державно-владної діяльності управлінського характеру, яка здійснюється уповноваженими органами державної влади, із застосуванням поліцейських заходів, зокрема примусу, із метою здійснення адміністративного нагляду в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а також забезпечення реалізації та захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина¹.

О. О. Косиця *поліцейську діяльність* розглядає як вид державно-управлінської діяльності в правоохоронній сфері, мета якої полягає у служінні суспільству та яка реалізується спеціальними органами, уповноваженими від імені держави здійснювати охорону прав і свобод

¹ Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Харків, Дніпропетровськ: Панов, 2015. С. 34.

людини, протидіяти злочинності, підтримувати публічну безпеку і порядок, із застосуванням превентивних поліцейських заходів та поліцейських заходів примусу².

І. В. Бойко під *поліцейською діяльністю* розуміє особливий вид управлінської діяльності в правоохоронній сфері, яка відповідно до чинних правових норм здійснюється та реалізується спеціальними державними органами, їх посадовими особами, уповноваженими від імені держави забезпечити верховенство права, охорону прав і свобод людини та громадянина, публічну безпеку і порядок, протидію злочинності, охорону майна фізичних і юридичних осіб, виконувати від імені держави контрольно-наглядові функції та застосовувати превентивні поліцейські заходи та поліцейські заходи примусу, а також надавати поліцейські та інші послуги фізичним та юридичним особам, допомогу особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій їй потребують³.

Не піддаючи критиці зазначені визначення, урахувавши відсутність його законодавчого закріплення, узагальнюючи напрацювання вчених пропонуємо дати таке визначення: **поліцейська діяльність** – це врегульована нормами права специфічна державно-владна діяльність спеціально уповноваженого органу виконавчої влади – Національної поліції України, метою якої є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Завданнями поліцейської діяльності, на нашу думку, у цілому є завдання, визначені у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидія злочинності;

² Косиця О. Поліцейська діяльність як наукова категорія. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1 (251). С. 136.

³ Бойко І.В. Основні види поліцейської діяльності в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. Том 1. С. 124.

4) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Слід наголосити, що зазначені завдання конкретизовані в положеннях спеціалізованих нормативно-правових актів, які визначають завдання певних підрозділів Національної поліції чи завдання поліції в різних сферах, які іменуються спеціальними завданнями.

До основних ознак (*рис*) *поліцейської діяльності необхідно віднести:*

1. Чітку регламентованість поліцейської діяльності в нормативно-правових актах. Це означає, що поліцейська діяльність здійснюється виключно на правовій основі з використанням нормативно закріплених форм і методів.

2. Державно-владний характер поліцейської діяльності, який проявляється в тому, що її підрозділи та посадові особи здійснюють повноваження від імені держави, реалізуючи внутрішню функцію держави – охорону правопорядку. Працівники органів Національної поліції є представниками державної влади, які мають право надавати обов'язкові для виконання приписи та розпорядження, застосовувати (за наявності підстав) заходи примусу.

3. Публічно-сервісний характер поліцейської діяльності, який полягає в тому, що її органи, підрозділи й посадові особи мають право надавати поліцейські послуги в межах своєї діяльності відповідно до чинного законодавства. Так, у статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» прямо передбачено, що завданням поліції є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; у межах, визначених законом послуг, допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

4. Підзвітність та підконтрольність поліцейської діяльності. *Підзвітність* поліцейської діяльності означає, що Національна поліція в цілому, окремі її підрозділи, посадові особи звітують про результати своєї діяльності перед органами державного контролю, перед вищими органами і підрозділами, а також перед громадськістю. Так, наприклад, у ч. 2 ст. 9 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено,

що поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки й порядку. *Підконтрольність* адміністративної діяльності Національної поліції означає наявність права окремих суб'єктів контролювати дотримання законності в адміністративній діяльності Національної поліції.

5. Специфічність поліцейської діяльності означає, що її характеризують специфічні форми і методи здійснення такої діяльності.

6. Поліцейську діяльність реалізує спеціально уповноважений орган виконавчої влади – Національна поліція України, у складі якої діє:

- кримінальна поліція;
- патрульна поліція;
- органи досудового розслідування;
- поліція охорони;
- спеціальна поліція;
- поліція особливого призначення.

Видами поліцейської діяльності є такі складники, здійснення яких спрямоване на виконання конкретних завдань щодо впорядкування однорідних суспільних відносин, урегульованих окремими нормами права і здійснюваних структурними підрозділами або окремими групами підрозділів.

За змістом поліцейську діяльність можна поділити на *управлінську та юрисдикційну*. *Управлінська* поліцейська діяльність за обсягом повноважень і сферою впливу є ширшою за юрисдикційну. Вона пов'язана з організацією правоохоронної діяльності Національної поліції в цілому. *Юрисдикційна поліцейська діяльність* стосується лише питань реалізації юрисдикційних проваджень у діяльності Національної поліції.

За напрямками впливу адміністративну діяльність розподіляють на:

- *внутрішньоорганізаційну* (внутрішньосистемну, внутрішню) поліцейську діяльність, яка забезпечує чітке функціонування служб і підрозділів Національної поліції.
- *зовнішньоорганізаційну* (зовнішню) поліцейську діяльність, у процесі якої реалізуються завдання і функції, покладені на підрозділи Національної поліції.

Зміст внутрішньоорганізаційної (внутрішньої) поліцейської діяльності має переважно адміністративний характер і полягає в упорядкуванні відносин усередині її апарату, тобто в забезпеченні чіткого функціонування усіх підрозділів і служб, організованої роботи працівників Національної поліції, а також ефективного використання сил і засобів. Ця діяльність пов'язана з роботою з персоналом; розстановкою сил і засобів в охороні публічного порядку; удосконаленням організаційної побудови апаратів і служб Національної поліції, ресурсного, інформаційного та іншого забезпечення її діяльності; плануванням і координацією роботи; прийняттям управлінських рішень на певний період або на проведення конкретних заходів, операцій; наданням практичної допомоги підпорядкованим підрозділам і працівникам, налагодженням взаємодії між службами, підрозділами; узагальненням і поширенням передового досвіду поліцейської діяльності; контролем і перевіркою завдань, покладених на певні підрозділи; заохоченням працівників, їх атестуванням, використанням дисциплінарної практики тощо.

Здебільшого поліцейська діяльність є зовнішньою, тобто виходить за межі внутрішньоорганізаційних відносин. Це основна діяльність Національної поліції. Шляхом її здійснення забезпечується безпосередня реалізація завдань, покладених на цей центральний орган виконавчої влади. Зовнішньоорганізаційна (зовнішня) діяльність спрямована на упорядкування відносин поза межами структури Національної поліції, тобто між нею та іншими державними органами (правоохоронними, іншими органами виконавчої влади, прокуратурою), громадськістю, засобами масової інформації, окремими громадянами тощо. Її метою є здійснення охорони прав і свобод людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, надання поліцейських послуг.

Аналіз діяльності структурних підрозділів Національної поліції України, які реалізують поліцейську діяльність, дає змогу зробити висновок, що її можна розподілити на види залежно від спеціальних завдань, що реалізуються.

Поліцейська діяльність містить у собі такі різновиди:

1) *Адміністративна поліцейська діяльність (адміністративна діяльність Національної поліції)* – це врегульована нормами

адміністративного права специфічна, виконавчо-розпорядча, підзаконна, державно-владна діяльність з організації та здійснення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку.

2) *Кримінальна процесуальна поліцейська діяльність* – це врегульована кримінальним процесуальним законодавством поліцейська діяльність спеціально уповноважених підрозділів Національної поліції України.

3) *Оперативно-розшукова поліцейська діяльність* – це вид поліцейської діяльності оперативних підрозділів поліції, що полягає в реалізації системи гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, здійснюваних із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

4) *Спеціальна поліцейська діяльність* – це діяльність поліції особливої призначення.

Зазначимо, що система знань про особливості реалізації кримінальної процесуальної діяльності міститься у спеціальній обов'язковій навчальній дисципліні «Кримінальний процес» та спецкурсах кримінально-процесуального спрямування, система знань про особливості оперативно-розшукової поліцейської діяльності – відповідно в навчальній дисципліні «Оперативно-розшукова діяльність» та спецкурсах оперативно-розшукового спрямування, саме тому в межах запропонованого підручника увага буде зосереджена на видах адміністративної та спеціальної поліцейської діяльності.

Під **принципами поліцейської діяльності** розуміють ідеї, основні положення, якими поліція керується під час виконання службових обов'язків.

До таких принципів зараховують принципи, визначені у розділі II Закону України «Про Національну поліцію»:

1) *верховенство права (ст. 6)* – конституційний принцип, який продубльований і в Законі України «Національну поліцію», відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави;

2) *дотримання прав і свобод людини (ст. 7)* – під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини,

гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, що сприяє зі свого боку їхній реалізації;

3) *законність (ст. 8)* – один з найголовніших принципів діяльності Національної поліції, пов'язаний із точним і неухильним дотриманням усіма посадовими особами приписів, що містять нормативно-правові акти;

4) *відкритість та прозорість (ст. 9)* є основоположними складниками механізму становлення демократичного суспільства. Відкритість полягає в тому, що сама поліцейська діяльність та її результати доступні для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також для громадськості в межах, визначених законодавством. Прозорість діяльності передбачає можливість взаємодії громадян, їхніх об'єднань, юридичних осіб із поліцією при реалізації державної політики, впливу на рішення та діяльність цих органів, доступ до повної, об'єктивної, достовірної інформації про їхню діяльність⁴.

5) *політична нейтральність (ст. 10)* полягає в забезпеченні поліцією захисту прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної приналежності;

6) *взаємодія з населенням на засадах партнерства (ст. 11)* означає, що поліцейська діяльність здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

7) *безперервність (ст. 12)* означає, що поліцейська діяльність реалізується безперервно та цілодобово.

⁴ Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. посібник / Кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховера. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 29–30.

§ 4. СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ПОЛІЦЕЙСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Система законодавства, що регулює поліцейську діяльність – це сукупність усіх чинних упорядкованих нормативно-правових актів у сфері діяльності Національної поліції України.

Особливістю поліцейської діяльності є те, що переважна більшість нормативно-правових актів, що її визначають, носить здебільшого відомчий характер. Крім того, урахувавши, що на сьогодні в системі Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції тривають процеси реформування, пов'язані як з організаційними змінами, так і змінами законодавства, переважна більшість нормативно-правових актів потребує вдосконалення.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Національну поліцію» у своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згодана обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

Передусім це закони, що являють собою нормативно-правові акти органу законодавчої влади, яким є Верховна Рада України. Закони регулюють найбільш важливі суспільні відносини, зокрема й у сфері охорони конституційного правопорядку (забезпечення публічної безпеки та порядку поліцією), виражають волю та інтереси більшості населення, втілюють основні права людини, інші загальнолюдські цінності та мають найвищу юридичну силу щодо всіх інших правових норм.

Найважливішою за значенням і місцем у системі законодавства є Конституція України (Основний Закон), прийнята 28 червня 1996 р., норми якої регулюють систему економічних, політичних, соціальних, духовних та організаційних відносин у державі. Тому відповідні її норми є юридичною основою і для всієї діяльності поліції, чинного законодавства та правотворчості щодо питань забезпечення охорони конституційного правопорядку.

До законів, які регулюють конкретні питання суспільного та державного життя, належать:

Закон України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 р. № 580-VIII – є базовим нормативно-правовим актом, що визначає загальні засади поліцейської діяльності. Закон України «Про Національну поліцію» містить 11 розділів 107 статей. Структурно Закон України «Про Національну поліцію» складається з таких розділів:

- Розділ I Загальні положення;
- Розділ II Принципи діяльності поліції;
- Розділ III Система поліції та статус поліцейського;
- Розділ IV Повноваження поліції;
- Розділ V Поліцейські заходи;
- Розділ VI Добір на посаду поліцейського;
- Розділ VII Загальні засади проходження служби в поліції;
- Розділ VIII Громадський контроль;
- Розділ IX Соціальний захист поліцейських;
- Розділ X Фінансове та матеріально-технічне забезпечення поліції;
- Розділ XI Прикінцеві та перехідні положення.

Крім того, серед основних законів, що регулюють поліцейську діяльність, є такі:

- Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- Кримінальний кодекс України;
- Кримінальний процесуальний кодекс України;
- Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII;
- Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 № 3341-XII;
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII;
- Закон України «Про дорожній рух» від 28 січня 1993 р. тощо.

Правовою основою для поліцейської діяльності є також підзаконні нормативно-правові акти компетентних органів, що видаються на підставі законів і для їх виконання. Переважно це постанови Кабінету Міністрів України, наприклад:

Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Національної поліції України» від 02 вересня 2015 року №641;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» від 16 вересня 2015 р. № 730;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28 жовтня 2015 року № 877 тощо.

Найбільшу групу нормативно-правових актів, що визначають діяльність Національної поліції, складають відомчі нормативно-правові акти. Умовно їх можна поділити на дві групи:

- накази Міністерства внутрішніх справ України;
- накази Національної поліції України.

Слід наголосити, що відомчі нормативно-правові акти можна поділити на дві групи:

1. Затверджують організаційно-правові засади діяльності певних структурних підрозділів Національної поліції, наприклад: наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» від 28 липня 2017 року № 650; наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19 грудня 2017 року № 1044; наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» від 23 травня 2017 року № 440 тощо.

2. Регулюють окремі напрями діяльності, зокрема:

- діяльність щодо запобігання та протидії домашньому насильству: наказ МВС України «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» від 01 серпня 2018 року № 654; наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» від 13 березня 2019 року №369/180; наказ МВС України «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим

підрозділом органу Національної поліції України» від 25 лютого 2019 року №124;

- діяльність щодо звернення громадян: наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357; наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події» від 06 листопада 2015 року № 1377; наказ МВС України «Про затвердження Порядку організації роботи із депутатськими запитам та депутатськими зверненнями народних депутатів України в Національній поліції України» від 15 лютого 2017 року № 119; наказ МВС України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» від 15 листопада 2017 року № 930 тощо.

Як уже було зазначено, ряд відомчих нормативно-правових актів приймає Національна поліція України, наприклад: наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції» від 06 листопада 2015 року № 73; наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України» від 27 листопада 2015 року № 123 тощо.

Особливу групу правових документів становлять міжнародно-правові акти, призначені для забезпечення та захисту основних прав людини. До них належать міжнародно-правові акти, які вміщують правила діяльності, формулюють права та обов'язки відповідних суб'єктів конвенції – пакти, угоди, договори тощо, а також міжнародні документи, які норм і правил поведінки не вміщують, прав і обов'язків безпосередньо не формулюють – декларації, заяви, меморандуми. Прикладами таких документів є прийнята в 1946 р. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадські і політичні права (1966 р.), який Україна ратифікувала в 1990 р., документи Всесвітньої конференції

з прав людини (1993 р.). У своїй діяльності поліція враховує ці документи, а також норми, що містяться в Декларації про поліцію, Кодексі поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку, у Конвенції проти катувань та іншого жорстокого, нелюдського, що принижує гідність, поводження і покарання, а також інші норми, що регулюють питання здійснення правоохоронних функцій, дотримання прав і свобод громадян.

Міжнародні договори, угоди являють собою укладені й належним чином ратифіковані (схвалені, санкціоновані, затверджені) Україною юридичні документи, які становлять невід'ємну частину законодавства України та застосовуються в порядку, передбаченому для норм цього законодавства. Згідно із Законом України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. юридична сила таких договорів і угод визначається тим, яким органом вони ратифіковані. Наприклад, міжнародне співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю ґрунтоване на нормах міжнародного права і чинного законодавства України, міждержавних і міжурядових договорах, двосторонніх відомчих угодах (Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р.). Із метою зміцнення та розвитку безпосередніх контактів з поліцією інших держав у боротьбі з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю 8 вересня 1992 р. між МВС України та Федеральним міністром внутрішніх справ Австрійської Республіки укладена угода про співпрацю в цьому напрямі (наказ МВС України № 564-92 р.). Наказом МВС України 1993 р. оголошені угоди про співпрацю в боротьбі зі злочинністю між МВС України та МВС Республіки Хорватія, Італійської Республіки, Румунії тощо.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття, предмет, мета та завдання вивчення навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність».
2. Система та зміст навчальної дисципліни «Поліцейська діяльність», її зв'язок з іншими навчальними дисциплінами.
3. Поняття поліцейської діяльності, її характерні риси.
4. Види поліцейської діяльності.
5. Завдання поліцейської діяльності.
6. Характеристика основних принципів поліцейської діяльності.
7. Система законодавства, що регламентує поліцейську діяльність.

ГЛАВА 2. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 1. ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, СИСТЕМА ТА СТРУКТУРА ЇЇ ОРГАНІВ

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року схвалено Концепцію першочергових заходів із реформування системи Міністерства внутрішніх справ та Стратегію розвитку органів внутрішніх справ. З метою реалізації заходів із реформування органів внутрішніх справ у системі Міністерства внутрішніх справ України було утворено центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки – Національну поліцію України. З моменту її створення зазначений орган постійно знаходиться в динамічному розвитку як інституційному, так і функціональному.

У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» **Національна поліція України (поліція)** – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Відповідно до пункту 5 статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» загальна чисельність поліції, що утримується за рахунок коштів Державного бюджету України, до 01 січня 2018 року не може перевищувати 140 тисяч осіб. Штатна чисельність поліцейських, які утримуються за рахунок Державного бюджету, на 01 січня 2021 року становила 119 тисяч осіб.

Систему Національної поліції утворюють:

1) центральний орган управління поліцією, яким є Національна поліція;

2) територіальні органи поліції.

Наказом Національної поліції України «Про затвердження структури Національної поліції України» від 06 листопада 2015 №1 затверджено структуру апарату Національної поліції та її територіальних органів.

До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань.

Центральний орган управління поліції структурно утворений із⁵:

1) Керівництва, а саме:

- Голови Національної поліції;
- першого заступника Голови Національної поліції України – начальника кримінальної поліції;
- заступника Голови Національної поліції України – начальника Головного слідчого управління;
- заступника Голови Національної поліції України – керівника патрульної поліції;
- заступників Голови Національної поліції України (наразі їх три, водночас їхня кількість може змінюватися).

2) 19 Департаментів, а саме:

- Департамент забезпечення діяльності Голови;
- Департамент карного розшуку (у складі кримінальної поліції);
- Департамент міграційної поліції (у складі кримінальної поліції);
- Департамент оперативної служби (у складі кримінальної поліції);
- Департамент оперативно-технічних заходів (у складі кримінальної поліції);
- Департамент забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами (у складі кримінальної поліції);
- Департамент превентивної діяльності;

⁵ Інформацію подано станом на 01.11.2021 року за даними офіційного сайту Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/>

- Департамент «Корпус оперативно-раптової дії» (у складі поліції особливого призначення);
 - Департамент міжнародного поліцейського співробітництва;
 - Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування;
 - Департамент інформаційно-аналітичної підтримки;
 - Правовий департамент;
 - Департамент кадрового забезпечення;
 - Департамент фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку;
 - Департамент управління майном;
 - Департамент документального забезпечення;
 - Департамент кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції);
 - Департамент захисту інтересів суспільства і держави (у складі кримінальної поліції);
 - Департамент головної інспекції.
- 3) 11 Управлінь, а саме:
- Головне слідче управління (у складі органу досудового розслідування);
 - Управління оперативної підтримки (у складі патрульної поліції);
 - Управління комунікації;
 - Управління внутрішнього аудиту;
 - Управління вибухотехнічної служби (у складі поліції особливого призначення);
 - Управління режиму та технічного захисту інформації;
 - Управління дотримання прав людини;
 - Управління запобігання корупції;
 - Управління авіації та поліції на воді;
 - Управління дізнання (у складі органу досудового розслідування);
 - Управління ювенальної превенції (у складі патрульної поліції).
- 4) Відділів – 3, а саме:
- Відділ організації кінологічної діяльності;
 - Відділ спеціального зв'язку;
 - Відділу контролю за обігом зброї.

5) 1 Сектору, а саме: сектор з питань пенсійного забезпечення.

Територіальні органи поліції утворюються як юридичні особи публічного права в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах та як між-регіональні (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи в межах граничної чисельності поліції та коштів, визначених на її утримання. Їх утворює, ліквідує та реорганізовує Кабінет Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ України на підставі пропозицій керівника поліції.

Наразі утворено **6 міжтериторіальних органів, а саме:**

- Департамент патрульної поліції;
- Департамент стратегічних розслідувань;
- Департамент кіберполіції;
- Департамент боротьби з наркозлочинністю;
- Департамент внутрішньої безпеки;
- Департамент поліції охорони та 26 Головних Управлінь Національної поліції в областях.

Відповідно до нової моделі побудови органів Національної поліції України, обумовленої адміністративно-територіальною реформою України, що була презентована в 2021 році в підпорядкуванні Головних Управлінь Національної поліції в областях можуть утворюватися:

- районні управління / відділи поліції (наразі їх утворено 132);
- відділи поліції;
- відділення поліції;
- сектори поліцейської діяльності.

Щодо відділень поліції, то відповідно до нової моделі побудови вони будуть розподілені на два типи:

1) відділення I типу у своїй структурі будуть мати слідчі підрозділи, підрозділи дізнання, кримінальної поліції, превенції та допоміжні служби;

2) відділення II типу у своїй структурі будуть мати лише підрозділи дізнання, превенції та допоміжні служби.

Сектори поліцейської діяльності – невеликі підрозділи поліції, де працюватиме лише превенція – тобто групи реагування, які

оперативно виїжджають на виклики за «102», а також дільничні офіцери поліції, які безпосередньо працюють із населенням⁶.

Наказом Національної поліції України «Про затвердження структури Національної поліції України» від 06 листопада 2015 № 1 затверджено Примірну структуру *Головних Управлінь Національної поліції в областях*:

- 1) апарат;
- 2) управління (відділи) поліції як територіальний (відокремлений) підрозділ;
- 3) відділи (відділення) поліції як територіальний (відокремлений) підрозділ у складі управління (відділу) поліції як територіального (відокремленого) підрозділу;
- 4) центр забезпечення;
- 5) ізолятори тимчасового тримання;
- 6) стройовий підрозділ патрульної служби поліції особливого призначення;
- 7) стройовий підрозділ поліції особливого призначення;
- 8) тренінговий центр;
- 9) кінологічний центр;
- 10) приймальник-розподільник для дітей (у складі патрульної поліції);
- 11) стройовий підрозділ конвойної служби;
- 12) оркестр.

Склад структурних підрозділів територіальних органів Головних Управлінь Національної поліції відрізняється один від одного. Його визначають наказами Національної поліції України на підставі пропозицій, наданих конкретним управлінням.

Наприклад, *структура районного управління поліції* (далі – РУП) може виглядати таким чином:

- 1) керівництво РУП:
 - начальник РУП;

⁶ Ігор Клименко презентував нову модель організації діяльності Національної поліції України / Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/igor-klimenko-prezentuvav-novu-model-organizaciyi-diyalnosti-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini>

- заступник начальника РУП – начальник слідчого відділу;
 - заступник начальника РУП – начальник кримінальної поліції;
 - заступник начальника РУП з превентивної діяльності;
 - заступник начальника РУП;
- 2) слідчий відділ, у складі якого можуть бути створені такі відділення:
 - відділення розслідування злочинів загальнокримінальної спрямованості;
 - відділення розслідування злочинів у сфері господарської та службової діяльності;
 - відділення розслідування злочинів, скоєних проти життя та здоров'я особи;
 - сектор криміналістичного забезпечення;
 - 3) сектор дізнання;
 - 4) відділ кримінальної поліції, у складі якого можуть бути створені такі сектори:
 - сектор розкриття злочинів проти власності;
 - сектор розкриття злочинів проти особи;
 - сектор агентурно-оперативної роботи;
 - 5) відділ превенції, у складі якого можуть бути створені такі сектори:
 - сектор публічного порядку;
 - сектор взаємодії з громадами;
 - сектор дільничних офіцерів поліції;
 - сектор ювенальної превенції;
 - сектор превентивної комунікації;
 - сектор протидії домашньому насильству;
 - сектор реагування патрульної поліції;
 - сектор адміністративної практики;
 - 6) сектор контролю за обігом зброї;
 - 7) відділ моніторингу;
 - 8) чергова частина;
 - 9) сектор кадрового забезпечення;
 - 10) сектор інформаційної підтримки;
 - 11) режимно-секретний сектор;
 - 12) сектор логістики;

13) сектор документального забезпечення.

Щодо структури відділу поліції, то здебільшого до неї входять такі підрозділи:

1) керівництво:

- начальник відділу поліції;
- заступник начальника відділу поліції – начальник слідчого відділення;
- заступник начальника відділу поліції – начальник сектору кримінальної поліції;
- заступник начальника відділу поліції з превентивної діяльності;

2) слідче відділення;

3) сектор дізнання;

4) сектор кримінальної поліції;

5) сектор превенції;

6) сектор реагування патрульної поліції;

7) сектор моніторингу;

8) чергова частина;

9) логістика.

Як уже було зазначено, така структура є приблизною й визначається з урахуванням особливостей регіонів, масштабності території обслуговування та інших показників.

§ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Кримінальна поліція – сукупність підрозділів Національної поліції, що забезпечують протидію злочинності, захист прав та свобод, інтересів суспільства і держави, діяльність яких спрямована на документування протиправних діянь окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. Зазначені підрозділи переважно реалізують оперативно-розшукову поліцейську діяльність.

У складі кримінальної поліції перебувають такі департаменти:

1) *Департамент карного розшуку*, завданнями якого є:

- у межах повноважень – надання поліцейських послуг у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності;

- виявлення і розкриття злочинів, зокрема на транспортних засобах, розшук осіб, які їх учинили, документування протиправної діяльності учасників та членів ОГ і ЗО (наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України» від 14 листопада 2015 року № 90).

2) *Департамент міграційної поліції*, завданнями якого є:

- участь у реалізації державної політики у сфері протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушеннями у сфері суспільної моралі та працевлаштування за кордоном, а також внесення на розгляд Голови Національної поліції України та Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо формування державної політики в зазначених сферах;
- запобігання вчиненню, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушень у сфері суспільної моралі, а також працевлаштування за кордоном;
- вжиття заходів щодо виявлення організаторів, вербувальників, перевізників та посібників учинення злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушень у сфері суспільної моралі, а також працевлаштування за кордоном, притягнення їх до кримінальної відповідальності, зокрема за вчинення кримінальних правопорушень у складі організованих груп або злочинних організацій;
- моніторинг, вивчення, аналіз і узагальнення ефективності заходів щодо стану боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушеннями у сфері суспільної моралі, а також працевлаштування за кордоном, у межах компетенції прогнозування криміногенної ситуації в державі і своєчасне інформування керівництва Національної поліції України та інших органів державної влади із зазначених питань;
- проведення та організація інформаційно-пошукової та аналітичної роботи, направленої на збирання, оцінку, аналіз та

реалізацію інформації при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, оцінювання ризиків, а також із розроблення тактичних та стратегічних засад із протидії злочинності, пов'язаною з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушеннями у сфері суспільної моралі, а також працевлаштування за кордоном (наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, Національної поліції України» 19 грудня 2017 року № 1307).

3) *Департамент оперативної служби*, який займається так званою розвідкою. Її працівники засекречені, як, власне, і сама структура. Скажімо, про реальне місце роботи оперативника, якщо він належить до органів ДОС, в ідеалі не повинна знати навіть сім'я. Лише окремі представники таких підрозділів мають право ходити на загальні наради в МВС і давати коментарі. До того ж базуються вони окремо від більшості підрозділів МВС. Фактично ДОС – це замкнена на собі система, яка майже не має контактів із суспільством⁷.

4) *Департамент забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами*, створено в 2017 році в структурі Національної поліції України з метою виявлення та припинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням із небезпечними (радіоактивними, хімічними, біологічними та ядерними (далі – РХБЯ)) матеріалами, а також для реалізації міжнародних конвенцій про фізичний захист ядерного матеріалу, про ядерну безпеку та інших міжнародних договорів, які ратифіковані Україною. Завданнями департаменту є:

- здійснення гласних та негласних, оперативно-розшукових та пошукових заходів із використанням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованих на запобігання, виявлення, фіксацію та припинення (далі – протидія) кримінальних правопорушень, пов'язаних із радіологічними, хімічними, біологічними та ядерними матеріалами (далі – РХБЯ матеріалами);

⁷ Стеження на замовлення. <https://tyzhden.ua/Society/162500>

- здійснення в установленому законодавством України порядку слідчих (розшукових), зокрема негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні за фактами незаконного поводження з РХБЯ матеріалами;
- ужиття необхідних заходів для отримання даних про факти, масштаби та характер РХБЯ загроз, що виникли внаслідок учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із РХБЯ матеріалами, та їх запобігання чи усунення.

5) *Департамент оперативно-технічних заходів*, завданнями якого є здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (негласне візуальне спостереження за об'єктами, проникнення у житло й офіси з метою встановити підслуховувальну апаратуру, відеозаписувальну апаратуру тощо).

6) *Департамент кримінального аналізу*, завданнями якого є:

- організація та здійснення інформаційно-аналітичної діяльності для реалізації повноважень поліції;
- визначення стратегічних напрямів роботи, шляхів розвитку кримінального аналізу в діяльності органів та підрозділів поліції;
- забезпечення взаємодії та координації діяльності органів (підрозділів) поліції у сфері кримінального аналізу, а також збір, оброблення, узагальнення та аналіз інформації з метою протидії злочинності;
- забезпечення формування та підтримка функціонування автоматизованих інформаційних систем, що утворюються в процесі здійснення оперативно-розшукової та аналітичної діяльності;
- у межах компетенції, відповідно до вимог міжнародного та вітчизняного законодавства, бере участь у здійсненні інформаційної взаємодії з правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями (наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України» від 29.12.2019 № 1354).

7) *Департамент захисту інтересів суспільства і держави*, який здійснює оперативно-розшукову діяльність із виявлення, попередження

та припинення правопорушень, які посягають на громадську безпеку та порядок, права і свободи людини і громадянина. Основні завдання Департаменту:

- організовує та бере участь у забезпеченні реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;
- здійснює оперативно-розшукову діяльність із попередження, виявлення та припинення правопорушень, зокрема вчинених учасниками та членами організованих груп і злочинних організацій (наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент захисту інтересів суспільства і держави» від 15 квітня 2020 року № 297).

Патрульна поліція – сукупність підрозділів Національної поліції, що забезпечують протидію злочинності, захист прав та свобод, інтересів суспільства і держави, діяльність яких переважно спрямована на забезпечення публічної безпеки і порядку і має превентивний характер.

На сьогодні до блоку «патрульна поліція» належать два департаменти:

1) *Департамент превентивної діяльності*, основними завданнями якого є:

- формування та реалізація в межах своєї компетенції державної політики у сферах підтримання публічної безпеки і порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, превентивної та профілактичної діяльності, запобігання та припинення домашнього насильства;
- подання на розгляд глави Національної поліції пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах (наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент превентивної діяльності

Національної поліції України» від 27 листопада 2015 року № 123).

- 2) *Департамент патрульної поліції*, основними завданнями якого є:
- участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку;
 - надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;
 - забезпечення безпеки дорожнього руху;
 - своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події (наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції» від 06 листопада 2015 № 73 – (у редакції наказу НПУ № 272 від 01.04.2020).

Органи досудового розслідування – сукупність слідчих підрозділів та підрозділів дізнання Національної поліції, уповноважені особи інших підрозділів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кримінальним процесуальним кодексом України, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень (злочинів та проступків).

Систему органів досудового розслідування складають:

1) *Слідчі підрозділи*, які є структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліції, її територіальних органів – головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві, територіальних (відокремлених) підрозділів головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві (далі – територіальні (відокремлені) підрозділи поліції), які згідно з кримінальним процесуальним законодавством є органами досудового розслідування, які забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції.

Слідчими підрозділами є:

- Головне слідче управління Національної поліції (далі – ГСУ);

- слідчі управління головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві (далі – слідчі управління);
- слідчі відділи (відділення) територіальних (відокремлених) підрозділів поліції.

На слідчі підрозділи покладають такі завдання:

- захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень;
- охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;
- забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції;
- забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями;
- виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення (наказ МВС України «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» від 06 липня 2017 року № 570).

2) *Підрозділи дізнання органів Національної поліції України*, які здійснюють досудове розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності органів Національної поліції України, у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

На підрозділи дізнання покладають такі завдання:

- захист особи, суспільства та держави від кримінальних проступків;
- охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;
- забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності органів Національної поліції України;
- забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними проступками;

- виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних проступків, і вжиття заходів щодо їх усунення (наказ МВС України «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» від 20 травня 2020 №405).

Поліція охорони – міжрегіональні структурні підрозділи Національної поліції України, які надають на договірних засадах повний комплекс послуг з охорони об'єктів усіх форм власності та забезпечення особистої безпеки громадян, а їх діяльність утримується за рахунок коштів від такої діяльності.

Головним органом у системі поліції охорони є Департамент поліції охорони, який реалізує державну політику і здійснення практичних заходів щодо:

- 1) визначення основних напрямів роботи підрозділів поліції охорони, надання їм організаційно-методичної та практичної допомоги;
- 2) розроблення та здійснення заходів, спрямованих на вдосконалення охорони об'єктів усіх форм власності майна та фізичних осіб;
- 3) керівництво підрозділами поліції охорони, надання їм практичної допомоги в організації службової діяльності;
- 4) забезпечення додержання законності в діяльності працівників поліції охорони;
- 5) організація роботи з кадрами, виховна робота, забезпечення професійної підготовки та психологічного супроводу особового складу, вирішення організаційно-штатних питань;
- 6) ужиття відповідно до законодавства заходів щодо забезпечення правового та соціального захисту працівників поліції охорони, розроблення пропозицій із цих питань і внесення їх на розгляд до відповідних органів;
- 7) постійне здійснення організаційних заходів, направлених на зміцнення та розвиток матеріально-технічної бази поліції охорони;
- 8) забезпечення проведення єдиної технічної політики поліції охорони з розроблення, проектування та виробництва технічних засобів охоронного призначення;
- 9) організація співпраці поліції охорони з відповідними службами правоохоронних органів інших держав, іноземними суб'єктами

господарювання з питань охорони власності та забезпечення безпеки фізичних осіб;

10) взаємодія з іншими силовими структурами, державними установами, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами господарювання з питань підтримання публічної безпеки і порядку, захисту об'єктів державної ваги, уразливих у терористичному плані, службової діяльності підпорядкованих підрозділів поліції охорони в мирний час та особливий період;

11) запобігання, виявлення та припинення правопорушень у межах постів і маршрутів охорони поліції охорони, у порядку та на умовах, визначених органами Національної поліції.

Спеціальна поліція – це спеціально створені підрозділи для забезпечення публічної безпеки і порядку на об'єктах і територіях, які мають особливе значення або постраждали від стихійного лиха, екологічного забруднення, катастрофи.

Міністерством внутрішніх справ України з дозволу Кабінету Міністрів України можуть створюватись спеціальні підрозділи поліції.

Наразі підрозділи спеціальної поліції задіяні в зоні проведення Операції об'єднаних сил та зоні розмежування. Спецбатальйони забезпечують правопорядок у звільнених від сепаратистів населених пунктах, протидіють незаконному вивезенню із зони проведення ООС озброєння та боєприпасів, вибухових речовин, охороняють об'єкти державного та місцевого значення.

Важливим завданням підрозділів спеціальної поліції є боротьба з диверсійно-розвідувальними групами та незаконними військовими формуваннями, розшук та затримання осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів та сепаратистських рухів.

Поліція особливого призначення – це спеціально створені структурні підрозділи, які утворені з метою

- запобігання, виявлення та припинення адміністративних і кримінальних правопорушень;
- забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів;
- забезпечення безпеки взятих під захист осіб, членів їхніх сімей, охорони адміністративних, державних будівель та інших

об'єктів на підставах та в порядку, визначених законодавством України;

- участі в антитерористичних операціях, що проводяться відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» (наказ МВС України «Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення» від 04 грудня 2017 року № 987).

Підрозділи «КОРД» виконують такі основні завдання й функції:

1) здійснення заходів у сфері протидії злочинності, які пов'язані з підвищеною загрозою для життя і здоров'я поліцейських, високою ймовірністю збройного опору та передбачають, що поліцейські повинні мати високий рівень фізичної підготовленості, професійної майстерності та вміння впевнено діяти в екстремальних умовах;

2) планування, підготовка та проведення спеціальних поліцейських операцій, спрямованих на:

- затримання осіб, які чинять збройний опір, озброєних осіб, які погрожують застосуванням зброї та/або інших предметів чи застосовують її (їх), та інших осіб, протиправні дії яких загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;
- звільнення заручників;

3) затримання членів злочинних організацій та озброєних банд;

4) забезпечення в межах компетенції проведення уповноваженими органами (підрозділами) оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях, які здійснюються щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину, за наявності достатніх підстав вважати, що проведенню цих заходів (дій) буде чинитися збройний опір;

5) участь в антитерористичних операціях, що проводять відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом»;

6) участь відповідно до законодавства та в межах компетенції у здійсненні завдань і заходів із підготовки та ведення територіальної оборони України та/або підтримання правового режиму воєнного стану в Україні чи в окремих її регіонах (наказ МВС України «Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення «Корпус оперативно-раптової дії» від 26 листопада 2018 року № 958).

У складі поліції особливого призначення діє *підрозділ вибухотехнічної служби*, посадові особи якого виконують такі завдання:

1) виконання робіт із виявлення, знешкодження, розрядження, знищення (руйнування), перевезення вибухонебезпечних предметів (вибухових матеріалів), щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення кримінальних правопорушень, проведення робіт із розмінування (далі – спеціальні вибухотехнічні роботи), зокрема із застосуванням засобів і методів службової кінології;

2) організація та здійснення в межах компетенції вибухотехнічного супроводження під час проведення поліцейських операцій, а також боротьби з тероризмом;

3) здійснення в установленому порядку техніко-криміналістичного забезпечення оглядів місць подій за фактами вибухів, повідомлень про виявлення підозрілих, вибухонебезпечних предметів, загрози вибуху;

4) організація та здійснення професійного навчання працівників УВТС та вибухотехнічних підрозділів територіальних органів Національної поліції України (наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Управління вибухотехнічної служби Національної поліції України» від 19 березня 2020 року № 230).

Отже, Національна поліція як суб'єкт поліцейської діяльності на сьогодні динамічно, системно і структурно розвивається. З'являються нові підрозділи, що реалізують поліцейську діяльність, розширюється функціонал та змінюється підпорядкованість наявних підрозділів із урахуванням потреб сьогодення, упроваджуються нові форми і методи поліцейської діяльності.

Наразі в структурі Національної поліції функціонують підрозділи, що безпосередньо реалізують поліцейську діяльність, та допоміжні підрозділи, діяльність яких спрямована на забезпечення функціонування Національної поліції як суб'єкта поліцейської діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття та система Національної поліції України.
2. Структура Національної поліції України.
3. Характеристика структури центрального органу управління поліції (апарату).
4. Характеристика структури територіальних органів поліції.
5. Характеристика кримінальної поліції.
6. Характеристика патрульної поліції.
7. Характеристика органів досудового розслідування.
8. Характеристика поліції охорони.
9. Характеристика спеціальної поліції.
10. Характеристика поліції особливого призначення.

ГЛАВА 3. ПОЛІЦЕЙСЬКА КАР'ЄРА

§ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У частині 1 статті 17 Закону України «Про Національну поліцію» подане визначення *поліцейського* як громадянина України, що склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. Натомість поняття адміністративно-правового статусу поліцейського вироблено наукою.

Адміністративно-правовий статус працівника Національної поліції – це регламентована нормами адміністративного законодавства система складових елементів, що визначають правове становище працівника поліції в правовідносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, фізичними та юридичними особами, а також з іншими поліцейськими при виконанні посадових обов'язків, що характеризує його як суб'єкта державно-владних повноважень⁸.

Переважна більшість науковців⁹ у сфері адміністративного права не розкриває поняття адміністративно-правового статусу, зосереджуючись тільки на характеристиці окремих його елементів, до яких класично зараховують права, обов'язки та відповідальність. Водночас в юридичній літературі зустрічаються й інші позиції щодо елементного складу адміністративно-правового статусу. Наприклад, у підручнику «Курс адміністративного права України» за редакцією професора В. В. Коваленка зазначено, що поняття адміністративно-правового статусу охоплює

комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права¹⁰. За окресленням О. М. Алтуніної, класичний елементний склад адміністративно-правового статусу характерний для фізичних осіб – суб'єктів адміністративного права. Для юридичних осіб доцільно до елементів адміністративно-правового статусу відносити мету, завдання, функції, повноваження та відповідальність¹¹. Отже, в юридичній літературі адміністративно-правовий статус прийнято розглядати як складне явище, і поряд з класичними його елементами: правами, обов'язками, відповідальністю, виділяти й інші елементи: гарантії, принципи, завдання, цілі, компетенцію тощо. Пропонуючи різні підходи до кількості елементів адміністративно-правового статусу, учені висловлюють думки багато в чому протилежні одна одній. Не вступаючи в дискусію щодо пропонуванних елементів статусу, необхідно відзначити одну загальну закономірність, яка простежується практично в усіх авторів, незалежно від використовуваних ними підходів. Вона полягає в тому, що основу, яку визначає вихідний елемент будь-якого статусу, його головний зміст, складають відповідні права та обов'язки, гарантії та юридична відповідальність. Ураховуючи таку особливість, схарактеризуємо адміністративно-правовий статус працівників Національної поліції.

Слід зауважити, що на відміну від Закону України «Про міліцію» чинний Закон України «Про Національну поліцію» не містить спеціальної норми, яка б мала назву «Права поліцейського». Замість цього законодавцем закріплено систему повноважень, які є офіційно надані кому-небудь правами певної діяльності, ведення справ. Закріплені в законі повноваження поліції умовно можна розподілити на дві групи:

- основні повноваження (ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»);
- додаткові повноваження (ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію»);

⁸ Лемеш Д.Л. Адміністративно-правовий статус працівників поліції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Лемеш Дмитро Леонідович. Київ, 2016. С. 9.

⁹ Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух та ін.; за ред. В. В. Коваленка. Київ : Юрінком Інтер, 2012. С.170; Гуржій Т. О. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : КНТ, Х. : Бурун і К, 2011. С. 218.

¹⁰ Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух та ін.; за ред. В. В. Коваленка. К. : Юрінком Інтер, 2012. С. 54.

¹¹ Алтуніна О. М. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_4/PB-4/PB-4_18.pdf

– повноваження у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення (ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію»).

Відповідно до **основних повноважень поліція** (ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»)

1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, уживає в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

3) уживає заходів із метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

4) уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності;

7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

8) здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення у випадках, визначених законом; приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;

9) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

10) уживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

11) регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

12) здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, визначених законом;

13) видає відповідно до закону дозволу на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;

14) уживає всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної й медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;

15) уживає заходів для визначення осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе; устанавлює особу за невпізнаним трупом;

16) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом;

17) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, уживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі;

18) уживає заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі;

19) здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також бере участь у здійсненні державної охорони;

20) здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності;

21) здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

22) здійснює у визначеному законом порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин;

23) здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

24) бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації в разі їх уведення на всій території України або в окремі місцевості¹²;

25) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України;

26) здійснює оперативно-розшукову діяльність відповідно до закону;

27) уживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), здійснює привід осіб за рішенням тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, а також вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснює привід у виконавчому провадженні, здійснює розшук боржника чи дитини у виконавчому провадженні у випадках, передбачених законом або рішенням суду.

Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яку надсилають керівникові територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії. Відмова в залученні поліції для проведення виконавчих дій допускається лише з підстав залучення особового складу даного територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень,

¹² Прим. п. 24 ч.1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» вводиться в дію з 01.01.2022.

а також для подолання наслідків масштабних аварій чи інших масштабних надзвичайних ситуацій;

28) забезпечує інформування Комісії з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, про хід досудового розслідування, ужиття заходів для розшуку осіб, зниклих безвісти, зокрема осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, для внесення даних до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;

29) виявляє транспортні засоби особистого користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більш як на 30 діб та не зареєстровані в Україні в установлені законодавством строки;

30) уживає заходів для виявлення неправомірного керування транспортними засобами, щодо яких порушено обмеження, установлені Митним кодексом України, а саме: порушено строки їх тимчасового ввезення та/або переміщення в митному режимі транзиту; транспортні засоби використовуються для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні; транспортні засоби передано у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили їх на митну територію України або не поміщували в митний режим транзиту, а також заходів для виявлення неправомірного розкомплектування таких транспортних засобів.

31) на підставі відповідної постанови Уповноваженого із захисту державної мови вживає заходів для забезпечення здійснення Уповноваженим із захисту державної мови своїх повноважень, зокрема сприяє збору фактичних даних про наявність або відсутність у діях (бездіяльності) певних осіб ознак порушення вимог Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Залучення працівників поліції здійснюється за вмотивованим зверненням Уповноваженого із захисту державної мови, у якому має зазначатися, які саме дії пропонується вчинити працівникам поліції. Таке звернення надсилається керівникові територіального органу поліції за місцем вчинення визначених у зверненні дій;

33) у межах своєї компетенції здійснюють нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях, за дотриманням вимог у сфері захисту тварин від жорстокого поводження

та вживають відповідних заходів у разі порушення законодавства в цій сфері;

34) здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями¹³.

35) сприяє Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та разом із відповідними правоохоронними органами ліквідує такі канали.

Виконання **додаткових повноважень** може бути покладене на поліцію виключно законом. Слід наголосити, що згідно з ч. 2 та ч. 3 ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію», у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості¹⁴. У ході забезпечення та здійснення заходів правового режиму воєнного стану в разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості, виконання завдань територіальної оборони органи та підрозділи, що входять до системи поліції та дислокуються в межах Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, області, міста Києва, підпорядковуються відповідному начальникові Головного управління Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, області, місті Києві¹⁵.

¹³ Прим. п. 34 ч.1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» вводиться в дію з 01.01.2022.

¹⁴ Прим. ч. 2 ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію» вводиться в дію з 01.01.2022.

¹⁵ Прим. ч.3 ст.24 Закону України «Про Національну поліцію» вводиться в дію з 01.01.2022.

Також слід зазначити, що поліція має **повноваження у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення**, де здійснює діяльність виключно для реалізації своїх повноважень.

Відповідно до вищезазначеного поліція в межах інформаційно-аналітичної діяльності

1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;

3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;

4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями;

5) надає до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів в електронній формі та в обсягах даних, зазначених у статтях 7, 14 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», відомості, необхідні для забезпечення ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів.

Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України.

Поліція зобов'язана письмово інформувати митні органи про виявлення нецільового використання та/або передачі транспортних засобів особистого користування, тимчасово ввезених на митну територію України чи поміщених у митний режим транзиту, у володіння, користування або розпорядження особам, які не ввозили такі транспортні засоби на митну територію України або не поміщували в митний режим

транзиту, а також про виявлення розкомплектування таких транспортних засобів.

В юридичній літературі **обов'язки працівника поліції** визначають як міру належної та необхідної для виконання покладених на нього завдань та функцій поведінки, зміст якої виражається у здійсненні певних дій або в утриманні від них та визначається законодавством України¹⁶.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» **поліцейський зобов'язаний:**

1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;

2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;

3) поважати й не порушувати права і свободи людини;

4) надавати невідкладну, зокрема домедичну й медичну допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

6) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на обійманій посаді.

Поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він обіймає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

¹⁶ Лемеш Д.Л. Адміністративно-правовий статус працівників поліції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. С. 9–10.

Звертаючись до особи, або в разі звернення особи до поліцейського, останній зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на нього виключно законом.

Система гарантій є суттєвою умовою реалізації прав і обов'язків, яка знаходиться з ними у взаємозв'язку і являє собою організаційно-правові засоби, спрямовані на забезпечення повноважень суб'єктів правовідносин. **Гарантії діяльності працівників поліції** – це закріплена в законодавстві система засобів адміністративно-правового впливу із забезпечення діяльності поліцейських, яка забезпечує реалізацію ними своїх прав і обов'язків.

У чинному Законі України «Про Національну поліцію» передбачено ряд гарантій професійної діяльності поліцейського.

Поліцейський під час виконання покладених на поліцію повноважень є представником держави, саме тому його законні вимоги є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами.

Законом заборонено втручання в діяльність поліцейського, перешкоджання виконанню ним відповідних повноважень, невиконання законних вимог поліцейського тощо. Будь-які інші протиправні дії стосовно поліцейського мають як наслідок відповідальність відповідно до закону.

Пропорушення щодо поліцейського або особи, звільненої зі служби в поліції, її близьких родичів, учинені у зв'язку з його попередньою службовою діяльністю, мають як наслідок відповідальність відповідно до закону.

У разі затримання поліцейського за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення або обрання щодо нього тримання під вартою як запобіжного заходу, його тримають у призначених для цього установах окремо від інших категорій осіб.

Поліцейські, а також особи, звільнені зі служби в поліції з позитивних підстав, для забезпечення власної безпеки мають право придбавати

у власність пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами несмертельної дії, використовуючи їх виключно з підстав, визначених цим Законом.

Крім того, поліцейський

1) забезпечується належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків;

2) отримує в органах поліції в установленому порядку інформацію, зокрема з обмеженим доступом, та матеріали, необхідні для належного виконання покладених на нього обов'язків;

3) користується повноваженнями, передбаченими цим Законом, незалежно від посади, яку він обіймає, місцезнаходження й часу;

4) своєчасно й у повному обсязі отримує грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України;

5) у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом України «Про Національну поліцію» та іншими актами законодавства;

6) захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом;

7) під час виконання поліцейських повноважень користується безоплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського й місцевого сполучення (крім таксі), а також попутним транспортом. Поліцейські, які виконують повноваження поліції на транспортних засобах, крім того, мають право на безоплатний проїзд у поїздах, на річкових і морських суднах. Під час службових відряджень поліцейські мають право на позачергове придбання квитків на всі види транспорту й розміщення в готелях при пред'явленні службового посвідчення та посвідчення про відрядження;

8) може бути переміщений по службі залежно від результатів виконання покладених на нього обов'язків та своїх професійних, особистих якостей.

Однією з гарантій діяльності поліцейських є можливість створення в органах (закладах, установах) поліції професійних спілок із метою захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських відповідно до вимог законодавства.

Для створення сучасної поліції, підвищення престижу її органів украї необхідним є формування відповідного правового механізму соціального захисту працівників Національної поліції, який би відповідав сучасним міжнародним стандартам діяльності поліцейських.

Певні кроки в цьому напрямі вже зроблено. Розділ IX «Соціальний захист поліцейських» Закону України «Про Національну поліцію» містить прогресивні норми, які мають на меті покращення соціального захисту працівників поліції, зокрема:

- відповідно до ч. 5 ст. 96 Закону України «Про Національну поліцію» керівники органів поліції мають право виплачувати поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять службу, і винаймають житло на підставі договору житлового найму, компенсацію за найм у розмірі й порядку, що визначає Кабінет Міністрів України;
- відповідно до ст. 97 Закону України «Про Національну поліцію» – установа одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського;
- відповідно до ст.103 Закону України «Про Національну поліцію» – навчання дітей поліцейських.

Отже, Закон України «Про Національну поліцію» вибудовує нову модель соціального забезпечення поліції, яка стає підґрунтям для підвищення престижу професії правоохоронця, проте реальні позитивні зміни у цьому напрямі зможуть з'явитися за умов прийняття й розробки належного механізму реалізації його положень. У цьому випадку як позитивний досвід для українських правозастосовувачів може слугувати зарубіжний досвід соціального захисту працівників поліції.

§ 2. ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Служба в органах поліції – це державна служба особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських із виконання покладених на поліцію повноважень (ч.1 ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію»).

Правове регулювання проходження служби в поліції:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII.

2. Про затвердження Порядку складання Присяги працівника поліції: наказ МВС України від 09 листопада 2015 №1453.

3. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських: наказ МВС України від 17 листопада 2015 №1465.

4. Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України: наказ МВС України від 15 квітня 2016 року №315.

5. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ МВС України від 09 листопада 2016 № 1179.

6. Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань: наказ МВС України від 12 березня 2016 року № 177.

7. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII.

Персонал органів і підрозділів Національної поліції відповідно до виконуваних обов'язків і повноважень поділяють на три види:

- поліцейські;
- фахівці (спеціалісти);
- допоміжний обслуговуючий персонал.

Відповідно до ст. 80 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейських поділяють на три групи:

- молодшого складу;
- середнього складу;
- вищого складу поліції.

Належність до однієї з цих груп залежить від присвоєного поліцейському спеціального звання. Так, до молодшого складу поліції належать особи, які мають спеціальне звання:

- рядовий поліції;
- капрал поліції;

- сержант поліції;
- старший сержант поліції.

Середній склад має такі спеціальні звання:

- молодший лейтенант поліції;
- лейтенант поліції;
- старший лейтенант поліції;
- капітан поліції;
- майор поліції;
- підполковник поліції;
- полковник поліції.

Генерали поліції належать до вищого складу. У поліції наявні три генеральські звання:

- генерал поліції третього рангу;
- генерал поліції другого рангу;
- генерал поліції першого рангу.

§ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Проходження служби в органах Національної поліції – це система елементів, що складається з юридичних фактів, які спричиняють виникнення, зміну й припинення відносин суб'єкта з органами Національної поліції.

Проходження служби в органах Національної поліції містить у собі такі елементи (етапи):

1. Добір на посаду поліцейського.
2. Призначення на посаду.
3. Присвоєння спеціального звання.
4. Атестування поліцейського.
5. Переміщення й просування по службі.
6. Звільнення зі служби.

Добір на посаду поліцейського.

На службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно

від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Незалежно від професійних та особистих якостей, рівня фізичної підготовки та стану здоров'я на службу в поліції *не можуть бути прийняті особи* у випадках, визначених ч. 2 статті 61 Закону України «Про Національну поліцію»:

- особа, визнана недієздатною або обмежено дієздатною особою;
- особа, засуджена за умисне вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину, зокрема, судимість якої погашена чи знята у визначеному законом порядку;
- особа, яка має непогашену або незняту судимість за вчинення кримінального правопорушення, крім реабілітованої;
- особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з nereабілітуючих підстав;
- особа, до якої були застосовані заходи адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією;
- особа, яка відмовляється від процедури спеціальної перевірки під час прийняття на службу в поліції або від процедури оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск;
- особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, що перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджує Міністерство внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- особа, яка втратила громадянство України та/або має громадянство (підданство) іноземної держави, або особа без громадянства;
- особа, яка надала завідомо неправдиву інформацію під час прийняття на службу в поліції,

а також особи, які:

- відмовляються від взяття на себе зобов'язань дотримуватися обмежень та/або від складання Присяги поліцейського, визначених законом;
- особи, які звільнені або мали бути звільнені з посад на підставі Закону України «Про очищення влади».

Комплектування поліції проводиться шляхом виявлення кандидата, його вивчення, перевірки за оперативним обліком і за місцем мешкання, прийняття рішення про прийом кандидата на службу.

Процес відбору проходить такі основні етапи:

- соціально-правовий відбір;
- професійно-психологічний відбір;
- медичний відбір;
- конкурсно-екзаменаційний відбір¹⁷.

Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, із метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичне обстеження, перевірку рівня фізичної підготовки, психофізіологічне обстеження, обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, за їхньою згодою проходять тестування на поліграфі.

Відповідно до порядку, встановленого Законом України «Про Національну поліцію», щодо осіб, які претендують на службу в поліції, проводиться спеціальна перевірка, порядок проведення якої визначений законом та іншими нормативно-правовими актами.

Для визначення кандидата для призначення на відповідну посаду з метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою, у випадках, передбачених Законом України «Про Національну поліцію», може проводитися **конкурс на службу в поліції та/або на**

¹⁷ Адміністративна діяльність : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.В. Ковалів, З.Р. Кісіль, Д.П. Калаянов та ін. Київ: Правова єдність, 2009. С. 45.

обіймання вакантної посади (ст. 52 Закону України «Про Національну поліцію»).

Проведення конкурсу здійснюють з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та обіймання вакантної посади.

Конкурс на службу в поліції проводять у таких випадках:

- для осіб, яких уперше приймають на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції.
- за рішенням керівника, уповноваженого призначати на посади молодшого, середнього та вищого складу поліції, при їх комплектуванні в порядку просування по службі.

Конкурс проводять відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або обіймання вакантної посади, затвердженого Міністром внутрішніх справ України¹⁸. Зокрема, у ньому визначено:

- 1) умови проведення конкурсу;
- 2) вимоги щодо оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу;
- 3) повноваження поліцейської комісії при проведенні конкурсу;
- 4) порядок прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі;
- 5) порядок проведення тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або обіймання вакантних посад;
- 6) методи оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або на обіймання вакантних посад державної служби.

Для проведення конкурсу, з метою забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання в органах поліції утворюють **постійні поліцейські комісії**.

¹⁸ Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських: наказ МВС України від 25.12.2015 № 1631. *Офіційний вісник України*. 2016. № 6. Ст. 320.

Конкурс на службу в поліції для обіймання вакантної посади проводять у Головних управліннях областей серед осіб, яких уперше приймають на службу в поліції з призначенням на посади молодшого та середнього складу поліції з метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою. Конкурс оголошують за наказом начальника Головного управління і проводять, як уже було зазначено, постійно діючою поліцейською комісією.

Оголошення про вакантні посади в поліції, а також про проведення конкурсу оприлюднюють на офіційному веб-порталі головних управлінь областей, у якому зазначають стислий зміст службових обов'язків, умови грошового забезпечення, вимоги щодо освітньо-кваліфікаційного рівня, перелік документів, необхідних для участі в конкурсі, термін їх подання, дату й місце проведення конкурсу (етапів конкурсу) тощо.

Особи, які виявили бажання взяти участь у конкурсі, подають до кадрового підрозділу головного управління необхідні документи до поліцейської комісії в термін, визначений в оголошенні. У більшості випадків встановлюють десятиденний термін для прийому документів у кандидатів.

Особа, яка бажає взяти участь у конкурсі, подає у визначеному порядку до поліцейської комісії такі документи:

- 1) письмову заяву про участь у конкурсі, у якій також зазначено про надання особою згоди на проведення спеціальної перевірки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» і на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних»;
- 2) копію паспорта громадянина України;
- 3) копії документів про освіту;
- 4) особову картку визначеного зразка, автобіографію та фотографії розміром і в кількості, визначених Типовим порядком проведення конкурсу;
- 5) декларацію, визначену Законом України «Про запобігання корупції»;
- 6) відомості про трудову діяльність із реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;

7) медичну довідку про стан здоров'я, форму і порядок надання якої визначають спільно центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері державної служби та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

8) копію військово-облікового документа (посвідчення про приписку до призовної дільниці, військового квитка, тимчасового посвідчення військовозобов'язаного) або посвідчення особи військовослужбовця.

Служба персоналу (кадрового забезпечення) органу поліції, де проходить конкурс, проводить перевірку документів, поданих кандидатами, на відповідність загальним вимогам та інформує про це поліцейську комісію. Кандидати, які пройшли перевірку, передбачену ч.1 ст. 55 Закону України «Про Національну поліцію», проходять тестування, співбесіду та інші види оцінювання відповідно до Типового порядку проведення конкурсу.

Тестування проводять із метою об'єктивного й неупередженого з'ясування спроможності кандидатів за своїми професійними та особистісними якостями виконувати службові обов'язки на посадах у поліції.

Професійний тест містить 60 тестових питань або 50 тестових питань та 2 ситуативні задачі. Кожна правильна відповідь на тестове питання оцінюється 1 балом, а правильне розв'язання ситуативної задачі – 5 балами. Максимальна кількість можливих балів дорівнює 60.

Тест загальних навичок містить 60 тестових питань із визначення рівня логічних, вербальних та математичних здібностей кандидата. Кожна правильна відповідь на тестове питання оцінюється 1 балом. Максимальна кількість балів дорівнює 60.

Кандидати, які набрали за результатами тестування (крім психологічного тесту) менше 25 балів, до наступних етапів конкурсу не допускаються.

Після успішного проходження тестування кандидати проходять **психологічне тестування особистісних характеристик**. Тестування особистісних характеристик (психологічний тест) проводять із метою виявлення рис, типів характеру, стилю поведінки кандидата, визначення його емоційного стану, придатності кандидата до служби в умовах

підвищеного психологічного навантаження. Результати тестування особистісних характеристик кандидата (психологічний тест) не впливають на його рейтинг та мають рекомендаційний характер і враховуються поліцейською комісією при прийнятті рішення за результатами всіх етапів конкурсу.

Перед проходженням етапу конкурсу з перевірки рівня фізичної підготовки кандидати, яких приймають на службу в поліції, **обов'язково проходять лікарську експертизу в медичних (військово-лікарських) комісіях МВС** у порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України відповідно до вимог законодавства.

Перевірку рівня фізичної підготовки, передбачену в оголошенні про проведення конкурсу, поліцейська комісія організовує на об'єктах спортивної інфраструктури із забезпеченням належних санітарно-гігієнічних умов та в присутності медичних працівників із застосуванням за потреби та за наявності технічної можливості технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, про що учасників інформують усно перед початком конкурсного етапу. Фото- та відеозаписи перевірки рівня фізичної підготовки поліцейська комісія зберігає до завершення конкурсу, після чого знищує їх.

Вимоги щодо рівня фізичної підготовки для кандидатів, які вступають на службу в поліції, затверджені наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України» від 09 лютого 2016 року № 90.

Слід зазначити, що основною метою перевірки рівня фізичної підготовки є визначення придатності кандидата до служби в Національній поліції України або придатності до опанування навчальної програми за відповідним рівнем вищої освіти в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, їх здатності переносити фізичні навантаження без зниження працездатності при виконанні службових завдань, що стоять перед органами (підрозділами) поліції.

Отже, фізично підготовленим до служби є кандидат, який під час тестування виконав усі передбачені вправи на оцінку не нижче ніж «задовільно».

Після успішного проходження фізичної підготовки **поліцейська комісія проводить співбесіду** з кандидатом. Під час співбесіди поліцейська комісія вивчає результати тестувань, рівня фізичної підготовки та документи кандидата, які подані ним особисто та надані службою персоналу (кадрового забезпечення). При проведенні співбесіди з кандидатом поліцейська комісія з'ясовує його професійні, морально-ділові якості, управлінсько-організаторські здібності. Після завершення співбесіди поліцейська комісія за згодою кандидата може направити його для проходження тестування на поліграфі в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України відповідно до вимог законодавства. Рішення щодо таких кандидатів поліцейська комісія приймає після отримання результатів тестування на поліграфі.

Після обговорення кандидата поліцейська комісія приймає одне з таких рішень:

- ✓ рекомендований до проходження служби в поліції та/або на обіймання вакантної посади;
- ✓ не рекомендований до проходження служби в поліції та/або на обіймання вакантної посади.

За результатами всіх етапів конкурсу поліцейська комісія складає **рейтинг кандидатів**, рекомендованих до служби в поліції, який складається із загальної кількості балів, отриманих кандидатами в результаті проходження всіх етапів конкурсу. За результатами складання загального рейтингу претендентів, які відповідають умовам конкурсу, визначають переможця конкурсу. Інформацію про переможців конкурсу оприлюднюють не пізніше наступного дня після підписання протоколу засідання поліцейської комісії в тому порядку, у якому він був оголошений.

Переможці конкурсу надають службі персоналу (кадрового забезпечення) органу поліції передбачені законодавством України документи для оформлення допуску до державної таємниці, якщо для виконання службових обов'язків потрібен такий допуск.

Кандидати на службу, які успішно пройшли всі етапи конкурсу та поліцейською комісією рекомендовані до проходження служби в поліції на відповідній посаді, але за рейтингом не стали переможцями, за їх згодою протягом шести місяців можуть бути призначені на інші вакантні посади з урахуванням кваліфікаційних вимог.

Призначення на посаду.

Призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України.

У разі проведення конкурсу для визначення кандидата для призначення на відповідну посаду призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції згідно з номенклатурою посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, та відповідно до результатів конкурсу.

Призначення на посади курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, здійснюють керівники таких закладів.

Службові відносини особи, яка вступає на службу в поліції, розпочинаються з дня видання наказу про призначення на посаду поліцейського.

Розрізняють два види призначення на посаду поліцейського:

- безстрокове призначення (до виходу на пенсію або у відставку) – здійснюється за умови успішного виконання службових обов'язків;
- строкове призначення – здійснюється в разі заміщення посади поліцейського на період відсутності особи, за якою відповідно до закону зберігається посада поліцейського, та посад, призначенню на які передують укладення контракту.

Випускників закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, призначають на відповідні вакантні посади безпосередньо після закінчення навчання.

Якщо законом визначено додаткові вимоги до кандидатів на призначення на окремі посади в органах (закладах, установах) поліції, призначення на такі посади здійснюють за умови відповідності особи, яка призначається на таку посаду, додатковим вимогам.

Слід зауважити, що у ст. 68 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено особливий порядок призначення поліцейських на посади під час здійснення реорганізації.

Присвоєння спеціального звання працівникам Національної поліції відбувається з урахуванням їхньої кваліфікації, освіти, ставлення до служби, вислуги років, а також обійманої посади. Порядок присвоєння

спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань регламентоване наказом МВС України від 12 березня 2016 року № 177.

Спеціальні звання залежно від категорії осіб, яким їх присвоєно, поділяються на:

- первинні;
- чергові.

Первинні спеціальні звання поліції присвоюють особам наказом з особового складу, яким вони прийняті на службу й призначені на відповідні посади.

Порядок присвоєння первинних спеціальних звань залежать від категорії складу поліції:

1. Первинні спеціальні звання молодшого складу поліції присвоюють керівники органів поліції, керівники навчальних закладів, які здійснюють підготовку поліцейських, та установ поліції, які приймають рішення про прийняття на службу в поліції.

2. Первинні спеціальні звання середнього складу поліції присвоюють особам, уперше прийнятим на службу в поліції, які не мають військових звань офіцерського складу запасу або спеціальних звань середнього складу інших органів державної влади з призначенням на посаду, після закінчення курсів первинної професійної підготовки, а також особами, уперше прийнятим або переведеним на службу в поліції з інших органів державної влади, із наявним військовим або іншим спеціальним званням у порядку переатестування, після закінчення курсів первинної професійної підготовки.

3. Первинні спеціальні звання вищого складу поліції присвоює Президент України.

Осіб, які раніше проходили службу в системі органів внутрішніх справ України та поліції й були відряджені до інших органів державної влади для подальшого проходження служби, зараховують у кадри поліції в наявному військовому чи спеціальному званні з подальшим переатестуванням, а особам, що мають військові звання сержантського чи старшинського складу, спеціальні звання молодшого начальницького складу, вищі від військового звання старшого сержанта, або спеціальне звання старшого сержанта, при прийомі на службу в поліції присвоюють спеціальне звання старшого сержанта поліції.

Чергові спеціальні звання поліції присвоюють відповідно до статті 82 Закону України «Про Національну поліцію» після закінчення строку вислуги в попередньому званні, якщо інше не визначено Законом України «Про Національну поліцію», за умови відповідності спеціального звання, що присвоюються, спеціальному званню, передбаченому обійманою штатною посадою, відсутності незнятих дисциплінарних стягнень.

Міністр внутрішніх справ України присвоює спеціальні звання від молодшого, середнього складу поліції до полковника поліції включно Голові Національної поліції України та керівникам вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Наказ про присвоєння спеціальних звань поліції видають один раз на місяць в останній робочий день місяця.

Відповідно до частини третьої статті 83 Закону України «Про Національну поліцію» строк вислуги в спеціальному званні обчислюють від дня підписання наказу про присвоєння звання.

Чинними нормативно-правовими актами для молодшого та середнього складу поліції установлюють такі строки вислуги в спеціальних званнях поліції:

- капрал поліції – 1 рік;
- сержант поліції – 3 роки;
- молодший лейтенант поліції – 1 рік;
- лейтенант поліції – 2 роки;
- старший лейтенант поліції – 3 роки;
- капітан поліції – 4 роки;
- майор поліції – 4 роки;
- підполковник поліції – 5 років.

Строки вислуги у званнях рядового поліції, старшого сержанта поліції та полковника поліції, генерала поліції третього рангу, генерала поліції другого рангу не встановлюють.

Поліцейським, пониженим у спеціальному званні на один ступінь, строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання починають обраховувати з дня видання наказу з особового складу про пониження в попередньому спеціальному званні на один ступінь.

Громадянам, які були повторно прийняті на службу в поліцію, до вилучення років у спеціальному званні зараховують строк вилучення у званні до звільнення зі служби.

Поліцейським, поновленим у спеціальному званні у зв'язку із скасуванням як незаконного наказу про присвоєння спеціального звання, до вилучення років для отримання чергового спеціального звання зараховують строк вилучення у спеціальному званні, що було їм присвоєно внаслідок видання незаконного наказу, а також строк вилучення в наявному спеціальному званні до видання незаконного наказу.

Положеннями нормативно-правових актів передбачено можливість дострокового присвоєння спеціального звання та присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого обійманою штатною посадою. Достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні в порядку заохочення після закінчення не менше половини визначеного строку вилучення у спеціальному званні (у разі дострокового присвоєння спеціального звання посмертно – незалежно від строку вилучення в попередньому спеціальному званні та обійманій штатній посаді) у разі відповідності спеціального звання, що присвоюють, спеціальному званню, передбаченому обійманою штатною посадою. Чергові спеціальні звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого обійманою штатною посадою, можуть бути присвоєні в порядку заохочення після закінчення не менше ніж півтора строку вилучення в попередньому спеціальному званні.

Атестування працівників Національної поліції є обов'язковим елементом проходження служби.

Атестування в органах Національної поліції проводять згідно з Інструкцією про порядок проведення атестування поліцейських, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України від 17 листопада 2015 року № 1465.

Метою атестування є: оцінка ділових, професійних, особистих якостей поліцейських, їх освітнього та кваліфікаційного рівнів на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

Головним завданням атестування є:

- оцінка ділових, професійних, особистих якостей особового складу органів та підрозділів національної поліції, їх освітнього та кваліфікаційного рівня, фізичної підготовки на підставі глибокого й усебічного вивчення;
- визначення відповідності посадам, які вони обіймають;
- стимулювання їх творчої активності та відповідальності за стан боротьби зі злочинністю, зміцнення правопорядку;
- визначення перспектив їх службової кар'єри;
- запобігання вчиненню поліцейськими протиправних дій;
- виявлення таких поліцейських, які не спроможні виконувати покладені на них завдання.

Атестування поліцейських проводиться:

- при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу;
- для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність;
- для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність.

Не підлягають атестуванню поліцейські жіночої статі під час перебування у відпустках у зв'язку з вагітністю, пологами й для догляду за дитиною.

Рішення про проведення атестування та про строки, у які проводять атестування, приймає Голова Національної поліції України, керівники органів поліції стосовно осіб, яких згідно із законом та іншими актами законодавства України призначають на посади їх наказами.

Атестування проводять атестаційні комісії органів поліції, що створюють їх керівники, а саме:

1) центральні атестаційні комісії, персональний склад яких затверджений наказом Національної поліції України.

До повноважень центральних атестаційних комісій належить проведення атестування всіх поліцейських;

2) атестаційні комісії органів поліції, персональний склад яких затверджений наказом керівника відповідного органу за погодженням із Національною поліцією України.

До повноважень атестаційної комісії органу поліції належить проведення атестування поліцейських відповідних органів поліції. До складу атестаційних комісій входять:

1) у центральних атестаційних комісіях:

голова комісії – Голова Національної поліції України або його перший заступник, або заступник;

секретар комісії – особа, яку визначає Голова Національної поліції України.

У разі відсутності голови (секретаря) атестаційної комісії його обов'язки виконує член атестаційної комісії, який обраний більшістю голосів присутніх на засіданні членів атестаційної комісії.

2) в атестаційних комісіях органів поліції:

голову комісії та секретаря комісії визначає керівник органу поліції за погодженням із Головою Національної поліції України.

У разі відсутності голови (секретаря) атестаційної комісії його обов'язки виконує член атестаційної комісії, який обраний більшістю голосів присутніх на засіданні членів атестаційної комісії.

Організаційні заходи з підготовки та проведення атестування оголошують наказами відповідних керівників і передбачають:

1) створення атестаційних комісій;

2) складання списків поліцейських, які підлягають атестуванню;

3) визначення дати, часу і місця проведення засідання комісії;

4) розміщення на офіційному веб-сайті МВС, Національної поліції України чи відповідних органів поліції оголошень про набір до атестаційної комісії;

5) доведення до поліцейських інформації про проведення атестування, зокрема шляхом розміщення на офіційному веб-сайті МВС, Національної поліції України чи відповідного органу поліції інформації про час та місце проведення атестування.

Атестаційні листи на поліцейських складають безпосередні керівники за умови спільної служби в одному підрозділі з ним не менше 3 місяців. Якщо на час складання атестаційного листа керівник не має тримісячного строку спільної служби з поліцейським, який атестується, то такий лист складає заступник керівника або прямий керівник, який має строк спільної служби понад 3 місяці.

В атестаційному листі зазначають такі відомості про поліцейського, який атестується:

1) результати службової діяльності згідно з функціональними обов'язками;

2) дисциплінованість, принциповість у вирішенні службових питань, уміння будувати свої стосунки з громадянами та колегами по службі, здатність працювати над усуненням особистих недоліків, авторитет у колективі та серед населення;

3) прагнення до вдосконалення службової діяльності, почуття особистої відповідальності, стійкість моральних принципів, сміливість, рішучість, організованість, здатність контролювати власні емоції, поведінка поза службою;

4) володіння іноземними мовами;

5) культура в службі та ставлення до підвищення свого освітнього та культурного рівнів;

6) стан здоров'я та фізична підготовленість, уміння володіти табельною вогнепальною зброєю, прийомами рукопашного бою, спеціальними засобами індивідуального захисту та активної оборони, здатність переносити психофізичні навантаження та труднощі служби;

7) основні найбільш характерні та істотні недоліки в службовій діяльності та особистій поведінці;

8) інші дані, які, на думку керівника, заслуговують на увагу для більш повної характеристики підлеглого;

9) результати проходження підвищення кваліфікації.

Прямі керівники зобов'язані всебічно розглянути зміст атестаційного листа, з'ясувати відповідність викладених у ньому даних дійсному стану справ у службовій діяльності поліцейського, який атестується, та внести до відповідного розділу атестаційного листа один із таких висновків:

1) обійманій посаді відповідає;

2) обійманій посаді відповідає, заслуговує на призначення на вищу посаду;

3) обійманій посаді не відповідає, підлягає переміщенню на нижчу посаду через службову невідповідність;

4) обійманій посаді не відповідає, підлягає звільненню зі служби в поліції через службову невідповідність.

Атестаційний лист після розгляду прямими керівниками передають на розгляд до атестаційної комісії.

З метою визначення теоретичної та практичної підготовленості, компетентності, здатності якісно та ефективно реалізовувати на службі свої потенційні можливості атестаційна комісія проводить тестування поліцейського, який проходить атестування. За результатами проведеного тестування атестаційна комісія встановлює мінімальний бал, що становить 25 балів за тестом на знання законодавчої бази (далі – професійний тест), та 25 балів за тестом на загальні здібності та навички, який в обов'язковому порядку ураховує атестаційна комісія при прийнятті рішення.

Для кожного з видів тестувань Інструкцією про порядок проведення атестування поліцейських встановлено особливий порядок.

Рівень знань чинного законодавства поліцейські перевіряють за такою процедурою:

- 1) професійний тест триває не більше 1 години;
- 2) кожному поліцейському електронна система тестування генерує унікальний набір тестових завдань, який містить у собі запитання та ситуативні задачі;
- 3) кожному правильну відповідь на тестове питання оцінюють в 1 бал, а ситуативну задачу – у 5 балів. Максимальна кількість можливих балів дорівнює 60;
- 4) кожного поліцейського після проходження професійного тесту ознайомлюють із його результатом.

Перевірку загальних здібностей та навичок поліцейських здійснюють за такою схемою:

- 1) тестування на загальні здібності та навички триває до 1 години;
- 2) перевірка загальних здібностей поліцейського передбачає визначення рівня логічних, вербальних та математичних здібностей;
- 3) кожному поліцейському електронна система тестування генерує унікальний набір із 60 тестових завдань;
- 4) кожному правильна відповідь на тестове питання оцінюють в 1 бал. Максимальна кількість можливих балів дорівнює 60;
- 5) кожного поліцейського після проходження тестування на загальні здібності та навички ознайомлюють із його результатом.

Результати тестів фіксують у відомості про результати тестування і засвідчують підписом поліцейського. Максимальна кількість балів, яку може набрати поліцейський за результатами проходження двох тестувань, – 120, які враховуються рівними частинами (50% – тестування на знання законодавчої бази (професійний тест) та 50% – тестування на загальні здібності та навички). Результати тестування зберігають в електронному вигляді на сервері МВС України чи Національної поліції України.

Слід наголосити, що поліцейські, які проходять атестування, за їхньою згодою можуть додатково проходити тестування на поліграфі.

Атестування працівника поліції відбувається на засіданні атестаційної комісії, про час і місце якого особу попереджають заздалегідь. Засідання атестаційної комісії вважають правочинним за умови участі в її роботі не менше половини від її складу.

На підставі вивчення атестаційного листа, інших матеріалів, які були зібрані на поліцейського, а також результатів співбесіди атестаційна комісія приймає один із таких висновків:

- обійманій посаді відповідає;
- обійманій посаді відповідає, заслуговує на призначення на вищу посаду;
- обійманій посаді не відповідає, підлягає переміщенню на нижчу посаду через службову невідповідність;
- обійманій посаді не відповідає, підлягає звільненню зі служби в поліції через службову невідповідність.

Усі рішення атестаційної комісії оформлюють протоколом. У протоколі зазначають дату й місце прийняття рішення, склад комісії, питання, що розглядалися, та прийняте рішення. У протоколі за результатами атестування серед іншого зазначають один із висновків, прийнятих атестаційною комісією. Слід зауважити, що окрема думка члена атестаційної комісії викладена в письмовій формі і додана до протоколу, про що голова комісії повідомляє на засіданні. Протоколи засідань атестаційної комісії підписують голова, секретар, присутні на її засіданні члени комісії.

За результатами атестування висновки, зазначені в протоколі атестаційної комісії, заносять до атестаційного листа, який підписують голова та секретар комісії, та в місячний строк направляють до

керівника, якому надано право на призначення поліцейського на посаду та звільнення з посади або зі служби в поліції.

Поліцейський, який атестувався, ознайомлюється з висновком атестування, зазначає дату й підпис. Якщо впродовж 5 робочих днів поліцейський, який проходив атестування, не ознайомлюється без поважних причин, що підтверджується документально, із висновком атестування, його результати оприлюднюються на офіційному веб-сайті МВС, Національної поліції України чи відповідного органу поліції.

У випадку прийняття атестаційною комісією рішення про невідповідність обійманій посаді й підлягання переміщенню на нижчу посаду чи звільнення зі служби через службову невідповідність поліцейський, що атестується, за умови набрання ним загалом за професійний тест і тест на загальні здібності та навички 60 балів і більше має право впродовж 5 робочих днів від дня ознайомлення або оприлюднення на офіційному веб-сайті МВС, Національної поліції України чи відповідного органу поліції результатів атестування подати скаргу на висновок відповідної атестаційної комісії.

Скарга подається безпосередньо до апеляційної атестаційної комісії відповідно до компетенції чи шляхом надсилання на адресу відповідної апеляційної атестаційної комісії рекомендованою кореспонденцією (листом, телеграмою). Одночасно з подачею скарги поліцейський зобов'язаний повідомити про її подання керівника відповідного органу поліції.

Апеляційна атестаційна комісія витребує матеріали атестування поліцейського, який подав скаргу, із кадрового підрозділу відповідного органу поліції, який упродовж доби зобов'язаний надіслати матеріали атестування на адресу відповідної апеляційної атестаційної комісії.

Висновки апеляційної атестаційної комісії заносяться до атестаційного листа, який підписують голова та секретар комісії, та впродовж 5 робочих днів надсилають для обов'язкового негайного виконання керівникові, якому надано право на призначення поліцейського на посаду та звільнення з посади або зі служби в поліції.

Працівник поліції, що оскаржував рішення атестаційної комісії, ознайомлюється з висновком апеляційної атестаційної комісії із зазначенням дати та підпису.

Переміщення й просування по службі.

Переміщення поліцейських в органах, закладах та установах поліції здійснюється таким чином:

а) на вищій посаді – у порядку просування по службі;

б) на рівнозначні посади:

- для більш ефективної служби, спираючись на інтереси служби;
- з ініціативи поліцейського;
- у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням реорганізації;
- у разі необхідності проведення кадрової заміни в місцевостях з особливими природними, географічними, геологічними, кліматичними, екологічними умовами;
- за станом здоров'я – на підставі рішення медичної комісії;
- з меншим обсягом роботи з урахуванням професійних і особистих якостей – на підставі висновку атестації;
- у разі звільнення з посади на підставі рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри;

в) на посади нижчі ніж та, на якій перебував поліцейський:

- у зв'язку зі скороченням штатів або реорганізацією в разі неможливості призначення на рівнозначну посаду;
- за станом здоров'я – на підставі рішення медичної комісії;
- через службову невідповідність – на підставі висновку атестації з урахуванням професійних і особистих якостей;
- з ініціативи поліцейського;
- як виконання накладеного дисциплінарного стягнення – звільнення з посади відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;
- у разі звільнення з посади на підставі рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри;

г) у зв'язку із зарахуванням на навчання до вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, на денну форму навчання, а також у разі призначення на посаду після закінчення навчання.

Посаду вважають вищою, якщо за цією посадою штатом (штатним розписом) передбачене вище спеціальне звання поліції.

Випускників закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, призначають на відповідні вакантні посади безпосередньо після закінчення навчання в цих навчальних закладах.

Поліцейський, переміщений з вищої посади на посаду нижчу ніж та, яку він обіймав, у подальшому просувається по службі з дотриманням вимог, визначених Законом України «Про Національну поліцію», а звільнений із посади в дисциплінарному порядку, – після зняття дисциплінарного стягнення.

Не допускається переміщення поліцейських жіночої статі з ініціативи керівника відповідного органу (установи, закладу) поліції на посади, нижчі ніж та, яку вони обіймали, з мотивів, пов'язаних із вагітністю, наявністю дітей віком до трьох років (до шести років – за медичними показниками), або у зв'язку з тим, що вони є самотніми матерями та мають дітей віком до чотирнадцяти років чи дітей-інвалідів.

Переведення поліцейських здійснюють у разі, якщо звільнення їх із посад або призначення на інші посади належить до номенклатури призначення різних керівників.

Переведення поліцейського може здійснюватися з його ініціативи, ініціативи прямих керівників, керівників інших органів поліції, які порушили питання про переміщення.

Переведення здійснюють на підставі єдиного наказу про звільнення із обійманої посади та направлення для подальшого проходження служби до іншого органу поліції та про призначення на посаду в органі поліції, до якого переміщений поліцейський.

У разі якщо згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначенню поліцейського на посаду повинно передувати погодження відповідних органів державної влади або органів місцевого самоврядування чи їх посадових осіб, призначення на посаду здійснюють після отримання такого погодження.

Не допускається переміщення поліцейських на вищі посади впродовж шести місяців від дня притягнення до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності.

Просування по службі поліцейських провадиться зазвичай на конкурсній основі з урахуванням їх ділових і особистих якостей, результатів

роботи і виявленої здатності виконання обов'язків на вищій посаді, а також висновків атестації.

Звільнення зі служби в поліції.

Поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється:

- 1) у зв'язку із закінченням строку контракту;
- 2) через хворобу – за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції;
- 3) за віком – у разі досягнення встановленого для нього граничного віку перебування на службі в поліції відповідно до ст.76 Закону України «Про Національну поліцію»: для молодшого складу поліції до досягнення ними 55-річного віку; для середнього й вищого складу поліції до підполковників поліції включно також 55 років, а для полковників, генералів поліції – 60 років. У разі якщо поліцейський має високу професійну підготовку й досвід практичної роботи на обійманій посаді та визнаний придатним за станом здоров'я для проходження служби, граничний вік перебування на службі може бути продовжений, але не більше ніж на 5 років, керівником, уповноваженим призначати на посади поліцейських. У виняткових випадках керівник поліції може повторно продовжити таким особам строк служби до п'яти років.
- 4) у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
- 5) через службову невідповідність;
- 6) у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України;
- 7) за власним бажанням;
- 8) у зв'язку з переходом у встановленому порядку на роботу до інших міністерств і відомств (організацій);
- 9) у зв'язку з прямим підпорядкуванням близькій особі;
- 9-1) у зв'язку з наявністю реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб;
- 10) у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення,

пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення, а також рішенням суду про визнання його активів, або активів, набутих за його дорученням іншими особами, або в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави;

11) у зв'язку з набуттям громадянства або підданства іншої держави.

Днем звільнення зі служби в поліції вважають день видання наказу про звільнення або дату, зазначену в наказі про звільнення. День звільнення вважають останнім днем служби.

§ 4. ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Загальна характеристика юридичної відповідальності працівників Національної поліції.

У питаннях забезпечення законності і дисципліни в органах Національної поліції юридична відповідальність відіграє важливу роль, оскільки за допомогою її заходів можна суттєво впливати на свідомість і поведінку працівників поліції, виховувати їх в дусі дотримання законів, відповідального ставлення до виконання наданих службових обов'язків.

Специфіка юридичної відповідальності працівників Національної поліції обумовлена перебуванням цих осіб на сервісній державній службі в органах, які здійснюють функції за допомогою форм та методів, характерних тільки для їх діяльності.

Протиправна поведінка працівника Національної поліції здебільшого пов'язана з неналежним здійсненням ним своїх владних повноважень. Компетентний орган (посадова особа), вирішуючи питання про можливість застосування санкцій щодо працівника Національної поліції, який вчинив правопорушення, передусім установлює факт його перебування на службі в Національній поліції, у певних випадках визначає, чи пов'язана протиправна поведінка винного з його службовою діяльністю, окреслює обсяг та характер службових повноважень, наданих такому працівникові.

Ознаки протиправних діянь, суб'єктами яких можуть бути працівники Національної поліції, санкції за скоєння таких діянь, а також порядок притягнення до відповідальності визначені низкою чинних в Україні нормативно-правових актів.

У статті 19 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що в разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону. До того ж цією статтею на державу покладено обов'язок щодо відшкодування шкоди, завданої фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень.

Крім того, у ст. 15 КУпАП зазначено, що за вчинення адміністративних правопорушень поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність, окрім випадків порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування в разі винесення термінового заборонного припису, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання й використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, зазначені особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах.

Характеристика кримінальної, адміністративної, цивільно-правової, матеріальної і дисциплінарної відповідальності працівників Національної поліції.

Підставою *кримінальної відповідальності* є злочин. Суб'єктами деяких злочинів можуть бути лише такі фізичні особи, яким, крім загальних, притаманні ще й спеціальні (додаткові) ознаки.

Працівники Національної поліції представляють владу. Деякі з них обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням. Отже, працівники Національної поліції як суб'єкти правопорушень мають додаткові ознаки, а тому можуть відповідати за злочини, за які притягуються до відповідальності тільки особи, яким притаманні ці ознаки. Відповідно до Кримінального кодексу України такими злочинами є: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365); бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 365³); службове підроблення (ст. 366); декларування недостовірної інформації (ст. 366²); службова недбалість (ст. 367); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368); незаконне збагачення (ст. 368-5); пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369); провокація підкупу (ст. 370); завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371); притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372); примушування давати показання (ст. 373); порушення права на захист (ст. 374); втручання в діяльність судових органів (ст. 376); невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист (ст. 380); розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381); розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування (ст. 387); втручання в діяльність захисника чи представника особи (ст. 397).

Серед видів юридичної відповідальності, суб'єктами яких можуть бути працівники Національної поліції, особливе місце посідають адміністративна й дисциплінарна, оскільки застосування адміністративних стягнень чи заходів дисциплінарного впливу дає змогу, не усуваючи здебільшого зазначених осіб від виконання повноважень по службі, швидко корегувати їх поведінку.

Основні питання, що виникають у зв'язку з притягненням до *адміністративної відповідальності працівників Національної*

поліції, знайшли відбиття в тексті Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Статтею 15 КУпАП встановлено, що поліцейські в разі вчинення адміністративних правопорушень несуть відповідальність за дисциплінарними статутами. За окремі порушення, перелік яких міститься в КУпАП, ці особи несуть відповідальність на загальних підставах з урахуванням лише того, що до них не можуть бути застосовані громадські роботи, виправні роботи й адміністративний арешт. Слід зазначити, що в разі притягнення таких осіб до відповідальності за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі направлення особи, яка вчинила таке насильство, на проходження програми для осіб, які вчинили домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, здійснюється на загальних підставах.

Аналіз приписів КУпАП дає змогу стверджувати, що при вирішенні питання про адміністративну відповідальність поліцейського законодавець виходить з того, що така особа поряд з іншими фізичними особами може вчинити будь-яке правопорушення із зазначених у згаданому кодексі. Однак мета застосування примусових заходів щодо особи, яка перебуває на службі в Національній поліції, швидше буде досягнута, якщо застосувати стягнення, передбачені дисциплінарними статутами.

Дисциплінарну відповідальність працівників Національної поліції можна визначити як особливий правовий стан суб'єктів правовідносин, що передбачає наявність у них нормативно закріплених і пов'язаних із перебуванням на службі прав та обов'язків, розуміння доцільності й необхідності дотримання відповідних правових приписів, а також можливість настання несприятливих наслідків у випадку порушення таких приписів на підставі та в порядку, встановлених у законі.

Дисциплінарний статут Національної поліції України, затверджений Законом України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII, визначає сутність службової дисципліни в Національній поліції України, повноваження поліцейських та їхніх керівників з її додержання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження.

Підставою для дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок, яким визнається протиправна винна, дія чи бездіяльність

поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції.

За порушення службової дисципліни поліцейські незалежно від обійманої посади та спеціального звання несуть дисциплінарну відповідальність згідно з Дисциплінарним статутом Національної поліції України. Зазначимо, що поліцейських, яких у встановленому порядку притягнуто до адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності, одночасно може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

У разі порушення поліцейським службової дисципліни, невиконання чи неналежного виконання своїх обов'язків, порушення обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також учинення дій, що підривають авторитет поліції, наказом керівника підрозділу поліції призначається проведення службового розслідування.

До поліцейських можуть застосовуватися такі види дисциплінарних стягнень:

- 1) зауваження;
- 2) догана;
- 3) сувора догана;
- 4) попередження про неповну службову відповідність;
- 5) пониження у спеціальному званні на один ступінь;
- 6) звільнення з посади;
- 7) звільнення зі служби в поліції.

До курсантів (слухачів), які проходять навчання і закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім загальних видів дисциплінарних стягнень, які застосовуються для всіх поліцейських, можуть застосовуватися спеціальні дисциплінарні стягнення у вигляді призначення поза чергою в наряд – до п'яти нарядів.

Цивільно-правова відповідальність поліцейських – це вид юридичної відповідальності, що виникає в результаті завдання шкоди

фізичній особі внаслідок незаконних діянь поліцейських, та покладає на них обов'язок відшкодувати державі завдану шкоду в порядку регресу в разі встановлення в їхніх діяннях складу злочину за обвинувальним вироком суду стосовно них, який набрав законної сили¹⁹.

Слід наголосити, що з 2019 року з'явився новий вид юридичної відповідальності поліцейських – матеріальна відповідальність, поява якої обумовлена прийняттям Закону України «Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі».

Матеріальна відповідальність поліцейських – це вид юридичної відповідальності, що полягає в обов'язку поліцейських покрити повністю або частково пряму дійсну шкоду, що була завдана з їх вини шляхом знищення, пошкодження, створення нестачі, розкрадання або незаконного використання ввіреного їм майна під час виконання службових обов'язків, а також додаткове стягнення в дохід держави як санкція за протиправні дії в разі застосування підвищеної матеріальної відповідальності.

Підставою для притягнення до матеріальної відповідальності є шкода, завдана неправомірним рішенням, невиконанням чи неналежним виконанням поліцейським службових обов'язків, крім випадків завдання шкоди внаслідок:

- 1) дії непереборної сили;
- 2) необхідної оборони;
- 3) крайньої необхідності;
- 4) виконання наказу або розпорядження командира (начальника), крім випадків виконання явно злочинного наказу або розпорядження;
- 5) виправданого службового ризику;
- 6) затримання особи, що вчинила злочин, фізичний або психічний примус;
- 7) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

¹⁹ Панченко О.І. Цивільно-правова відповідальність поліцейських в Україні: автореф. дис. к.ю.н.: 12.00.03. Київ, 2019. С. 15.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття адміністративно-правового статусу працівника Національної поліції України, його елементи.
2. Повноваження працівника поліції.
3. Обов'язки працівника поліції.
4. Гарантії діяльності працівників поліції.
5. Поняття та правова основа проходження служби в органах Національної поліції України.
6. Порядок прийняття, переміщення й просування по службі в Національній поліції України.
7. Атестація працівників Національної поліції України.
8. Порядок звільнення з Національної поліції України.
9. Особливості юридичної відповідальності працівників Національної поліції.

ГЛАВА 4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ, ЗАКОННОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 1. ПОНЯТТЯ ЗАКОННОСТІ І ДИСЦИПЛІНИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ, СПОСОБИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Законність – це комплексне політико-правове явище, яке характеризується неухильним дотриманням вимог чинного законодавства всіма суб'єктами права. Іншими словами, коли в державі всі суб'єкти права виконують приписи норм права, тоді можна говорити про стан законності. Для законності є характерними такі основні риси:

- універсальність, тобто положення законів, які регулюють суспільні відносини незалежно від місця й часу їх виникнення;
- загальнообов'язковість – у цій рисі проявляється вища юридична сила законів, оскільки приписи норм права обов'язкові для всіх суб'єктів права, незалежно від майнового статусу, належності до державної влади тощо;
- обґрунтованість – положення законів мають об'єктивний характер, вони насправді спрямовують суспільні відносини у вигідні для суспільства напрями, коли досягається баланс інтересів людини та держави;
- наявність у державі органів, які забезпечують дотримання законності. Ідеться насамперед про правоохоронні органи, прокуратуру, суд, правозахисні громадські організації тощо.

Законність у Національній поліції України – це суворе й неухильне дотримання, виконання і застосування працівниками Національної поліції вимог чинного законодавства при виконанні поставлених перед ними завдань.

Дисципліна в Національній поліції України – це свідоме додержання встановлених правовими та іншими соціальними нормами правил поведінки працівниками Національної поліції в державному й суспільному житті.

Зазначене поняття більш конкретизоване в Дисциплінарному статуті Національної поліції, у якому подане визначення **службової дисципліни** як дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Говорячи про дисципліну, слід наголосити, що вона, на відміну від законності, більш наближена до людини. Остання може не знати чинного законодавства, не володіти інформацією щодо того, як норми права регулюють ті чи ті суспільні відносини, водночас про дисципліну людина знає. Для дисципліни характерними є такі основні риси:

- наявність певної системи норм, правил поведінки людей;
- вказану систему сформовано набагато раніше, ніж систему законодавства;
- існування певних різновидів дисципліни залежно від варіантів людських колективів;
- здебільшого норми дисципліни не закріплено в чинному законодавстві.

Законність і дисципліна є необхідними умовами існування демократичної держави. Особливої ролі їх додержання набуває у сфері публічного адміністрування, до якої належить і діяльність Національної поліції. Належна увага до забезпечення законності та дисципліни у сфері публічного адміністрування обумовлює такі чинники:

1. Необхідність забезпечення належних умов публічного адміністрування в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах суспільного життя.

2. Правозастосовна діяльність суб'єктів публічного адміністрування повинна базуватися на дотриманні законності й дисципліни.

3. Правотворча діяльність суб'єктів публічного адміністрування не може суперечити положенням Конституції України і тих законів, які вже діють.

4. Необхідність сприяння реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів громадян з боку органів публічного адміністрування.

У науці прийнято виділяти такі основні способи забезпечення законності в поліцейській діяльності:

- контроль;
- прокурорський нагляд;
- оскарження неправомірних дій працівників Національної поліції.

§ 2. КОНТРОЛЬ ЗА ПОЛІЦЕЙСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Основним способом забезпечення законності в поліцейській діяльності є контроль. Контроль як одна з важливих функцій державної влади та управління дає змогу не лише виявляти, але й усувати недоліки в роботі учасників управління. Контроль полягає у спостереженні за відповідністю діяльності підконтрольного об'єкта приписам, отриманим від органів або посадових осіб.

Контроль у поліцейській діяльності – це спосіб забезпечення дисципліни і законності, який є системою спостереження, вивчення, перевірки й оцінки оперативної-службової діяльності Національної поліції.

Основними завданнями контролю є:

- забезпечення точного й неухильного виконання положень нормативно-правових актів, регламентуючих діяльність Національної поліції;
- забезпечення своєчасності і повноти виконання завдань, які покладають на окремі підрозділи чи посадових осіб;
- попередження й усунення порушень дисципліни, недоліків в роботі;
- підвищення загального рівня організаторської й оперативної-службової діяльності;
- сприяння раціональному розподілу робочого навантаження.

Існує декілька класифікацій контролю:

- залежно від призначення виділяють загальний (всесторонньо охоплює діяльність суб'єкта, що контролюється) контроль і спеціалізований (контроль окремого напрямку роботи) контроль;
- залежно від мети та часу, у який здійснюється контроль, розрізняються попередній (спрямований на прогнозування та запобігання проблем), поточний (призначений для підтримки встановленої схеми взаємодії суб'єктів) та підсумковий контроль (який застосовують для покращення роботи всієї системи);
- залежно від частоти проведення та передбачуваності контроль може бути систематичним, тобто таким, що здійснюється періодично, та одиничним (позаплановим), який здійснюється в разі необхідності;
- за формами здійснення розрізняють такі види контролю: аналіз, аудит, моніторинг, нагляд, облік, оцінка, ревізія, спостереження, перевірка;
- залежно від суб'єкта виділяють державний (здійснюється органами публічного адміністрування) та громадський контроль (здійснюється недержавними структурами);
- за сферою діяльності, яка підлягає контролю, контроль поділяють на внутрішньовідомчий (контроль у межах одного відомства), міжвідомчий (застосовується до об'єктів, які організаційно підпорядковані органам виконавчої влади) і позавідомчий (застосовується до об'єктів, які організаційно не підпорядковані органам виконавчої влади)²⁰.

Систему та суб'єкти контролю за правоохоронними органами держави визначає Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року, який визначає засади здійснення демократичного цивільного контролю над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони, до яких належить і Національна поліція України.

У законі визначено, що **демократичний цивільний контроль** – це комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів

²⁰ Братель С. Г. Громадський контроль за діяльністю міліції : дис. ... кандидата юрид. наук. Київ, 2007. С. 34-35.

для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України²¹.

До системи цивільного контролю над правоохоронними органами держави зараховують: президентський контроль; парламентський контроль (здійснюється Верховною Радою України); контроль, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; урядовий контроль (здійснюється Кабінетом Міністрів України); контроль з боку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; судовий контроль; громадський контроль.

Суб'єктами цивільного контролю за правоохоронними органами держави є: Верховна Рада України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Президент України; Рада національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України; центральні та місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; судові органи України; громадяни України та громадські організації; засоби масової інформації.

Верховна Рада України, здійснюючи парламентський контроль за діяльністю правоохоронних органів, відповідно до Конституції України

- визначає основи забезпечення громадського правопорядку;
- затверджує загальну структуру та чисельність МВС України;
- визначає основи правового і соціального захисту та види пенсійного забезпечення працівників правоохоронних органів;
- при затвердженні Державного бюджету України визначає розмір витрат на забезпечення громадського порядку із зазначеним конкретним спрямуванням бюджетних асигнувань;
- розглядає за поданням Кабінету Міністрів України і затверджує загальнодержавні програми реформування та розвитку правоохоронних органів;
- обговорює хід реформування Національної поліції у форматі «Дня Уряду України»;

²¹ Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241.

- визначає порядок збереження державної таємниці при інформуванні громадськості про діяльність Національної поліції.
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має право:
- безперешкодно відвідувати органи та підрозділи внутрішніх справ, бути присутнім на їх засіданнях;
 - на ознайомлення з документами, зокрема й секретними, та отримання їх копій в органах і підрозділах внутрішніх справ;
 - відвідувати у будь-який час місця тримання затриманих, опитувати осіб, які там перебувають, та отримувати інформацію щодо умов їх тримання;
 - направляти до правоохоронних органів акти реагування Уповноваженого в разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття заходів;
 - перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, зокрема тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Президент України при здійсненні своїх державних функцій відповідно до Конституції і законів України

- вносить на затвердження Верховної Ради України пропозиції щодо загальної структури та чисельності МВС України;
- вживає заходів щодо припинення спроб використання особового складу правоохоронних органів для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкодження їхній діяльності.

Кабінет Міністрів України, реалізуючи конституційні повноваження щодо громадського порядку, боротьби зі злочинністю, відповідно до Конституції і законів України

- розробляє та вносить на розгляд Верховної Ради України проекти законів із питань правоохоронної діяльності, що потребують законодавчого врегулювання, і в межах своєї компетенції приймає відповідні рішення;
- визначає згідно із законодавством потреби у витратах на правоохоронну діяльність, боротьбу з організованою злочинністю, охоронну діяльність;

- доповідає та звітує перед Верховною Радою України про виконання Державного бюджету України у сфері правоохоронної діяльності;
- вносить на розгляд Президента України пропозиції щодо вдосконалення організаційної структури МВС.

Відомчий контроль за діяльністю Національної поліції, відповідно до статті 22 Закону України «Про Національну поліцію», здійснює керівник поліції, який у межах компетенції організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також наказів і доручень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції; звітує перед Міністром внутрішніх справ України про виконання покладених на поліцію завдань і повноважень; скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів поліції.

У структурі Національної поліції для реалізації завдань відомчого контролю можуть створюватися підрозділи, повноваження яких безпосередньо містять контрольні функції. Наприклад, **Управління дотримання прав людини**, завданнями якого є:

1. Забезпечення реалізації в органах (підрозділах) поліції принципу дотримання прав людини під час застосування поліцейських заходів.
2. Здійснення організаційного забезпечення діяльності та контролю за роботою ізоляторів тимчасового тримання (далі – ІТТ).
3. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недопущення та усунення проявів дискримінації в діяльності органів (підрозділів) поліції.
4. Здійснення координації та організаційно-методичного забезпечення в органах (підрозділах) поліції протидії та запобіганню домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

У структурі Управління дотримання прав людини функціонують такі відділи:

- відділ уповноважених із контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності;
- відділ моніторингу питань гендерної рівності та координації протидії домашньому насильству;

- відділ організаційного забезпечення діяльності місць тимчасового тримання осіб;
- відділ моніторингу автоматизованого обліку дій із затриманими особами;
- відділ аналітики та організації захисту персональних даних, а також інспектори з контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності з дислокацією в областях.

Ще одним спеціально створеним структурним підрозділом для реалізації відомчого контролю є **Департамент головної інспекції**, який здійснює контроль за службовою діяльністю структурних підрозділів центрального органу управління поліцією, територіальних (зокрема міжрегіональних) органів Національної поліції, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції, сприяє вдосконаленню їх службової діяльності та зміцненню службової дисципліни.

Основними завданнями Департаменту головної інспекції є:

1. Участь у реалізації заходів з контролю за службовою діяльністю органів (підрозділів) поліції, оптимізації управлінських процесів, сприяння ефективній професійній діяльності поліцейських, державних службовців та інших працівників органів (підрозділів) поліції, дотриманням ними службової дисципліни.

2. Моніторинг діяльності органів (підрозділів) поліції з метою виявлення тенденцій та чинників, які негативно впливають на ефективність виконання поліцейськими покладених на них завдань і функцій, ужиття в межах компетенції заходів щодо їх усунення, зокрема шляхом надання пропозицій і рекомендацій керівництву органів (підрозділів) поліції.

3. Координація діяльності підрозділів головної інспекції ГУНП, зокрема шляхом участі в підборі, професійному навчанні, мотивуванні, та здійсненні контролю за роботою працівників цих підрозділів.

4. Організаційно-методичне та інформаційне забезпечення підрозділів головної інспекції ГУНП, зокрема упровадження та застосування в їхній роботі ефективних методів, критеріїв, алгоритмів, механізмів та інструментів підтримки і контролю.

Судовий контроль. Зазначений варіант державного контролю реалізують через діяльність судів. Необхідно усвідомлювати, що судова

влада займається не лише судочинством. Значною мірою система судів України виконує контрольні функції у сфері державного управління. Це досягається за рахунок:

1. Діяльності Конституційного Суду України у вирішенні справ і наданні висновків у справах щодо

- конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;
- додержання конституційної процедури розслідування й розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених Конституцією України;
- офіційного тлумачення Конституції та законів України.

2. Діяльності судів загальної юрисдикції в процесі розгляду кримінальних і цивільних справ, а саме:

- установлення відповідності закону дій посадових осіб правоохоронних органів;
- порушення питання щодо усунення недоліків у роботі органів Національної поліції, які сприяли вчиненню правопорушення;
- визнання правових актів органів Національної поліції незаконними тощо.

3. Діяльності господарських судів із

- перевірки відповідності актів і дій органів Національної поліції (посадових осіб) вимогам чинного законодавства;
- направлення окремих ухвал керівникам Національної поліції та їх посадовим особам про вжиття необхідних заходів, які впливають на вчинення правопорушень тощо.

4. Діяльності адміністративних судів із вирішення справ щодо:

- спорів фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

- спорів із приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;
- спорів між суб'єктами владних повноважень із приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, зокрема делегованих повноважень, а також спорів, які виникають із приводу укладання та виконання адміністративних договорів;
- спорів за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, установлених законом;
- спорів щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму.

Значним етапом розвитку адміністративного права України, який суттєво вплинув також і на прояви судового контролю, є прийняття в 2005 році Кодексу адміністративного судочинства України. Завдяки нормам зазначеного документа в нашій країні стали реальними справи «людина проти держави», коли окремо взятий громадянин може реально відстоювати свої права, свободи та законні інтереси у відносинах з органами держави. Розвиток адміністративної юстиції (яку можна вважати одним із проявів судового контролю), безумовно, сприятиме вдосконаленню державотворення і правотворення в Україні.

Громадський контроль поліцейської діяльності – це діяльність органів місцевого самоврядування, політичних партій, громадських та профспілкових організацій, засобів масової інформації, а також окремих громадян та їх об'єднань, спрямована на виявлення й усунення недоліків в адміністративній діяльності Національної поліції (без права безпосереднього втручання до неї).

Однією із ключових ознак демократичної країни є ступінь контролю громадянського суспільства за державою. Це нормальна світова практика розвинених країн, коли громадянське суспільство має реальні важелі впливу на прийняття державних управлінських рішень та контроль за діяльністю органів виконавчої влади. Керуючись наведеною раніше класифікацією, зупинимось на варіантах громадського контролю.

Слід наголосити, що в Законі України «Про Національну поліцію», на відміну від Закону України «Про міліцію», здійснення громадського контролю визначено в окремому розділі VIII, який має назву «Громадський контроль поліції».

Аналіз положень зазначеного вище розділу дає змогу позитивно оцінити чітке визначення в ньому форм здійснення громадського контролю, до яких зараховують:

- звіт про поліцейську діяльність;
- прийняття резолюції недовіри керівникам поліції;
- залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських.

Із метою інформування громадськості щодо діяльності поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції відповідно до статті 86 Закону України «Про Національну поліцію» раз на рік готують та опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції.

Щорічний звіт про діяльність поліції та територіальних органів поліції повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями.

Керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська та Севастопольська міські ради, обласні, районні та міські ради мають право за результатами оцінки діяльності органу поліції на території відповідної громади своїм рішенням прийняти резолюцію недовіри керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції, що є підставою для звільнення його з обійманої посади. Рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції може бути прийнято не раніше ніж через один рік після його призначення на посаду. Таке рішення вважають прийнятним, якщо за нього проголосувало не менше двох третіх від складу депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Київської та Севастопольської міських рад, обласних, районних та міських рад.

У рішенні про прийняття резолюції недовіри керівникові органу (підрозділу) поліції мають бути зазначені мотиви для його прийняття

з посиланням на обставини, що їх обґрунтовують. Завірену належним чином копію рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції невідкладно надсилають кур'єром або поштовою кореспонденцією з повідомленням про отримання керівнику органу поліції, до повноважень якого належить право призначення та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого відповідний орган прийняв резолюцію недовіри.

Керівник органу поліції, до повноважень якого належить право призначення на посаду та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, з моменту надходження до очолюваного ним органу завіреної належним чином копії рішення відповідної місцевої ради про прийняття резолюції недовіри зобов'язаний невідкладно своїм наказом звільнити з посади такого керівника або відсторонити його від виконання службових обов'язків та призначити службову перевірку для вивчення обставин, що слугували мотивами для прийняття місцевою радою такого рішення. Про прийняте рішення відповідна місцева рада інформується в одноденний строк.

Службову перевірку для вивчення обставин, що слугували мотивами для прийняття місцевою радою резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції, проводять у десятиденний строк. За результатами проведеної службової перевірки керівник органу поліції, до повноважень якого належить право на призначення та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, зобов'язаний впродовж трьох робочих днів від дня закінчення перевірки прийняти рішення про подальше перебування такого керівника на обійманій посаді. Про прийняте рішення стосовно подальшого перебування керівника, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, на обійманій посаді письмово інформується місцева рада, яка прийняла резолюцію недовіри.

У разі прийняття рішення про залишення керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, на обійманій посаді відповідний керівник органу поліції повинен письмово проінформувати відповідну місцеву раду про причини прийняття такого рішення та надати копії матеріалів проведеної перевірки. Матеріали, що

містять інформацію з обмеженим доступом, надаються на підставах та в порядку, визначених законом.

Місцева рада, яка прийняла резолюцію недовіри, упродовж одного місяця з дня отримання рішення про залишення на посаді керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, та копій матеріалів проведеної перевірки має право повторно розглянути питання про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції. Якщо при повторному розгляді за рішення про прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції проголосувало не менше трьох четвертих від складу відповідної місцевої ради, таке рішення вважають остаточним і воно підлягає обов'язковому виконанню у триденний строк від дня прийняття.

У тому випадку, якщо керівник органу поліції, до повноважень якого належить право на призначення на посаду та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого прийнято резолюцію недовіри, упродовж чотирнадцяти днів від дня отримання відповідного рішення очолюваним органом не видав наказу про звільнення такого керівника або не надіслав до відповідної місцевої ради інформацію щодо залишення на посаді такого керівника разом із матеріалами проведеної перевірки, рішення місцевої ради про прийняття резолюції недовіри набуває статус остаточного і підлягає обов'язковому виконанню в триденний строк.

Керівники територіальних органів поліції відповідно до статті 88 Закону України «Про Національну поліцію» повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл із метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюють діяльність поліції, визначають поточні проблеми та обирають найефективніші способи їх вирішення. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживають щодо попередження правопорушень.

Крім того, поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення

потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності.

Важливим напрямом громадського контролю виступає й залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських. Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України.

Крім того, аналіз положень зазначеного закону дає право висновкувати про те, що ще однією формою громадського контролю, яка в ньому визначена, є участь представників громадськості в роботі поліцейських комісій, які створені для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських. Водночас це не всі форми громадського контролю, які на сьогодні відомі правозастосовній практиці. Ми вважаємо, що як форма громадського контролю в діяльності Національної поліції України, активно може застосовуватися звернення громадян, громадська експертиза проектів нормативно-правових актів, які стосуються діяльності зазначеного органу публічного адміністрування, громадські розслідування, під якими розуміють одну із форм громадського контролю за діяльністю органів влади та їх посадових осіб, які проводяться з метою зміцнення демократичного порядку організації та функціонування державної влади; інформування громадськості про причини та обставини порушення прав людини, які мають громадський інтерес; вироблення рекомендацій щодо ліквідації наслідків таких подій, їх недопущенню і покаранню винних тощо.

§ 3. НАГЛЯД ПРОКУРАТУРИ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Прокурорський нагляд за діяльністю поліції – це специфічний вид діяльності органів прокуратури, який полягає в здійсненні функцій нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство та за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Крім того, прокурорський нагляд є одним із способів забезпечення законності в адміністративній поліцейській діяльності. Він спрямований передусім на захист прав та законних інтересів громадян – учасників адміністративних правовідносин, забезпечення своєчасного, усебічного, повного та об'єктивного з'ясування обставин справи, вирішення її в точній відповідності із законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень, посилення впливу заходів адміністративної відповідальності на запобігання злочинів.

Здійснюючи нагляд за додержанням законодавства про адміністративні правопорушення, прокурор використовує повноваження, передбачені розділом IV «Повноваження прокурора з виконання покладених на нього функцій» Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII.

Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за виконанням законів при провадженні у справах про адміністративні правопорушення конкретизовано у ст. 250 КУпАП, відповідно до якої прокурор (його заступник) має право:

- порушувати провадження в праві про адміністративне правопорушення;
- знайомитися з матеріалами справи;
- перевіряти законність дій органів (посадових осіб) при провадженні у справі;
- брати участь у розгляді справи;
- заявляти клопотання;

- давати висновки з питань, що виникають під час розгляду справи;
- перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення;
- вносити подання, оскаржувати постанову й рішення по скарзі у справі про адміністративне правопорушення, а також учиняти інші передбачені законом дії.

Крім прокурора та його заступника, здійснювати дії, спрямовані на виявлення порушень закону під час провадження у справі про адміністративні правопорушення, має право також помічник прокурора.

Приводами до проведення перевірки можуть бути статистичні дані судів, адміністративних комісій, органів Національної поліції за формами 1-АП, 1-А (піврічна, річна) «Звіт про розгляд справ про адміністративні правопорушення та осіб, які притягнуті до адміністративної відповідальності», який складають органи, посадові особи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення по суті.

У звіті, зокрема, указують:

- найменування статей КУпАП; кількість розглянутих справ, за якими прийнято постанови (рішення);
- дані про кількість осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, про закриття провадження у справах про адміністративні правопорушення;
- дані про кількість осіб, стосовно яких винесені постанови (рішення) про застосування адміністративного стягнення: попередження, штрафу, конфіскації, платного вилучення предмета, позбавлення спеціального права, виправних робіт, адміністративного арешту;
- застосування до неповнолітніх віком від 16 до 18 років заходів впливу, передбачених ст. 24-1 КУпАП;
- дані про суми накладеного та стягнутого штрафу, розміри матеріальних збитків, завданих правопорушеннями, та суми відшкодованих збитків.

Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове

слідство, користуючись при цьому правами й виконуючи обов'язки, передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України. Письмові вказівки прокурора органам, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, надані в межах повноважень, є обов'язковими для цих органів і підлягають негайному виконанню (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»).

Нормативно визначено, що при реалізації прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, уповноважені на те посадові особи органів прокуратури мають право перевіряти додержання вимог чинного законодавства щодо:

- а) заведення оперативно-розшукових справ, підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності;
- б) наявності повноважень в осіб, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність;
- в) відповідності оперативно-розшукових заходів цілям і завданням оперативно-розшукової діяльності, дотримання встановлених законодавством умов і порядку проведення оперативно-розшукових заходів, а також залучення громадян до їх здійснення на конфіденційній основі та засадах добровільності;
- г) застосування окремих обмежень прав і свобод людини, обґрунтованості клопотань до суду про надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, зокрема пов'язаних із втручанням у приватне спілкування;
- г) своєчасності направлення відомостей про злочинну діяльність окремих осіб, які здобуті в ході оперативно-розшукової діяльності, органам досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування;
- д) обґрунтованості продовження, припинення, поновлення обчислення строків ведення оперативно-розшукових справ та їх закриття, а також використання результатів оперативно-розшукової діяльності;
- е) своєчасності повідомлення про заведення та закриття оперативно-розшукових справ;

є) відповідності відомчих наказів, інструкцій, розпоряджень та інших правових актів із питань проведення оперативно-розшукової діяльності Конституції України та іншим законам України²².

Відповідно до статті 26 Закону України «Про прокуратуру» прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, має право:

1) у будь-який час за посвідченням, що підтверджує обійману посаду, відвідувати місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи, у яких засуджені відбувають покарання, установи, де перебувають особи, щодо яких застосовані примусові заходи медичного або виховного характеру, та будь-які інші місця, до яких доставлено осіб із метою складення протоколу про адміністративне правопорушення чи в яких особи примусово тримаються згідно із судовим рішенням або рішенням адміністративного органу;

2) опитувати осіб, які перебувають у вищеназваних місцях, із метою отримання інформації про умови їх тримання та поведження з ними, ознайомлюватися з документами, на підставі яких ці особи тримаються в таких місцях, засуджені або до них застосовано заходи примусового характеру;

3) знайомитися з матеріалами, отримувати їх копії, перевіряти законність наказів, розпоряджень, інших актів відповідних органів і установ та в разі невідповідності законодавству вимагати від посадових чи службових осіб їх скасування та усунення порушень закону, до яких вони призвели, а також скасовувати незаконні акти індивідуальної дії;

4) вимагати від посадових чи службових осіб надання пояснень щодо допущених порушень, а також вимагати усунення порушень та причин і умов, що їм сприяли, притягнення винних до передбаченої законом відповідальності;

²² Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: Наказ Генеральної прокуратури України від 03.12.2012 № 4/1гн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12#Text>

5) знайомитися з матеріалами виконавчого провадження щодо виконання судових рішень у кримінальних справах, робити з них виписки, знімати копії та в установленому законом порядку оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця;

6) вимагати від керівників органів вищого рівня проведення перевірок підпорядкованих і підконтрольних органів та установ попереднього ув'язнення, виконання покарань, застосування заходів примусового характеру та перевірок інших місць, де здійснюється тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи, у яких засуджені відбувають покарання, установи, де перебувають особи, щодо яких застосовані примусові заходи медичного або виховного характеру, та будь-які інші місця, до яких доставлено осіб із метою складення протоколу про адміністративне правопорушення чи в яких особи примусово тримаються згідно із судовим рішенням або рішенням адміністративного органу;

7) звертатися до суду з позовом (заявою) у визначених законом випадках.

Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян в органах та установах, шляхом проведення регулярних перевірок, а також у зв'язку з необхідністю належного реагування на відомості про можливі порушення законодавства, що містяться у скаргах, зверненнях чи будь-яких інших джерелах. У межах реалізації зазначеної функції прокурор має право залучати відповідних спеціалістів.

Прокурор зобов'язаний негайно звільнити особу, яка незаконно (за відсутності відповідного судового рішення, рішення адміністративного органу або іншого передбаченого законом документа чи після закінчення передбаченого законом або таким рішенням строку) перебуває в місці тримання затриманих, попереднього ув'язнення, обмеження чи позбавлення волі, установі для виконання заходів примусового характеру, інших місцях тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи, у яких засуджені відбувають покарання, установи, де перебувають особи, щодо яких застосовані примусові заходи медичного або

виховного характеру, та будь-які інші місця, до яких доставлено осіб із метою складення протоколу про адміністративне правопорушення чи в яких особи примусово тримаються згідно із судовим рішенням або рішенням адміністративного органу.

Письмові вказівки прокурора щодо додержання встановлених законодавством порядку та умов тримання осіб у вищезазначених місцях, а також письмові вказівки прокурора, надані іншим органам, що виконують судові рішення у кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення, є обов'язковими і підлягають негайному виконанню²³.

§ 4. ОСКАРЖЕННЯ НЕПРАВОМІРНИХ ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Право на оскарження дій чи бездіяльності органів виконавчої влади передбачено всіма без винятку законодавчими актами, які регулюють ті чи ті аспекти (напрями) їхньої діяльності. Однак особливе місце в системі законодавчих актів, які регулюють право фізичних та юридичних осіб на оскарження дій та бездіяльності органів виконавчої влади, зокрема й органів (підрозділів) Національної поліції, займають Закон України «Про звернення громадян», Кодекс адміністративного судочинства України, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Так, Закон України «Про звернення громадян» регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції щодо поліпшення їхньої діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів. Закон забезпечує громадянам України можливість для участі в управлінні державними і громадськими справами, для впливу на поліпшення роботи органів державної влади й місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм

²³ Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 2-3. Ст.12.

власності, для відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх в разі порушення. У цьому Законі визначено поняття скарги як «звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб» (ст. 3). У ст. 4 цього ж Закону наведено перелік рішень, дій (бездіяльності), які можуть бути оскаржені, зокрема внаслідок яких: порушено права і законні інтереси чи свободи громадянина (групи громадян); створено перешкоди для здійснення громадянином його прав і законних інтересів чи свобод; незаконно покладено на громадянина які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності.

У статті 16 Закону України «Про звернення громадян» зазначено, що скарга на дії чи рішення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, засобів масової інформації, посадової особи подається в порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства, а в разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням – безпосередньо до суду. Отже, Закон передбачає альтернативний порядок оскарження, бо скарга може бути подана в порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі або безпосередньо до суду.

Законом України «Про звернення громадян» передбачено: термін подання та розгляду скарги (ст.ст. 17, 20); права громадян та обов'язки органів (посадових осіб) під час розгляду скарги (ст.ст. 18, 19); порядок особистого прийому громадян зі скаргами посадовими особами (ст. 21); відповідальність посадових осіб за порушення законодавства про звернення громадян та порядок відшкодування збитків громадянину у зв'язку з порушенням вимог цього Закону при розгляді його скарги (ст.ст. 24, 25); відповідальність громадян за подання звернень протиправного характеру (ст. 26).

В іншому законодавчому акті – Кодексі адміністративного судочинства України – визначено повноваження адміністративних судів щодо розгляду справ адміністративної юрисдикції, порядок звернення

до адміністративних судів і порядок здійснення адміністративного судочинства. Відповідно до ст. 2 КАСУ завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень із боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень.

До адміністративних судів можуть бути оскаржені будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження. Компетенція адміністративних судів не поширюється на публічно-правові справи:

- що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України;
- які належить вирішувати в порядку кримінального судочинства;
- про накладення адміністративних стягнень;
- щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян віднесені до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції.

Аналізуючи поліцейську діяльність, яка може бути предметом оскарження в адміністративному судочинстві, та юрисдикцію адміністративних судів, визначену у ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства, можемо визначити такі різновиди адміністративних спорів, предметом яких можуть бути неправомірні дії органів та підрозділів Національної поліції або її працівників:

1) спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;

2) спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спори, що виникають із приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;

4) спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єктові законом;

5) спори фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності в частині доступу до публічної інформації;

6) спори щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших подібних органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб.

Слід зазначити, що в КАСУ встановлено більш тривалі порівняно із Законом України «Про звернення громадян» терміни подання скарги. Так, у ч. 2 ст. 122 КАСУ передбачено, що «Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів»; для порівняння – у ст. 17 Закону України «Про звернення громадян» – не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням.

Беручи до уваги, що Кодекс адміністративного судочинства України на відміну від Закону України «Про звернення громадян» є більш спеціалізованим законодавчим актом, у якому передбачено умови та порядок вирішення публічно-правових спорів, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень, то й відповідно під час оскарження дій (бездіяльності) чи рішень вищевказаних суб'єктів необхідно застосовувати саме його норми.

Зі свого боку, Закон України «Про звернення громадян» передбачає умови та процедуру розгляду інших видів звернень громадян, зокрема пропозицій (зауважень) та заяв (клопотань); умови та порядок оскарження рішень, дій (бездіяльності) інших суб'єктів, які не є органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування (їхніми посадовими чи службовими особами) та не здійснюють владні управлінські функції.

Іншим законодавчим актом, зокрема Кодексом України про адміністративні правопорушення, передбачено порядок оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення, зокрема постанову іншого органу (посадової особи) про накладення адміністративного стягнення, постанову по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі – у вищому органі (вищій посадовій особі) або в районному, районному в місті, міському чи міськрайонному суді, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, з особливостями, установленими Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Скаргу подають до органу (посадовій особі), що виніс постанову по справі про адміністративне правопорушення, якщо інше не встановлено законодавством України. Скаргу, що надійшла, упродовж трьох діб надсилають разом із справою до органу (посадовій особі), правомочному відповідно до цієї статті її розглядати.

Скарга на постанову по справі про адміністративне правопорушення відповідно до статті 289 КУпАП може бути подана впродовж десяти днів від дня винесення постанови, а щодо постанов по справі про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, які зафіксовані за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема в автоматичному режимі, постанов у справі про адміністративні правопорушення, які передбачені статтею 132-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, та/або про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксованих у режимі фотозйомки (відеозапису), – упродовж десяти днів від дня набрання постановою законної сили. У разі пропуску зазначеного строку з поважних причин цей строк за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлений органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу.

Крім того, відповідно до статті 267 КУпАП адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, зокрема посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами,

річковими й маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, які застосовані працівниками Національної поліції, може бути оскаржено зацікавленою особою у вищому органі (вищій посадовій особі) відносно органу (посадової особи), який застосував ці заходи, або до суду.

Таким чином, особливість оскарження як одного із засобів забезпечення законності під час підготовки та прийняття управлінських рішень в адміністративній діяльності Національної поліції полягає в тому, що воно:

- по-перше, є конституційно закріпленим правом;
- по-друге, стосується здебільшого вже прийнятих управлінських рішень;
- по-третє, має альтернативний характер, бо управлінське рішення може бути оскаржене в порядку підлеглості чи до суду;
- по-четверте, може стосуватись як зовнішньо-адміністративних, так і внутрішньо-організаційних управлінських рішень (у деяких випадках подання заяв та скарг є не тільки правом, а й обов'язком особового складу Національної поліції);
- по-п'яте, зазвичай носить індивідуальний характер, хоча трапляються випадки подання колективних скарг, чи скарга подається іншою особою, трудовим колективом або організацією, яка здійснює правозахисну діяльність, якщо вони отримали від громадянина відповідні повноваження, оформлені відповідно до законодавства;
- по-шосте, законодавчими та підзаконними нормативними актами передбачено вимоги як до самої скарги, так і до процедури її прийняття, реєстрації, розгляду тощо;
- по-сьоме, за допомогою скарг виявляють ті чи інші порушення вимог, які висувають до управлінських рішень, уживають вчасні та необхідні заходи щодо попередження порушення встановлених вимог, припинення правопорушень та усунення негативних наслідків від прийняття незаконних управлінських рішень.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття і способи забезпечення дисципліни і законності в поліцейській діяльності Національної поліції України.
2. Характеристика контролю як способу забезпечення дисципліни і законності в поліцейській діяльності Національної поліції України.
3. Особливості парламентського контролю за діяльністю Національної поліції.
4. Особливості президентського контролю за діяльністю Національної поліції.
5. Особливості урядового контролю за діяльністю Національної поліції.
6. Особливості відомчого контролю за діяльністю Національної поліції.
7. Особливості судового контролю за діяльністю Національної поліції.
8. Права органів прокуратури щодо здійснення нагляду за діяльністю Національної поліції.
9. Роль скарг громадян у забезпеченні законності в поліцейській діяльності Національної поліції України.

ГЛАВА 5. ФОРМИ ТА МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 1. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ФОРМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Багатоманітність форм виконавчо-розпорядчої діяльності органів державної влади, зокрема й Національної поліції, та її посадових осіб закріплено в нормативно-правових актах. Форма виконавчо-розпорядчої діяльності Національної поліції України пов'язана з реалізацією її компетенції, оскільки саме виконавчо-розпорядчі дії дозволяють здійснювати зовнішнє вираження компетенції органу як суб'єкта державно-владних повноважень.

Під **формою адміністративної діяльності Національної поліції** слід розуміти той або інший спосіб зовнішнього вираження її змісту, із метою реалізації поставлених завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку.

Загальноновизнана концепція класифікації форм адміністративно-правового регулювання дає змогу виокремити такі форми адміністративної діяльності: правові (юридичні), тобто ті, що спричиняють правові наслідки, і неправові, які таких наслідків не спричиняють. Зазначені форми визначаються характерними діями підрозділів Національної поліції щодо здійснення покладених на них завдань та функцій.

Неправова форма реалізована через:

- організаційні заходи, що проводяться із метою ефективного функціонування всієї системи підрозділів Національної поліції і не спричиняють виникнення, зміни або припинення правовідносин. Такі дії спрямовані на роботу з особовим складом Національної поліції, у ході їх здійснення до адресата

доводиться певна управлінська інформація, відбувається обмін інформацією тощо. До організаційних заходів у Національній поліції зараховують такі: проведення різного роду нарад, інструктажів, навчання особового складу, вивчення узагальнення й розповсюдження передового досвіду тощо.

- матеріально-технічні операції (дії), за допомогою яких забезпечується процес діяльності Національної поліції. Це будь-які дії, спрямовані на вдосконалення матеріально-технічного забезпечення Національної поліції, впровадження інформаційних технологій в її адміністративну діяльність, обробка, аналіз, узагальнення і збереження інформації, здійснення діловодства тощо.

Правова форма, зі свого боку, реалізована через:

- прийняття актів управління;
- укладення адміністративних договорів;
- здійснення інших юридично значущих дій (правозастосовна діяльність, яку поділяють на регулятивну й правоохоронну).

Акти управління Національної поліції – це правова форма виконавчо-розпорядчої діяльності Національної поліції, яка являє собою односторонні владні приписи, що спрямовані на встановлення, зміну й припинення конкретних правових відносин або містять обов'язкові для підпорядкованих осіб і підрозділів правила (норми) з метою виконання завдань поліції. Діяльність структурних підрозділів Національної поліції, що здійснюється за встановленою законодавством процедурою з метою підготовки та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання службової діяльності її підрозділів та окремих посадових осіб прийнято називати нормотворчою діяльністю.

Акти управління Національної поліції покласифікують за такими ознаками:

1) За сферою застосування:

- внутрішньоорганізаційні – норми цих актів спрямовані на врегулювання відносин у середині апарату, структури Національної поліції. Наприклад, наказ начальника підрозділу Національної поліції про переведення особового складу на посиленний режим несення служби.

- зовнішньоорганізаційні – норми цих актів спрямовані на врегулювання відносин, які виникають при реалізації завдань і функцій, покладених на поліцію. Наприклад, Інструкція про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

2) За юридичними властивостями:

- нормативні – норми цих актів загальні за призначенням, не конкретизують певних осіб, підрозділи, на які вони розповсюджуються. Наприклад, наказ МВС України «Про затвердження Правил етичної поведінки працівників апарату Міністерства внутрішніх справ України, територіальних органів, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС» від 28 квітня 2016 року № 326.
- індивідуальні – норми цих актів індивідуальні за призначенням, тобто його положення розповсюджуються на конкретний підрозділ або посадову особу. Наприклад, наказ Міністерства внутрішніх справ МВС України про заохочення переможців конкурсу на краще наукове та навчальне видання.

3) За формою реалізації:

- письмові – акти, укладені в письмовій формі, тобто закріплені на матеріальному носіїві. Наприклад, будь-які накази, інструкції, положення, статuti, настанови тощо.
- усні – акти, виражені в усній формі. Наприклад, начальник усно дає вказівку щодо виконання конкретних дій.

4) За назвою:

- наказ – видається з найбільш важливих питань функціонування органів Національної поліції та Міністерства внутрішніх справ України і спрямований на забезпечення виконання їх основних завдань і функцій, правове регулювання різних напрямів оперативно-службової діяльності, проходження служби в органах Національної поліції.
- положення – визначає статус, завдання, функції, права та обов'язки, порядок нормативного регулювання конкретних видів діяльності, що здійснюються структурними підрозділами Національної поліції;

- статут – це звід положень (правил), що визначають основи оперативно-службової діяльності, права й обов'язки працівників, загальний порядок проходження служби в структурних підрозділах Національної поліції;
- інструкція – установлює порядок застосування актів законодавства та містить норми, що встановлюють ким, у якому порядку, якими способами, методами і за допомогою яких засобів повинен здійснюватися той чи той вид діяльності;
- правила – установлюють порядок здійснення окремого виду діяльності, а також визначають норми права загального характеру з метою регулювання поведінки суб'єктів правовідносин у сфері діяльності структурних підрозділів Національної поліції;
- настанова – регламентує порядок дій конкретних структурних підрозділів Національної поліції в певній ситуації, спрямованих на реалізацію та виконання відповідних завдань та функцій.

Договір в адміністративній діяльності Національної поліції – це добровільна угода двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один з яких наділений владними або делегованими повноваженнями в правоохоронній сфері.

Для адміністративних договорів характерними є такі ознаки:

- однією зі сторін цієї угоди є уповноважений на те підрозділ, посадова особа Національної поліції;
- таку угоду укладають на підставі адміністративно-правових норм;
- метою адміністративного договору є врегулювання суспільних відносин у правоохоронній сфері.

Адміністративні договори в діяльності Національної поліції поділяють на такі різновиди:

1. Договори щодо надання послуг з охорони:

- договір з охорони фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності;
- договір з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів комерційного характеру на кошти організацій або осіб, які їх проводять.

2. Контракт про проходження служби в поліції.

3. Договори про взаємодію, співпрацю.

4. Договори із закладами освіти на здійснення післядипломної освіти поліцейських.

Інші юридично значущі дії – це дії, які створюють нові юридичні положення, змінюють наявні правові відносини або є необхідною умовою для настання правових наслідків. Змістом інших юридично значущих дій є застосування правових норм за конкретних обставин або до конкретних осіб, але без прийняття акта управління. До таких дій слід віднести принесення присяги працівниками поліції, проведення атеставання, складання протоколу про адміністративне правопорушення тощо.

Відмінність актів управління від інших юридично значущих дій полягає в тому, що перші приймають тільки уповноважені на те посадові особи, керівники підрозділів Національної поліції, а другі – можуть здійснюватися іншими посадовими особами Національної поліції.

§ 2. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ МЕТОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Методи адміністративної діяльності Національної поліції – це сукупність способів, засобів адміністративно-правового впливу, що застосовуються органами Національної поліції з метою практичної реалізації покладених на них завдань і функцій.

Загальноприйнято методи адміністративної діяльності поділяти на два види: переконання та примус.

Переконання як метод адміністративної діяльності Національної поліції реалізується через вплив на свідомість і волю осіб, із метою формування в них позиції добровільного дотримання ними норм права. Головною метою методу переконання є формування в громадян усвідомлення в обґрунтованості, доцільності та необхідності добровільного та сумлінного додержання встановлених державою норм права, а також заходів, що проводяться органами влади з метою забезпечення прав і свобод громадян, охорони громадського

порядку, забезпечення громадської безпеки, запобігання та протидії правопорушенням.

В юридичній літературі існують різні форми переконання, серед яких:

- виступи в засобах масової інформації;
- соціальна реклама на правову тематику;
- правова пропаганда;
- моральне й матеріальне стимулювання;
- підвищення правової культури населення, тобто надання населенню певних правових знань через проведення роз'яснювальної роботи серед населення, в трудових колективах тощо.

Особливістю методу переконання є те, що органи Національної поліції проводять певні заходи з метою переконання громадян у необхідності правомірної поведінки, так само результат цієї роботи прямо залежить від бажання останніх. Наприклад, через соціальну рекламу на біг-бордах підрозділи патрульної поліції звертаються до водіїв із проханням користуватися ременями безпеки, але реальне виконання цього прохання залежить від бажання самого водія.

Що стосується заходів переконання, то вони безпосередньо не регламентовані, а обов'язок їх реалізації закладено в завданнях чи напрямках діяльності різних підрозділів поліції, так само в положеннях нормативно-правових актах частіше закріплено конкретні форми їх реалізації, які до того ж можуть бути вироблені й практикою. Прикладом здійснення заходів переконання дільничним офіцером поліції, обумовлених реалізацією основних напрямів його діяльності, є: проведення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень; виявлення причин та умов, що призводять до їх вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття в межах компетенції заходів для їх усунення. Реалізація зазначених напрямів можлива через використання різних заходів переконання, як от: інформування, правове виховання, моральне стимулювання тощо. Як приклад реалізації конкретної форми переконання, застосовуваний дільничними офіцерами поліції й чітко регламентований законодавством, можна навести їх звіт, який є періодичним (не менше ніж двічі на рік) інформуванням виконавчого

органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади про стан дотримання правопорядку на поліцейській дільниці, ужиті заходи із запобігання правопорушенням, підвищення довіри населення до поліції, а також проведення серед населення роз'яснювальної роботи для формування в населення правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ із метою підняття іміджу поліції та про способи захисту і самооборони від злочинних посягань у межах поліцейської дільниці.²⁴

Адміністративний примус у діяльності Національної поліції є насамперед самостійним різновидом державного (правового) примусу. Адміністративний примус полягає в застосуванні примусових заходів психологічного, фізичного, матеріального характеру тощо.

Адміністративний примус Національної поліції – це застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі й бажання останніх, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного та іншого характеру з метою охорони суспільних відносин, що виникають у сфері державного управління, шляхом попередження й припинення правопорушень, покарання за їх вчинення²⁵. Цей метод застосовується органами Національної поліції до осіб, які не виконують установлених загальнообов'язкових правил поведінки або допускають порушення при їх виконанні.

Адміністративний примус у діяльності органів Національної поліції характеризують такі ознаки:

- їх застосування відбувається під час реалізації виконавчо-розпорядчої діяльності цих органів і підрозділів із забезпечення прав і свобод громадян, охорони громадського порядку, попередження і припинення правопорушень;
- суб'єкти, до яких застосовуються заходи адміністративного примусу, не знаходяться в підпорядкуванні органів Національної поліції;

²⁴ Головков О.М. Адміністративна діяльність дільничних офіцерів поліції: дис. ... канд. Юриди. Наук: 12.00.07 / Донецький юридичний інститут МВС України. Кривий Ріг, 2019. С. 96.

²⁵ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Харків : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. С. 70.

- заходи адміністративного примусу встановлюються лише нормативно-правовими актами;
- застосування заходів адміністративного примусу завжди спричиняє негативні наслідки для суб'єкта, відносно якого вони застосовуються;
- зазначені заходи повинні застосовуватися оперативно й доцільно, як реакція на протиправну поведінку;
- порядок їх застосування відрізняється процесуальною простотою.

В юридичній літературі існує декілька підходів до класифікації заходів адміністративного примусу в діяльності поліції.

Так, О. П. Рябченко виділяє адміністративно-запобіжні заходи, заходи адміністративного припинення (самостійні та допоміжні заходи, заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні проступки, заходи адміністративного припинення спеціального призначення), адміністративні стягнення²⁶. Львівська адміністративно-правова школа в особі М. В. Коваліва, З. Р. Кісіль, Д. П. Каляянова в системі заходів адміністративного примусу виокремлює: адміністративно-попереджувальні заходи, заходи адміністративного припинення, заходи адміністративно-процесуального забезпечення, адміністративні стягнення²⁷. Автори підручника «Поліцейська (адміністративна) діяльність» вирізняють адміністративно-запобіжні заходи, заходи адміністративного припинення, адміністративні стягнення²⁸. Аналогічної позиції дотримується й київська наукова школа, проте заходи адміністративного стягнення ними визначаються як заходи адміністративної відповідальності²⁹. На

²⁶ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. С. 72, 84, 86, 98, 109, 116.

²⁷ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: навчальний посібник / М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Каляянов та ін. К. : Правова єдність, 2009. С. 58.

²⁸ Поліцейська (адміністративна) діяльність : підручник / за заг. ред. О.І. Беспалової. Харків, 2020. С.43-44.

²⁹ Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / Авт. кол. К. : Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. С. 11; 133. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: навчальний посібник. Вид. 3-тє, доопр. / за заг. ред. В.В. Коваленка. К. : КНТ, 2011. С. 16.

відміну від класичного розподілу заходів адміністративного примусу на три групи, автори навчального посібника «Адміністративна діяльність Національної поліції» за загальною редакцією В. А. Глуховері залежно від цілей і способу забезпечення правопорядку класифікуються їх на чотири групи:

1. Заходи, спрямовані на попередження правопорушень (адміністративно-запобіжні заходи; заходи профілактики правопорушень; превентивні заходи);
2. Заходи, застосуванням яких досягається припиненням протиправної поведінки (заходи адміністративного припинення);
3. Заходи адміністративно-процесуального забезпечення (заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення);
4. Заходи адміністративної відповідальності (адміністративні стягнення)³⁰.

Підтримуючи панівну позицію української юридичної думки, пропонуємо заходи адміністративного примусу в адміністративній поліцейській діяльності розподілити на:

1. Адміністративно-попереджувальні (запобіжні) заходи.
2. Заходи адміністративного припинення:
 - заходи адміністративного припинення загального призначення;
 - заходи адміністративного припинення спеціального призначення;
 - заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення;
3. Заходи адміністративної відповідальності.

Із прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» вперше з'явилося поняття **«поліцейського заходу»**, що у статті 29 визначено як дію або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на

³⁰ Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник / кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховеря. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 84-85.

поліцію повноважень. Тобто по суті поліцейські заходи є адміністративно-попереджувальними (запобіжними) заходами та заходами адміністративного припинення.

Законом установлені вимоги до поліцейських заходів. Зокрема, поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності в подальшому застосуванні такого заходу.

Залежно від нормативно-правового акта, що визначає поліцейські заходи, останні можна поділити на:

- поліцейські заходи, застосування яких передбачено в Законі України «Про Національну поліцію»;
- поліцейські заходи, застосування яких передбачено в Кодексі України про адміністративні правопорушення;
- поліцейські заходи, застосування яких передбачено в Кримінальному процесуальному кодексі України.

Слід наголосити, що поліція для виконання покладених на неї завдань може застосовувати й інші заходи, визначені окремими законами.

У Законі України «Про Національну поліцію» поліцейські заходи поділено на превентивні заходи (стаття 31), які входять до групи адміністративно-попереджувальних (запобіжних) заходів, та поліцейські заходи примусу (стаття 42), що належать до заходів адміністративного припинення спеціального призначення.

Адміністративно-попереджувальні (запобіжні) заходи – це комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного та іншого характеру, які дозволяють виявляти й не допускати правопорушення, забезпечувати громадський порядок і громадську безпеку за різних надзвичайних обставин³¹.

Чіткого переліку адміністративно-попереджувальних (запобіжних) заходів на сьогодні не встановлено, їх передбачено в різних

нормативно-правових актах. До адміністративно-попереджувальних (запобіжних) заходів зараховують:

- перевірку документів;
- опитування особи;
- поверхневу перевірку й огляд;
- зупинення транспортного засобу;
- вимогу залишити місце й обмеження доступу до визначеної території;
- обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів Національної поліції;
- застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису
- перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб;
- поліцейське піклування;
- профілактичний облік певної категорії осіб;
- офіційне застереження осіб про неприпустимість протиправної поведінки;
- внесення до державних органів, підприємств, установ, організацій пропозицій і подань щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню правопорушень;
- перевірку у фізичних і юридичних осіб дозволів (ліцензій) на здійснення певних дій або заняття певною діяльністю, контроль за якими покладений на органи Національної поліції;
- огляд багажу та особистий огляд пасажирів на повітряному транспорті тощо.

Заходи адміністративного припинення – це передбачені законом засоби впливу, спрямовані на примусове переривання (припинення) діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках – і кримінально-правовий характер, недопущення

³¹ Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. С. 73.

шкідливих наслідків протиправної поведінки, забезпечення провадження в справі про адміністративне правопорушення і притягнення винного до адміністративної, а у виняткових випадках – до кримінальної відповідальності³².

До заходів адміністративного припинення належать:

заходи адміністративного припинення загального призначення:

- вимога припинити особами протиправні дії;
- заборона експлуатації транспортних засобів;
- заборона діяльності об'єктів дозвільної системи;
- анулювання дозволів у сфері дозвільної системи;

заходи адміністративного припинення спеціального призначення:

- фізичний вплив (сила);
- застосування спеціальних засобів;
- застосування вогнепальної зброї;

заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні

правопорушення:

- доставлення;
- адміністративне затримання;
- особистий огляд і огляд речей;
- вилучення речей і документів;
- тимчасове вилучення посвідчення водія;
- тимчасове затримання транспортних засобів;
- тимчасове вилучення тварини;
- відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та огляд їх на стан сп'яніння;
- привід.

Заходи адміністративної відповідальності, мірою яких є адміністративні стягнення. У статті 24 КУпАП закріплено систему адміністративних стягнень. Відповідно до ст. 222 КУпАП уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції повинні розглядати справи про адміністративні правопорушення й накладати адміністративні стягнення. До компетенції органів Національної поліції віднесено

призначення таких видів адміністративних стягнень, як попередження і штраф. Крім того, за окремі види адміністративних правопорушень, підвідомчих суду, органи Національної поліції уповноважені виконувати стягнення. Так, відповідно до ч. 1 ст. 317 КУпАП, постановою про позбавлення права керування транспортними засобами виконується посадовими особами органів Національної поліції, а також постанови про застосування адміністративного арешту відповідно до ст. 327 КУпАП.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття та види форм адміністративної поліцейської діяльності.
2. Характеристика неправових форм адміністративної поліцейської діяльності.
3. Характеристика актів управління Національної поліції.
4. Характеристика адміністративних договорів у діяльності Національної поліції.
5. Поняття та види методів адміністративної діяльності Національної поліції України.
6. Переконавання як метод адміністративної поліцейської діяльності
7. Поняття та характеристика поліцейських заходів.
8. Характеристика адміністративно-попереджувальних (запобіжних) заходів, що застосовуються Національною поліцією.
9. Характеристика заходів адміністративного припинення, що застосовуються Національною поліцією.
10. Характеристика заходів адміністративної відповідальності, що застосовуються Національною поліцією.

³² Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. О. П. Рябченко. Х. : Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2009. С. 73.

ГЛАВА 6. АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

§ 1. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Аналіз чинного законодавства свідчить про те, що працівники Національної поліції відносяться до числа основних суб'єктів адміністративної юрисдикції, від ефективної діяльності яких багато в чому залежить забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, публічної безпеки та порядку, попередження й припинення правопорушень.

Адміністративна юрисдикція (лат. jus – право, dico – кажу) – термін, який не має на сьогодні єдиного визначення. Різними авторами така категорія дефінована як:

а) коло повноважень суду або адміністративних органів із правової оцінки конкретних фактів, зокрема з вирішення спорів і застосування передбачених законом санкцій;

б) правозастосовна діяльність відповідної спрямованості;

в) підвідомчість, компетенція щодо здійснення й безпосередньо реалізація відповідної правозастосовної діяльності тощо.

В юридичній літературі наявні дві позиції щодо визначення адміністративно-юрисдикційної діяльності:

- одні вчені (М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін.) ототожнюють адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції із суто провадженням у справах про адміністративні правопорушення;
- інші (В. В. Гордієнко, А. Н. Кокорев, О. П. Рябченко та ін.) наголошують, що адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції містить різні провадження: провадження у справах про

адміністративні правопорушення, провадження за зверненнями громадян, дисциплінарні провадження.

Отже, адміністративно-юрисдикційну діяльність Національної поліції слід розглядати у вузькому та широкому розумінні.

У вузькому розумінні адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України – це врегульована нормами адміністративного права діяльність щодо розгляду та вирішення по суті підвідомчих їм справ про адміністративні правопорушення.

У широкому розумінні адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України – це врегульована нормами матеріального і процесуального адміністративного права виконавчо-розпорядча діяльність органів Національної поліції з вирішення адміністративно-правових спорів, розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Особливостями адміністративно-юрисдикційної діяльності є те, що:

- вона є складником адміністративного процесу, який містить у собі як юрисдикційне, так і процедурне провадження;
- виникає з приводу конкретного адміністративно-правового спору;
- однією зі сторін завжди виступає відповідний підрозділ чи посадова особа Національної поліції, уповноважені на вирішення спорів;
- має правовий характер, тобто всебічно регламентується нормами адміністративного права;
- ця діяльність спрямована на прийняття правозастосовного рішення на основі правової оцінки дій сторін виниклого спору.

§ 2. ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ, ПРИНЦИПИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Сутність провадження у справах про адміністративні правопорушення достатньо чітко і повно сформульована у статті 245 КУпАП, де визначені **завдання** цього виду процесуальної діяльності: своєчасне,

усебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності із законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, вихованням громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення необхідно розглядати як комплексний адміністративно-процесуальний феномен, у якому інтегровані процесуально-процедурні норми й процесуально-процедурні дії суб'єктів правозастосування щодо забезпечення реалізації адміністративно-правових санкцій. Тому провадження у справах про адміністративні правопорушення визначають і як правовий інститут, і як вид адміністративно-процесуальної діяльності.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення (як правовий інститут) – це сукупність адміністративно-процесуальних норм, що визначають порядок вирішення конкретних справ про адміністративні правопорушення.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення (як вид процесуальної діяльності) – це врегульований адміністративно-процесуальними нормами порядок здійснення дій учасників адміністративно-юрисдикційних правовідносин у зв'язку з реалізацією завдань щодо своєчасного, усебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності із законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, вихованням громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Порядок здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі Національній поліції України регламентований:

1. Кодексом України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-Х.

2. Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженою наказом МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376.

3. Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженою наказом МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395.

4. Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, затвердженою наказом МВС України від 13 січня 2020 року № 13.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі поліції вирішує дві групи завдань: юрисдикційне, що полягає в прийнятті справедливого рішення по справі про адміністративне правопорушення і профілактичне – попередження нових правопорушень.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення як складник адміністративного процесу має свою структуру, утворену сукупністю стадій, що характеризуються функціональною специфічною спрямованістю, відносною самостійністю й логічною завершеністю. Структурно провадження містить у собі стадії, які складаються з етапів, на яких реалізуються певні процесуальні дії. У чинному законодавстві про адміністративні правопорушення питання щодо визначення його стадій чітко не врегульоване. В адміністративно-правовій науці щодо цього питання панує плюралізм думок. Так, В. К. Колпаков виділяє 6 стадій в адміністративно-деліктному провадженні: порушення справи, адміністративне розслідування, розгляд справи, винесення постанови, перегляд постанови, виконання постанови, зазначаючи, що вони реалізовані в 19 етапах³³. Е. Ф. Демський, зі свого боку, виокремлює п'ять стадій: відкриття справи, розгляд справи, винесення постанови, перегляд постанови, виконання постанови³⁴. Таку саму позицію розділяє й професор С. Г. Стеценко³⁵. Більшість вчених (Т. О. Коломоєць, О. В. Кузьменко, М. І. Миколенко,) підтримує позицію, згідно з якою

³³ Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 196.

³⁴ Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 449.

³⁵ Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. С. 273-277.

вірізняють чотири основних стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення³⁶. Ми також підтримуємо зазначену позицію й пропонуємо виокремити такі *стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення*:

- порушення справи і з'ясування її обставин;
- розгляд справи про адміністративне правопорушення;
- оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення;
- виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення.

У провадженні у справах про адміністративні правопорушення уповноваженими на те органами і посадовими особами Національної поліції України реалізуються загально-юрисдикційні принципи, що мають свою специфіку, обумовлену адміністративно-правовою природою правовідносин, що виникають між учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Слід наголосити, що чіткого переліку принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення законодавством не встановлено. В юридичній літературі існує безліч думок щодо визначення переліку принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, які мають право на існування.

До числа таких принципів нами зараховано:

- принцип законності;
- принцип презумпції невинуватості;
- принцип оперативності;
- принцип рівності громадян перед законом і органом, що розглядає справу;
- принцип публічності;
- принцип гласності;

³⁶ Адміністративне право України: підручник. Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. Київ: Юрінком Інтер, 2007. С. 223-224; Коломоєць Т. О. Адміністративне право України: підручник. Київ: Істина, 2008. С. 222; Кузьменко О. В. Теоретичні засади адміністративного процесу: монографія. Київ: Миколенко А. І. Административный процесс и административная ответственность в Украине: учебное пособие. Харків: Одиссей, 2004. С. 153-155.

- принцип змагальності;
- принцип національної мови провадження;
- принцип об'єктивної істини;
- принцип диспозитивності тощо.

Стисла правова характеристика їх сутності може бути представлена таким чином.

1. *Принцип законності* знаходить свій вираз у багатьох нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення, з аналізу положень якого можна зробити декілька висновків про його дотримання щодо діяльності осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення. Наприклад, ст. 7 КУпАП установлює: «Провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюється на основі суворого додержання законності». Водночас адміністративні стягнення можуть бути накладені тільки компетентними органами (посадовими особами) з дотриманням матеріально-правових і процесуально-правових норм. Ці кардинальні положення підкріплені чіткою вказівкою закону на те, що дотримання вимог закону при застосуванні заходів адміністративного стягнення забезпечується систематичним контролем вищих органів і посадових осіб, прокурорським наглядом, правом оскарження постанов. Масштабність принципу законності свідчить про те, що він охоплює своїм змістом усю діяльність осіб, що здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення.

2. *Принцип презумпції невинуватості* закріплений у Конституції України й реалізований у кримінальному процесі, водночас його зміст є цілком доречним і для адміністративно-деліктного процесу. Він означає, що особу вважають невинною доти, доки протилежне не буде доведено й зафіксовано в установленому законом порядку.

3. *Принцип оперативності*³⁷ означає, що провадження у справах про адміністративні правопорушення характеризується стислістю процесуальних строків. Відомий учений-адміністративіст І. О. Галаган

³⁷ В деяких джерелах зазначений принцип іменується принципом швидкості та економичності розгляду справ (Див.: Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 447).

свого часу зазначав, що весь процес по справі здійснюється швидко, в обмежені строки, що обумовлено нескладністю адміністративних правопорушень і оперативним характером управлінської діяльності³⁸.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 38 КУпАП за загальним правилом адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а в разі триваючого правопорушення – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком таких випадків:

- коли справи про адміністративні правопорушення підвідомчі суду (судді), то накладення адміністративного стягнення можливе не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а у разі триваючого правопорушення – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення;
- учинення корупційного правопорушення, коли стягнення може бути накладено впродовж трьох місяців від дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення. Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, передбаченого статтею 164-14 КУпАП, може бути накладено впродовж трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше двох років від дня його вчинення.

Крім того, провадження у справах про адміністративні правопорушення характеризується й стислістю строків розгляду справи уповноваженими на те суб'єктами. Так, за загальним правилом строк розгляду справи містить 15 днів, проте є скорочені терміни розгляду окремих категорій адміністративних справ які містять: одну добу, три, п'ять і сім днів (ст. 277 КУпАП).

4. *Принцип рівності* перед законом і органом, що розглядає справу, усіх громадян, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану місця проживання мови та інших обставин, сформульований у ст. 24 Конституції України і закріплений ст. 248 КУпАП. У такому випадку йдеться про рівність громадян перед законом, а не про рівність учасників провадження.

³⁸ Галаган И. А. Административная ответственность в СССР. Процессуальное регулирование. Воронеж, 1976. С. 182.

5. *Принцип публічності* знаходить свій прояв у тому, що застосування законодавства про адміністративну відповідальність здійснюється в інтересах держави, від імені держави і органами (посадовими особами), спеціально уповноваженими на те державою. Наприклад, заходи адміністративної відповідальності за правопорушення встановлюються законодавчими органами держави; застосування заходів адміністративного примусу проводиться тільки уповноваженими на те державою органами й посадовими особами в межах їхньої компетенції і в точній відповідності із законодавством; перелік органів і посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, установлений законом (глава 17 КУпАП).

6. *Принцип гласності* виявляється передусім у тому, що всі справи про адміністративні правопорушення розглядають відкрито, за винятком справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксованих за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема в автоматичному режимі, а також про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці (ст. 249 КУпАП).

Із метою підвищення виховної й запобіжної ролі провадження в справах про адміністративні правопорушення такі справи можуть розглядатися безпосередньо в трудових колективах, за місцем навчання або проживання порушника.

7. *Принцип змагальності*. Уважають, що на сьогодні цей принцип найбільш повно реалізований у кримінальному та цивільному процесі, саме тому не всі автори розділяють його віднесення до принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення³⁹, оскільки чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення не закріплює зазначений принцип і не містить поняття «сторони». На нашу

³⁹ Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. С. 260-264; Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 447.

думку, розподіл основних процесуальних функцій закріплено за допомогою встановлення прав і обов'язків учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Так, зазначений принцип проявляється в тому, що особи, які притягаються до адміністративної відповідальності, і потерпілі, а також їх представники, адвокат, прокурор наділені рівними процесуальними правами і вільні у виборі передбачених законом доказів і засобів доказування (глава 21 КУпАП). Указані положення закону про правомочність учасників провадження зобов'язують органи (посадові особи), що розглядають справу, урахувати позицію цих учасників процесу й мотивувати рішення, що приймається по справі з урахуванням їх думок.

8. *Принцип національної мови* в провадженні у справах про адміністративні правопорушення прямо не закріплений в КУпАП, водночас у Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» зазначено: «Статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом» (ст. 7). Крім того, у ст. 14 зазначеного Закону закріплено: «У судах України судочинство провадиться, а діловодство здійснюється державною мовою». У випадках, коли особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, не володіє мовою, на якій здійснюється адміністративне провадження, то вона може виступати рідною мовою й користуватися допомогою перекладача.

9. *Принцип об'єктивної істини* у справах про адміністративні правопорушення забезпечується за допомогою суворого дотримання порядку розгляду справ, дослідження всіх фактичних обставин справи й оцінки доказів, неупередженого і об'єктивного підходу до розгляду кожної справи. Насамперед сутність цього принципу виражена в ст. 245 КУпАП, відповідно до якої завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення є своєчасне, усебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності із законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють учиненню адміністративних

правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності. Крім того, зазначений принцип знаходить своє відображення в нормах ст. 252 КУпАП, у якій установлено: «Орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю».

10. *Принцип диспозитивності* виявляється у використанні учасниками процесу наданої законом можливості розпоряджатися своїми, правами. Наприклад, учасники процесу мають право знайомитися зі всіма матеріалами справи, заявляти клопотання, користуватися допомогою перекладача, у передбачених законом випадках оскаржити постанови про адміністративні правопорушення (глава 21 КУпАП). Але вони мають право й не використовувати вказані можливості. Це не звільняє органи адміністративної юрисдикції від обов'язків роз'яснювати права учасникам процесу, забезпечувати реальну можливість для участі у справі адвоката, оскарження постанови тощо.

Усі перераховані принципи нерозривно пов'язані між собою і утворюють гармонічну систему керівних засад провадження у справах про адміністративні правопорушення.

§ 3. СУБ'ЄКТИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У науці адміністративного права прийнято розмежовувати терміни «Суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення» та «Учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення».

Суб'єктами провадження у справах про адміністративні правопорушення є особи, що потенційно мають право (можуть) бути учасниками провадження за наявності відповідних юридичних фактів. Зі свого боку, **учасниками провадження у справах про адміністративні правопорушення** є особи, які реально беруть участь у провадженні по конкретній справі про адміністративне правопорушення.

Коло суб'єктів адміністративно-юрисдикційних правовідносин у справах про адміністративні правопорушення вельми широкий. В юридичній літературі існує безліч класифікацій суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення. Наприклад, В. К. Колпаков пропонує поділяти їх на: компетентних органів і осіб, наділених правом на владні дії (акти), що впливають на рух і долю справи; суб'єктів, що мають особистий інтерес у справі; суб'єктів, що сприяють установленню об'єктивної істини шляхом надання компетентним органам (посадовим особам) відомої їм інформації щодо обставин правопорушення; суб'єктів, які мають спеціальні знання і залучаються для дослідження з їх використанням фактичних даних, що фігурують у справі; суб'єктів, що засвідчують важливі для встановлення об'єктивної істини факти, дії, обставини; суб'єктів, що сприяють виконанню постанови по справі⁴⁰. Е. Ф. Демський поділяє зазначених суб'єктів на чотири групи: особи (органи), які розглядають і вирішують адміністративні справи; особи, які обстоюють в адміністративному процесі особисті права та законні інтереси; особи, які представляють та захищають інтереси інших осіб; особи, які сприяють адміністративним провадженням⁴¹. О. В. Крикун, розглядаючи адміністративно-правовий статус осіб, що беруть участь у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, виділяє особу, відносно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення; потерпілого у справі про адміністративне правопорушення; органи та осіб, уповноважених здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення; осіб, що беруть участь у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення⁴².

Ми пропонуємо розподілити суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих органам Національної поліції України на чотири групи:

⁴⁰ Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 146–147.

⁴¹ Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 80.

⁴² Крикун О.В. Адміністративно-правовий статус учасників проваджень у справах про адміністративні правопорушення: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. С. 3.

- органи і посадові особи Національної поліції України;
- особи, що зацікавлені у справі про адміністративне правопорушення;
- особи, які представляють і захищають інтереси інших осіб;
- особи, які сприяють здійсненню провадження.

1. Органи і посадові особи Національної поліції України.

Відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання.

Слід наголосити, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення чітко визначено юрисдикційні повноваження органів Національної поліції щодо конкретних категорій адміністративних справ. Так, у низці випадків органи і посадові особи Національної поліції:

- уповноважені тільки на складання протоколів про адміністративні правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП);
- уповноважені і на складання протоколів про адміністративні правопорушення, і на розгляд справ про адміністративні правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП та ст. 222 КУпАП);
- уповноважені на виконання стягнень у вигляді штрафу (ч. 3 ст. 222 КУпАП) і на адміністративний арешт (ч. 2 ст. 300 КУпАП).

2. Особи, що зацікавлені у справі про адміністративне правопорушення, є активними суб'єктами адміністративно-юрисдикційного процесу. До них зараховують: особу щодо якої ведеться провадження, тобто особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого. Наголосимо, що не в усіх справах про адміністративні правопорушення є наявність потерпілої особи. Слід зазначити, що такі суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення є носіями спеціального адміністративно-процесуального статусу.

У положеннях чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення чітко не визначено момент настання адміністративно-процесуальної правосуб'єктності ані особи, що притягається до адміністративної відповідальності, ані потерпілого. Моментом виникнення процесуальної правосуб'єктності особи, яка притягається до

адміністративної відповідальності, за загальним правилом є момент складання протоколу про адміністративне правопорушення, водночас цей момент може бути пов'язаний із початком доставлення особи, коли протокол про адміністративне правопорушення на місці вчинення скласти не можливо, або для подальшого адміністративного затримання особи. Аналізуючи чинне законодавство про адміністративні правопорушення, можна зробити висновок про те, що особа стає потерпілою в момент завдання їй фізичної, матеріальної або іншої шкоди, тобто в момент вчинення адміністративного правопорушення. Наприклад, вчинення домашнього насильства (ст. 173-2 КУпАП), порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів (ст. 124 КУпАП) тощо. Мають місце й такі випадки, коли особа визнається потерпілою після визнання факту завдання їй шкоди в установленому законом порядку. Наприклад, при вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 51-2 КУпАП, обов'язковим є встановлення в передбаченому законом порядку потерпілого, права інтелектуальної власності якого порушено.

Адміністративно-процесуальний статус особи, що притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого розкривається через їх процесуальні права та обов'язки.

Відповідно до ч. 1 ст. 268 КУпАП особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право:

- знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання;
- при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, іншого фахівця в галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження;
- оскаржити постанову по справі.

Крім того, особа, що притягається до адміністративної відповідальності, має право на оскарження заходів забезпечення провадження, що застосовані до неї (ст. 267 КУпАП), право на отримання копії протоколу про адміністративне правопорушення (ч. 2 ст. 254 КУпАП) тощо.

Зі свого боку, потерпілий має право знайомитися з матеріалами справи, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися правовою допомогою адвоката, іншого фахівця в галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, оскаржувати постанову по справі про адміністративне правопорушення (ч. 2 ст. 269 КУпАП).

Слід зазначити, що на відміну від прав процесуальні обов'язки зазначених вище осіб у положеннях Кодексу України чітко не визначені. Аналіз чинного законодавства дає змогу стверджувати, що до числа процесуальних обов'язків, які фактично існують, проте законодавчо не закріплені, слід зарахувати: обов'язок зазначених вище осіб з'являтися на вимогу органу чи посадової особи, що здійснює провадження по справі про адміністративне правопорушення, давати правдиві пояснення, повідомляти про всі відомі факти щодо конкретної справи. Крім того, для особи, що притягається до адміністративної відповідальності законодавець передбачив обов'язковість її участі при розгляді певної категорії адміністративних справ (ч. 2 ст. 268 КУпАП).

3. Особи, які представляють і захищають інтереси інших осіб, до яких чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення належать:

- законні представники – батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники, що мають право представляти інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, що через свої фізичні або психічні вади не можуть самі здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення;
- представники – адвокати, інший фахівець у галузі права, що здійснюють представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;
- захисники – адвокат, інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Законні представники та представники мають право знайомитися з матеріалами справи; заявляти клопотання; від імені особи, інтереси

якої вони представляють, приносити скарги на рішення органу (посадової особи) Національної поліції, який розглядає справу, а захисники поряд із зазначеними правами, мають й інші права, передбачені законами України.

Повноваження законних представників, представників і захисників повинні підтверджуватися відповідними документами. Для законних представників такими документами є документи, що підтверджує відношення законного представника до потерпілого або особи, що притягається до відповідальності, як такого. Наприклад, свідоцтво про народження дитини, документи, що свідчать про усиновлення тощо. Представники і захисники діють на підставі довіреності на ведення справи, посвідченою нотаріусом або посадовою особою, якій відповідно до закону надано право посвідчувати довіреності, або ордеру чи доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, або договору про надання правової допомоги. До ордеру обов'язково додають витяг із договору, у якому зазначають повноваження адвоката або обмеження його прав на вчинення окремих дій як захисника. Витяг засвідчується підписами сторін.

4. Особи, які сприяють здійсненню провадження у справах про адміністративні правопорушення є активними і корисними учасниками процесу за багатьма категоріями справ про адміністративні правопорушення. До них належать: поняті, свідки, експерти, перекладачі.

На сьогодні процесуальний статус понятого у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення є не врегульованим. У положеннях чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначений суб'єкт провадження у справах про адміністративні правопорушення згадується двічі: у ч. 2 ст. 264 КУпАП наголошено на необхідності присутності двох понять під час проведення особистого огляду, а у ч. 4 ст. 264 КУпАП – при огляді певних речей за відсутності їх власника (володільця). На нашу думку, такий стан речей щодо невизначеності процесуального статусу зазначеного суб'єкта є прогалиною чинного законодавства.

В юридичній науці понятим визнають дієздатну особу, яка не має особистої зацікавленості у справі про адміністративне правопорушення

і не пов'язана з іншими учасниками провадження родинними зв'язками, підлеглистю чи підконтрольністю⁴³.

На відміну від понять, процесуальний статус *свідка* як особи, що сприяє здійсненню провадження у справах про адміністративні правопорушення, визначено в статті 272 КУпАП. Свідком у справі про адміністративне правопорушення може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі які-небудь обставини, що підлягають встановленню по даній справі.

Слід наголосити, що процесуальний статус свідка розкривається через його процесуальні права й обов'язки, а також гарантії і відповідальність. Свідок має право:

- на відшкодування в установленому порядку витрат, що він зазнав у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення;
- на збереження в установленому порядку середнього заробітку за місцем роботи за час своєї відсутності у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

До обов'язків свідка належать:

- з'являтися у зазначений час на виклик органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа;
- надавати правдиві пояснення;
- повідомляти все відоме йому по справі;
- відповідати на поставлені запитання.

Свідок володіє правом імунітету свідка, основи якого визначені у ст. 63 Конституції України: «Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом». Інститут імунітету свідка є важливою процесуальною гарантією прав суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Виконання обов'язків свідка забезпечують заходи юридичної, насамперед, адміністративної відповідальності. У чинному Кодексі

⁴³ Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 193–194.

України про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність свідка за такі види правопорушень:

- неповага до суду, що виразилась у злісного ухиленні від явки в суд свідка (ст. 185-3 КУпАП);
- злісне ухилення свідка від явки до органів досудового розслідування чи прокурора (ст. 185-4 КУпАП).

Що стосується другого складу правопорушення, то відносно свідка як суб'єкта провадження у справах про адміністративні правопорушення можна говорити тільки про його злісне ухилення від явки до прокурора, оскільки органи досудового розслідування не мають публічного інтересу у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, а є суб'єктами кримінального процесу.

Експерт (ст. 273 КУпАП). У положеннях чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення, на жаль, не визначено поняття «експерт», яке, на нашу думку, вдало знайшло своє відображення у нормах Кодексу адміністративного судочинства України (ст. 68 КАСУ). Ураховуючи його положення, можна стверджувати, що *експерт у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення* – це особа, яка має необхідні знання та якій у порядку, установленому законодавством, доручається дати висновок із питань, що виникають під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, і стосуються спеціальних знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі.

У ч. 1 ст. 273 КУпАП зазначено, що в разі виникнення потреби в спеціальних знаннях, зокрема для визначення розміру майнової шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, а також суми грошей, одержаних унаслідок учинення адміністративного правопорушення, які підлягатимуть конфіскації органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, призначається експерт.

Експерт має право знайомитися з матеріалами справи, що стосуються предмета експертизи, заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для дачі висновку; із дозволу органу (посадової особи), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, ставити особі, яка притягається до

відповідальності, потерпілому, свідкам запитання, що стосуються предмету експертизи; бути присутнім при розгляді справи.

Перекладач (ст. 274 КУпАП) признається органом (посадовою особою), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення. Перекладачем визнають особу, що вільно володіє мовою, якою здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми.

Перекладач зобов'язаний з'явитися на виклик органу (посадової особи) і зробити повно й точно доручений йому переклад. Він як свідок і експерт має право на відшкодування в установленому порядку витрат, що він зазнав у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), в провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення, та збереження в установленому порядку середнього заробітку за місцем роботи за час своєї відсутності у зв'язку з явкою в орган (до посадової особи), у провадженні якого перебуває справа про адміністративне правопорушення.

Крім того, перекладач може нести адміністративну відповідальність за ст. 185-3 та 185-4 КУпАП.

§ 4. ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ПРОВАДЖЕННЯХ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У ст. 251 КУпАП визначається, що *доказами* у справі про адміністративні правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) установлює:

- наявність чи відсутність адміністративного правопорушення;
- винність особи в його вчиненні;
- інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Слід зазначити, що доказами є не «будь-які фактичні дані», а тільки дані, що мають доказове значення, отримані в установленому законом

порядку уповноваженим на те органом (посадовою особою) і мають належне процесуальне оформлення.

Отже, **доказами у справі про адміністративне правопорушення, підвідомчій поліції**, є фактичні дані, що мають доказове значення, отримані в установленому законом порядку уповноваженим на те органом (посадовою особою) Національної поліції і мають належне процесуальне оформлення, на підставі яких орган (посадова особа), що здійснює провадження по справі, установлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи в його вчиненні, інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Зазначені дані підлягають доказуванню суб'єктами правозастосування на всіх стадіях провадження у справах про адміністративні правопорушення. Закон визначає тільки легальні докази, отримані законно, а саме:

- протокол про адміністративне правопорушення;
- пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- пояснення інших учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення: потерпілих, свідків;
- висновки експерта;
- речові докази;
- показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, зокрема тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, безпеки на автомобільному транспорті та паркування транспортних засобів;
- актом огляду та тимчасового затримання транспортного засобу;
- протокол про вилучення речей і документів;
- іншими документами.

Протокол про адміністративне правопорушення – це основний процесуальний документ, який має доказове значення у справі про адміністративне правопорушення. Протокол у справі про адміністративне правопорушення має особливе значення, оскільки доволі часто він є єдиним документом, який має доказове значення для вирішення справи про адміністративне правопорушення, саме тому законодавець чітко встановив у главі 19 Кодексу України про адміністративні правопорушення вимоги щодо його складання. Водночас цінність інших доказів у справах про адміністративні правопорушення є беззаперечною і залежить від обставин кожної конкретної справ.

Законодавство про адміністративні правопорушення достатньо повно регламентує порядок отримання доказів, які можуть бути зібрані у зв'язку із застосуванням заходів адміністративного примусу: адміністративного затримання (ст. 261 КУпАП), особистого огляду і огляду речей (ст. 264 КУпАП); вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП), тимчасового вилучення посвідчення водія (ст. 265-1 КУпАП); тимчасового затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції (ст. 265-2 КУпАП); тимчасового вилучення тварини (ст. 265-5 КУпАП) огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 266 КУпАП).

Під **речовими доказами у справі про адміністративне правопорушення** розуміють знаряддя вчинення або предмети адміністративного правопорушення, зокрема знаряддя вчинення або предмети адміністративного правопорушення, що зберегли на собі його сліди. Речові докази в разі потреби фотографуються або фіксуються іншим установленим способом і залучаються до справи про адміністративне правопорушення. Про наявність речових доказів робиться запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в іншому протоколі.

Документи можуть містити відомості, зафіксовані як у письмовій, так і в іншій формі. До документів можуть бути зараховані матеріали фото- і кінозйомки, звуко- і відеозапису, інформаційних баз і банків даних та інші носії інформації.

Органи (посадові особи), у провадженні яких знаходиться справа про адміністративне правопорушення, зобов'язані вжити необхідних

заходів щодо забезпечення доказів до вирішення справи по суті, а також прийняти рішення про них після закінчення розгляду справи.

В юридичній літературі прийнято розподіляти всі докази за певними критеріями спорідненості та узагальненості на групи, що дає змогу з'ясувати особливості окремих доказів і систематизувати отримані знання про них. Особливості кожної групи доказів допомагають правозастосовувачам зробити висновок про доведеність чи недоведеність фактів, дозволяють здійснити доказування з урахуванням правил і рекомендацій, що стосуються тих чи тих класифікаційних груп.

Залежно від певних критеріїв докази прийнято класифікувати за такими ознаками:

- залежно від предмету доказування – прямі й непрямі;
- залежно від процесу формування – первісні й похідні;
- за змістом – обвинувачувальні й виправдувальні;
- за способом отримання та збереження – особисті й речові тощо.

Прямі докази – це докази, які містять інформацію, що належить до предмету доказування, наприклад, пояснення потерпілої особи, свідків. Непрямими доказами визнають докази, з яких можна зробити ймовірний висновок про існування чи відсутність факту, що підлягає доказуванню. На жаль, критерії поділу доказів на прямі і непрямі в сучасній юридичній науці розмиті. У законодавстві відсутні норми, що визначають, які докази є прямими, а які – непрямыми.

Первісними визнають докази отримані з першоджерела. Наприклад, висновки експерта, оригінали документів тощо. Похідними визнають докази, у яких інформація, що встановлюється, міститься в іншому джерелі. Такими доказами можуть бути свідчення особи про обставини, які відомі їй зі слів інших осіб, копії документів тощо.

Обвинувачувальні докази характеризуються наявністю в них інформації, яка безпосередньо вказує на винність особи, що вчинила адміністративне правопорушення, виправдувальні, навпаки, підтверджують непричетність особи до вчиненого адміністративного правопорушення.

За способом збереження і передачі інформації докази розподіляються на особисті і речові. Це розмежування здійснюється залежно від того, де – у свідомості людей або на матеріальних об'єктах – відобразилися сліди події адміністративного правопорушення або відомостей,

що мають значення для вирішення справи про адміністративне правопорушення.

Доказуванням у справах про адміністративні правопорушення є заснований на адміністративно-процесуальних нормах процес збирання, закріплення, дослідження й оцінки уповноваженими на те органами і посадовими особами Національної поліції України фактичних даних, необхідних для встановлення істини у справі про адміністративне правопорушення і вирішення завдань адміністративно-деліктного провадження.

Збирання, закріплення, дослідження і оцінка доказів можуть бути розмежовані лише умовно, оскільки фактично ці етапи доказування нерозривно пов'язані між собою, супроводжують один одного. Слід зазначити, що оцінка доказів притаманна не тільки заключному етапу доказування, а й пронизує весь процес доказування. Таким чином, оцінці підлягає кожен доказ у процесі його отримання та дослідження.

Поняття збирання доказів охоплює процес пошуку, виявлення й отримання інформації, яка має значення для вирішення завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення, уповноваженими на те органами і посадовими особами Національної поліції України. Для того, щоб зібрана інформація мала доказове значення, вона повинна бути закріплена в установленому законом порядку, наприклад, у вигляді складання протоколів, оформлення пояснень, фото-, звуко-, відеозаписів тощо.

Орган (посадова особа) Національної поліції України оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю (ст. 252 КУпАП). Д.В. Приймаченко виокремив дві сторони такої оцінки: «логічну, яка об'єднує в собі інтелектуальні операції щодо аналізу доказів, встановлення їх належності, вірогідності, допустимості, зведення доказових даних в єдину взаємопов'язану систему; правову, яка зводиться до того, що конкретні логічні операції здійснюються суб'єктами адміністративно-правових відносин, дослідженню підлягають лише докази, отримані законним шляхом, та ін.»⁴⁴.

⁴⁴ Приймаченко Д. В. Деякі питання оцінки доказів у провадженні у справах про порушення митних правил. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. №7. С. 68.

Висновки у справі про адміністративні правопорушення повинні ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи. Саме тому всі зібрані докази повинні всебічно досліджуватися шляхом їх аналізу, перевірки, порівняння, шляхом проведення доказових дій як для пошуку нових доказів, так і для підтвердження або спростовування доказів, що вже отримані.

У провадженні у справах про адміністративні правопорушення орган (посадова особа) Національної поліції, що здійснює провадження у справі, сам вирішує питання достовірності доказів, істинності відомостей, що в них містяться, достатності їх для остаточного правильного виводу й обґрунтування рішення.

Достатність є однією з обов'язкових властивостей доказів і означає, що на основі сукупності зібраних у справі матеріалів може бути зроблений достовірний висновок і прийняття відповідного рішення у справі. Визначення достатності – найбільш складний етап оцінки доказів, що базується на внутрішньому переконанні. Тут немає заздалегідь установлених критеріїв, що мають найбільшу складність. Під внутрішнім переконанням розуміють висновок, що робить орган (посадова особа) Національної поліції про обставини справи, який ґрунтований на доказах, зібраних у справі про адміністративне правопорушення.

Отже, процес доказування є складним і потребує від органів і посадових осіб Національної поліції, які здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, спеціальних знань, умінь і навичок.

§ 5. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У випадках, прямо передбачених законами України, із метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, установлення особи, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення допускається застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення – це передбачені адміністративно-процесуальним законодавством процесуальні засоби державно-правового примусу, що застосовуються уповноваженими на те органами (посадовими особами), які здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, у чітко визначеному законом порядку, стосовно осіб, які залучаються до адміністративно-процесуальної діяльності для запобігання та припинення їх неправомірних дій, забезпечення виявлення та закріплення доказів, створення інших умов для об'єктивного розгляду адміністративних справ із метою досягнення дієвості адміністративної відповідальності.

Оскільки заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення частіше за все пов'язані з обмеженням особистої свободи і волі громадян, що є характерною ознакою адміністративного примусу, тому їх застосування можливе лише у чіткій відповідності із законом, що визначає їх призначення та процедуру застосування.

Загальною підставою застосування цих заходів є наявність обставин, що визначають можливість застосування конкретного заходу, передбаченого правовою нормою, за умов яких вона може реалізовуватися. Їхня реалізація перш за все обумовлена об'єктивною необхідністю правового виконання юридичних обов'язків державними органами в межах адміністративного процесу.

Гарантії законності в разі застосування окреслених заходів полягають у тому, що застосовуватися можуть тільки заходи, передбачені КУпАП; право приймати рішення про застосування заходів забезпечення провадження в межах встановленої компетенції надане уповноваженим особам. Складання спеціального протоколу або вказівки про застосування запобіжних заходів у протоколі про адміністративне правопорушення є обов'язковим.

Закріплені в Кодексі України про адміністративні правопорушення заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення передбачають різні цілі. Загалом вони спрямовані на забезпечення окресленого провадження. Кожен із цих адміністративно-правих заходів займає важливе місце у справі охорони прав і законних інтересів особистості.

Розглянемо сутність заходів забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення, які застосовуються відповідно до положень КУпАП.

Доставлення порушника (ст. 259 КУпАП). На жаль, у КУпАП законодавець не дає визначення доставлення, його вироблено наукою адміністративного права: «доставлення примусове супроводження фізичної особи з метою складання протоколу про адміністративне правопорушення при неможливості його складання на місці виявлення адміністративного правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим».

Доставлення порушника для складання протоколу є первинною дією поліцейських, що здійснюється при виявленні адміністративного правопорушення. Доставлення особи можливо тільки в тих випадках, якщо скоєне адміністративне правопорушення, у якому особа підозрюється, припускає складання протоколу. Випадки, коли адміністративне покарання призначається (накладається) без складання протоколу про адміністративне правопорушення, визначені ст. 258 КУпАП. Якщо особа оспорує сам факт здійснення ним адміністративного правопорушення в указаних випадках або вважає застосоване до нього адміністративне покарання неспіввимірним правопорушенню, вона так само може бути доставлена для складання протоколу.

Зі змісту ч. 1 ст. 259 КУпАП очевидно, що фізична особа супроводжується з місця виявлення адміністративного правопорушення, тобто виявлений сам факт скоєння цього правопорушення, але не встановлено провини особи, що доставляється, у його скоєнні. Необхідною передумовою доставлення порушника є наявність обставин, що перешкоджають складанню протоколу на місці виявлення правопорушення.

Доставлення порушника до органу поліцію має бути проведене в можливо короткий строк, а відомості про нього фіксуються в журналі обліку доставлених осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, який за наявності технічної можливості ведеться в електронній формі.

Перебування доставленої особи у штабі громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону чи громадському пункті з охорони громадського порядку, приміщенні виконавчого органу сільської, селищної ради не може тривати більш як *одну годину*.

Іншим заходом забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що застосовуються до фізичних осіб, є **адміністративне затримання (261 КУпАП)**, яке проводиться з метою припинення правопорушення, коли вичерпані інші заходи впливу, а також для встановлення особи порушника та складання протоколу про правопорушення.

Як і у випадку з доставленням, законодавчого визначення адміністративного затримання немає. Адміністративне затримання є короткочасним обмеженням свободи фізичної особи і може бути застосовано у виняткових випадках, якщо це необхідно для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи про адміністративне правопорушення, виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Адміністративному затриманню фізичної особи передують доставлення вказаної особи відповідно до ст. 259 КУпАП. Адміністративне затримання може бути застосоване до особи, відносно якої ведеться провадження у справі про адміністративне правопорушення, тобто до особи, підозрюваної в здійсненні вказаного правопорушення, а також на стадії виконавчого провадження – до фізичної особи, вину якої у скоєнні адміністративного правопорушення встановлено постановою, що набрала законної сили, про призначення адміністративного покарання.

Адміністративне затримання не може бути застосоване до особи, підозрюваної у скоєнні адміністративного правопорушення, у випадках, коли адміністративне покарання у вигляді попередження або адміністративного штрафу призначається (накладається) без складання протоколу.

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративні правопорушення, визначені пунктом 1 частини другої статті 262 КУпАП, проводиться уповноваженими посадовими особами органів поліції при вчиненні дрібного хуліганства, вчиненні домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису, порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при поширюванні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського

порядку й державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог поліцейського, при порушенні призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку, порушенні законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, при прояві неповаги до суду, учиненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, порушення правил про валютні операції, правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконного продажу товарів або інших предметів, дрібної крадіжки, торгівлі з рук у невстановлених місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появи у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, при порушенні правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону й використання тваринного світу, при порушенні правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України;

Затриманій особі повинні роз'яснюватися його права і обов'язки, передбачені КУпАП, про що, відповідно, повинен робитися запис у протоколі про адміністративне затримання.

Частина 1 ст. 261 КУпАП чітко регламентує порядок і вимоги складання протоколу про адміністративне затримання. Протокол про адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, складається на спеціальному бланку, виготовленому друкарським способом згідно з технічним описом бланка протоколу про адміністративне затримання.

Усі реквізити протоколу про адміністративне затримання заповнюються розбірливим почерком. Не допускаються закреслення чи виправлення відомостей, що заносяться до протоколу про адміністративне затримання, а також унесення додаткових записів після того, як протокол про адміністративне затримання підписано особою, щодо якої його складено.

Протокол підписує посадова особа, яка його склала, і затриманий. У той же час, затриманий має право відмовитися від підписання

протоколу; така сама можливість передбачена і для особи, підозрюваної у здійсненні адміністративного правопорушення при складанні відповідного протоколу. Але у разі, якщо затримана особа відмовляється підписати протокол, у протоколі про адміністративне затримання повинен робитися відповідний запис.

При надходженні від затриманої особи під час проведення особистого огляду, огляду речей скарг чи зауважень у протоколі про адміністративне затримання роблять відповідний запис із зазначенням їх суті.

Під час складання протоколу про адміністративне затримання посадова особа, що його здійснює, роз'яснює особі, яка вчинила адміністративне правопорушення, її права, передбачені статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України та статтею 268 КУпАП. Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та пунктів 2, 10 Порядку інформування центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363, під час складання протоколу про адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, роз'яснюється її право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги.

У разі якщо затриманий потребує медичної допомоги, посадова особа органу поліції викликає швидку медичну допомогу. У протоколі про адміністративне правопорушення зазначають час надання медичної допомоги, номер бригади швидкої медичної допомоги, прізвище та ініціали лікаря, до якого закладу охорони здоров'я направлено затриманого.

Відповідно до частини 2 статті 261 КУпАП про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляють її родичам, а на її прохання – власнику відповідного підприємства, установи, організації або уповноваженому ним органу. Про це в протоколі про адміністративне затримання роблять відповідний запис, зазначають число, місяць, рік та час, кого повідомлено і в який спосіб. За неможливості поінформувати родичів та в разі відмови затриманої особи надати інформацію для їх повідомлення про це роблять відповідний запис затриманою особою та посадовою особою, яка склала протокол про адміністративне затримання, із зазначенням поважних причин. Про затримання неповнолітнього обов'язково

повідомляють його батьків або осіб, які їх замінюють. У протоколі про адміністративне затримання зазначають час, дату повідомлення, кого повідомлено і в який спосіб.

Законодавець визначив, що за загальним правилом термін адміністративного затримання не повинен перевищувати *три години* (**ч. 1 ст. 263 КУпАП**).

Осіб, які незаконно перетнули або зробили спробу незаконно перетнути державний кордон України, порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушили прикордонний режим, режим у пунктах пропуску через державний кордон України або режимні правила в контрольних пунктах в'їзду – виїзду, учинили злісну непокору законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також іноземців та осіб без громадянства, які порушили правила перебування в Україні або транзитного проїзду через територію України, може бути затримано на строк *до трьох годин* для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення – *до трьох діб* із повідомленням про це письмово прокурора впродовж двадцяти чотирьох годин із моменту затримання.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк *до трьох годин* для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження – *до трьох діб* із повідомленням про це письмово прокурора впродовж двадцяти чотирьох годин із моменту затримання.

Адміністративне затримання як захід державного примусу має подвійне правове значення. З одного боку, це адміністративний запобіжний захід, який полягає власне в затриманні особи, що скоїла адміністративне правопорушення й тимчасова ізоляція цієї особи від суспільства, що природно перешкоджає продовженню правопорушення і недопущенню здійснення нових правопорушень у період затримання, з іншого боку, це захід процесуального забезпечення, оскільки

припускає виявлення особи правопорушника, складання протоколів, у яких закріплюються обставини здійснення правопорушення, свідки й інші відомості, які мають значення для правильного наступного дозволу адміністративної справи і вирішення питання про адміністративну відповідальність правопорушника.

Особистий огляд і огляд речей (264 КУпАП). Особистий огляд і огляд речей, що знаходяться при фізичній особі, працівниками Національної поліції може здійснюватися відносно осіб, що скоїли діяння, що підпадає під ознаки адміністративного правопорушення.

Метою огляду є отримання доказів, необхідних для забезпечення своєчасного правильного розгляду справи про адміністративне правопорушення, зокрема виявлення знарядь вчинення або предметів адміністративного правопорушення.

Слід уважати, що огляд виконує функцію виявлення й закріплення доказів у справі, знарядь і предметів вчинення правопорушення. Окрім доказового забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення результатом огляду може бути припинення правопорушення, якщо було виявлено знаряддя або предмети його вчинення, які вилучаються в осіб, що оглядаються, не даючи тим самим продовжувати протиправну діяльність, використовуючи ці знаряддя або предмети.

Законодавство не закріплює конкретний перелік адміністративних правопорушень, що є фактичною підставою проведення особистого огляду, огляду речей, що знаходяться при фізичній особі. Фактичною підставою проведення огляду є вчинення особою адміністративного правопорушення (підозра в його вчиненні) і обґрунтоване суб'єктивне припущення уповноважених на те осіб про знаходження в такій особі яких-небудь предметів (знарядь), що мали безпосереднє відношення до правопорушення.

Юридичною основою проведення особистого огляду і огляду речей, що знаходяться при фізичній особі, є матеріальна норма (стаття КУпАП, що встановлює адміністративну відповідальність за виявлене правопорушення) і процесуальні норми КУпАП – ст. 260 і ст. 264.

Огляд речей може провадитись уповноваженими на те посадовими особами органів Національної поліції однієї статі з особою, яку

піддають огляду, у присутності двох свідків (понятих) тієї ж статі. Огляд речей, ручної кладі та інших предметів здійснюється в присутності особи, у власності (володінні) якої вони є. У невідкладних випадках зазначені речі, предмети можуть бути піддані оглядові за участі двох свідків (понятих) за відсутності власника (володільця).

Про особистий огляд, огляд речей складають протокол або про це роблять відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення або в протоколі про адміністративне затримання.

Вилучення речей і документів (ст. 265 КУпАП). Вилучення речей і документів є примусовим позбавленням можливості володіння (користування, розпорядження) особою, що скоїла адміністративне правопорушення, певною річчю (предметом) або документом. Підлягають вилученню тільки ті предмети, які стали знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення.

Вилучення речей і документів – захід багатофункціонального призначення. Цей захід застосовується як із метою припинення правопорушення, так і з метою отримання і забезпечення збереження доказового матеріалу, необхідного для всебічного й об'єктивного вирішення справи про адміністративне правопорушення. Крім того, зазначені заходи застосовують і для забезпечення виконання рішення по справі про адміністративне правопорушення, наприклад, рішення про конфіскацію товарів. Таким чином, віднесення цієї міри забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення до заходів, спрямованих на отримання доказів у справі, є умовним, оскільки при їх застосуванні є видимим не подвійна, а потрійна цільова спрямованість.

Вилучення речей і документів повинне проводитися в присутності двох понятих. Закон вимагає, щоб про вилучення речей і документів складався протокол або робився відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення, про огляд речей або адміністративне затримання, копія його повинна вручатися особі, у якій вилучені речі й документи або його законному представникові (ч. 3 ст. 265 КУпАП). У разі потреби може застосовуватися фото- і кінозйомка, відеозапис, інші встановлені способи фіксації речових доказів, про що роблять запис у протоколі, який підписує посадова особа, що його склала, особа, у якій вилучені речі й документи, і понятий. При відмові особи,

у якій вироблено вилучення речей (документів), у протоколі роблять про це запис.

Тимчасове вилучення посвідчення водія (ст. 265-1 КУпАП). У разі наявності підстав уважати, що водієм вчинено порушення, за яке може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді позбавлення права керування транспортними засобами, поліцейський тимчасово вилучає посвідчення водія до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення, але не більше ніж на три місяці з моменту такого вилучення, і видає тимчасовий дозвіл на право керування транспортними засобами. Про тимчасове вилучення посвідчення водія роблять запис у протоколі про адміністративне правопорушення.

Строк тимчасового вилучення посвідчення водія не може перевищувати *трьох місяців*. Якщо судом не прийнято рішення щодо позбавлення водія права керування транспортним засобом або якщо справа про адміністративне правопорушення не розглянута в установленій законом строк, особа має право звернутися за отриманням вилученого документа. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія визначено постановою КМУ «Про затвердження Порядку тимчасового вилучення посвідчення водія, талона про проходження державного технічного огляду й ліцензійної картки на транспортний засіб та їх повернення» від 17 грудня 2008 року №1086.

Тимчасове затримання транспортних засобів працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції (ст. 265-2 КУпАП). Працівник відповідного уповноваженого підрозділу Національної поліції тимчасово затримує транспортний засіб шляхом блокування або доставляє його для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку у випадках вчинення:

- порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотозоломами (ч. 1,2,3,4,6,7 ст. 121 КУпАП);
- правопорушень, передбачених ч. 3,5,6,7 122 КУпАП у частині порушення правил зупинки, стоянки, що створюють перешкоди

дорожньому руху або загрозу безпеці руху, порушення правил зупинки чи стоянки на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома);

- порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв (ст. 122-5 КУпАП);
- порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна (ст. 124 КУпАП);
- керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки, або стосовно якої встановлено тимчасове обмеження у праві керування транспортними засобами (ст. 126 КУпАП);
- порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами (ст. 132-1 КУпАП);
- незаконного перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України (ст. 206-1 КУпАП).

Транспортний засіб може бути тимчасово затриманий на строк до вирішення справи про адміністративне правопорушення, але не більше *трьох днів* із моменту такого затримання.

Після закінчення триденного строку тимчасового затримання транспортного засобу особа має право звернутися за отриманням тимчасово затриманого транспортного засобу. Таке звернення особи є обов'язковим для його виконання незалежно від стадії вирішення справи про адміністративне правопорушення.

Порядок тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх

зберігання, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 року № 1102 «Про затвердження Порядку тимчасового затримання працівниками уповноважених підрозділів Національної поліції транспортних засобів та їх зберігання».

Тимчасове вилучення тварини (ст. 265-5 КУпАП) застосовується за наявності підстав уважати, що власником тварини вчинено порушення, за яке відповідно до цього Кодексу може бути накладено адміністративне стягнення у вигляді конфіскації тварини, особа, уповноважена на складання протоколу про адміністративні правопорушення відповідно до статей 88-1, 89 та 154 КУпАП, тимчасово вилучає тварину до набрання законної сили постановою у справі про адміністративне правопорушення. Про тимчасове вилучення тварини складають протокол або роблять запис у протоколі про адміністративне правопорушення. Порядок тимчасового вилучення тварини визначений Кабінетом Міністрів України. До тимчасового вилучення тварини застосовують положення цього Кодексу щодо тимчасового вилучення речей та документів із урахуванням особливостей, установлених цією статтею.

Відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та огляд їх на стан сп'яніння (ст. 266 КУпАП) застосовують уповноваженими на те посадовими особами органів Національної поліції у випадках, коли є достатні підстави вважати, що вони перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

За допомогою технічних засобів відеозапису, а в разі неможливості застосування таких засобів, у присутності двох свідків працівником поліції може бути проведений за допомогою спеціальних пристроїв огляд водія на стан сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів. Матеріали відеозапису повинні обов'язково долучатися до протоколу про адміністративне правопорушення. У разі незгоди водія на проведення такого огляду або в разі незгоди з його результатами огляд проводять у закладах охорони здоров'я.

Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводять у присутності працівника поліції. Також слід зазначити, що огляд повинен здійснюватися не пізніше двох годин з моменту встановлення підстав для його здійснення.

У разі відсторонення особи від керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном можливість керування цим транспортним засобом, річковим або маломірним судном надається уповноваженій нею особі, яка має посвідчення водія (судноводія) відповідної категорії та може бути допущена до керування транспортним засобом, річковим або маломірним судном.

Самостійним заходом забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення є **привод (ст. 268 КУпАП)**, під яким необхідно розуміти примусове супроводження співробітником органів Національної поліції особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, у випадку її ухилення без поважних причин від явки на виклик органу Національної поліції або судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду.

Мета приводу, як і всіх засобів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, множинна: з одного боку, привод припиняє ухилення особи, що притягається до адміністративної відповідальності, а з іншого – забезпечує реалізацію необхідних процесуальних дій, заочне здійснення яких є неможливим.

У ч. 2 ст. 268 КУпАП чітко визначено склад адміністративних правопорушень, при розгляді справи за вчинення яких є обов'язковою участь особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Законами України можуть бути передбачені й інші випадки, коли явка особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, в орган (до посадової особи), який вирішує справу, є обов'язковою.

§ 6. СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення:

1. Порушення справи і з'ясування її обставин.
2. Розгляд справи про адміністративне правопорушення.
3. Перегляд постанови у справі про адміністративне правопорушення.

4. Виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення.

Стадія порушення провадження у справах про адміністративні правопорушення є ланцюгом логічно пов'язаних процесуально оформлених дій, спрямованих на досягнення єдиного процесуального результату, єдиної мети – підготовки справи про адміністративне правопорушення до її наступної стадії – розгляду.

Стадія порушення справи містить три етапи:

- а) офіційне отримання інформації про адміністративне правопорушення;
- б) з'ясування (дослідження) обставин справи;
- в) процесуальне оформлення результатів дослідження.

Перший етап стадії порушення справи про адміністративне правопорушення починається з *офіційної реєстрації працівником Національної поліції фактичних даних*, які в юридичній літературі називають приводами для порушення справи про адміністративне правопорушення. У Кодексі України про адміністративні правопорушення приводи для порушення справи про адміністративне правопорушення не знайшли свого законодавчого закріплення, їх вироблено наукою адміністративного права.

Зазвичай приводами до порушення справ про адміністративне правопорушення є:

- 1) звернення громадян;
- 2) повідомлення підприємств, установ, організацій;
- 3) статті, замітки й листи, опубліковані в пресі, передачі по радіо, телебаченню, кінохроніка;
- 4) матеріали, отримані в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноважених на те органів і які містять ознаки адміністративного правопорушення;
- 5) безпосереднє виявлення ознак адміністративного правопорушення;
- 6) заяви потерпілих, очевидців, родичів (як письмові, так і усні);
- 7) рапорти працівників поліції;
- 8) повідомлення судових органів, прокуратури.

Незалежно від того, чи підтвердиться надалі інформація, що стала приводом, саме вона є початком провадження у справах про

адміністративні правопорушення, достатньою підставою для подальшої процедури провадження.

Працівником Національної поліції справу про адміністративне правопорушення може бути порушено лише за наявності хоча б одного із зазначених приводів і достатніх даних, які свідчать про наявність події адміністративного правопорушення.

Необхідним елементом порушення справи про адміністративне правопорушення є наявність достатніх даних, на основі яких установлюють ознаки адміністративного правопорушення. Сукупність фактичних даних, що свідчать про ознаки адміністративного правопорушення, дає змогу зробити висновки про достатність підстав порушення справи про адміністративне правопорушення. У кожному конкретному випадку питання про достатність даних для порушення справи про адміністративне правопорушення вирішує працівник поліції відповідно до його внутрішнього переконання з урахуванням усіх первинних матеріалів.

У кожному випадку отримання й перевірки інформації про адміністративне правопорушення, так само як і безпосереднього виявлення такого правопорушення, працівник Національної поліції приймає одне з таких рішень:

- а) про передачу матеріалів справи на розгляд за підвідомчістю;
- б) про подальше провадження у справі;
- в) про припинення провадження у справі (ст. 247 КУпАП).

Таким чином, тільки після офіційного отримання інформації про адміністративне правопорушення починається її перевірка, і якщо вона підтвердиться, працівник Національної поліції переходить до другого етапу стадії порушення провадження у справі – подальшого з'ясування обставин адміністративного правопорушення, або як ще його називають – до адміністративного розслідування. Адміністративне розслідування можна визначити як сукупність процесуальних дій, необхідних для отримання додаткових відомостей і матеріалів із метою правильного прийняття рішення про порушення справи про адміністративне правопорушення. Його провадження необхідне в тих випадках, коли з достатньою ясністю не можна дійти висновку про наявність або відсутність матеріальних підстав для порушення справи про адміністративне правопорушення.

Другий етап стадії порушення провадження у справах про адміністративні правопорушення пов'язаний з офіційною діяльністю уповноваженої на те посадової особи Національної поліції *зі з'ясуванням обставин правопорушення*. Він здебільшого пов'язаний із застосуванням заходів адміністративно-процесуального забезпечення.

Основною метою другого етапу стадії порушення справи про адміністративне правопорушення є оперативне реагування щодо виявлення ознак вчиненого правопорушення, з'ясування обставин справи, їх дослідження, фіксації в установленій формі ознак протиправної поведінки й створення умов для притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності. Виконання вказаних вимог забезпечує можливість об'єктивно оцінити обставини справи, установити ступінь провини правопорушника і правильно кваліфікувати вчинене адміністративне правопорушення.

Третім етапом стадії порушення справи про адміністративне правопорушення є *процесуальне оформлення результатів дослідження обставин справи*, яке частіше за все закінчується складанням протоколу. Наявність протоколу про адміністративне правопорушення є свого роду гарантією того, що його розгляд відбудеться.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП усі адміністративні правопорушення, за якими складати протоколи мають право уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції, можна поділити на групи залежно від родового об'єкта:

- адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення (ч. 1 ст. 44, 44¹, ч. 1 ст. 44³, ст. 46¹, 46² Кодексу України про адміністративні правопорушення);
- адміністративні правопорушення, що посягають на власність (ст. 51; 51², 51⁴ КУпАП);
- адміністративні правопорушення в галузі охорони природи, використання природних ресурсів, охорони пам'яток історії та культури (ст. 88¹, 89, 92, КУпАП);
- адміністративні правопорушення в сільському господарстві, порушення ветеринарно-санітарних правил (ч. 1 ст. 106¹, 106² КУпАП);
- адміністративні правопорушення на транспорті, у галузі шляхового господарства і зв'язку (ч. 4, 7-9 ст. 121, ч. 5, 7 ст. 122, ч.

1 ст. 122², ст. 122², 122⁴, 122⁵, ч. 2, 3 ст. 123, 124, ч. 3 ст. 126, ч. 4 ст. 127, ст. 127¹, 130, ч. 3 ст. 133, ст. 135¹, 136 (про порушення на автомобільному транспорті), 139, ч. 4 ст. 140, ст. 148 КУпАП);

- адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою (ст. 151, 152, ч. 8 ст. 152¹, ст. 154 КУпАП);
- адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності (ст. 155, 155²-156, ч. 1-4 ст. 156¹, ст. 156², 156⁴, 159, 160, 162, 162³, ч. 1 ст. 163¹⁷, ст. 164, 164¹, 164², 164³, 164⁴, 164⁵, 164⁶, 164⁷, 164⁸, 164⁹, 164¹⁰, 164¹¹, 164¹⁵, 164¹⁶, 165¹, 165², 166¹⁴-164¹⁸, 166²⁷ КУпАП);
- адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (172⁴-172⁹, ст. 172⁹⁻¹, 172⁹⁻²);
- адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (ст. 173, 173¹, 173², 174, 175¹ (за винятком порушень, учинених у місцях, заборонених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради), 176, 177, 178, 179, 180, 181, 181¹, 182, 183¹, ч. 1-3 та 7 ст. 184 КУпАП);
- адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління (ст. 184¹, 184², 184³, 185, 185¹, 185², 185⁴, 185⁵, 185⁶, 185⁷, 185⁸, 185⁹, 186, 186¹, 186³, 186⁵, 186⁶, 186⁷, 186⁸, 187, 188²⁸, 188⁴⁷, 189, 189¹, 189², 189³, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 195¹, 195², 195³, 195⁴, 195⁵, 195⁶, 204¹, 206¹, 212⁶ КУпАП);
- адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення (ст. 212⁷, 212⁸, 212¹⁰, 212¹², 212¹³, 212¹⁴, 212¹⁹, 212²⁰, 212²², 212²³, 212²⁴ КУпАП).

У статті 256 КУпАП закріплено перелік даних, які повинні міститись у протоколі, що можна згрупувати.

Першу групу складають дані, які характеризують протокол як офіційний документ. У ньому зазначають дату і місце його складання, посаду, прізвище, ініціали особи, яка склала протокол, а також прізвища, адреси свідків, якщо вони є. Відсутність даних про особу, яка склала

протокол, робить його дефектним, оскільки невідомо, складала його уповноважена на це особа чи ні.

Другу групу складають дані про обставини скоєння та кваліфікацію правопорушення. У протоколі зазначають місце, час вчинення та суть адміністративного проступку. Має бути чітко зазначений нормативний акт, який передбачає відповідальність за це правопорушення, його стаття.

Якщо в результаті з'ясування обставин справи працівником Національної поліції наявні всі ознаки складу адміністративного правопорушення, то відповідно до чинного законодавства складають протокол (ст. 254 КУпАП).

Третя група пов'язана із закріпленням даних, які характеризують особу деліквента: прізвище, ім'я та по батькові, вік, місце проживання, місце роботи (навчання), посада, матеріальне становище (розмір зарплати, пенсії тощо), сімейний стан, документ, який засвідчує особу (паспорт, посвідчення водія та ін.).

При складанні протоколу про адміністративне правопорушення обов'язковим є роз'яснення передбачених ст. 268 КУпАП прав і обов'язків особі, відносно якої порушено справу про порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, а також іншим учасникам провадження у справі.

Другою стадією провадження у справі про адміністративне правопорушення є **розгляд справи і винесення постанови**. Завдання цієї стадії полягають у встановленні винних і забезпеченні правильного застосування законодавства з тим, щоб до кожного правопорушника були застосовані справедливі заходи адміністративного впливу.

Можна виділити чотири етапи цієї стадії, що мають специфічні цілі й завдання, що характеризуються певною взаємопов'язаною, логічною послідовністю і завершеністю: 1) підготовка до розгляду справи; 2) розгляд справи по суті; 3) прийняття і оформлення рішення за справою; 4) оголошення прийнятого рішення.

Своєрідність адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Національної поліції пояснюється відносно широким колом посадових осіб органів Національної поліції, на яких покладено обов'язок щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ст. 222 КУпАП, суб'єктами Національної поліції, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення і виносити постанови про притягнення до адміністративної відповідальності мають право працівники органів і підрозділів Національної поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень.

З метою правильного і своєчасного вирішення кожної справи уповноважена на те посадова особа Національної поліції зобов'язана ретельно *підготуватися до її розгляду*. У ст. 278 КУпАП визначено питання, які необхідно вирішити під час підготовки: чи належить до компетенції розгляд цієї справи; чи правильно складено протокол та інші матеріали справи; чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; чи витребувані необхідні додаткові матеріали; чи підлягають задоволенню клопотання особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката.

Відповідно до ст. 276 КУпАП справи про адміністративні правопорушення, справи, підвідомчі Національній поліції, можуть розглядати:

- за місцем його вчинення;
- за місцем обліку транспортних засобів або за місцем проживання порушників (ст. 80, 81, 121 – 126, 127¹ – 129 і ст. 139 КУпАП);
- за місцем учинення або за місцем проживання порушника (ст. 177, 178 КУпАП).

Строки розгляду справ регламентовані ст. 277 КУпАП. Справи, розгляд яких входить у компетенцію органів Національної поліції, за загальним правилом мають розглядати в 15-денний термін. Крім того,

- за незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах (ч. 1 ст. 44 КУпАП), невжиття заходів щодо забезпечення охорони посівів снотворного маку чи конопель, місць їх зберігання та переробки (ч. 2 ст. 106-1 КУпАП), розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або появу в громадських місцях у п'яному вигляді (ч. 1 та 2 ст. 178 КУпАП) – справи розглядають упродовж доби;

- за виготовлення, зберігання самогону та апаратів для його вироблення (ст. 176 КУпАП) – упродовж п'яти днів.

Розгляд справи по суті (власно адміністративна юрисдикція) проводять в органі Національної поліції в порядку, визначеному ст. 279 КУпАП, або на місці вчинення адміністративного правопорушення у випадках, передбачених статтею 258 КУпАП.

У процесі розгляду справи досліджують і оцінюють раніше зібрані і надані докази, роблять висновок про вчинення особою правопорушення і його кваліфікацію або про відсутність події або складу адміністративного правопорушення. За умов визнання особи винною у вчиненні правопорушення з'ясовують обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, наявність підстав для звільнення особи від адміністративної відповідальності та інші обставини, що мають значення для справи.

Постанову виносять на основі застосування норм матеріального і процесуального права. Відповідно до ст. 284 КУпАП по справі про адміністративне правопорушення, уповноважена на те посадова особа Національної поліції виносить одну з таких постанов:

- про накладення адміністративного стягнення;
- про застосування заходів впливу;
- про закриття справи.

Законодавець ставить певні вимоги до змісту постанови у справі про адміністративне правопорушення (ст. 283 КУпАП).

Зрештою, завершальним етапом зазначеної стадії є *оголошення постанови*. Відповідно до вимог ст. 285 КУпАП постанову оголошують негайно після закінчення розгляду справи. Копію постанови впродовж трьох днів вручають або висилають особі, щодо якої її винесено. Копію постанови в той же строк вручають або висилають потерпілому на його прохання. Копію постанови вручають під розписку. У разі якщо копію постанови висилають, про це роблять відповідну відмітку у справі.

Третьою (факультативною) стадією провадження у справі про адміністративне правопорушення є *перегляд постанови у справі про адміністративне правопорушення* у формі оскарження. Підставою стадії перегляду постанови у справі є ст. 55 Конституції України, яка гарантує кожній людині право на звернення зі скаргою до відповідних органів

і на судове оскарження рішень і дій органів державної влади. Реалізація цих конституційних норм у законодавстві здійснюється шляхом створення спеціальних процесуальних інститутів і стадії перегляду постанов, прийнятих у процесі адміністративного провадження.

Ця стадія перегляду переслідує подвійну мету: по-перше, забезпечити реалізацію прав особи, яку притягнуто до адміністративної відповідальності, або потерпілого на захист від неправомірних дій і рішень суб'єктів адміністративної та судово-адміністративної юрисдикції, а по-друге, підтвердити або спростувати законність і обґрунтованість прийнятих на стадіях порушення, розгляду справи процесуальних актів і виправити допущені порушення.

Стадія перегляду постанови по справі про адміністративне правопорушення містить такі етапи: подача скарги; розгляд скарги; винесення рішення за скаргою.

Як відомо, процесуальними підставами перегляду адміністративних справ за загальним правилом можуть бути:

- скарга особи, відносно якої винесено постанову;
- скарга особи, яка є потерпілою;
- прокурор.

Постанову про накладення адміністративного стягнення, винесену уповноваженою на те посадовою особою Національної поліції, може бути оскаржено у вищій орган (вищій посадовій особі) або в районний, районний у місті, міський чи міськрайонний суд, у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України.

Орган (посадова особа) при розгляді скарги перевіряє законність і обґрунтованість винесеної постанови і приймає одне з таких рішень:

- залишає постанову без зміни, а скаргу без задоволення;
- скасовує постанову і надсилає справу на новий розгляд;
- скасовує постанову і закриває справу;
- змінює захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, водночас, щоб стягнення не було посилено.

Завершальною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення є стадія виконання постанови про накладення адміністративного стягнення.

Зазначена стадія є особливим видом правової діяльності уповноважених на те органів і полягає в реалізації адміністративно-правової санкції.

На стадії виконання постанови роль суб'єкта адміністративної юрисдикції, який виніс постанову, обмежена зверненням постанови до виконання і (за потреби) розглядом питань, пов'язаних із виконанням постанови про призначення адміністративного стягнення.

Сутність виконання як стадії полягає в практичній реалізації адміністративного стягнення, призначеного правопорушнику. У процесі виконання постанови особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, зазнає відповідних збитків та обмежень особистого, морального або матеріального характеру. За загальним правилом постанову у зазначеній категорії справ підлягає виконанню з моменту набуття нею законної сили.

На сьогодні на органи Національної поліції покладено обов'язок із виконання постанови районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду (судді). Так, відповідно до ч. 1 ст. 317 КУпАП постанову про позбавлення права керування транспортними засобами виконується посадовими особами органів Національної поліції, а також постанови про застосування адміністративного арешту відповідно до ст. 327 КУпАП. Осіб, підданих адміністративному арешту, тримають під вартою в місцях, що їх визначають органи Національної поліції. При виконанні постанови про застосування адміністративного арешту арештовані піддаються особистому оглядові.

Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху зафіксованих не в автоматичному режимі.

Особливості зазначеного виду провадження докладно регламентовані Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженої наказом МВС України від 07.11.2015 № 1395.

У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський виносить постанову у справі про адміністративне правопорушення без складання відповідного протоколу

у разі виявлення адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачених статтями 80 і 81 (в частині перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах транспортних засобів), ч. 1, 2, 3, 5, 6, 8, 10 і 11 ст. 121, статті 121¹, 121², ч. 1, 2, 3, 4, 6 і 7 ст. 122, ч. 1 ст. 123, 124¹, 125, ч. 1, 2 і 4 ст. 126, ч. 1, 2 і 3 ст. 127, ст. 128–129, ч. 1 ст. 132¹, ч. 1, 2 та 5 ст. 133, ч. 3, 6, 8, 9, 10 і 11 ст. 133¹, ч. 2 ст. 135, ч. 1, 2 і 3 ст. 140 КУпАП. Таке провадження називається **спрощеним**.

У разі виявлення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо воно вчинене особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, або його розгляд не віднесено до компетенції Національної поліції України, поліцейський відповідно до статті 255 КУпАП складає протокол про адміністративне правопорушення.

Поліцейські складають протоколи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, передбачені ч. 4, 7, 8 і 9 ст. 121, ч. 5 і 7 ст. 122, ч. 1 ст. 122², ст. 122², 122⁴, 122⁵, ч. 2 і 3 ст. 123, ст. 124, ч. 3 ст. 126, ч. 4 ст. 127, ст. 127¹, 130, ч. 3 ст. 133, ст. 135¹, ст. 136 (про порушення на автомобільному транспорті), ст. 139, ч. 4 ст. 140 КУпАП.

При порушенні правил дорожнього руху водіями транспортних засобів Збройних Сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної спеціальної служби транспорту – військовослужбовцями строкової служби штраф як адміністративне стягнення до них не застосовується. У цих випадках поліцейські передають матеріали про правопорушення відповідним органам для вирішення питання про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

Постанова про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі, складається у письмовій формі або за наявності технічної можливості в електронній формі у вигляді стрічки, яка роздруковується за допомогою спеціальних технічних пристроїв, із зазначенням відомостей, що відповідають пунктам постанови про накладення адміністративного стягнення по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване не в автоматичному режимі.

§ 7. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ, ЗАФІКСОВАНІ В АВТОМАТИЧНОМУ РЕЖИМІ

Загальний порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, закріплений у ст. 279-1 КУпАП. Особливості зазначеного виду провадження докладно регламентовані Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, затверджені наказом МВС України від 13.01.2020 № 13.

Відповідно до чинних нормативно-правових актів уповноваженого підрозділу Національної поліції, якими є працівники поліції Департаменту патрульної поліції, розглядають справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, передбачені ч. 1–3 ст. 122 (перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів, проїзду на заборонний сигнал світлофора, порушення правил зупинки, стоянки, порушення установлені для транспортних засобів заборони рухатися смугою для маршрутних транспортних засобів, тротуарами чи пішохідними доріжками, виїзду на смугу зустрічного руху), та ч. 1 статті 123 (порушення правил руху через залізничний переїзд, крім в'їзду на залізничний переїзд у випадках, коли рух через переїзд заборонений) КУпАП.

Фіксацію адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі **здійснюють комплекси автоматичної фіксації**, тобто стаціонарні технічні засоби (приладами контролю), що дають змогу в автоматичному режимі здійснювати виявлення та фотозйомку або відеозапис подій, що містять ознаки адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Після фіксації події інформація надходить до центру обробки даних автоматичної фіксації порушень Правил дорожнього руху Департаменту патрульної поліції, де розглядається уповноваженим поліцейським, із урахуванням відомостей, отриманих із відповідних баз

даних (реєстрів), необхідних для винесення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі.

Адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, несе відповідальна особа:

- фізична особа або керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб;
- належний користувач відповідного транспортного засобу, якщо відповідні дані внесено в Єдиний державний реєстр транспортних засобів;
- у разі якщо транспортний засіб зареєстровано за межами території України до адміністративної відповідальності притягається особа, яка ввезла такий транспортний засіб на територію України.

Таких осіб відповідно до ч. 1 ст. 279-1 КУпАП установлюють за даними Єдиного державного реєстру транспортних засобів, відповідної інформаційно-телекомунікаційної системи Державної прикордонної служби України, а також у разі необхідності – за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Справи про адміністративні правопорушення розглядають за місцем оброблення та обліку таких правопорушень в уповноваженому органі (підрозділі) Національної поліції України.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення здійснює уповноважений поліцейський шляхом опрацювання інформаційних файлів та метаданих до них за результатами автоматичної фіксації подій з ознаками адміністративного правопорушення, отриманих в електронному вигляді із системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі (далі – Система), та інших відомостей, отриманих за допомогою Системи з відповідних реєстрів, баз (банків) даних, необхідних для винесення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі (далі – адміністративна постанова). Під час

опрацювання інформаційних файлів, метаданих до них за результатами автоматичної фіксації подій з ознаками правопорушення та інших відомостей, отриманих за допомогою Системи з відповідних реєстрів, баз (банків) даних, необхідних для винесення адміністративної постанови (далі – матеріали автоматичної фіксації), уповноважений поліцейський оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю.

Уповноважений поліцейський під час опрацювання матеріалів автоматичної фіксації з використанням Системи з'ясовує:

- 1) наявність фактичних даних учинення адміністративного правопорушення, ознаки якого зафіксовані на фотознімках (відеозаписі) в інформаційному файлі;
- 2) відповідність символів номерного знака транспортного засобу на отриманих фотознімках (відеозаписі) символам, розпізнаним Системою;
- 3) наявність та повноту інформації про зафіксований транспортний засіб;
- 4) відповідність типу, марки та моделі зафіксованого транспортного засобу його реєстраційним даним, отриманим із Системи;
- 5) наявність у Системі інформації про те, що до моменту вчинення правопорушення зафіксований транспортний засіб вибув із володіння відповідальної особи внаслідок протиправних дій інших осіб або щодо протиправного використання іншими особами номерних знаків, що належать цьому транспортному засобу;
- 6) наявність та повноту інформації про відповідальну особу зафіксованого транспортного засобу, а в разі фіксації транспортного засобу, зареєстрованого за межами України, – інформації про особу, яка ввезла його на територію України;
- 7) наявність інформації про обставини, що виключають адміністративну відповідальність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Відповідно до Інструкцією з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі опрацювання

матеріалів автоматичної фіксації здійснюється в один або два етапи (рівні) залежно від наявності та повноти інформації про зафіксований транспортний засіб або про особу, яка притягається до відповідальності, оцінки інших доказів у справі про адміністративне правопорушення.

За результатами опрацювання на першому етапі (рівні) матеріалів автоматичної фіксації уповноважений поліцейський:

1) за наявності доказів у справі про адміністративне правопорушення, відповідності символів номерного знака зафіксованого транспортного засобу, наявності та повноти інформації про зафіксований транспортний засіб і про відповідальну особу, або особу, яка ввезла на територію України транспортний засіб, зареєстрований за межами України, відсутності інформації про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами та відсутності обставин, що виключають адміністративну відповідальність особи, із використанням засобів Системи вносить адміністративну постанову, зміст якої відповідає вимогам статті 283 КУпАП, із підтвердженням прийнятого рішення шляхом накладення цифрового підпису;

2) у разі необхідності додаткової перевірки фактичних даних учинення адміністративного правопорушення, відсутності достовірної та/або повної інформації щодо зафіксованого транспортного засобу особи, яка притягається до відповідальності, адміністративну постанову не вносить, а матеріали адміністративної справи з використанням засобів Системи невідкладно передає на другий етап (рівень) іншому уповноваженому поліцейському із зазначенням підстав передання для продовження їх розгляду шляхом більш детального опрацювання та уточнення наявних матеріалів автоматичної фіксації, іншої інформації стосовно транспортного засобу та особи, яка притягається до відповідальності, отриманої із Системи, з подальшим прийняттям відповідного рішення;

3) у разі наявності інформації про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами невідкладно, із використанням засобів Системи, передає в автоматизованому режимі таку інформацію до відповідної функціональної підсистеми єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ (далі – ФП ЄІС МВС) із метою інформування відповідних органів (підрозділів) Національної поліції України для прийняття

рішення згідно із законодавством. Водночас адміністративна постановка не виноситься у зв'язку зі звільненням відповідальної особи або особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від відповідальності за зафіксоване адміністративне правопорушення.

На другому етапі (рівні) уповноважений поліцейський упродовж не більше трьох діб із моменту отримання із Системи опрацьовує передачі на розгляд із першого етапу (рівня) матеріали автоматичної фіксації, оцінює наявні в них докази, за потреби з використанням відповідних ФП ЄІС МВС уточнює необхідні відомості для прийняття рішення у справі та за результатами опрацювання:

1) у разі наявності доказів учинення адміністративного правопорушення, відсутності в матеріалах автоматичної фіксації даних про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами, відсутності обставин, визначених статтею 247 КУпАП, із використанням засобів Системи вносить адміністративну постанову, зміст якої відповідає вимогам статті 283 КУпАП, із накладенням цифрового підпису;

2) за наявності хоча б однієї з обставин, визначених статтею 247 КУпАП, закриває провадження у справі без винесення адміністративної постанови з унесенням відповідної інформації до Системи з накладенням цифрового підпису;

3) у разі отримання відомостей про протиправне використання зафіксованого транспортного засобу або його номерних знаків іншими особами невідкладно, із використанням засобів Системи, передає в автоматизованому режимі таку інформацію до ФП ЄІС МВС з метою інформування відповідних органів (підрозділів) Національної поліції України для прийняття рішення згідно із законодавством, а адміністративна постановка не виноситься у зв'язку зі звільненням відповідальної особи або особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від відповідальності за зафіксоване адміністративне правопорушення⁴⁵.

⁴⁵ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі: Наказ МВС України від 13 січня 2020 року № 13. *Офіційний вісник України*. 2020. № 12. Ст. 511.

При опрацюванні уповноваженим поліцейським матеріалів автоматичної фіксації та встановлення факту вчинення адміністративного правопорушення, розгляд якого віднесено до компетенції Національної поліції, цим уповноваженим поліцейським виноситься сформована Системою в автоматизованому режимі адміністративна постанова без складання протоколу про адміністративне правопорушення.

Винесена уповноваженим поліцейським адміністративна постанова автоматично вноситься засобами Системи до Реєстру адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, у якому здійснюється їх облік.

Винесена уповноваженим поліцейським адміністративна постанова друкується з використанням засобів Системи та впродовж трьох днів від дня її винесення передається національному оператору поштового зв'язку для доставлення на адресу місця реєстрації (проживання) фізичної особи (місцезнаходження юридичної особи) рекомендованим листом із повідомленням про вручення.

§ 8. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ЗВЕРНЕННЯМИ

Провадження за зверненнями громадян в Національній поліції – це врегульована адміністративно-правовими нормами діяльність уповноважених на те органів Національної поліції, їх посадових осіб, у процесі якої здійснюється ряд послідовних дій, спрямованих на розгляд пропозицій, заяв та скарг громадян, у результаті чого реалізуються їхні права, свободи та законні інтереси.

До нормативно-правових актів, що визначають порядок провадження за зверненнями громадян у Національній поліції, належать такі документи:

1. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР – базовий нормативно-правовий акт, що регулює питання практичної реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції щодо поліпшення їхньої діяльності,

викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів;

2. Наказ МВС України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» від 15 листопада 2017 року № 930 установлює єдиний для апарату центрального органу управління поліції, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях, місті Києві, їх територіальних (відокремлених) підрозділів, а також підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Національної поліції України (далі – органи (підрозділи) поліції), порядок приймання, реєстрації, розгляду звернень громадян, контролю за виконанням доручень за результатами розгляду звернень громадян та дотриманням строків їх розгляду, основні вимоги до організації проведення особистого прийому громадян і ведення діловодства за зверненнями громадян.

3. Наказ МВС України «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» від 08 лютого 2019 року № 100 регулює ведення в центральному органі управління поліцією, міжрегіональних територіальних органах поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділах, головних управліннях Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві, територіальних (відокремлених) підрозділах (управліннях, відділах, відділеннях) поліції єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

4. Наказ МВС України «Про затвердження Порядку організації роботи із депутатськими запитами та депутатськими зверненнями народних депутатів України в Національній поліції України» від 15 лютого 2017 року №119 установлює єдині вимоги до порядку прийому, реєстрації та розгляду депутатських запитів та депутатських звернень народних депутатів України, відправлення відповідей на них, а також здійснення контролю за їх виконанням у центральному органі управління поліцією,

міжрегіональних територіальних органах Національної поліції України, їх відокремлених підрозділах, територіальних органах поліції та їх відокремлених підрозділах, підприємствах, закладах та установах, що належать до сфери управління Національної поліції України.

5. Наказ МВС України «Про організацію роботи із запитами на публічну інформацію в Національній поліції України» від 07 лютого 2017 року № 95 урегулює механізм складання та подання запитів на публічну інформацію, розпорядником якої є Національна поліція, до центрального органу управління поліцією, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції, їх відокремлених підрозділів, територіальних органів поліції, їх структурних та відокремлених підрозділів, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України.

Робота із зверненнями фізичних та юридичних осіб і їх особистий прийом є важливим напрямом забезпечення законності й дисципліни в адміністративній діяльності органів Національної поліції, засобом отримання інформації про стан підготовки та прийняття управлінських рішень, зміцнення і розширення зв'язків поліції з громадськістю.

Єдиний порядок приймання, реєстрації, розгляду звернень громадян, контролю за виконанням доручень за результатами розгляду звернень громадян та дотриманням строків їх розгляду, основні вимоги до організації проведення особистого прийому громадян і ведення діловодства за зверненнями громадян в Національній поліції України нормативно закріплені в наказі МВС України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» від 15 листопада 2017 року № 930.

Проведення за зверненнями громадян містить у собі такі стадії:

- 1) приймання, реєстрація й первинний розгляд звернень громадян;
- 2) розгляд звернення й прийняття рішення;
- 3) оскарження рішення за зверненням;
- 4) виконання прийнятих за зверненням рішень.

Приймання, реєстрація й первинний розгляд звернень громадян.

Громадяни України мають право звернутися до органів (підрозділів) поліції, їх керівників із зауваженнями, скаргами та пропозиціями

з питань, пов'язаних із діяльністю Національної поліції України, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, із заявами або клопотаннями про реалізацію своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів, а також зі скаргами про їх порушення.

Особи, які не є громадянами України і законно перебувають на її території, можуть також подавати звернення, як і громадяни України, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародними договорами.

Забороняється відмова в прийнятті та розгляді звернення з посиланням на політичні погляди, партійну належність, стать, вік, віросповідання, національність громадянина, незнання мови звернення.

Громадяни мають право звертатися до органів (підрозділів) поліції українською чи іншою мовою, прийнятною для сторін.

Звернення може бути:

- усним (викладеним громадянином на особистому прийомі або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні центри, телефонні «гарячі лінії» та записаним (зарєстрованим) посадовою особою);
- письмовим, надісланим поштою або переданим громадянином особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до законодавства України (зокрема під час особистого прийому).

Існує ти види звернень громадян:

пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються поради, рекомендації щодо діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, удосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства;

заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад,

посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо;

скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Звернення громадян оформлюють відповідно до статті 5 Закону України «Про звернення громадян». У зверненні зазначають прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина та викладають суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення має бути надруковане або написане від руки розбірливо й чітко, підписане заявником (групою заявників) із зазначенням дати.

В електронному зверненні також має бути зазначено електронну поштову адресу, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним. Застосування електронного цифрового підпису під час надсилання електронного звернення не вимагається. Електронне звернення, надіслане без використання електронного підпису, повинно мати вигляд скан-копії або фотокопії звернення з підписом заявника із зазначенням дати. Інформація про електронні поштові адреси розміщується на відповідних веб-сторінках офіційного сайту Національної поліції України в мережі Інтернет.

Анонімні звернення відповідно до статті 8 Закону України «Про звернення громадян» розгляду не підлягають (крім анонімних повідомлень про порушення Закону України «Про запобігання корупції»). Анонімні звернення після реєстрації доводяться до відома керівників органів (підрозділів) поліції для врахування під час здійснення покладених на них завдань і функцій.

Попередній розгляд письмових звернень громадян здійснюють посадові особи органів Національної поліції або їх заступники відповідно до їх повноважень.

Керівники органів (підрозділів) поліції всіх рівнів згідно зі своїми посадовими інструкціями відповідають за організацію роботи зі зверненнями громадян та з питань їх особистого прийому.

Після первинного розгляду звернення керівництвом поліції підрозділ документального забезпечення (секретаріат, канцелярія)

- вносить до журналу або електронно-реєстраційної картки персонального комп'ютера резолюцію керівництва та встановлені терміни виконання доручень за зверненнями громадян;
- здійснює відправку звернень уповноваженим на їх розгляд органам чи посадовим особам та відповідає їм авторам;
- забезпечує оперативне доведення звернень громадян до виконавців.

Звернення громадян, одержані структурним підрозділом поліції для виконання, в обов'язковому порядку підлягає обліку в журналі обліку звернень цього ж структурного підрозділу. Письмові й усні звернення громадян, що надійшли на особистому прийомі, також реєструються в журналах реєстрації звернень громадян, що надійшли під час особистого прийому.

Під час перевірки звернення встановлюється істина. Так, відповідними посадовими особами вживаються заходи щодо з'ясування певного кола обставин, необхідних для об'єктивного вирішення справи. Досягненню цілей перевірки і розгляду звернень громадян сприяють досить широкі права особи, що їх подала. Так, відповідно до статті 18 Закону України «Про звернення громадян» громадяни, які звернулися до органів державної влади та місцевого самоврядування, мають такі права:

- особисто викласти аргументи особі, що перевіряла заяву чи скаргу, та брати участь у перевірці поданої скарги чи заяви;
- знайомитися з матеріалами перевірки;
- подавати додаткові матеріали або наполягати на їх запиті органом, який розглядає заяву чи скаргу;
- бути присутнім при розгляді заяви чи скарги;
- користуватися послугами адвоката або представника трудового колективу, організації, яка здійснює правозахисну функцію, оформивши це уповноваження в установленому законом порядку;
- одержати письмову відповідь про результати розгляду заяви чи скарги;

- висловлювати усно або письмово вимогу щодо дотримання таємниці розгляду заяви чи скарги;
- вимагати відшкодування збитків, якщо вони стали результатом порушень встановленого порядку розгляду звернень.

Під час перевірки звернень громадян керівники Національної поліції та їх заступники зобов'язані уважно вникати в їх суть, у разі потреби вимагати у виконавців матеріали їх перевірки, направляти поліцейських на місця для перевірки викладених у зверненнях фактів, уживати інших заходів для об'єктивного вирішення поставлених авторами звернень питань, з'ясувати й усунути причини та умови, які спонукають громадян скаржитись, якщо це не суперечить чинному законодавству. Безпосередні виконавці при здійсненні перевірок за зверненнями обов'язково повинні поспілкуватись з їх авторами, з'ясувати всі порушені питання та обставини, детально заглиблюватись в їх суть, ужити всіх можливих заходів щодо захисту конституційних прав громадян у межах своєї компетенції відповідно до чинного законодавства.

Розгляд звернень громадян. Посадова особа, визнавши звернення громадянина обґрунтованим або таким, що підлягає задоволенню, зобов'язана забезпечити повноту і своєчасність його розгляду, прийняти рішення відповідно до законодавства і негайно вжити певних заходів залежно від виду звернення.

За загальним правилом звернення розглядають і вирішують у термін не більше *одного місяця* від дня їх надходження, урахуваючи вихідні, святкові та неробочі дні, а ті, які не потребують додаткового вивчення та проведення перевірки за ними, – *невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх отримання*. За зверненнями громадян, за якими неможливо своєчасно закінчити перевірку та прийняти в установлений термін рішення, виконавець не пізніше ніж за 3 робочі дні до закінчення цього терміну письмово доповідає керівникові органу Національної поліції або його заступникові й порушує питання щодо продовження терміну в межах, установлених законодавством про звернення громадян. Водночас *загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати 45 днів*.

За розглядом звернень, які заслуговують на особливу увагу, установлюють контроль. До звернень із особливих питань зараховують

такі: звернення з важливих питань діяльності органів Національної поліції; звернення з питань боротьби зі злочинністю і охорони громадського порядку; звернення про недоліки в роботі поліції; звернення про порушення законності працівниками поліції; звернення про негідну поведінку поліцейських, що не вважають порушенням законності; скарги громадян, що надійшли з редакцій газет, журналів, радіо і телебачення.

Юридичну оцінку обставинам, викладеним у зверненні, посадова особа, що її розглянула, дає в прийнятому рішенні, обґрунтованість якого сприяє дотриманню всіх матеріальних та процесуальних норм. На цій стадії провадження справа вирішується по суті.

Щодо кожного звернення не пізніше ніж у п'ятиденний термін повинно бути прийняте одне з таких рішень:

- 1) прийняти до розгляду;
- 2) передати на вирішення до підпорядкованого органу (підрозділу) поліції;
- 3) надіслати за належністю до іншого державного органу або посадовій особі, якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції поліції, про що одночасно необхідно повідомити автора звернення;
- 4) залишити без розгляду за наявності підстав, визначених статтею 8 Закону України «Про звернення громадян».

За результатами розгляду звернення громадянина виконавець готує довідку про результати проведення перевірки інформації, викладеної у зверненні, яка доповідається керівникові органу (підрозділу) поліції разом із проектом відповіді заявнику. Керівник органу (підрозділу) проставляє свій підпис на довідці про ознайомлення із вжитими заходами під час здійснення перевірки інформації, викладеної у зверненні, або вчиняє резолюцію (доручення) про необхідність ужиття додаткових заходів із метою об'єктивного, усебічного та повного розгляду звернення. До звернень, які не потребують проведення перевірки, довідки не складають.

Про результати розгляду звернення громадянині повідомляють письмово або усно за його бажанням. Відповідь за результатами розгляду звернення в обов'язковому порядку надає той орган, який його

отримав і до компетенції якого входить розв'язання порушених у зверненні питань, за підписом керівника або його заступника.

Слід звернути *увагу* на те, що в наказі МВС України «Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» від 15 листопада 2017 року № 930 визначено *особливий порядок для розгляду скарг громадян*.

Скарга на дії чи рішення органу (підрозділу) поліції або їх посадових осіб подається в порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до законодавства України, у разі відсутності такого органу або незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням – безпосередньо до суду.

Розгляд скарг громадян на дії (бездіяльність) працівників органів (підрозділів) поліції здійснюється в порядку, передбаченому зазначеним Порядком.

За кожною скаргою громадянина на наявність порушень чи недоліків у роботі органів (підрозділів) поліції або на дії (бездіяльність) поліцейських проводиться ретельна перевірка органом чи підрозділом поліції, до якого звернувся зі скаргою громадянин, або тим органом (підрозділом) поліції, якому доручено проведення відповідної перевірки керівництвом Національної поліції України.

За результатами перевірки виконавець складає і подає на розгляд керівникові органу (підрозділу) поліції або його заступникам *рапорт (довідну записку)*, у якому (якій) зазначає, чи підтвердилися наведені відомості (факти) та яких заходів вжито для усунення виявлених порушень або недоліків.

Громадянину за наслідками розгляду скарги надають *письмову відповідь*.

Рішення за розглядом скарги громадянина приймає керівник органу (підрозділу) поліції (або його заступник), у провадженні якого знаходиться скарга.

У разі визнання скарги громадянина обґрунтованою або такою, що підлягає задоволенню, забезпечується повнота і своєчасність її розгляду, приймаються рішення відповідно до законодавства України

і негайно вживають заходів щодо поновлення порушених прав громадянина.

Рішення вищого органу поліції за результатами розгляду скарги в разі незгоди з ним громадянина може бути оскаржено до суду в установленій законодавством України строк.

Забороняється надсилати скарги громадян для розгляду тим органам (підрозділам) поліції або їх посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються, а також тим, які не мають повноважень для їхнього розгляду.

У разі необхідності підпорядкованому органу (підрозділу) поліції може бути доручено проведення додаткової перевірки конкретних обставин чи відомостей (фактів), викладених у зверненні громадянина, відповідно до законодавства України.

Розгляд і вирішення скарги, поданої з порушенням зазначеного строку, можуть бути здійснені в разі поновлення органом (підрозділом) поліції чи посадовою особою, що розглядає скаргу, строку, якщо буде визнано, що він порушений із поважних причин.

Оскарження рішення за зверненням є факультативною стадією, яке може виникнути у випадку незгоди громадянина з рішенням за його зверненням. Чинним законодавством передбачено два порядки перегляду рішення, прийнятого за зверненням громадян:

1. Адміністративний порядок передбачає оскарження до вищої в управлінській ієрархії структури в порядку підлеглості, тобто скаргу подають вищому органу або посадовій особі Національної поліції.

2. Судовий порядок передбачає подачу скарги до адміністративного суду в таких випадках:

а) за власним бажанням особи, що оскаржує рішення;

б) якщо відсутня вища в управлінській ієрархії структура, посадова особа органу Національної поліції;

в) якщо громадянин не погоджується з прийнятим за скаргою рішенням вищим органом чи посадовою особою в порядку підлеглості.

Завершальним етапом провадження зі звернень є *виконання прийнятих за ними рішень*. На цій стадії забезпечується ефективність прийнятих за зверненнями рішень та процесу їх розгляду в цілому. Якщо рішення виконане в установленій законом термін, то можна сказати,

що мета розгляду звернення громадян досягнута, у зворотному випадку зусилля, спрямовані на фактичне забезпечення права громадян на звернення до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб залишаються нереалізованими. І тому в діяльності органів Національної поліції особливу увагу необхідно приділяти виконанню рішень, прийнятих за зверненнями.

§ 9. ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Дисциплінарне провадження можна визначити як урегульовану нормами адміністративного права діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на розгляд і вирішення індивідуально-конкретних справ, які виникають у зв'язку з наявністю підстав для застосування щодо певних осіб заходів дисциплінарного впливу.

Правове регулювання здійснення дисциплінарного провадження в Національній поліції:

1. Дисциплінарний статут Національної поліції, затверджений Законом України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII.
2. Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України, затверджений наказом МВС України від 07 листопада 2018 року № 893.
3. Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України, затверджений наказом МВС України від 07 листопада 2018 року № 893.
4. Положення про повноваження ректора закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, із застосування заохочень і дисциплінарних стягнень, затверджене наказом МВС України від 25.03.2019 року № 209.

Зазначену діяльність доцільно характеризувати в аспекті таких **ознак** (рис):

1. Відносини, які виникають у зв'язку з вирішенням питання про застосування щодо працівників Національної поліції заходів

дисциплінарного впливу, урегульовані нормами адміністративного права. Адже саме приписами цієї галузі права встановлюються правила, відповідно до яких здійснюється управління в межах всієї системи державного управління. І метою такого управління є насамперед забезпечення та зміцнення законності й дисципліни в діяльності представників влади.

2. Чинним законодавством окреслене широке коло осіб, уповноважених реалізовувати певні дії, що складають зміст дисциплінарного провадження в Національній поліції.

3. Зазначені особи починають вчиняти такі дії тільки за наявності підстав для застосування заходів дисциплінарного впливу. Ці підстави можна поділити на дві групи. Перша група пов'язана із скоєнням особами, що перебувають на службі в Національній поліції, протиправних діянь – дисциплінарних проступків, а також окремих видів адміністративних правопорушень. Друга група підстав обумовлена позитивною поведінкою працівників Національної поліції, яка може і повинна бути заохочена, а саме: сумлінним і бездоганним виконанням ними наданих повноважень, героїзмом, мужністю тощо. Уважаємо, що відокремлення цієї групи підстав надто важливе, оскільки метою застосування заходів дисциплінарного впливу, у першу чергу, виступає стимулювання плідного виконання працівниками Національної поліції як представниками держави своїх прав та обов'язків. Крім того, порядок застосування заохочувальних заходів, поряд із процедурою накладення дисциплінарних стягнень, потребує нормативного врегулювання. Належний підхід щодо визначення підстав заохочення працівників Національної поліції, видів відповідних заходів, а також правил їх застосування тільки сприятиме забезпеченню і зміцненню законності та дисципліни в органах Національної поліції.

Наведені риси знаходять відбиття у принципах дисциплінарного провадження в Національній поліції. Принципи дисциплінарного провадження текстуально закріплені в нормах права або можуть бути виведені зі змісту нормативно-правових актів, якими регулюються відповідні відносини. Текстуально закріплені принципи провадження, на наш погляд, мають більшу регулятивну силу. Їхнє безпосереднє формулювання в правових актах сприяє правильному застосуванню і тлумаченню цих актів.

Утім аналіз нормативного матеріалу дає змогу дійти висновку, що способом вираження більшості з принципів дисциплінарного провадження в органах Національної поліції є їх виведення зі змісту певних актів.

Вирізняють такі **принципи дисциплінарного провадження в Національній поліції**:

1) принцип законності, що впливає з конституційного положення, згідно з яким держава, усі її органи та посадові особи діють у встановлених Основним Законом межах і відповідно до законів України. Видається, що цей принцип об'єднує процесуальну та матеріально-правову сторони. Процесуальний аспект полягає в обов'язку суб'єктів провадження дотримуватись установлених по конкретних справах процедур розгляду. Матеріально-правова сторона передбачає необхідність вирішення питання про заходи дисциплінарного впливу на підставі тих норм, які повинні бути застосовані в такому випадку;

2) принцип гласності, який полягає в тому, що учасники провадження можуть безперешкодно знайомитися з матеріалами справи, бути присутніми при її розгляді, надавати свої пояснення щодо поведінки, яка є підставою для застосування заходів дисциплінарного впливу. Крім того дотримання цього принципу передбачає можливість публічного висвітлення ходу і результатів справи;

3) принцип поваги до особи впливає із загальної вимоги до державних органів, їх представників поважати особу, її честь та гідність. Цей принцип полягає в обов'язку суб'єктів дисциплінарного провадження при вирішенні питання про застосування заходів впливу враховувати як всі обставини справи (скоєного правопорушення чи позитивного діяння) так і ті, що характеризують поліцейського як особистість, уважно ставитися до проблем, обумовлених його перебуванням на службі в Національній поліції;

4) принцип забезпечення права на захист пов'язаний із тим, що всі державні органи, їх посадові особи за будь-яких обставин повинні забезпечувати захист прав та свобод громадян. Зміст цього принципу дисциплінарного провадження в поліції полягає в тому, що особа може, а у разі вчинення протиправного діяння зобов'язана, пояснити свою поведінку. Їй також надане право оскаржити всяке рішення, яке, на її погляд, порушує надані їй суб'єктивні права чи законні інтереси;

5) принцип об'єктивності в дисциплінарному провадженні проявляється у спрямованій до суб'єктів дисциплінарної влади вимозі вживати всі передбачені правовими актами заходи для всебічного і повного з'ясування дійсних та об'єктивних обставин у справах про застосування щодо поліцейських заходів впливу. Пряме нормативне закріплення цей принцип отримав у численних пунктах Дисциплінарного статуту. Наприклад, згідно з п. 14 передбачено, що отримання пояснення від поліцейського, який перебуває у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, здійснюється лише після його протверезіння;

6) принцип доцільності полягає в тому, що в нормативно-правових актах закріплене право начальника обирати при вирішенні дисциплінарної справи найдоцільніший, на його погляд, варіант поведінки. Цей принцип виявляється в тому, що дисциплінарне провадження починається за розсудом начальника, який в подальшому вирішує, який захід дисциплінарного впливу і в якому порядку слід застосувати щодо конкретної особи на підставі висновку, підготовленому дисциплінарною комісією в ході службового розслідування;

7) принцип відповідальності суб'єктів дисциплінарної влади за перевищення наданих їм дисциплінарних прав чи застосування непередбачених Дисциплінарним статутом стягнень, який знайшов відбиття у ч. 7 ст. 20 Дисциплінарного статуту НПУ. Так, керівник, який перевищив надані йому дисциплінарні повноваження, несе відповідальність відповідно до положень статуту. Дисциплінарне стягнення, застосоване з порушенням вимог Дисциплінарного статуту, скасовується як незаконне керівником, який його застосував, або прямим керівником;

8) принцип оперативності, обумовлений необхідністю швидкого реагування як на неправомірну, так і на позитивну поведінку поліцейських. Цей принцип проявляється у спрощеному, навіть у порівнянні з провадженням в справах про адміністративні правопорушення, порядку вирішення справ про застосування щодо поліцейських заходів дисциплінарного впливу. Утім, очевидно, що процедура застосування таких заходів потребує чіткого правового врегулювання, а тому норми, якими окреслена ця процедура, доцільно формувати з опертям на те, що дисциплінарне провадження в органах Національної поліції

характеризується наявністю процесуальних стадій, етапів та окремих процесуальних дій.

Дисциплінарне провадження в Національній поліції складається з таких **процесуальних стадій**:

- порушення справи про застосування щодо працівника Національної поліції заходів дисциплінарного впливу;
- розгляд справи (службове розслідування) та прийняття по ній рішення;
- оскарження рішення по справі;
- виконання рішення про застосування щодо поліцейського заходів дисциплінарного впливу.

Усі зазначені вище стадії зазвичай мають місце, якщо у процесі провадження вирішується питання про застосування дисциплінарних стягнень. При заохоченні поліцейських деякі із цих стадій (наприклад, службове розслідування) взагалі не виникають. Отже, характер процесуальних дій, учинених у ході дисциплінарного провадження в Національній поліції, залежить від того, яка поведінка (правомірна чи неправомірна) стала підставою для постановки питання про застосування заходів дисциплінарного впливу. Саме зазначена обставина, як видається, обумовлює доцільність об'єднання в новому Дисциплінарному статуті Національної поліції правил накладення стягнень і застосування заохочень у різних розділах цього акта.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття та особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України.
2. Поняття та завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення
3. Характеристика принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення.
4. Суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх класифікація та характеристика.

5. Докази та доказування в провадженнях у справах про адміністративні правопорушення.

6. Класифікація доказів.

7. Поняття та сутність заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

8. Характеристика заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

9. Поняття та характеристика стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення.

10. Особливості провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі.

11. Поняття та характеристика стадій провадження за зверненням громадян у Національній поліції України.

12. Поняття, правове регулювання та принципи дисциплінарного провадження в органах Національної поліції України.

ГЛАВА 7. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ ТА ЧЕРГОВОЇ СЛУЖБИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

§ 1. ПОНЯТТЯ, ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ, СИСТЕМА ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ ТА ЇХ РОЛЬ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Особливе місце у забезпеченні державної інформаційної політики органами Національної поліції України посідають підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування (далі – підрозділи ОАЗОР). У нинішній формі вони існують відносно нещодавно, з'явившись на місці штабних підрозділів.

Підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування є основними органами управління службами й підрозділами Національної поліції, які за дорученням керівника органу або за власною ініціативою в межах, установлених чинним законодавством повноважень покликані забезпечувати діяльність органу поліції щодо вирішення загальносистемних, міжрегіональних, міжгалузевих або комплексних завдань, координувати діяльність служб і підрозділів, організувати взаємодію між ними з метою найбільш якісного виконання покладених на орган завдань.

Підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування (далі – підрозділи ОАЗОР) можна визначити як

самостійні структурні підрозділи Національної поліції, що забезпечують і здійснюють в межах своєї компетенції функції Національної поліції України щодо координації, аналізу, планування, контролю та узгодження дій територіальних (міжрегіональних) органів, структурних (відокремлених) підрозділів поліції з реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності.

У своїй діяльності УОАЗОР керуються Конституцією України та іншими законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами МВС, іншими нормативно-правовими актами.

Діяльність підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування регулюють такі правові документи:

1. Наказ Національної поліції України «Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України» від 27 листопада 2015 року №126⁴⁶ визначає загальні завдання та функції, основні організаційні та правові засади діяльності Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування (далі – ДООАЗОР), який є структурним підрозділом апарату Національної поліції України. ДООАЗОР забезпечує і здійснює в межах своєї компетенції функції Національної поліції України щодо координації, аналізу, планування, контролю та узгодження діяльності структурних підрозділів центрального органу управління, головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, закладів та установ, що належать

⁴⁶ Наказ Національної поліції України «Про внесення змін до Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України» від 27 листопада 2015 року №126 із змінами в редакції Наказу НПУ від 20 квітня 2021 року № 313.

до сфери управління Національної поліції України, з реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг.

2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві від 22 січня 2016 року № 39 визначає основні завдання, функції, повноваження управлінь організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування (далі – УОАЗОР), які є структурними підрозділами головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі – ГУ). УОАЗОР здійснюють координацію, аналіз, планування, контроль та узгодження діяльності структурних підрозділів апарату ГУ та відокремлених структурних підрозділів ГУ (далі – підрозділи ГУ) із питань забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

3. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» від 23 травня 2017 року № 440 регламентує організацію діяльності чергової служби в центральному органі управління поліції, територіальних органах Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях, місті Києві (далі – ГУНП), а також підпорядкованих їм територіальних підрозділах у районах, містах, районах у містах (далі – орган (підрозділ) поліції).

4. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357 устанавлює порядок реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події

(далі – правопорушення або події), а також оперативного інформування в центральному органі управління поліції, міжрегіональних територіальних органах Національної поліції України, територіальних органах поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, їх територіальних (відокремлених) підрозділах (далі – ТВП).

5. Наказ МВС України «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» від 08.02.2019 № 100 регулює ведення в центральному органі управління поліцією, міжрегіональних територіальних органах поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділах, головних управліннях Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві, територіальних (відокремлених) підрозділах (управліннях, відділах, відділеннях) поліції (далі – органи (підрозділи) поліції) єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події (далі – заяви (повідомлення)) із використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – ІТС ІПНП).

6. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України» від 13.06.2016 № 503 визначає порядок здійснення в Національній поліції України організації контролю за виконанням на належному рівні документів, що розробляють на виконання завдань, визначених у законах України, актах Президента України, постановах Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актах Кабінету Міністрів України, дорученнях Прем'єр-міністра України, актах Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, центральних і місцевих органів виконавчої влади, кореспонденції Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, документів Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України (далі – документи, за виконанням яких здійснюється контроль). А також визначає повноваження Департаментом організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України щодо виконання окремих видів контрольних документів.

7. Наказ Національної поліції України «Про затвердження Інструкції з організації планування в системі Національної поліції України» від 24 грудня 2015 року № 202 визначає повноваження Департаментом організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України щодо:

- підготовки проекту наказу або доручення Голови Національної поліції України про визначення структурними підрозділами апарату НПУ пріоритетних напрямів роботи на наступний рік,
- підготовки проекту пріоритетних напрямів роботи поліції на наступний рік, який розглядають та схвалюють на нараді керівництва поліції не пізніше 01 грудня року, що передує плановому,
- організації контролю за своєчасною реалізацією планів у системі поліції.

8. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції» від 30 січня 2017 року № 67 визначає організацію та проведення перевірок службової діяльності структурних підрозділів апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, а також підприємств, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України (далі – органи (підрозділи) поліції).

Система підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування складається з двох ланок:

- підрозділи ОАЗОР, які діють на центральному (у складі апарату Національної поліції) рівні – це Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування.
- підрозділи ОАЗОР, які діють на регіональному (у складі головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві) рівні – це Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування.

Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування (далі – Департамент ОАЗОР) структурно містить такі підрозділи:

- керівництво;
- аналітичне управління, до складу якого входить відділ моніторингу та аналізу; відділ організації управління та планування; контрольний відділ;
- управління оперативного інформування та реагування, до складу якого входить відділ упровадження систем відеонагляду та моніторингу електронних засобів контролю; відділ організації реагування та служби «102»;
- управління забезпечення діяльності ситуаційного центру, до складу якого входять чергова частина (на правах відділу), відділ ситуаційного аналізу;
- відділ мобілізаційної роботи, територіальної оборони та цивільного захисту;
- відділ документального забезпечення;
- режимно-секретний підрозділ.

Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування (далі – Управління ОАЗОР) структурно містить такі підрозділи⁴⁷:

- організаційно-аналітичний відділ;
- сектор мобілізаційної роботи, територіальної оборони та цивільного захисту;
- ситуаційний відділ;
- чергова частина;
- відділ служби «102».

Розглядаючи структуру підрозділів ОАЗОР, окремо слід зупинитися на структурному підрозділі, який є першим у системі оперативного реагування Національної поліції України – це служба 102.

Підрозділ «102» – це відділ служби «102» УОАЗОР, працівники якого за допомогою автоматизованого робочого місця працівника підрозділу «102» (далі – АРМ «оператор «102»») інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» у цілодобовому режимі здійснюють приймання екстрених

⁴⁷ На прикладі Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП в Донецькій області.

викликів і реєстрацію повідомлень про правопорушення або події, що надходять телефоном за скороченим номером екстреного виклику поліції «102», а також за допомогою інших видів зв'язку.

На сьогодні принциповими при прийнятті управлінського рішення будь-яких органів державної влади є такі ознаки: швидкість реагування на динаміку характеристик та показників стану об'єкта управління; високий ступінь відповідальності за результат управлінського впливу; взаємодія органів влади різного рівня; ефективні комунікації між державними службовцями та посадовими особами органів місцевого самоврядування щодо стану об'єкта управління за допомогою сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій⁴⁸, реалізація яким можлива за допомогою створення та функціонування ситуаційних центрів.

Ситуаційні центри є невід'ємним складником інформаційної інфраструктури електронного урядування, спрямованої насамперед на підвищення ефективності діяльності органів влади за рахунок оперативного формування більш обґрунтованих управлінських рішень. Ситуаційні центри містять інформаційний простір для ефективного моніторингу, прогнозування, прийняття рішень та контролю їх виконання, що дає змогу реалізувати новий формат управління в умовах жорсткого дефіциту часу та ресурсів, оцінювати можливі стратегічні, політичні, економічні, соціальні, екологічні ризики, які можуть виникати при різних сценаріях управлінських ситуацій. Для мінімізації ризиків використовують довгострокове прогнозування розвитку управлінських (кризових) ситуацій, розробку та моделювання різноманітних сценаріїв їх розвитку⁴⁹.

Створення сучасного технологічного середовища в діяльності Національної поліції України, запровадження програмно-апаратного комплексу зі збору, накопичення й обробки інформації, необхідної для

⁴⁸ Ситуативні центри органів державної влади : наук. розроб. / авт. кол. : А. І. Семенченко, І. В. Клименко, А. В. Журавльов та ін.; за заг. ред. д-ра н. держ. упр., проф. А. І. Семенченка. К. : НАДУ, 2013. С. 3.

⁴⁹ Гладун Ю., Ліпенцев А. Побудова типового центру забезпечення публічної безпеки на прикладі ситуаційного центру головного управління національної поліції у Львівській області. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4 (49). Ч. 1. С.119.

підготовки та прийняття рішень, обумовило актуальність створення на базі підрозділів ОАЗОР ситуаційних центрів, які є новими структурами в органах Національної поліції, до завдань яких включено збір, обробку та аналіз інформації про рівень, структуру й динаміку злочинності на всій території України. З появою такої структури підрозділи ОАЗОР отримали право управління силами та засобами реагування патрульної поліції, інших підрозділів, задіяних для підтримання публічної безпеки і порядку. Ситуаційний центр – це сучасна форма організації аналітичної діяльності, яка базується на синтезі інформаційно-комунікаційних технологій, засобів накопичення і представлення інформації, комп'ютерних засобів підтримки прийняття рішень⁵⁰.

На сьогодні ситуаційні центри у складі підрозділів ОАЗОР діють у багатьох областях України. Одним із перших, створених у 2016 році і впроваджених в поліцейську діяльність, став Ситуаційний центр Головного управління Національної поліції в Донецькій області, який є організаційною формою взаємодії структурних підрозділів ГУНП в області, утвореною для збирання, аналізу та узагальнення найбільш резонансних кримінальних, адміністративних правопорушень, терористичних актів та інших подій, забезпечення координації та управління силами й засобами поліції в разі ускладнення оперативної обстановки або виникнення надзвичайних ситуацій.

Діяльність Ситуаційного центру ГУНП в області забезпечує управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП в області, працівники якого в цілодобовому режимі здійснюють моніторинг оперативної обстановки, збирання, накопичення, обробку й аналіз інформації, необхідної для підготовки та прийняття управлінських рішень у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та забезпечення публічної безпеки й порядку, запобігання терористичній діяльності, забезпечують

⁵⁰ Кудінов В.А. Можливості ситуаційних центрів Національної поліції України щодо виявлення та розкриття злочинів. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/16945/1/%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d0%b8%20%d0%9e%d0%a0%d0%94%20%d0%ba%d1%80%d1%83%d0%b3%d0%bb%d0%b8%d0%b9%20%d1%81%d1%82%d1%96%d0%bb_%d0%a0%d0%95%d0%94%20%281%29_p107-110.pdf

уведення ступенів готовності та організацію проведення поліцейських операцій.

Роль підрозділів ОАЗОР багато в чому відповідає штабним підрозділам, які були однією з основних ланок у системі управління та органом міжгалузевого управління, завжди перебували в центрі організаційної діяльності як такої, оскільки саме на них були покладені збір, систематизація й комплексний аналіз інформації, необхідної для прийняття начальником управлінського рішення, забезпечення безперервного слідкування за оперативною обстановкою і розробки невідкладних заходів реагування на її зміну⁵¹.

Місце в системі служб і підрозділів органів Національної поліції і специфіка діяльності підрозділів ОАЗОР визначені їхньою компетенцією (правовим статусом), яка характеризується сукупністю поставлених перед ними завдань та покладених на них функцій, а також обсягом їх обов'язків і прав.

У територіальних органах поліції підрозділи ОАЗОР послідовно реалізують основні напрями управлінської діяльності, на них покладено завдання з організації взаємодії, координації діяльності служб і підрозділів із метою найбільш ефективного виконання завдань поліції.

Можна стверджувати, що підрозділи ОАЗОР є як суб'єктом, що безпосередньо організує і здійснює адміністративно-правове забезпечення управлінської діяльності, так і суб'єктами управлінської діяльності.

Діяльність зазначених підрозділів по суті є управлінською діяльністю. З цієї причини для її здійснення необхідно проводити своєчасний та повний аналіз інформації про рівень злочинності та результати боротьби з нею. Якісний аналіз наявної інформації необхідний також для вироблення оптимальних управлінських рішень. Тому організаційно-аналітична робота і стала невід'ємним складником управлінської діяльності цих підрозділів і її навіть покладено в їхню назву.

Цілком справедливо говорити про те, що підрозділи ОАЗОР у системі Національної поліції відають усіма питаннями організаційного

⁵¹ Ковтун І.В. Інформаційно-аналітична діяльність штабів органів внутрішніх справ у сфері розслідування кримінальних правопорушень. *Науковий вісник ДДУВС*. 2012. №3(76). С. 522.

характеру й окреслюють шляхи вдосконалення роботи; контролюють, наскільки орган поліції в цілому і в окремих його частинах відповідає своєму призначенню; ураховує виконану роботу, підсумовує успіхи або невдачі; окреслює нові завдання і методи їх виконання; вивчає окремі сфери діяльності й діяльність різних підрозділів поліції; інструктує інші підрозділи з організаційних питань та здійснює контрольні функції; теоретично вивчає всі питання, пов'язані з роботою органу.

Крім того, за наявності підрозділів ОАЗОР у галузевих служб органів поліції з'являється можливість більш цілеспрямовано вирішувати власні завдання, оскільки ці апарати звільняють їх від деяких функцій, які галузеві підрозділи повинні були здійснювати до їх появи. Так, галузеві служби зазвичай потребують інформацію про розвиток зовнішнього середовища функціонування, про стан справ у підрозділах, із якими їм доводиться взаємодіяти тощо. Зібрати в повному обсязі таку інформацію й проаналізувати її галузеві служби неможливо без шкоди для власної діяльності й без виділення відповідних сил і засобів, не говорячи вже про те, що при цьому не оминати так званого «паралелізму» в роботі зі збору та аналізу інформації. З огляду на це, підрозділи ОАЗОР, безперечно, можна вважати забезпечувальним органом щодо галузевих підрозділів поліції.

Отже, на сьогодні підрозділи ОАЗОР є основними органами управління службами й підрозділами Національної поліції, які за дорученням керівника органу або за власною ініціативною в межах, установлених чинним законодавством повноважень покликані забезпечувати діяльність певного органу поліції щодо вирішення загальносистемних, міжрегіональних, міжгалузевих або комплексних завдань, координувати діяльність служб і підрозділів, організовувати взаємодію між ними з метою найбільш якісного виконання покладених на орган завдань.

З метою реального забезпечення виконання всіх завдань підрозділи ОАЗОР повинні відрізнятися високою злагодженістю й бути здатними забезпечувати тверде, безперервне, гнучке й потайне управління органами поліції в будь-яких умовах оперативної обстановки. Це досягається постійною службово-бойовою готовністю підрозділів ОАЗОР; чіткою організацією роботи з підрозділами ОАЗОР підлеглих, взаємодіючих і сусідніх територіальних органів поліції, а

також управлінськими структурами інших правоохоронних органів, адміністрацією органів державної влади суб'єктів держави та органів місцевого самоврядування; необхідним матеріально-технічним забезпеченням підрозділів ОАЗОР; широким використанням засобів автоматизації і обчислювальної техніки; суворим дотриманням режиму секретності, правил ведення радіообміну та захисту інформації.

Важливість ролі підрозділів ОАЗОР у сучасній структурі Національної поліції важко переоцінити. При тому обсязі інформаційних потоків, які щодня проходять через поліцію, просто необхідно, щоб у її складі діяв підрозділ, який відповідав би за обробку даних і прийняття після їхнього глибокого аналізу управлінських рішень. Адже в такій важливій сфері, як боротьба зі злочинністю та охорона правопорядку, неможливо будувати роботу підлеглих на безсистемній основі, покладаючись виключно на інтуїцію. Отже, підрозділи ОАЗОР мають своєю головною метою, що визначає їхнє функційне призначення та місце в системі Національної поліції, забезпечення функціонування останньої як єдиного механізму, тобто забезпечення роботи розташованих у певній послідовності та за певним принципом елементів, структурних ланок означеної системи як цілісного, внутрішньо узгодженого, послідовного та злагодженого утворення. Система лише тоді стає механізмом, коли її структурні елементи активно взаємодіють один із одним: механізм – це система в русі. Тож завдання підрозділів ОАЗОР – забезпечити цей рух системи Національної поліції, зробити його цілеспрямованим, систематичним, доцільним, виваженим, обґрунтованим та послідовним. І, перш за все, це досягається через вироблення ефективних управлінських рішень, заснованих на глибокому та змістовному аналізі як зовнішніх, так і внутрішніх (внутрішньосистемних, внутрішньоорганізаційних) умов і обставин, у яких функціонують підрозділи поліції. Отже, підрозділи ОАЗОР є своєрідними інтелектуальними центрами в системі Національної поліції.

§ 2. ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ ТА НАПРЯМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ

Підрозділи ОАЗОР у системі органів Національної поліції є головними (провідними) підрозділами, які забезпечують координацію, аналіз, планування, контроль та узгодження діяльності структурних підрозділів Національної поліції з питань забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Як і кожен окремих підрозділ Національної поліції, підрозділи ОАЗОР мають свої функції та завдання, які притаманні саме їм.

Необхідність визначення завдань підрозділів ОАЗОР обумовлена тим, що мета здебільшого має доволі абстрактний та ідеалізований характер, натомість для ефективної роботи в органі влади завжди повинні чітко знати, що їм слід робити. Тому, визначаючи правове становище того чи іншого державно-владного суб'єкта, держава переважно визначає його завдання, які за своєю сутністю є більш дрібними та конкретизованими цілями, завдання показують характер та обсяги роботи, яку необхідно виконати певному суб'єкту (органу, його структурній ланці, посадовій особі, тощо) на шляху до мети.

Відповідно до Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України до основних його завдань належать:

1. Моніторинг оперативної обстановки в державі.
2. Вивчення, аналіз і узагальнення результатів та ефективності поліцейської діяльності, виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття в межах компетенції заходів щодо їх усунення.
3. Підготовка для керівництва МВС, Національної поліції України, інших зацікавлених органів державної влади, громадськості, інформаційно-аналітичних та довідкових матеріалів із питань формування та

реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг, що мають комплексний характер та охоплюють кілька напрямів діяльності Національної поліції України.

4. Організація реагування на заяви та повідомлення про вчинені кримінальні, адміністративні правопорушення або події; діяльності чергових частин органів і підрозділів, апарату Національної поліції України за всіма напрямками роботи та здійснення відповідного контролю.

5. Контроль та перевірка стану:

1) реалізації законів України, актів Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, виконанням актів МВС, Національної поліції України, організаційно-розпорядчих документів Національної поліції України, контроль за виконанням яких покладено на ДООЗОР;

2) повноти та достовірності ведення в органах і підрозділах Національної поліції України єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, порядком їх приймання, повнотою обліку.

6. Координація та методичне забезпечення організації і проведення заходів із мобілізаційної підготовки, територіальної оборони та цивільного захисту в Національній поліції України, зокрема в особливий період.

Слід зазначити, що завдання територіальних підрозділів ОАЗОР, тобто управлінь організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, які є структурними підрозділами головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі – УОАЗОР), відрізняються від завдань департаменту.

Так, УОАЗОР реалізує у своїй діяльності такі завдання:

- моніторинг оперативної обстановки на території обслуговування та організація реагування на її зміни;
- вивчення, аналіз і узагальнення результатів та ефективності поліцейської діяльності на території обслуговування,

виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, організація вжиття в межах компетенції заходів щодо їх усунення;

- організація діяльності чергових частин, ситуаційних центрів/відділів, підрозділів «102» ГУ;
- організація діяльності з прийому повідомлень про кримінальні, адміністративні правопорушення або події за скороченим номером екстреної допомоги поліції «102» та оперативного реагування на них;
- здійснення організаційного та методичного забезпечення аналітичної роботи підрозділів ГУ, організація комплексного аналізу стану забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг на території обслуговування, аналіз відповідних результатів роботи підрозділів ГУ;
- здійснення контролю за виконанням підрозділами ГУ Конституції України та інших законів України, указів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів МВС, інших актів законодавства України;
- забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань із мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, територіальної оборони, організація та проведення заходів щодо рятування людей, забезпечення їх безпеки, охорони майна в разі стихійного лиха, аварій, пожеж, катастроф та ліквідації їх наслідків (далі – цивільний захист) у підрозділах ГУ, зокрема в особливий період, їх координація та методичне забезпечення;
- здійснення в підрозділах ГУ систематичного аналізу та перевірок стану обліково-реєстраційної дисципліни⁵².

⁵² Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві: Наказ Міністерства внутрішніх справ України «» від 22 січня 2016 року № 39. *Офіційний вісник України*. 2016. №16. Ст. 668.

Далі пропонуємо розглянути функції підрозділів ОАЗОР.

Функції підрозділів ОАЗОР – це основні напрями їх діяльності, які конкретно спрямовані на вирішення завдань, що стоять перед ними.

Департамент ОАЗОР відповідно до покладених на нього завдань реалізує такі функції:

1) здійснює збір, оцінку, аналіз інформації про криміногенну ситуацію в Україні, резонансні кримінальні правопорушення, порушення публічної безпеки і порядку, інші надзвичайні події та заходи реагування на них;

2) вивчає та аналізує причини й умови, які негативно впливають на ефективність діяльності поліції, та розробляє заходи щодо вдосконалення її діяльності;

3) готує:

оперативні зведення та інформаційні документи про кримінальні правопорушення, події та в установленому порядку здійснює обмін такою інформацією з іншими правоохоронними органами;

комплексні аналітичні матеріали про стан оперативної обстановки в державі, проекти управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності поліції з протидії злочинності та зміцнення правопорядку;

за дорученням Голови Національної поліції України аналітичні, інформаційні, довідкові та інші матеріали для Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони, Генеральної прокуратури, МВС, керівництва Національної поліції України та інших зацікавлених органів виконавчої влади із залученням за необхідності структурних підрозділів апарату Національної поліції України, із питань, що належать до компетенції Національної поліції України;

інформаційно-аналітичні матеріали керівництву Національної поліції України та ДОАЗОР із питань виконавської дисципліни в структурних підрозділах Національної поліції України та її територіальних органах;

4) узагальнює практику участі працівників поліції у виявленні та розкритті кримінальних правопорушень, ефективності роботи з підтримання публічної безпеки й порядку;

5) бере участь спільно зі структурними підрозділами апарату Національної поліції України в розробленні типових планів оперативно-профілактичних заходів та контролі за їх реалізацією, вносить керівництву Національної поліції України пропозиції щодо підвищення готовності поліції до дій в умовах загострення оперативної обстановки;

6) організовує й здійснює поточне та перспективне планування, розроблення планів основних організаційних заходів Національної поліції України, роботи колегії, нарад керівництва Національної поліції України тощо;

7) складає звіти про виконання запланованих заходів Національної поліції України та покладених на неї завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Національної поліції України;

8) аналізує ефективність ужитих органами і підрозділами поліції заходів з удосконалення управлінської діяльності;

9) організовує:

роботу чергових частин органів і підрозділів, апарату Національної поліції України, організаційне та методичне забезпечення їхньої діяльності; своєчасне реагування на заяви й повідомлення про вчинені кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

діяльність Оперативного штабу Національної поліції України та його робочого апарату з координації дій та управління силами і засобами поліції під час проведення масових заходів, державних свят, виникнення надзвичайних ситуацій техногенного й природного характеру;

проведення комплексних інспектувань, перевірок службової діяльності органів і підрозділів, апарату Національної поліції України, а також надання їм практичної допомоги;

підготовку матеріалів до засідань колегії Національної поліції України та нарад керівництва Національної поліції України, контролює терміни надання і якість документів, підготовлених структурними підрозділами апарату Національної поліції України до їх засідань, а також своєчасність їх виконання;

заслуховування звітів керівників структурних підрозділів апарату Національної поліції України, органів і підрозділів поліції на засіданнях колегії і нарадах керівництва Національної поліції України за результатами проведених комплексних інспектувань, перевірок службової

діяльності, а також звітів щодо роботи за окремими напрямками правоохоронної діяльності;

10) координує питання щодо участі в підготовці та реалізації державних програм, виконавцем за якими є Національна поліція України;

11) організовує та проводить спільно зі структурними підрозділами Національної поліції України, навчальними закладами зі специфічними умовами навчання та науково-дослідними установами МВС аналітичні, кримінологічні та інші наукові дослідження з актуальних питань забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності;

12) за дорученням керівництва Національної поліції України здійснює координацію оперативно-профілактичних заходів, які проводяться за ініціативою поліції в масштабах держави або окремого регіону;

13) організовує за участі структурних підрозділів апарату Національної поліції України комплексні виїзди до територіальних органів поліції для надання практичної допомоги в забезпеченні публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності;

14) здійснює перевірки й контроль за дотриманням встановленого порядку ведення єдиного обліку в поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події. Аналізує стан обліково-реєстраційної дисципліни органів і підрозділів, апарату Національної поліції України, уживає заходів щодо зміцнення, своєчасності виявлення негативних тенденцій та їх усунення;

15) організовує та здійснює перевірки стану реалізації органами і підрозділами, апаратом Національної поліції України законів України, актів Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, МВС, рішень колегії Національної поліції України, інших нормативно-правових та організаційно-розпорядчих документів. Із цією метою залучає в встановленому порядку працівників структурних підрозділів апарату Національної поліції України, органів і підрозділів поліції, науковців та інших фахівців для проведення перевірки та вжиття необхідних заходів щодо усунення виявлених порушень;

16) вносить керівництву Національної поліції України пропозиції щодо підвищення ефективності реагування на заяви й

повідомлення про вчинені кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

17) перевіряє органи й підрозділи поліції щодо стану дотримання конституційних прав громадян при їх триманні в кімнатах для затриманих чергових частин;

18) забезпечує координацію органів і підрозділів поліції щодо здійснення електронного моніторингу за місцезнаходженням підозрюваних, обвинувачених, які в встановленому законом порядку зобов'язані носити електронні засоби контролю;

19) спільно зі структурними підрозділами апарату Національної поліції України бере участь в організації, плануванні та контролі за діяльністю поліції щодо реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, а також участі в ліквідації їх наслідків;

20) бере участь в організації навчання поліцейських, відповідальних за мобілізаційну підготовку;

21) організовує планування та вживає заходів, спрямованих на підготовку поліції до участі в територіальній обороні та з питань цивільного захисту поліції, зокрема в особливий період;

22) аналізує й здійснює контроль за станом виконання нормативно-правових актів із питань мобілізаційної підготовки, територіальної оборони та цивільного захисту в системі Національної поліції України, здійснює перевірки стану мобілізаційної та бойової готовності поліції;

23) розробляє разом зі структурними підрозділами апарату Національної поліції України проекти законодавчих і нормативно-правових актів із питань правоохоронної діяльності, а також бере участь в опрацюванні проектів законодавчих та нормативно-правових актів, які надходять до Національної поліції України на погодження від органів влади;

24) здійснює в межах компетенції:

опрацювання проектів документів організаційно-розпорядчого, нормативного характеру та з питань, що містять відомості, які становлять державну таємницю;

безпосередній контроль за фактичним виконанням органами і підрозділами поліції актів і доручень органів державної влади та керівництва Національної поліції України. Готує інформацію керівництву

Національної поліції України про стан виконавської дисципліни в органах і підрозділах, апараті Національної поліції України;

контроль за інформуванням працівниками Національної поліції України центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб;

підготовку протоколів нарад керівництва та засідань колегії Національної поліції України;

разом з Департаментом кадрового забезпечення Національної поліції України професійне навчання (службову підготовку) працівників УОАЗОР та підрозділів моніторингу та аналізу;

25) виявляє, вивчає, узагальнює й упроваджує в діяльність поліції передовий і позитивний досвід із питань управлінської діяльності. Бере участь в організації проведення наукових досліджень у цьому напрямі;

26) забезпечує формування та впровадження в діяльність поліції новітніх форм і методів роботи;

27) організовує й проводить відповідно до планів Національної поліції України та доручень керівництва Національної поліції України семінари, наради працівників УОАЗОР і підрозділів моніторингу та аналізу, а також заслуховує звіти їх керівників про проведену роботу;

28) надає організаційну й методичну допомогу УОАЗОР, підрозділам моніторингу та аналізу територіальних підрозділів поліції у виконанні покладених на них завдань і функцій, удосконаленні їхньої діяльності;

29) організовує стажування на базі ДООАЗОР Національної поліції України керівників і працівників УОАЗОР, підрозділів моніторингу та аналізу;

30) узагальнює службову практику діяльності територіальних УОАЗОР, підрозділів моніторингу та аналізу й розробляє заходи щодо підвищення її ефективності;

31) у встановленому порядку розглядає звернення громадян, інші листи, заяви, публікації в засобах масової інформації;

32) користується в установленому порядку відповідними базами даних МВС, Національної поліції України для вирішення покладених на ДООАЗОР завдань⁵³.

⁵³ Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 27 листопада 2015 року № 126.

Слід зазначити, що *функції Управління ОАЗОР* закріплені в 3 розділі Типового положення, є більш згрупованими відповідно до основних напрямів діяльності підрозділів ОАЗОР. Зокрема в ньому закріплено такі функції УОАЗОР:

1. Моніторинг оперативної обстановки та організація реагування на її зміни:

1) збір, оцінка, аналіз інформації про криміногенну ситуацію на території обслуговування, кримінальні правопорушення, порушення публічної безпеки й порядку, інші надзвичайні події та заходи реагування, що вживають підрозділи ГУ для усунення недоліків;

2) підготовка зведень про кримінальні правопорушення та інші, не пов'язані з ними, події, а також обмін інформацією стосовно них з іншими державними органами влади;

3) участь в організації діяльності оперативних штабів, ситуаційних центрів/відділів, робочих груп із координації дій та управління силами й засобами поліції під час проведення масових заходів, державних свят і надзвичайних подій;

4) участь у розробленні та контролі за реалізацією типових планів операцій спільно із зацікавленими підрозділами ГУ.

2. Аналітична робота і планування:

1) підготовка з урахуванням пропозицій і матеріалів підрозділів ГУ:

комплексної оцінки криміногенної ситуації на території обслуговування за півріччя й рік;

узагальнених матеріалів за підсумками роботи засідань колегії та нарад керівництва ГУ;

аналітичних довідок про оперативну обстановку на території обслуговування й заходів, що вживають підрозділи ГУ з метою зміцнення правопорядку;

довідних записок керівництву ГУ з проблемних питань діяльності підрозділів ГУ;

2) організація й проведення спільно з підрозділами ГУ аналітичних та кримінологічних досліджень з актуальних питань забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності.

3. Організаційне забезпечення діяльності колегії й нарад керівництва ГУ:

1) заслуховування звітів керівників підрозділів ГУ на засіданнях колегії та нарадах керівництва ГУ;

2) ведення протоколів засідань колегії та нарад керівництва ГУ.

4. Організація діяльності чергових частин, ситуаційних центрів/відділів, підрозділів «102» ГУ (на території обслуговування) щодо:

оперативного реагування на повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

забезпечення електронного моніторингу за місцезнаходженням осіб, які в установленому законом порядку зобов'язані носити електронні засоби контролю, ведення журналу обліку щодо таких осіб та оформлення їх особових справ;

управління силами та засобами реагування патрульної поліції, інших підрозділів, задіяних для підтримання публічної безпеки і порядку;

контролю за інформуванням структурними підрозділами ГУ центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб;

організаційного та методичного забезпечення.

5. Організація і проведення відповідно до планів ГУ й доручень керівництва ГУ семінарів, нарад працівників підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, а також заслуховування звітів їх керівників про проведenu ними роботу.

6. Інформування керівництва ГУ про стан виконання підрозділами ГУ покладених на них керівництвом завдань у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, а також надання поліцейських послуг.

7. Діяльність УОАЗОР з організаційно-методичного забезпечення стосується:

надання організаційної, методичної допомоги у виконанні покладених на підрозділи ГУ завдань і функцій, удосконалення їх діяльності;

організації стажування в підрозділах УОАЗОР керівників та працівників аналітичних підрозділів поліції;

організації роботи з вивчення й поширення підрозділами ГУ передових форм і методів роботи, здійснення контролю за їх упровадженням в практичну діяльність Національної поліції України.

8. Опрацювання в установленому порядку проєктів актів із питань, які містять службову інформацію або відомості, що становлять державну таємницю.

9. Забезпечення мобілізаційної підготовки та готовності, заходів цивільного захисту, а саме:

організаційне й методичне забезпечення мобілізаційної підготовки та мобілізаційного планування в ГУ;

забезпечення організації планування та здійснення заходів цивільного захисту в підрозділах ГУ;

здійснення перевірок стану мобілізаційної та бойової готовності в підрозділах ГУ⁵⁴.

З огляду на зазначені функції та завдання, ключовим напрямом діяльності УОАЗОР у контексті інформаційної політики слід назвати інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів Національної поліції. Аналізуючи вищезазначені завдання та функції підрозділів ОАЗОР, доходимо висновку, що всі вони тісно взаємопов'язані та взаємообумовлені, адже в сукупності вони становлять узагальнювальну характеристику призначення й направленості їх діяльності. Завдання та функції реалізуються безперервно, взаємодіючи між собою, становлять органічну єдність, закріплюються в правових актах, є об'єктивно необхідними і як наслідок цього визначають структуру підрозділів ОАЗОР. Завдання і функції підрозділів ОАЗОР розподілені між центральним (представленим ДОАЗОР) та регіональним (представленим УОАЗОР) рівнями. Загалом функції і повноваження підрозділів ОАЗОР відповідають одне одному, проте в деяких випадках потребують уточнення. Зокрема це стосується уточнення завдань із планування діяльності органів Національної поліції, яке є одним із ключових

⁵⁴ Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22 січня 2016 року № 39. *Офіційний вісник України*. 2016. № 16. С. 668.

у контексті інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів Національної поліції⁵⁵.

При здійсненні службової діяльності УОАЗОР мають право:

1) *організовувати та проводити:*

- перевірки стану виконання підрозділами ГУ Конституції України та інших законів України, указів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів МВС, інших нормативно-правових актів;
- перевірку і контроль за дотриманням ведення єдиного обліку в підрозділах ГУ заяв і повідомлень про вчинені кримінальні, адміністративні правопорушення або події;
- користуватись єдиною інформаційною системою Міністерства внутрішніх справ України, базами (банками) даних Національної поліції України для вирішення покладених на УОАЗОР завдань;
- спільно із зацікавленими підрозділами ГУ надавати методичну допомогу структурним підрозділам ГУ;

2) *за дорученням керівництва ГУ:*

- готувати проекти наказів організаційно-розпорядчого характеру;
- приймати рішення про виконання, продовження строку виконання чи зняття з контролю документів, які перебувають на контролі в УОАЗОР.

Узагальнюючи вищевказані завдання й функції підрозділів ОАЗОР, доходимо висновку, що їх **адміністративно-правову діяльність необхідно визначати за чотирма основними напрямками:**

1. Інформаційно-аналітична робота полягає в здійсненні планування оперативно-службової діяльності органів поліції й визначенні послідовності вирішення завдань на підставі аналізу певної інформації; безперервному зборі, обробці й аналізу оперативної обстановки на території обслуговування; прийнятті невідкладних заходів

⁵⁵ Негодченко В.О. Завдання та функції підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування органів національної поліції України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск 1. С. 158.

реагування на зміни в оперативній обстановці через чергові частини Національної поліції; розповсюдженні передового досвіду.

2. Контрольна діяльність полягає в здійсненні контрольних і цільових перевірок діяльності, поточного зонального й лінійного контролю за фактичним станом справ в органі поліції; здійсненні загального контролю за виконанням положень нормативно-правових актів; організації підготовки й проведення слухувань керівників органів поліції тощо.

3. Організаційно-методична робота полягає в організації правового забезпечення діяльності органів поліції; підтриманні його бойової й мобілізаційної готовності; підготовці на підставі узагальнення передового досвіду різного роду методичних рекомендацій із питань діяльності окремих підрозділів органів поліції чи за окремими напрямами адміністративної діяльності.

4. Організація роботи чергових частин, зокрема ситуаційних центрів / відділів, підрозділів «102».

§ 3. ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ, СТРУКТУРА ТА ЗАВДАННЯ ЧЕРГОВИХ ЧАСТИН ПОЛІЦІЇ

Відповідно до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України від 23.05.2017 № 440 **чергова служба** – це чергова частина Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України (далі – чергова частина НПУ), чергові частини (ситуаційні відділи) управлінь організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП (далі – чергова частина (ситуаційний відділ) ГУНП), чергові частини територіальних підрозділів ГУНП, старші інспектори-чергові (інспектори-чергові) та помічники чергових секторів реагування патрульної поліції територіальних підрозділів ГУНП, які забезпечують безперервне та цілодобове виконання своїх завдань.

Правове регулювання діяльності чергової служби:

1. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України» від 23 травня 2017 року № 440.

2. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» від 27 квітня 2020 року № 357.

3. Наказ МВС України «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» від 08.02.2019 № 100.

Система чергової служби:

1) чергова частина НПУ;
2) чергові частини ГУНП;
3) чергові частини територіальних підрозділів ГУНП;
4) управління забезпечення діяльності Ситуаційного центру ДООЗОР та ситуаційні відділи управлінь організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП;

5) управління оперативного інформування та реагування ДООЗОР;
6) старші інспектори-чергові (інспектори-чергові), помічники чергових секторів реагування патрульної поліції та за необхідності інші працівники територіальних підрозділів ГУНП, які в установленому порядку пройшли навчання та склали заліки зі знання відомчих нормативно-правових актів, що регламентують діяльність чергової служби органів (підрозділів) поліції, й відповідним наказом призначені підмінними оперативними черговими та їх помічниками;

7) оператори служби «102» управлінь інформаційної підтримки та координації поліції «102» ГУНП.

Основними принципами роботи чергової служби є: знання оперативної обстановки на території обслуговування; оперативність реагування на кримінальні правопорушення та інші події; безперервний режим роботи; постійна готовність; дотримання законності, службової дисципліни, прав і свобод громадян, тактовне ставлення до них, збереження державної таємниці.

Основними завданнями чергової служби органів (підрозділів) поліції є:

1) приймання, реєстрація заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, організація негайного реагування на них;

2) забезпечення оперативного управління силами й засобами, які задіяні на забезпечення публічної безпеки й порядку, попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень на території обслуговування, взаємодія з іншими органами (підрозділами) поліції, черговими службами вищого рівня, органами державної влади та місцевого самоврядування;

3) збір, опрацювання й доповідь керівникам органу (підрозділу) поліції відомостей про оперативну обстановку на території обслуговування, передача їх до чергової служби вищого рівня, а також інших органів державної влади та місцевого самоврядування;

4) забезпечення введення ступенів готовності та спеціальних оперативних планів;

5) організація роботи із затриманими (за винятком чергової частини НПУ та чергових частин (ситуаційних відділів) ГУНП), забезпечення їх конституційних прав і свобод;

6) приміщення (звільнення), утримання осіб у кімнатах для затриманих (далі – КЗ) територіальних підрозділів ГУНП;

7) забезпечення збереження табельної вогнепальної зброї та іншого озброєння, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку, оперативної та криміналістичної техніки, службової документації та іншого майна, що знаходиться на зберіганні в спеціально обладнаних приміщеннях чергової служби;

8) надання довідкових послуг при зверненні громадян із питань роботи поліції;

9) контроль за станом охорони адміністративних будинків поліції;

10) підтримання правил внутрішнього розпорядку в органах (підрозділах) поліції, а в нічний час – контроль за дотриманням правил пожежної безпеки, санітарних норм в адміністративних будинках поліції та на прилеглих до них територіях;

11) оповіщення керівного складу органів управління цивільного захисту та населення при загрозі виникнення та під час виникнення надзвичайних ситуацій у населених пунктах, де не здійснюється

цілодобове чергування в місцевих органах виконавчої влади (органах місцевого самоврядування);

12) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Працівники чергової служби органів (підрозділів) поліції несуть службу в єдиному однострої. Їхня робота здебільшого організована в чотири зміни тривалістю двадцять чотири години кожна. У разі необхідності для працівників чергової служби встановлюється дванадцятигодинний режим роботи.

На чергову службу органів (підрозділів) поліції складають тактико-технічний паспорт чергової служби, виділяють спеціально обладнані приміщення, їх кількість та вимоги щодо устаткування визначають згідно з переліком приміщень і устаткування чергової служби органу (підрозділу) поліції.

Чергову службу органів (підрозділів) поліції забезпечують зброєю, боєприпасами, спеціальними засобами, засобами зв'язку, відеоспостереження, оперативною, криміналістичною та організаційною технікою, програмним забезпеченням, службовою документацією, автотранспортом та іншим майном.

Чергова частина НПУ забезпечує:

1) координацію діяльності чергових частин органів (підрозділів) поліції щодо забезпечення публічної безпеки й порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

2) оперативне управління силами й засобами, що знаходяться в підпорядкуванні поліції, при вчиненні особливо тяжких, резонансних кримінальних правопорушень, під час масових заворушень, стихійних лих та інших надзвичайних подій;

3) своєчасне інформування керівників поліції, відповідних органів державної влади про оперативну обстановку в державі, стан розкриття особливо тяжких, тяжких і резонансних кримінальних правопорушень,

протидію злочинності та окремі результати роботи підпорядкованих органів (підрозділів) поліції;

4) збереження закріплених за черговою частиною НПУ службової документації, озброєння, спеціальних засобів, засобів зв'язку, оперативної та криміналістичної техніки, засобів захисту та іншого майна;

5) отримання кореспонденції, зокрема від громадян, яка надходить до Національної поліції в неробочий час, святкові й вихідні дні, для подальшої її передачі до Департаменту документального забезпечення, який здійснює її реєстрацію⁵⁶.

Чергові частини (ситуаційні відділи) ГУНП входять до складу управлінь організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях, місті Києві.

Кількість працівників чергових частин (ситуаційних відділів) ГУНП визначено штатним розписом.

Начальники ГУНП устанавлюють єдиний для всіх підпорядкованих підрозділів поліції час зміни нарядів.

Начальників чергових частин (ситуаційних відділів) ГУНП, їх заступників, старших інспекторів з особливих доручень – чергових, старших інспекторів-чергових, інспекторів-чергових, помічників чергових призначає на посади та звільняє з посад начальник ГУНП.

Організація роботи чергових частин містить такі елементи:

1. Формування добового наряду.
2. Інструктаж добового наряду
3. Прийом-здавання чергування.
4. Контроль за несенням служби добовим нарядом.

Роботу чергової частини (ситуаційного відділу) ГУНП організовує її начальник, який:

- 1) здійснює відбір та розстановку кадрів;
- 2) організовує проведення навчання згідно з навчальними планами;

⁵⁶ Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : Наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

3) вирішує питання, пов'язані з підміною штатних працівників чергової частини (ситуаційного відділу);

4) проводить щоденний інструктаж оперативної зміни, що заступає на чергування, та підбиває підсумки роботи наряду, який змінюється;

5) відповідає за якісне й своєчасне виконання покладених на чергову частину (ситуаційний відділ) завдань, дотримання поліцейськими службової дисципліни та режиму секретності;

6) складає графіки чергування відповідальних по ГУНП, їх помічників та добових нарядів;

7) забезпечує щоденний збір, обробку та аналіз оперативної інформації, передачу спеціальних повідомлень, підготовку проектів необхідних управлінських рішень;

8) організовує виконання запланованих завдань та контролює роботу оперативних змін;

9) вносить в установленому порядку пропозиції щодо призначення службових розслідувань за фактами порушень, які мали місце в роботі чергової частини (ситуаційного відділу) ГУНП;

10) здійснює облік (розподіл) службового часу, веде облік чергувань працівників чергової частини (ситуаційного відділу) у понаднормовий час, а також нічний час доби;

11) контролює виконання доручень керівників;

12) здійснює контроль за додержанням правил охорони праці, пожежної безпеки та санітарно-гігієнічних вимог;

13) уживає заходів із вдосконалення службової діяльності, упровадження передових форм і методів роботи.

Відповідно до Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України від 23.05.2017 № 440, **старший інспектор з особливих доручень** – черговий (старший інспектор-черговий) чергової частини (ситуаційного відділу) ГУНП є старшим добового наряду та чергових служб територіальних підрозділів поліції та:

1) здійснює загальне керівництво роботою оперативної зміни чергової частини (ситуаційного відділу) ГУНП;

2) забезпечує робочий контроль та взаємодію з черговими службами територіальних підрозділів поліції;

3) забезпечує безперервне стеження за станом оперативної обстановки на території обслуговування, організацію реагування на її зміни, збір і опрацювання інформації про події та правопорушення;

4) відповідає за повноту й об'єктивність формування інформаційних даних, видачу оперативних зведень та іншої інформації;

5) доповідає керівникам ГУНП, а також інформує керівників оперативних та слідчих підрозділів, а за необхідності керівників інших служб ГУНП про кримінальні правопорушення та інші події, відомості про які надходять до чергової частини (ситуаційного відділу);

6) підтримує зв'язок і здійснює обмін інформацією з черговими службами апарату центрального органу управління Національної поліції, територіальних органів (підрозділів) поліції, органами прокуратури, регіональними органами Служби безпеки України, ДСНС, Державної прикордонної служби України, військовими частинами Національної Гвардії України, іншими органами державної влади;

7) забезпечує отримання кореспонденції, зокрема від громадян, що надходить до ГУНП у неробочий час, святкові й вихідні дні, для подальшої її передачі до підрозділу документального забезпечення, а за необхідності – для негайної доповіді начальнику ГУНП або відповідальному по ГУНП;

8) здійснює передачу доручень керівників ГУНП щодо проведення заходів із ліквідації наслідків надзвичайних подій, установлення та затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень, тощо;

9) забезпечує введення ступенів готовності, оповіщення й збір керівників та поліцейських ГУНП;

10) за наказом начальника ГУНП, його заступників або самостійно з наступною доповіддю керівництву вводить у дію спеціальні оперативні плани на території обслуговування (в окремих районах), організовує за цими планами невідкладні першочергові дії, контролює їх виконання;

11) формує добові оперативні зведення, перевіряє правильність заповнення цифрових контрольних таблиць, відповідає за введення інформації до баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС;

12) здійснює приймання заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, організовує негайне реагування та вжиття невідкладних заходів щодо їх вирішення;

13) відповідає за збереження озброєння, спецзасобів, службової документації та іншого майна, переданого на зберігання до чергової частини (ситуаційного відділу);

14) у вечірній та нічний час здійснює контроль за несенням служби нарядами з охорони адміністративних будинків ГУНП, забезпечує підтримання порядку в службових приміщеннях і побутових кімнатах чергової частини (ситуаційного відділу) ГУНП;

15) при прийманні-здаванні чергування доповідає начальникові ГУНП, його заступникам та керівникам УОАЗОР про зареєстровані тяжкі та особливо тяжкі злочини, надзвичайні події, виявлені порушення службової дисципліни та вжиті заходи.

Працівники оперативної зміни чергової частини (ситуаційного відділу) ГУНП постійно знаходяться у виділених для них приміщеннях й відлучаються лише за викликом начальника ГУНП, його заступників, керівництва УОАЗОР, а також для вживання їжі та відпочинку (у межах адміністративного будинку).

Для ефективності здійснення цілодобового контролю за дотриманням прав громадян, забезпеченням публічної безпеки й порядку, протидії злочинності в ГУНП призначають відповідального та його заступника.

Відповідальними по ГУНП у вихідні та святкові дні призначають перших заступників начальників ГУНП та заступників начальників ГУНП, в інші дні – керівників структурних підрозділів ГУНП, визначених начальником ГУНП, а заступниками відповідальних – керівників структурних підрозділів ГУНП та їх заступників.

У структурних підрозділах ГУНП призначають відповідальних із числа керівного складу та найбільш підготовлених працівників.

Оперативний черговий – головний інспектор-черговий чергової частини Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції (далі – ДООАЗОР), старший інспектор з особливих доручень – черговий (старший інспектор-черговий) чергової частини (ситуаційного відділу) управлінь організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП, старший інспектор-черговий (інспектор-черговий) чергової частини (сектору реагування патрульної поліції) територіального підрозділу ГУНП.

Оперативний черговий (або особа, яка виконує його обов'язки):

1) забезпечує приймання та реєстрацію заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події відповідно до вимог Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2019 року № 100, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 березня 2019 року за № 223/33194;

2) при отриманні інформації про вчинені кримінальні правопорушення та інші події вживає всіх заходів щодо попередження або припинення правопорушення, установлення та затримання правопорушників, надання допомоги потерпілим, ліквідації негативних наслідків правопорушень і подій;

3) забезпечує вільний доступ громадян до книги скарг і пропозицій.

При надходженні телеграм, телефонограм, іншої кореспонденції до органу (підрозділу) поліції оперативний черговий зобов'язаний:

1) забезпечити своєчасну реєстрацію телеграм, телефонограм, що надійшли, у книзі обліку вхідних телеграм і телефонограм;

2) негайно доповісти зміст телеграми (телефонограми, телетайпограми, орієнтування) начальникові органу (підрозділу) поліції, а за його відсутності залежно від її змісту ознайомити працівників зацікавлених підрозділів поліції. У визначених законодавством України випадках про отримання телеграми (телефонограми, телетайпограми, орієнтування) поінформувати інші правоохоронні органи, відповідні органи державної влади та місцевого самоврядування;

3) доповісти начальникові органу (підрозділу) поліції зміст телеграми (телефонограми, телетайпограми), що не має характеру орієнтування, після чого передати її під підпис у книзі обліку вхідних телеграм і телефонограм до підрозділу документального забезпечення для вручення виконавцю;

4) при отриманні телеграми (телефонограми, телетайпограми, орієнтування) для передачі каналами зв'язку чергової служби зареєструвати її (його) в книзі обліку вхідних телеграм і телефонограм і направити адресатам. На оригіналі роблять запис, що підтверджує передачу й отримання адресатами телеграми (телефонограми,

телетайпограми, орієнтування). Після передачі телеграми (телефонограми, телетайпограми), що не має характеру орієнтування, її передають під підпис у зазначеній книзі працівникові підрозділу документального забезпечення. Копії телеграм (телефонограм, орієнтувань) зберігають в електронному вигляді на визначеному персональному комп'ютері або вносять до папки зберігання вихідних телеграм (телефонограм, орієнтувань);

5) при доставленні до органу (підрозділу) поліції в нічний час, вихідні та святкові дні пакетів із грифом обмеження доступу прийняти їх, перевірити цілісність упаковки й відбитків печаток, поставити підпис про їх отримання в здавальному реєстрі з проставленням печатки «Для пакетів». Отримані пакети обліковують у журналі обліку пакетів;

6) у разі виявлення пошкоджень цілісності упаковки пакетів із грифом обмеження доступу в присутності особи, яка доставила пакети, скласти акт у довільній формі, про що зазначити відповідну інформацію в здавальному реєстрі та доповісти про це начальникові органу (підрозділу) поліції;

7) у разі отримання пакетів із позначкою «Терміново» негайно після їх отримання та обліку повідомити начальника органу (підрозділу) поліції.

Дії оперативного чергового при затриманні (доставленні) до органу (підрозділу) поліції окремих категорій осіб:

1) при затриманні (доставленні) за вчинення правопорушень військовослужбовців, поліцейських, співробітників Служби безпеки України оперативний черговий повинен (після встановлення особи затриманого, місця проходження служби, підстав і законності затримання та складання відповідних матеріалів) повідомити про таке затримання орган Військової служби правопорядку, військового коменданта та/або командира військової частини, начальника органу (підрозділу) поліції, чергового територіального підрозділу Служби безпеки України. Про вчинення кримінального правопорушення цієї категорією осіб повідомити чергового територіальної та/або військової прокуратури;

2) при затриманні або доставленні до чергової служби органу (підрозділу) поліції іноземців (які не мають дипломатичного, консульського

чи іншого імунітету), осіб без громадянства оперативний черговий із метою встановлення законності перебування таких осіб на території України повинен поінформувати територіальний підрозділ ДМС;

3) при доставленні неповнолітньої (малолітньої) особи, яка вчинила правопорушення, перебуває у стані сп'яніння внаслідок уживання алкоголю чи наркотичних засобів, або дитини, яка заблукала чи підкинута, передати доставлену особу працівнику підрозділу ювенальної превенції для подальшого розгляду обставин правопорушення чи події;

4) якщо слідчим (дознавачем) встановлено, що в діях затриманого містяться ознаки кримінального правопорушення або він перебуває в розшуку, незаконно зберігає заборонені предмети та речі, має підроблені документи, оперативний черговий повинен доповісти про це начальникові органу (підрозділу) поліції та негайно повідомити керівників підрозділів слідства та кримінальної поліції;

5) рішення про можливість утримання осіб, які знаходяться в неприємному стані, мають небезпечні для життя чи здоров'я тілесні ушкодження, симптоми гострих захворювань внутрішніх органів, видимі ознаки отруєння алкоголем або сильнодіючими речовинами, заражені небезпечними для здоров'я оточуючих інфекційними хворобами, втратили здатність самостійно пересуватися внаслідок важкого ступеню сп'яніння, жінок з ознаками вагітності чи близьких пологів, або осіб, які є пацієнтами замісної підтримувальної терапії, хворих з опіоїдною залежністю, оперативний черговий приймає залежно від висновку лікаря, що фіксується в журналі реєстрації надання медичної допомоги особам, які перебувають в органі (підрозділі) поліції, та письмового доручення начальника органу (підрозділу) поліції. Заходи реагування до таких осіб можуть уживати лише після надання їм невідкладної медичної допомоги або з дозволу лікаря за результатами проведеного ним огляду затриманої особи;

6) під час затримання та доставлення до чергової служби органу (підрозділу) поліції осіб, підозрюваних у вчиненні кримінальних проступків, на підставі протоколу про затримання, відповідно до абзацу другої частини другої, пункту 2 частини четвертої статті 298-2 КПК черговий із метою перевірки обґрунтованості затримання такої особи перевіряє наявність в уповноваженій особи, яка здійснила затримання,

відповідного документа, яким підтверджують перебування затриманого у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських засобів, що знижують увагу та швидкість реакції. У випадку відсутності такого документа організовує доставлення затриманої особи до закладу охорони здоров'я для забезпечення проходження відповідного медичного освідування.

При розгляді обставин щодо особи, яка доставлена до органу (підрозділу) поліції за вчинення адміністративного правопорушення, оперативний черговий зобов'язаний:

1) установити особу затриманого, провести особистий огляд, огляд речей затриманої особи з дотриманням вимог статей 264 та 265 КУпАП та видати їй Пам'ятку для затриманих;

2) вимагати від працівника поліції, який затримав правопорушника, скласти й оформити в установленому порядку протокол про адміністративне правопорушення та протокол про адміністративне затримання;

3) перевірити правопорушника за базами даних єдиної інформаційної системи МВС, а при затриманні осіб, які знаходяться на профілактичному обліку, довести інформацію про них до відома працівників зацікавлених структурних підрозділів;

4) про місцеперебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомити її родичів, а також на її прохання адміністрацію за місцем роботи чи навчання;

5) доповісти начальникові органу (підрозділу) поліції або його заступнику матеріали про адміністративне правопорушення (адміністративне затримання);

6) забезпечити постійне спостереження за поведінкою затриманих осіб із метою попередження з їхнього боку нападу на працівників поліції, громадян, приховування предметів і речей, документів, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, уникнення можливості втечі, самогубства або спричинення шкоди своєму здоров'ю;

7) у разі погіршення стану здоров'я або вчинення спроби самогубства затриманою особою надати невідкладну домедичну допомогу, негайно викликати бригаду екстреної медичної допомоги та доповісти начальникові органу (підрозділу) поліції;

8) при передачі затриманих чи доставлених осіб на лікування до закладу охорони здоров'я в журналі обліку доставлених, відвідувачів та запрошених зробити відповідний запис, а до закладу охорони здоров'я надіслати лист із проханням заздалегідь повідомити про закінчення лікування особи;

9) у разі раптової смерті чи самогубства затриманої або запрошеної особи негайно викликати бригаду екстреної медичної допомоги, доповісти письмовим рапортом начальникові органу (підрозділу) поліції, до чергової частини (ситуаційного відділу) вищого рівня, поінформувати чергового прокуратури та вжити заходів щодо збереження обстановки на місці події.

Особистий огляд затриманого за адміністративне правопорушення проводить особа однієї статі із затриманим і в присутності двох понять тієї самої статі. Огляд речей, транспортних засобів та інших предметів здійснюють зазвичай у присутності особи, яка є їх володільцем. За невідкладних обставин згадані речі, предмети за відсутності їх володільця можуть бути оглянуті в присутності двох понять.

Про особистий огляд, огляд і вилучення речей та документів роблять відповідний запис у протоколах про адміністративне правопорушення та адміністративне затримання із зазначенням усіх вилучених речей та документів, їх індивідуальних ознак (номер, серія, колір тощо). Вилучені в затриманої особи гроші, речі, інші цінності й документи зберігають разом із копією протоколу про адміністративне затримання в спеціальній шафі та передають при зміні черговими із записом у книзі приймання-здавання чергування.

При звільненні затриманої особи їй повертають усі вилучені речі, документи й гроші, за винятком предметів, речей та документів, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, предметів і речей, що знаходяться в розшуку, а також таких, що підлягають конфіскації або оплатному вилученню.

Про отримання речей, документів та інших цінностей особа, яка звільняється, ставить підпис у протоколі вилучення й у разі наявності претензій до працівників поліції власноруч робить запис у протоколі про адміністративне затримання. Копії протоколів зберігають у черговій службі органу (підрозділу) поліції впродовж одного року.

Із метою забезпечення права затриманого на конфіденційне побачення із захисником у територіальних підрозділах поліції обладнують відповідну кімнату для конфіденційного побачення.

Зустріч затриманого та його захисника в кімнаті для конфіденційного побачення має відбуватися під візуальним контролем уповноваженої особи, але в умовах, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, із метою забезпечення законності при проведенні такої зустрічі та заходів безпеки.

Не допускають слуховий контроль та фіксацію розмови захисника і затриманого за допомогою технічних засобів мовленнєвої інформації, переговорів чи повідомлень або підслуховування такої розмови без допомоги технічних засобів.

Про проведення конфіденційного побачення затриманої особи із захисником здійснюють запис у журналі інформування центрів із надання безоплатної правової допомоги затриманим із зазначенням часу початку такого побачення та його закінчення.

Контроль за діяльністю чергової служби.

Здійснювати перевірку організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) поліції при пред'явленні службового посвідчення мають право:

1) Голова Національної поліції України, перший заступник Голови Національної поліції України та заступники Голови Національної поліції України;

2) начальники ГУНП, територіальних підрозділів поліції та їх заступники (у підпорядкованих їм органах (підрозділах) поліції));

3) начальник ДОАЗОР та його заступники;

4) начальник Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України та його заступники (у підпорядкованих їм підрозділах поліції));

5) начальники підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП, територіальних підрозділів поліції та їх заступники (у підпорядкованих їм підрозділах поліції));

6) начальники чергових частин НПУ, ГУНП, територіальних підрозділів поліції та їх заступники (у підпорядкованих їм підрозділах поліції));

7) начальники управлінь превентивної діяльності ГУНП та їх заступники (у підпорядкованих їм підрозділах поліції);

8) начальники секторів реагування патрульної поліції територіальних підрозділів поліції (у підпорядкованих їм підрозділах поліції);

9) працівники Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України та його територіальних підрозділів.

§ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ

Організація оперативного реагування в Національній поліції регламентована Інструкцією з організації реагування на заяви й повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженою наказом МВС України від 27 квітня 2020 року № 357, зокрема, нею визначено, що:

оперативне інформування – це єдина система збирання, опрацювання та подання до чергової служби вищого рівня інформації про правопорушення або подію з метою організації контролю за встановленням і затриманням осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також оперативного реагування на надзвичайні ситуації;

оперативне реагування – скоординовані дії чергової служби, нарядів патрульної поліції, груп реагування патрульної поліції (далі – ГРПП) та інших нарядів, спрямовані на організацію невідкладного прибуття працівників поліції до заявника або на вказане місце події з метою припинення правопорушення, установлення особи та затримання ймовірного правопорушника, збереження слідів правопорушення, а також надання допомоги потерпілим особам у межах повноважень поліції.

Усі заяви та повідомлення, що надходять до органів (підрозділів) Національної поліції поділяють на **чотири категорії**:

1) повідомлення категорії «Альфа» – це повідомлення, що мають високий ступінь загрози особам та поліцейським, до яких належать:

- повідомлення осіб, у змісті яких наявна інформація про злочини, які тривають і вчиняються із застосуванням (використанням) вогнепальної зброї, вибухових пристроїв або/та речовин

(інших пристроїв, що можуть завдати фізичної шкоди правопорушникові та особам, які його оточують, а також про перебування (місцезнаходження, переховування) осіб, які їх скоїли, та вчинення ними збройного опору;

- повідомлення, за якими введено поліцейські операції «Сирена», «Грім», «Заручник»;

2) повідомлення категорії «Бета» – це повідомлення, які потребують негайного оперативного реагування, до них відносять ті, у змісті яких наявна інформація про правопорушення або події за умови, якщо: на час отримання повідомлення вони тривають, тобто відбуваються (продовжуються) в реальному часі;

із часу їх учинення до моменту отримання повідомлення минуло не більше 15 хвилин (правопорушення, яке щойно вчинене). Із урахуванням географічних, демографічних, економічних, соціальних та інших особливостей населеного пункту, місцевості та/або місця вчиненого правопорушення або події, а також криміногенної ситуації в регіоні (районі, місцевості) за рішенням начальника ГУНП (особи, яка виконує його обов'язки) зазначений час може бути збільшено;

наявна інформація про місцезнаходження особи, яка причетна до вчинення правопорушення або події;

особи, які постраждали внаслідок правопорушень (подій) та/або нещасних випадків, перебувають у безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я, і потребують невідкладної допомоги поліції (далі – особи, які потребують допомоги) – незалежно від часу, який минув із моменту їх учинення до отримання поліцейськими (працівниками поліції) такого повідомлення.

3) повідомлення категорії «Гамма» – це повідомлення, які відпрацьовує поліція в звичайному режимі, тобто ті, у змісті яких відсутня інформація про правопорушення або події, передбачені для повідомлень категорій «Альфа» і «Бета».

4) повідомлення категорії «Дельта» – це повідомлення, які не потребують оперативного реагування. До них належать:

- заяви й повідомлення, у змісті яких відсутні будь-які ознаки правопорушення, а реагування на них не належить до повноважень поліції, звернення довідково-консультативного характеру;

- матеріали органу досудового розслідування поліції або інших правоохоронних органів, заяви про вчинені правопорушення або події, що надійшли до поліції поштою та не потребують невідкладного прибуття працівників поліції до заявника або на місце події з метою припинення правопорушення, збереження слідів злочину, а також надання допомоги потерпілим особам у межах повноважень поліції.

Залежно від віднесення повідомлення до певної категорії вживають певні дії, передбачені Інструкцією з організації реагування на заяви, і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженою наказом МВС України від 27 квітня 2020 року № 357, щодо організації реагування на них шляхом залучення певних нарядів поліції.

Наряди поліції з метою отримання завдань для реагування на повідомлення про правопорушення або події забезпечені планшетними пристроями, які підключені до інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – система ІПНП).

Поліцейський незалежно від місцеперебування після отримання доручення диспетчера або оперативного чергового щодо реагування на правопорушення або подію зобов'язаний негайно здійснити всі необхідні заходи щодо безумовного виконання такого доручення.

Посадові особи органів (підрозділів) поліції під час реагування на правопорушення або події повинні:

- 1) незалежно від способу отримання інформації здійснювати направлення на місця подій сил і засобів поліції, необхідних для захисту прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяння їх реалізації;
- 2) підтримувати в постійній готовності сили й засоби поліції до реагування на правопорушення або події;
- 3) орієнтувати наряди всіх видів про вчинення кримінальних та інших правопорушень, прикмети осіб, які їх учинили, об'єкти посягань;

4) забезпечувати особисту безпеку громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, запобігання правопорушенням чи їх припинення, виявлення та затримання осіб, які їх учинили, усунення негативних наслідків правопорушень або подій;

5) здійснювати обмін інформацією та взаємодію з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності;

6) забезпечувати особисту безпеку працівників поліції, організацію їх навчання щодо дій у типових та екстремальних ситуаціях;

7) здійснювати оперативне інформування чергових служб вищого рівня, інших органів державної влади, підприємств, установ, організацій, до компетенції яких належить надання допомоги громадянам, які звернулися з відповідною заявою або повідомленням до органу (підрозділу) поліції;

8) забезпечувати ефективне використання засобів зв'язку, технічних засобів та службового автотранспорту, їх належне зберігання.

Організація реагування нарядів поліції на правопорушення або події, які не містять ознак кримінального правопорушення:

Якщо заява чи повідомлення про адміністративне правопорушення або подію не потребує додаткової перевірки, поліцейський за допомогою планшетного пристрою доповнює первинну інформацію в системі ІПНП відомостями про обставини події, ужиті заходи та зазначає, що звернення розглянуто на місці або відомості про подію не підтвердилися.

У разі наявності заявника або свідків адміністративного правопорушення чи події поліцейські здійснюють їх опитування, вносять відомості про абонентський номер заявника та адресу електронної пошти, а також зручний для нього спосіб отримання відповіді про результати розгляду заяви чи повідомлення (поштою, електронною поштою).

У разі відсутності технічної можливості внести зазначені відомості до системи ІПНП поліцейський викладає необхідну інформацію в рапорті, який подає оперативному черговому підрозділу поліції, на території обслуговування якого відбулася подія.

Відповідальний по територіальному відділу поліції (начальник сектору реагування патрульної поліції) або оперативний черговий

роздруковує із системи ІПНП необхідні відомості про подію, додає до них рапорт наряду, який виїжджав на місце події, та матеріали перевірки (за наявності), після чого надає матеріали керівникові.

Відомості про результати розгляду заяви чи повідомлення про адміністративне правопорушення або подію вносяться уповноваженою посадовою особою до системи ІПНП, а відповіді надаються заявникам у зазначений ними спосіб.

Із метою забезпечення організації ефективного реагування на заяви й повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування нормативно закріплено алгоритми орієнтованих дій працівників чергової служби за такими фактами: убивство; виявлення трупа; розбій, грабіж; терористичний акт або злочин із застосуванням вибухівки; анонімне повідомлення про закладення вибухівки; виявлення вибухонебезпечних предметів (речовин, механізмів); затримання особи, яка чинить збройний опір; викрадення або захоплення повітряного судна; масові заворушення; напад на орган (підрозділ) поліції; захоплення заручників; групове порушення публічного (громадського) порядку або хуліганство із застосуванням зброї; хуліганство; зґвалтування; заподіяння тілесних ушкоджень; дорожньо-транспортна пригода; незаконне заволодіння транспортним засобом; крадіжка; крадіжка зброї, вибухових, радіоактивних та отруйних речовин; крадіжка вантажів на залізничному транспорті; надходження сигналу «Тривога» зі складу вибухових речовин і матеріалів, фінансових установ, музеїв та інших об'єктів із матеріальними цінностями; шахрайство; виявлення підроблених грошей чи цінних паперів; кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин; виявлення радіоактивних або отруйних речовин; учинення кримінальних правопорушень іноземцями, особами без громадянства або стосовно них; розшук дітей; розшук осіб, які заблукали в лісі; розшук осіб, зниклих безвісти; виявлення осіб, які не можуть сповістити відомості про себе; стихійне лихо; епідемії; епізоотії; масове отруєння людей (п'ять і більше осіб); пожежа; лісова, торф'яна, степова пожежа; аварія на підприємстві; аварія на залізничному транспорті, у метрополітені; авіакатастрофа; корабельна аварія (зіткнення суден); втеча осіб із-під конвою поліції, з ізолятора тимчасового тримання або з кімнати

для затриманих; застосування зброї поліцейським; кримінальні правопорушення, учинені проти працівників правоохоронних органів, суддів, державних чи громадських діячів.

Зазначені алгоритми передбачають перелік інформації, що підлягає з'ясуванню у випадку настання таких фактів, визначає коло осіб, яких інформують про такі факти, дії з метою скеровування нарядів поліції тощо.

Попередня кваліфікація кримінального правопорушення працівниками чергової служби здійснюється з оперттям на наявні ознаки цієї події та відомості, внесені до системи ІПНП чи Єдиного реєстру досудових розслідувань.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Адміністративно-правові основи діяльності підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України.
2. Система і структура підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України.
3. Завдання та функції підрозділів організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України.
4. Особливості функціонування ситуаційних центрів.
5. Поняття чергової служби Національної поліції України, правове регулювання її діяльності.
6. Система і структура чергової служби Національної поліції України.
7. Завдання чергової служби органів (підрозділів) поліції.
8. Організація діяльності чергових частин різних рівнів.
9. Права та обов'язки чергового.
10. Поняття оперативного інформування та оперативного реагування в Національній поліції, правова основа його організації.
11. Категорії заяв та повідомлень, що надходять до поліції, їх характеристика.
12. Організація реагування нарядів поліції на правопорушення або події, які не містять ознак кримінального правопорушення.

ГЛАВА 8. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§ 1. ПОНЯТТЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЇХ СИСТЕМА ТА СТРУКТУРА

Після прийняття Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 р. замість підрозділів громадської міліції безпеки було утворено нову структуру в Національній поліції України – «підрозділи превентивної діяльності», які відповідно до ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» за своїм функціями належать до складу патрульної поліції.

Поняття «**підрозділи превентивної діяльності**» охоплює сукупність підрозділів Національної поліції, які за допомогою адміністративно-правових форм і методів здійснюють охорону прав і свобод громадян, забезпечення публічної безпеки й порядку, боротьбу зі злочинністю.

Провідним підрозділом у структурі Національної поліції України з питань забезпечення публічного порядку й безпеки та реалізації превентивної діяльності є Департамент превентивної діяльності. До підрозділів превентивної діяльності також належить Управління ювенальної превенції, відділ контролю за обігом зброї, яке на сьогодні не перебуває у структурі Департаменту превентивної діяльності, а має пряме підпорядкування голові Національної поліції України.

Підрозділи превентивної діяльності у своїй роботі керуються Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами, іншими нормативно-правовими актами МВС України, Положенням про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України та іншими відомчими нормативно-правовими актами.

Відповідно до Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України, затвердженого наказом Національної поліції України від 27 листопада 2015 року № 123, *основними його завданнями є:*

- формування та реалізація в межах своєї компетенції державної політики у сферах підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, превентивної та профілактичної діяльності, запобігання та припинення домашнього насильства;
- подання на розгляд глави Національної поліції пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах.

Департамент превентивної діяльності виконує надзвичайно багато функцій, частина з яких направлена на проведення превентивної та профілактичної діяльності, а саме:

- організовує проведення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень;
- у порядку та у спосіб, визначений законодавством, здійснює контроль за додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, уживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням у дитячому середовищі, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі;
- уживає заходів із запобігання та припинення домашнього насильства;
- здійснює в межах компетенції нормативно-методичне забезпечення та контроль за діяльністю підпорядкованих територіальних органів та підрозділів в АРК, областях, м. Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах, які в межах компетенції реалізують державну політику з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й

держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення домашнього насильства, превентивної та профілактичної діяльності;

- організовує й здійснює серед населення роз'яснення законів, інших нормативних актів із питань безпеки дорожнього руху, використовує з цією метою засоби масової інформації, кіно-, відео- і друковану продукцію, проводить огляди, конкурси, змагання, сприяє організації вивчення громадянами, особливо неповнолітніми, правил дорожнього руху;
- уживає разом із відповідними центральними й місцевими органами виконавчої влади та іншими установами й організаціями заходів щодо запобігання дитячому дорожньо-транспортному травматизму та порушенням правил дорожнього руху неповнолітніми;
- взаємодіє у межах своєї компетенції зі структурними підрозділами Національної поліції, МВС, іншими правоохоронними органами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї, превентивної та профілактичної діяльності;
- здійснює розроблення проєктів законів та інших нормативних актів і документів, що стосуються забезпечення діяльності з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення домашнього насильства, превентивної та профілактичної діяльності;
- здійснює індивідуально-превентивну роботу з особами, які перебувають на профілактичних обліках у підпорядкованих підрозділах, насамперед з особами, звільненими з місць позбавлення волі, та тими, які вчиняють домашнє насильство;

- забезпечує попередження й реагування на адміністративні та кримінальні прояви, організацію адміністративно-правозастосовної діяльності підпорядкованих підрозділів, дотримання ними обліково-реєстраційної дисципліни;
- запобігає вчиненню дітьми правопорушень, організовує індивідуальну превентивну роботу з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом, роботу з протидії втягненню дітей у злочинну діяльність, пияцтво, зайняття жебрацтвом та іншу антиправну діяльність;
- організовує загальну превентивну роботу з дітьми, зокрема за місцем проживання, у навчальних та виховних закладах.

Система підрозділів превентивної діяльності містить у собі три ланки:

Перша ланка – підрозділи центрального органу управління поліцією – Департамент превентивної діяльності Національної поліції;

Друга ланка – підрозділи превентивної діяльності головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві – управління превентивної діяльності;

Третя ланка – підрозділи превентивної діяльності територіальних (відокремлених) підрозділів ГУНП – відділи, сектори превенції.

Структурно Департамент превентивної діяльності складається з:

1. Керівництва.
2. Управління публічного порядку, у складі якого діють:
 - відділ охорони публічного порядку;
 - відділ контролю масових заходів;
 - відділ забезпечення масштабних масових заходів;
3. Управління організації діяльності підрозділів реагування патрульної поліції, у складі якого діють:
 - відділ моніторингу і контролю;
 - відділ реагування;
 - відділ превентивної роботи;
4. Управління взаємодії з громадами:
 - відділ аналізу та методичного забезпечення;
 - відділ організації взаємодії з територіальними громадами;
5. Управління дільничних офіцерів поліції, у складі якого діють:

- відділ контрольно-методичної роботи;
 - відділ координації;
 - відділ превентивних заходів та протидії домашньому насильству;
6. Управління організації діяльності підрозділів поліції особливого призначення, у складі якого діють:
- відділ тактико-спеціальної підготовки;
 - підрозділів патрульної служби поліції особливого призначення;
 - відділ підрозділів поліції особливого призначення;

7. Управління організації діяльності підрозділів конвойної служби, у складі якого діють:

- відділ конвойної служби;
- відділ охоронних заходів;

8. Відділ організаційно-аналітичної роботи;

9. Відділ документального забезпечення.

Структурно Управління превентивної діяльності головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві містить такі підрозділи:

- 1) керівництво;
- 2) відділ дільничних офіцерів поліції;
- 3) відділ ювенальної превенції;
- 4) відділ охорони публічного порядку;
- 5) відділ безпеки спортивних, масових і охоронних заходів;
- 6) відділ організації діяльності груп реагування;
- 7) сектор аналізу та планування;
- 8) сектор конвойної служби;
- 9) сектор взаємодії з громадами;
- 10) канцелярія.

Залежно від особливостей регіону структура Управління превентивної діяльності може відрізнятись. Так, наприклад, в ГУНП в Донецькій області у структурі Управління превентивної діяльності функціонує відділ взаємодії з правоохоронними органами, контролю за діяльністю блокпостів і виконанням підрозділами поліції завдань у зоні проведення АТО операції Об'єднаних сил.

§ 2. АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ДІЛЬНИЧНИХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ

Служба дільничних офіцерів поліції на всіх етапах розвитку Української державності займала і займає важливе місце в структурі Національної поліції України (раніше – органів внутрішніх справ). У структурі підрозділів превентивної діяльності вона є одним з провідних і багаточисленних підрозділів. Крім того, специфіка адміністративної діяльності служби дільничних офіцерів поліції полягає в її багатофункціональності.

Підрозділи дільничних офіцерів поліції – це спеціально створені підрозділи поліції у структурі підрозділів превентивної діяльності, основним призначенням яких є надання поліцейських послуг і представлення Національної поліції на визначеній території – поліцейській дільниці.

Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність підрозділів ювенальної превенції. Основним і базовим нормативно-правовим актом, що визначає діяльність підрозділів дільничних офіцерів поліції, є Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затверджена наказом МВС України від 28.07.2017 № 650, яка визначає завдання, напрями та особливості організації діяльності дільничних офіцерів поліції.

Інструкція містить 7 розділів, серед яких:

- I. Загальні положення.
 - II. Завдання, основні напрями діяльності та повноваження ДОП.
 - III. Взаємодія з населенням.
 - IV. Особливості організації роботи ДОП на поліцейській дільниці.
 - V. Організація роботи ДОП з особами, які перебувають на превентивному обліку.
 - VI. Управління та координація роботи ДОП в системі Національної поліції України.
 - VII. Матеріально-технічне забезпечення ДОП.
- Окрім вищеназваного базового нормативно-правового акта, можна назвати численні нормативно-правові акти, які регламентують різні аспекти діяльності підрозділів дільничних офіцерів поліції, наприклад:

- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII;
- Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01 грудня 1994 року № 264-94-ВР;
- Закон України «Про звернення громадян» від 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 року № 658;
- наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» від 13 березня 2019 року №369/180;
- наказ МВС України «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» від 25 лютого 2019 року №124;
- наказ МВС України «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» від 01 серпня 2018 року № 654;
- наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних офіцерів поліції Національної поліції України» від 04 серпня 2017 року № 689;
- наказ МВС України та ДДУПВП «Про затвердження Інструкції про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 04 листопада 2003 року № 1303/203 та інші.

Система підрозділів дільничних офіцерів поліції складається з трьох ланок:

Перша ланка – підрозділ ДОП центрального органу управління поліцією – Управління дільничних офіцерів поліції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції;

Друга ланка – підрозділи ДОП головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві – відділи (сектори) дільничних офіцерів поліції;

Третя ланка – підрозділи ДОП територіальних (відокремлених) підрозділів ГУНП – сектори дільничних офіцерів поліції чи дільничні офіцери поліції у складі секторів превентивної діяльності.

До структури Управління дільничних офіцерів поліції Департаменту превентивної діяльності входить:

- начальник управління;
- два заступники начальника управління;
- відділ контрольної-методичної роботи;
- відділ координації;
- відділ превентивних заходів та протидії домашньому насильству.

Відповідно до положень чинного законодавства **основними завданнями підрозділів дільничних офіцерів поліції є:**

1) діяльність, що ґрунтується на принципі взаємодії з населенням на засадах партнерства та має на меті співпрацю з громадянами, громадськими організаціями, установами, підприємствами різних форм власності;

2) взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, населенням й утвореними відповідно до чинного законодавства громадськими формуваннями з охорони громадського порядку;

3) виконання завдань, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

4) ужиття заходів для взяття на облік осіб, щодо яких здійснюється превентивна (профілактична) робота, підтримання в актуальному стані інформаційних підсистем Єдиної інформаційної системи МВС;

5) співпраця з групами реагування патрульної поліції (далі – ГРПП) щодо застосування превентивних (профілактичних) заходів щодо осіб, які схильні до вчинення правопорушень та/або перебувають на профілактичних обліках поліції;

6) інформування чергової частини органу (підрозділу) поліції в разі отримання від населення відомостей про осіб, які мають наміри

вчинити кримінальні правопорушення або їх учинили, розшукуваних злочинців, осіб, які зникли безвісти;

7) організація та контроль діяльності помічника ДОП, що полягає в плануванні роботи, наданні відповідних доручень та навчанні методиці й тактиці роботи на поліцейській дільниці, перевірці якості, повноти та об'єктивності складених ним матеріалів;

8) підтримання професійного рівня шляхом навчання в системі службової підготовки та самопідготовки;

9) регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням його учасниками Правил дорожнього руху, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року №1306 (із змінами) (далі – ПДР);

10) здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Слід наголосити, що в 2020 році повноваження підрозділів дільничних офіцерів поліції були змінені у зв'язку із прийнятим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19 червня 2020 року № 468. На сьогодні **основними повноваженнями підрозділів дільничних офіцерів поліції (прим. – в інструкції їх називають напрями) є:**

- здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень;
- виявлення причин та умов, що призводять до вчинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття в межах компетенції заходів для їх усунення;
- ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;
- здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;
- у випадках, визначених законом, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання;
- доставляння у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального

правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

- ужиття всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної й медичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я, а також особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- ужиття заходів для запобігання та протидії домашньому насильству і його припинення;
- здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання й використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система;
- взаємодія відповідно до законодавства в межах контрольованих прикордонних районів із дільничними інспекторами прикордонної служби щодо проведення превентивних заходів із протидії нелегальній міграції та іншій протиправній діяльності на державному кордоні, отримання інформації про шляхи проникнення та накопичення контрабандних товарів, а також мешканців населених пунктів, розташованих поблизу державного кордону, які здійснюють незаконні операції з переміщення товарів;
- вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки й порядку під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснення приводу у виконавчому провадженні;
- участь у межах повноважень, передбачених законом, у здійсненні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі;
- здійснення контролю за дотриманням ПДР його учасниками та правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

- провадження профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, ужиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- прийняття в громадян необхідних документів, визначених у підпунктах 12.2 та 12.5 пункту 12 розділу II Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної й охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 07 жовтня 1998 року за № 637/3077 (зі змінами), для одержання в органах поліції дозволів на придбання, зберігання та носіння зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них або перереєстрації (продовження терміну дії таких дозволів);
- здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Узагальнені види адміністративної діяльності дільничних офіцерів поліції, що мають певну специфіку, яка полягає в особливих повноваженнях, адміністративно-правових засобах і організації їх діяльності називають **напрямами адміністративної діяльності дільничних офіцерів поліції, до яких зараховують:**

- адміністративно-юрисдикційна діяльність;
- превентивна (профілактична) діяльність;
- контрольна-наглядова діяльність;
- публічно-сервісна діяльність⁵⁷.

⁵⁷ Головков О. Адміністративна діяльність дільничних офіцерів поліції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Донецький юридичний інститут МВС України. Кривий Ріг, 2019. С. 14.

§ 3. АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Підрозділи ювенальної превенції – це спеціально створені підрозділи поліції у структурі підрозділів превентивної діяльності, основним призначенням яких є надання поліцейських послуг у дитячому середовищі, зокрема щодо профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей, попередження й припинення правопорушень дітьми та щодо дітей, охорони їх прав і свобод, надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги дітям, їх батькам та законним представникам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність підрозділів ювенальної превенції.

Основним й базовим нормативно-правовим актом, що визначає діяльність підрозділів ювенальної превенції, є Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затверджена наказом МВС України від 19.12.2017 № 1044, яка визначає особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Інструкція містить 6 розділів, а саме:

I. Загальні положення.

II. Основні завдання й повноваження підрозділів ЮП.

III. Ведення профілактичного обліку дітей підрозділами ЮП.

IV. Організація заходів щодо встановлення місцезнаходження дитини, яка безвісти зникла.

V. Організація роботи та здійснення заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно них.

VI. Основні напрями взаємодії з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, об'єднаними територіальними громадами, міжнародними та громадськими організаціями.

Крім того, зазначеною Інструкцією затверджено зразки певних службових документів, які стосуються діяльності підрозділів ювенальної превенції, а саме: постанову про взяття на профілактичний облік

дитини та заведення обліково-профілактичної справи; журнал реєстрації обліково-профілактичних справ дітей, взятих на профілактичний облік; план заходів індивідуальної профілактики; повідомлення дитини, її батьків чи інших законних представників про взяття дитини на профілактичний облік; постанову про зняття (зміну) з профілактичного обліку дитини та закриття обліково-профілактичної справи.

Окрім вищезазначеного базового нормативно-правового акта, можна назвати численні нормативно-правові акти, які регламентують різні аспекти діяльності підрозділів ювенальної превенції, проте всі їх можна розподілити на дві великі групи:

- міжнародно-правові акти, які регламентують діяльність підрозділів ювенальної превенції (наприклад, Конвенція ООН «Про права дитини» від 20 листопада 1989 року, Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29 листопада 1985 року; Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства («Лансаротська конвенція») від 25 жовтня 2007 року та інші);
- національні нормативно-правові акти, які регламентують діяльність підрозділів ювенальної превенції (наприклад, Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 № 20/95-ВР, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII, Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року № 2402-III, Постанова КМУ «Про Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю» від 03.10.2018 № 800 та інші).

Система підрозділів ювенальної превенції складається з трьох ланок:

Перша ланка – підрозділ ЮП центрального органу управління поліцією – Управління ювенальної превенції Департаменту превентивної діяльності Національної поліції;

Друга ланка – підрозділи ЮП головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві – відділи (сектори) ювенальної превенції;

Третя ланка – підрозділи ЮП територіальних (відокремлених) підрозділів ГУНП – сектори ювенальної превенції чи працівники ювенальної превенції у складі секторів превентивної діяльності.

Структурно Управління ювенальної превенції містить такі підрозділи:

- керівництво;
- відділ протидії жорстокому поводженню в дитячому середовищі;
- відділ організації превентивної роботи в громадах;
- відділ контрольної-методичної роботи.

До структури відділу ювенальної превенції управлінь превентивної діяльності зазвичай входить начальник відділу, заступник начальника відділу, старший інспектор з особливих доручень, старші інспектори та інспектори ювенальної превенції.

Відповідно до положень чинного законодавства **основними завданнями підрозділів ювенальної превенції є:**

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних й адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, ужиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;
- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення з ними заходів індивідуальної профілактики;
- участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;
- вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми;
- ужиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, зокрема здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

- провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти;
- взаємодія з іншими підрозділами НПУ, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей;
- здійснення в межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання.

Слід зазначити, що в 2020 році повноваження підрозділів ювенальної превенції були змінені у зв'язку з прийняттям наказу Міністерства внутрішніх справ України від 25 червня 2020 року № 488. На сьогодні **основними повноваженнями підрозділів ювенальної превенції є:**

планування й реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей;

контроль за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності вимог законодавства щодо заборони продажу неповнолітнім особам алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також щодо дотримання обмежень перебування дітей у нічний час у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, та закладах громадського харчування;

ужиття заходів для запобігання й припинення стосовно дитини будь-яких протиправних діянь;

притягнення до адміністративної відповідальності дітей віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, а також батьків або осіб, що їх замінюють, які не виконують передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей;

внесення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності обов'язкових для розгляду подань про необхідність усунення причин та умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень;

участь у профілактичних заходах щодо запобігання дитячій бездоглядності та правопорушенням серед дітей;

сприяння в межах компетенції веденню обліку дітей шкільного віку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13 вересня

2017 року № 684 «Про затвердження Порядку ведення обліку дітей шкільного віку та учнів»;

затримування й тримання не більше 8 годин у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які залишилися без нагляду, на період до передання їх батькам, законним представникам або до влаштування їх до закладів відповідно до законодавства. Інформація про дитину в обов'язковому порядку вноситься до журналу обліку доставлених, відвідувачів та запрошених відповідного органу поліції із зазначенням часу доставлення та вибуття;

проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід із дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною;

відвідування дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання разом із службою у справах дітей для з'ясування умов проживання;

виклик дітей та їх батьків, інших законних представників під час провадження у справі про адміністративне правопорушення, учинене дитиною;

залучення дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи корекційних програмах;

інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстоко з ними поводяться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство;

ініціювання перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування питання про направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги;

участь у судовому розгляді за участі неповнолітнього обвинуваченого відповідно до статей 496, 500 Кримінального процесуального кодексу України;

вжиття заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень.

виявлення фактів вчинення домашнього насильства та своєчасне реагування на них.

§ 4. АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ІЗ КОНТРОЛЮ ЗА ОБІГОМ ЗБРОЇ

Дозвільна система – це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку й використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій із метою охорони інтересів держави та безпеки громадян.

Правове регулювання діяльності підрозділів із контролю за обігом зброї складають такі основні нормативно-правові акти:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дозвільну систему» від 12 жовтня 1992 року № 576.

2. Постанова Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна» від 17 червня 1992 року № 2471-XII.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку й застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії» від 7 вересня 1993 року № 706.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку і правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власному чи іншому законному володінні зброю за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі, її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї» від 29 березня 2002 року № 402;

5. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної й холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів» від 21 серпня 1998 року № 622.

6. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї» від 31 травня 1993 року № 314.

7. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів працівниками суду, правоохоронних органів та їх близькими родичами, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 13 червня 2000 року № 379 ДСК.

8. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про умови та порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів поліцейськими, особами, звільненими зі служби в поліції, а також колишніми працівниками міліції» від 29.03.2016 № 223.

Система підрозділів з контролю за обігом зброї у сфері дозвільної системи складається з трьох ланок:

Перша ланка – уповноважений підрозділ із контролю за обігом зброї центрального органу управління поліцією – Відділ контролю за обігом зброї Національної поліції України;

Друга ланка – уповноважений підрозділ із контролю за обігом зброї та дозвільної системи головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві – відділи (сектори) контролю за обігом зброї;

Третя ланка – територіальні (відокремлені) підрозділи поліції в районах, містах, районах у містах – сектори з контролю за обігом зброї чи працівники підрозділів із контролю за обігом зброї у сфері дозвільної системи у складі секторів превентивної діяльності.

Завдання підрозділів із контролю за обігом зброї у сфері дозвільної системи:

- запобігання порушенням порядку виготовлення придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення об'єктів дозвільної системи, ліцензування та державного охоронного нагляду;
- попередження випадків втрат об'єктів дозвільної системи, ліцензування та державного охоронного нагляду;

- попередження використання об'єктів дозвільної системи, ліцензування та державного охоронного нагляду не за призначенням та з протиправною метою;
- видача ліцензій, дозволів та посвідчень відповідно до встановленого законом порядку;
- прийняття до правопорушників ліцензійно-дозвільної системи заходів, передбачених законодавством.

Здійснюючи дозвільну систему, органи поліції відповідно до законодавства України видають

1. Міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям, суб'єктам господарювання, що здійснюють діяльність із виробництва, ремонту, торгівлі вогнепальною зброєю невійськового призначення, боєприпасами до неї, холодною та охолощеною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 мм і швидкістю польоту кулі понад 100 м/с; виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуального захисту, активної оборони та їх продажу (далі – суб'єкти господарювання), дозволи на придбання, зберігання, перевезення (через митний кордон України, територією України, транзит через територію України) й використання:

- вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, основних частин зброї, холодної зброї, охолощеної зброї, пневматичної зброї;
- пристроїв та патронів до них;
- вибухових матеріалів і речовин;
- на відкриття та функціонування сховищ, складів і баз, де вони зберігаються, стрілецьких тирів і стрільбищ, мисливсько-спортивних стендів, а також підприємств і майстерень із виготовлення і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічних майстерень, пунктів вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поведінки з ними та їх застосування, магазинів, у яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, пристроїв та патронів до них (далі – об'єкти дозвільної системи);

2. Громадянам – дозволи на придбання, зберігання та носіння:

- вогнепальної мисливської зброї,

- холодної зброї,
- охолощеної зброї,
- пневматичної зброї,
- пристроїв.

Нормативними актами України закріплено право громадян на придбання певних видів зброї. Так, постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. «Про право власності на окремі види майна» передбачає, що мають право на придбання мисливської гладкоствольної й мисливської нарізної зброї у разі, коли досягли певного віку (відповідно – 21 рік та 25 років). Закон не обмежує кількість придбаної зброї, але в будь-якому разі власник бере на себе обов'язок забезпечити безумовне належне її збереження.

Строк дії дозволів:

- на виготовлення, зберігання та використання предметів, матеріалів і речовин, відкриття та функціонування підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система, які видаються на ім'я керівників підприємств, установ і організацій, а також громадянам – 3 роки;
- на придбання та перевезення цих предметів, матеріалів і речовин – до 3 місяців;
- на придбання вибухових матеріалів – до 6 місяців.

Згідно із законодавством України органам поліції в разі виявлення порушень правил дозвільної системи надано право:

1. Анулювати виданий підприємству, установі й організації дозвіл на придбання, зберігання й використання зброї, основних частин зброї, бойових припасів, пристроїв та патронів до них, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів і речовин при невиконанні встановлених правил користування і поводження з ними або при недоцільності їх подальшого зберігання, вилучати при необхідності зазначені предмети, опечатувати склади, бази й сховища, закривати стрілецькі тири й стени, зброєремонтні підприємства, магазини, що торгують зброєю, основними частинами зброї й боеприпасами, пристроями та патронами до них до усунення порушень відповідних правил;

2. Анулювати дозволи на придбання, зберігання й носіння зброї, основних частин зброї, пристроїв та боеприпасів, видані громадянам,

які зловживають спиртними напоями, уживають наркотичні засоби без призначення лікаря, інші одурманювальні засоби, хворіють на психічні розлади, та в інших випадках, передбачених законодавством;

3. На підставі вмотивованої постанови державного виконавця про встановлення тимчасового обмеження боржника в праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною та охолощеною зброєю, пристроями вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, тимчасово вилучати на відповідальне зберігання дозволи на їх зберігання та носіння із відповідним врученням боржникові зобов'язання, яке надає право виключно на зберігання такої зброї, пристроїв. Повернення власнику дозволу на зберігання, носіння зброї, пристроїв здійснюється на підставі відповідної постанови державного виконавця, судового рішення.

4. Оглядати за участі адміністрації підприємств, установ, організацій приміщення, де знаходяться зброя, основні частини зброї, боеприпаси, вибухові матеріали, із метою перевірки додержання правил поводження з ними;

5. Оглядати зброю, пристрої та патрони до них, боеприпаси, що знаходяться в громадян, а також місця їх зберігання;

6. Анулювати дозволи на придбання, зберігання та носіння зброї, основних частин зброї та пристроїв, видані громадянам, у випадках:

- наявності в особи медичних протипоказань до виконання вказаних функціональних обов'язків та володіння зброєю;
- наявності даних про систематичне (два чи більше разів) порушення такою особою громадського порядку, зловживання спиртними напоями, вживання наркотичних речовин без призначення лікаря, інших одурманювальних засобів, учинення домашнього насильства, що підтверджується документально;
- наявності вмотивованої постанови державного виконавця про встановлення тимчасового обмеження боржника в праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною та охолощеною зброєю, пристроями вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії;

- надходження від уповноваженого органу до підрозділу з контролю за обігом зброї у сфері дозвільної системи інформації про повідомлення такій особі про підозру або інформації про складення щодо такої особи повідомлення про підозру, що не вручене через невстановлення її місцезнаходження;
- наявності в особи судимості за злочин, яка не погашена або не знята в установленому порядку;
- відсутності довідки про вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування;
- відсутності права, визначеного актами законодавства, на придбання, зберігання й носіння пристроїв.

Після анулювання дозволу на зберігання й носіння зброї та пристрою власник зобов'язаний здати зброю (за наявності основні частини зброї) чи пристрій, патрони й бойові припаси до них до органу поліції та прийняти рішення щодо подальшого її переоформлення чи реалізації. У разі незгоди власника з рішенням органу поліції про анулювання зазначеного дозволу матеріали передають до суду для вирішення питання щодо примусового вилучення зброї, основних частин зброї, пристроїв, патронів і бойових припасів до них. Водночас відповідна інформація вноситься програмно-технічними засобами інформаційного порталу Національної поліції до баз даних єдиної інформаційної системи МВС.

7. Давати керівникам підприємств, установ, організацій обов'язкові для них письмові приписи щодо усунення порушень правил виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення й використання предметів, матеріалів і речовин, відкриття та функціонування підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття, завдання та функції підрозділів превентивної діяльності.
2. Особливості правового регулювання діяльності підрозділів превентивної діяльності.
3. Система і структура підрозділів превентивної діяльності.
4. Особливості організації діяльності дільничних офіцерів поліції.
5. Особливості організації діяльності підрозділів ювенальної превенції.
6. Особливості організації діяльності підрозділів з контролю за обігом зброї.

ГЛАВА 9. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ

§ 1. ПОНЯТТЯ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ

У 2015 році відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» розпочала свою діяльність поліція охорони. Постановою Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 р. № 834 «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» були створені Департамент поліції охорони як міжрегіональний територіальний орган Національної поліції та територіальні органи поліції охорони.

Утворені органи поліції охорони є правонаступниками Департаменту Державної служби охорони при МВС та відповідних її державних установ, що в установленому законодавством порядку були ліквідовані. Після створення Національної поліції юридичні та фізичні особи, котрі користувалися послугами Державної служби охорони перейшли під захист поліції охорони.

Поліція охорони – міжрегіональні структурні підрозділи Національної поліції України, які надають на договірних засадах повний комплекс послуг з охорони об'єктів усіх форм власності та забезпечення особистої безпеки громадян, а їх діяльність утримується за рахунок коштів від такої діяльності.

Правове регулювання діяльності поліції охорони:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» від 13 жовтня 2015 р. № 834.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах» від 21 листопада 2018 року № 975.

3. Наказ МВС України «Про затвердження Положення про Департамент поліції охорони» від 06 листопада 2015 року № 43.

4. Наказ МВС України «Про організацію охорони майна фізичних і юридичних осіб органами та підрозділами поліції охорони за допомогою засобів охоронного призначення» від 23 червня 2017 року № 533.

5. Наказ МВС України «Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів» від 07 липня 2017 року № 577.

Основними завданнями поліції охорони є:

- здійснення за договорами заходів щодо охорони особливо важливих об'єктів згідно з переліком, який затверджений Кабінетом Міністрів України, інших об'єктів, вантажів, інкасації, перевезення, тимчасового зберігання валютних цінностей, забезпечення особистої безпеки громадян, а також технічного захисту інформації в порядку, установленому законодавством;
- розроблення основних вимог до захисту об'єктів та громадян від злочинних посягань, примірних договорів і вимог до інженерно-технічного укріплення та захисту об'єктів, оснащення їх технічними системами та засобами телевідеоспостереження, тривожної сигналізації, контролювання доступу, а також інструкцій та інших документів, що регламентують виконання охоронних функцій;
- участь у проведенні єдиної технічної політики щодо впровадження технічних засобів охоронного призначення шляхом розроблення нормативних документів на час усього циклу їх життєдіяльності (проекування, промислове виробництво, монтаж, експлуатація та утилізація).

Згідно з Інструкцією про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів, затвердженою наказом МВС України від 07.07.2017 № 577 **органи й підрозділи**

поліції охорони під час здійснення охоронної діяльності виконують такі завдання:

1) з охорони об'єктів (майна) усіх форм власності шляхом контролю за станом майнової безпеки об'єкта охорони, використання пунктів централізованого спостереження та оперативного реагування нарядів поліції охорони на повідомлення про спрацювання технічних засобів охорони чи інші повідомлення про правопорушення;

2) з охорони валютних та інших цінностей, вантажів під час їх перевезення транспортними засобами, інкасації;

3) з охорони фізичних осіб шляхом запобігання загрозам особистій безпеці фізичної особи, яка охороняється;

4) інші повноваження відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів МВС.

Під час фізичної охорони об'єктів органи й підрозділи поліції охорони виконують завдання з організації охорони рухомого й нерухомого майна (об'єктів) суб'єктів господарювання різних форм власності, вантажів, що перевозяться, об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законодавством України відповідно до чинного законодавства надання послуг з інкасації, забезпечення пропускового та внутрішньооб'єктового режимів на об'єктах охорони, оперативного реагування на повідомлення про спрацювання технічних засобів охорони на об'єктах, підключених до пунктів централізованого спостереження поліції охорони, чи інші повідомлення про правопорушення, особистої та майнової безпеки фізичних осіб, публічної безпеки й порядку (громадського порядку й громадської безпеки) у межах постів і маршрутів охорони, беруть участь у здійсненні державної охорони, профілактичних заходів, спеціальних операцій (оперативних планів), запобігають, виявляють і припиняють правопорушення в місцях несення служби.

Під час організації охорони об'єктів вони беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами.

Із питань запобігання, виявлення та припинення правопорушень у межах постів і маршрутів охорони, оборони об'єктів охорони в разі ускладнення оперативної обстановки, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (подій), при проведенні профілактичних заходів

і спеціальних операцій (введенні оперативних планів), при проведенні спільних навчань і тренувань органи і підрозділи поліції охорони взаємодіють із головними управліннями Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві та їх територіальними (відокремленими) підрозділами, територіальними (відокремленими) підрозділами Департаменту патрульної поліції та іншими органами та підрозділами Національної поліції України.

Надання послуг охорони поза межами території України та взаємодія у сфері охоронної діяльності органів і підрозділів поліції охорони з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями здійснюється відповідно до міжнародних договорів, інших актів законодавства.

Забороняється залучати персонал поліції охорони до виконання завдань, що не належать до компетенції поліції охорони. Така заборона не діє у випадках, пов'язаних із необхідністю усунення наслідків надзвичайної ситуації (стихійне лихо, катастрофа, військові дії та інші позаштатні ситуації) в місцях несення служби та на території обслуговування органів і підрозділів поліції охорони.

§ 2. СИСТЕМА ТА СТРУКТУРА ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ

Система підрозділів поліції охорони складається з трьох ланок.

Перша (найвища) ланка системи – Департамент поліції охорони, який є головним органом у системі поліції охорони, який координує здійснювані нею заходи з охорони об'єктів усіх форм власності, майна, фізичних осіб (забезпечення їх особистої безпеки), організовує та здійснює контроль за діяльністю поліції охорони, надає їм організаційно-методичну й практичну допомогу та здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення керівництва Національної поліції і органів державної влади про стан вирішення питань, що належать до його компетенції.

Другу ланку зазначеної системи складають управління (міжрайонні відділи) поліції охорони в областях, м. Києві, в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі.

Третю ланку складають відповідні міські, районні, міжрайонний відділи (відділення) як територіальні (відокремлені) підрозділи.

Крім того, у системі поліції охорони функціонують Вінницьке вище професійне училище, Державний центр сертифікації засобів охоронного призначення (на правах управління), Центр системи безпеки поліції охорони (на правах управління), Відділ воєнізованої охорони.

Структурно Департамент поліції охорони складається з:

- керівництва;
- управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування;
- управління фізичної охорони;
- управління технічної охорони;
- управління кадрового забезпечення;
- управління логістики та матеріального забезпечення;
- управління фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку;
- відділу внутрішнього аудиту;
- сектору запобігання корупції;
- управління правового забезпечення;
- режимно-секретного сектору;
- сектору документального забезпечення.

Департамент здійснює свої повноваження безпосередньо та через підрозділи поліції охорони, а саме: утворені в установленому порядку органи поліції охорони як територіальні органи Національної поліції охорони в областях, м. Києві, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі як юридичні особи публічного права, у межах розрахункової чисельності та отриманих коштів за укладеними договорами про надання послуг (далі – територіальні органи поліції охорони), окремі управління, центри, відділи, відділення, за напрямками стратегічного значення, як юридичні особи публічного права, у межах розрахункової чисельності та отриманих коштів за укладеними договорами про надання послуг, міські, районні, міжрайонні відділи, відділення, підпорядковані територіальним органам поліції, стройові підрозділи поліції охорони, підрозділи воєнізованої охорони (далі – цивільна охорона), підрозділи з фізичної безпеки, підрозділи технічної охорони, монтажних послуг,

пункти (головні пункти) централізованого спостереження, установи та навчальні заклади поліції охорони, як юридичні особи, підрозділи, що створюються для забезпечення діяльності поліції охорони, що здійснюють свою діяльність на засадах самофінансування, а також несе відповідальність за стан службової та фінансово-господарської діяльності

Відповідно до примірної структури управлінь (відділів) поліції охорони до неї входять такі підрозділи:

- керівництво;
- відділ (сектор) організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування;
- чергова частина (на правах відділу);
- відділ (сектор) правового забезпечення;
- відділ (сектор) фізичної охорони;
- відділ (сектор) технічної охорони;
- відділ (сектор) кадрового забезпечення;
- відділ (сектор) фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку;
- відділ (сектор) логістики;
- сектор організації тендерних закупівель;
- сектор запобігання корупції;
- сектор комунікації;
- сектор охорони праці;
- канцелярія.

У складі управлінь (відділів) поліції охорони утворюють:

1) підрозділи поліції та/або воєнізованої охорони з охорони об'єктів і публічної безпеки – для забезпечення охорони особливо важливих об'єктів та об'єктів (майна) різних форм власності (організації пропускового та внутрішньооб'єктового режимів), публічної безпеки й порядку контролю за несенням служби персоналом охорони;

2) підрозділи з фізичної безпеки – для забезпечення особистої безпеки фізичних осіб, охорони вантажів під час їх перевезення, інкасації валютних цінностей;

3) підрозділи реагування – для забезпечення оперативного реагування на тривожні сповіщення технічних засобів охорони (систем відстеження рухомих об'єктів) з об'єктів (приміщень), підключених до

пунктів (головних пунктів) централізованого спостереження поліції охорони, чи інші повідомлення.

Міський, районний, міжрайонний відділ (відділення) як територіальний (відокремлений) підрозділ у своїй структурі може містити такі підрозділи:

- керівництво;
- сектор організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування;
- сектор фізичної охорони;
- сектор технічної охорони;
- сектор кадрового забезпечення;
- роту (взвод, групу) з фізичної безпеки;
- роту (взвод, групу) реагування;
- роту (взвод, групу) охорони об'єктів та публічної безпеки;
- команду (групу) воєнізованої охорони;
- пункт (головний) централізованого спостереження;
- логістику;
- канцелярію.

Слід зазначити, що елітним підрозділом поліції охорони є Управління поліції охорони з фізичної безпеки в м. Києві, яке є правонаступником спецпідрозділу «Титан». Його працівники забезпечують охорону власності фізичних та юридичних осіб, захист фізичних осіб від злочинних посягань та інші.

§ 3. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ

Поліція охорони реалізує адміністративну поліцейську діяльність через укладення адміністративних договорів на надання охоронних послуг, які передбачають конкретні заходи охорони.

За строком виконання заходів охорони договори поділяють на:

- постійні;
- разові (строком до трьох діб);
- короткострокові (строком від трьох до тридцяти діб).

Передумовою підготовки проекту договору є письмове звернення замовника до управління (відділу) поліції охорони або повідомлення замовника про намір укласти договір за умови проведення конкурсної процедури закупівлі послуг охорони. Підготовку проекту договору, його укладення, облік та зберігання здійснюють відповідно до чинного законодавства України. Відсутність (на момент укладання договору) відомостей щодо протиправних дій особи, яка приймається під охорону, а також наявність у замовника права володіння (користування) майном, охорона якого є предметом договору, на законних підставах, а також правомірність перебування такого майна, транспортного засобу чи особи у визначеному місці охорони є обов'язковими умовами укладення договору.

Організація надання послуг охорони за межами регіону дислокації органів та підрозділів поліції охорони здійснюється відповідно до вимог Інструкції про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів із фізичної охорони об'єктів, затвердженої наказом МВС України від 07 липня 2017 року № 577 та за погодженням із керівниками органів поліції охорони за місцем виконання заходів охорони. Укладення договорів про надання послуг охорони на території іншого регіону без погодження з відповідним органом поліції охорони заборонені. Укладення договорів про надання послуг фізичної охорони за наявності інформації про конфліктність ситуації (невирішені майнові спори) чи інші обставини, що можуть стати на заваді виконання нарядом поліції охоронних функцій, викликати суспільний резонанс, заборонені.

Заходи охорони – застосування нарядами поліції охорони комплексу організаційних, практичних та інших заходів безпеки з метою попередження, виявлення та припинення протиправних посягань відносно об'єктів охорони, кримінальних і адміністративних правопорушень, порушень публічної безпеки й порядку.

Підрозділи поліції охорони забезпечують:

- охорону об'єктів і майна всіх форм власності, зокрема охорону об'єктів, квартир та інших приміщень з особистим майном громадян за допомогою технічних засобів;
- інкасацію та охорону грошових коштів, що перевозяться;

- забезпечення безпеки фізичних осіб;
- забезпечення перевезень та охорони вантажів;
- обладнання спеціальними технічними засобами об'єктів.

Що стосується послуг з охорони, які надають приватним особам, то до них належить:

- охорона квартир;
- фізична охорона;
- пожежна безпека;
- GPS моніторинг;
- супровід цінностей;
- пультова охорона.

Охорона квартир містить комплекс таких послуг:

- консультації з питань вибору систем безпеки, проектування комплексних систем безпеки різного ступеня складності;
- монтаж і сервісне обслуговування технічних засобів безпеки, пожежної сигналізації, дистанційне відеоспостереження за об'єктом та систем контролю доступу;
- централізоване спостереження за станом охоронно-пожежної сигналізації;
- повідомлення клієнта про спрацювання технічних засобів охорони;
- мобільне озброєне реагування на спрацювання систем сигналізації.

Послуги з фізичної охорони охоплюють такі заходи:

- охорона стаціонарних об'єктів;
- забезпечення дотримання публічної безпеки і порядку;
- забезпечення контрольно-пропускного режиму на об'єктах;
- охорона разових заходів;
- охорона сільськогосподарських угідь;
- контроль за несенням служби відомчою охороною під час виконання службових обов'язків відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» та інших законодавчих актів працівники поліції охорони можуть застосовувати технічні засоби й здійснювати фотографування та звукозапис, затримувати осіб, проводити особистий огляд громадян, транспорту, перевіряти транспортні документи на цінності, що вивозяться за

межі охоронюваного об'єкта, складати протоколи про адміністративні правопорушення за скоєння дрібних розкрадань, ужиття спиртних напоїв або появу на підприємстві в нетверезому стані; уживати до правопорушників міри фізичного впливу, спецзасоби та зброю у випадках і в порядку, передбаченому законодавством.

Послуги з пожежної безпеки передбачають установлення пожежної сигналізації призначеної для раннього виявлення джерела пожежі за його первинними ознаками: задимлення, зростання температури, появи відкритого полум'я.

Послуги GPS моніторингу охоплюють:

- централізоване спостереження за транспортом у режимі реального часу;
- визначення місцезнаходження автотранспортного засобу на території України з точністю до 10 м;
- перевірка історії маршрутів транспортних засобів, підрахунок швидкості руху та довжини пройденого шляху;
- підключення до будь-яких автомобільних систем виведення на панель інформації про роботу, стан і цілісність транспортного засобу;
- дистанційне блокування систем автомобіля в разі його викрадення;
- мобільне озброєне реагування на спрацювання систем сигналізації.

Супровід матеріальних цінностей полягає в реалізації комплексу заходів поліцією охорони, спрямованих на забезпечення захисту цінностей, незалежно від місця призначення та способу транспортування. До послуг супроводу цінностей поліції охорони входять: охорона валютних цінностей, що їх перевозять уповноважені особи замовника; доставка валютних цінностей із підлеглих філій (агентств, кас) до банківських установ та у зворотному напрямі, між касами власників або між установами банків; доставка та вивезення валютних цінностей до/з обмінних пунктів.

Пультова охорона об'єктів усіх форм власності та будь-якого ступеня складності передбачає цілодобовий контроль на об'єкті, який охороняють за допомогою систем охоронно-пожежної та тривожної сигналізації, виведеної на панель централізованої охорони.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року № 975 визначено категорії об'єктів (так звані особливо важливі об'єкти), які підлягають охороні органами поліції.

Особливо важливий об'єкт – об'єкт незалежно від форми власності та управління, що має стратегічне значення для економіки та безпеки держави, забезпечує стале функціонування життєдіяльності населення, руйнація або пошкодження якого призведе до людських жертв, техногенних катастроф, порушення транспортної та енергетичної систем, втрати історико-культурної спадщини держави, матеріальних збитків (шкоди) в особливо великому розмірі.

До особливо важливих об'єктів належать:

1. Об'єкти, що мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави.
2. Об'єкти, де розміщуються органи державної влади (за пропозиціями/зверненнями керівництва).
3. Об'єкти, де розміщуються органи місцевого самоврядування (за пропозиціями/зверненнями керівництва).
4. Склади та інші нерухомі об'єкти зберігання (використання, транспортування) речовин підвищеної небезпеки.
5. Особливо важливі об'єкти електроенергетики.
6. Сховища нафти й газу, магістральні, промислові нафто-, газо- та нафтопродуктопроводи, конденсатопроводи та особливо важливі об'єкти нафтогазової галузі.
7. Об'єкти державних підприємств, що забезпечують функціонування морських портів України.
8. Об'єкти і споруди централізованого питного водопостачання.
9. Території зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення та об'єкти, розташовані на них (за пропозиціями/зверненнями керівництва).
10. Музейні заклади, у яких зберігають музейні предмети державної частини Музейного фонду України, внесені до Державного реєстру національного культурного надбання.
11. Об'єкти та архівні установи, де зберігають документи Національного архівного фонду.
12. Об'єкти, на яких виготовляють бланки цінних паперів, бланки документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство

України, бланки ідентифікаційних документів, банківські картки, бланки для оформлення результатів надання адміністративних послуг, марки акцизного податку, інші захищені документи, або провадиться інша поліграфічна діяльність.

13. Український центр оцінювання якості освіти, регіональні центри оцінювання якості освіти, їх об'єкти, а також пункти проведення зовнішнього незалежного оцінювання, пункти обробки та пункти перевірки.

14. Об'єкти державних підприємств, установ, організацій, заснованих органами державної влади, що забезпечують інформаційну діяльність у сфері телебачення й радіомовлення, за погодженням із Держкомтелерадіо.

15. Об'єкти структурних підрозділів психіатричних закладів із посиленням та суворим наглядом.

16. Об'єкти, на яких зберігають відомчу зброю, здійснюють виробництво, ремонт, торгівлю та зберігання вогнепальної зброї невійськового призначення, боєприпасів до них, холодної та охолощеної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра та швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, основних частин зброї, спеціальних засобів (зокрема пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії), а також об'єкти, на яких здійснюють виготовлення, торгівлю, зберігання піротехнічних засобів, вибухових матеріалів і речовин.

17. Об'єкти державної власності, на яких здійснюють видобуток, виробництво, перероблення, використання, зберігання, перевезення, реалізацію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх відходів і брухту та в яких розміщують органи державного контролю за такою діяльністю.

18. Об'єкти та приміщення, які використовують у сфері обігу та зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

§ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ОХОРОНИ І ФОРМИ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ

Організаційною основою діяльності підрозділів поліції охорони з охорони об'єктів (осіб, майна) й забезпечення правопорядку є зведена дислокація постів і маршрутів охорони об'єктів (осіб, майна) органом поліції охорони (далі – зведена дислокація).

Зведена дислокація постів і маршрутів охорони об'єктів – це документ, що затверджує розстановку нарядів на території обслуговування управлінь (відділів) поліції охорони. У зведеній дислокації відображений перелік і характеристика виставлених нарядів зі сталим порядком несення служби та строком виконання заходів охорони та/або строком дії договору 30 і більше діб.

Фізичну охорону об'єктів організовують керівники (командири) управлінь (відділів) поліції охорони і забезпечують шляхом виставлення нарядів поліції охорони на постах і маршрутах охорони.

Наряди поліції охорони поділяють:

1) за видом охорони при її організації – поліцейська охорона, воєнізована охорона, змішана охорона (поліцейська та воєнізована охорона), спільна охорона (наряди поліції охорони з органами НПУ чи з відомчою охороною або у взаємодії із суб'єктами охоронної діяльності);

2) за складом – одинарні, парні (два й більше поліцейських або працівників поліції охорони), комбіновані з відомчою охороною або із суб'єктами охоронної діяльності (з розмежуванням зон відповідальності та/або часу охорони);

3) за методом несення служби – щоденні зміни (при п'ятиденному або шестиденному робочому тижні), за сторожовим розрахунком (позмінно), вартовим розрахунком, вахтовим методом;

4) за періодом несення служби – однозмінні (до 16 годин), двозмінні (до 24 годин) та в режимі очікування;

5) за способом охорони – пости та маршрути (стаціонарні, піші, рухомі, закриті, зовнішні), мобільні наряди (об'їзні, патрулювання, реагування);

6) за часом доби – денні, нічні, добові;

7) за місцем несення служби – у межах території обслуговування, на віддалених об'єктах (постах, маршрутах) охорони в межах регіону дислокації органів і підрозділів поліції охорони або території обслуговування управлінь (відділів) поліції охорони, поза межами регіону дислокації, поза межами України;

8) за видом функцій охорони на нерухомих (стаціонарних) об'єктах (територіях) – на контрольно-пропускних пунктах, пунктах відеоспостереження, безпосередньо в приміщенні об'єкта, що охороняється, або на прилеглий до нього території, по периметру огорожі території об'єкта або на відкритій ділянці місцевості (зокрема із застосуванням дозорів, секретів, спостережних вишок, блок-постів), на особливо важливих ділянках об'єкта або в найбільш уразливих місцях його території.

Протяжність постів (маршрутів) охорони (патрулювання) визначають з опертям на конкретні особливості об'єктів, специфіку та види надання охоронних послуг і оперативної обстановки, що склалася та вважається ефективною для своєчасного виявлення та припинення несанкціонованого доступу на об'єкт охорони, а саме: 6–8 км при здійсненні заходів охорони на автомобілі, 3–5 км – на мотоциклі, 2–3 км – на велосипеді та 1–1,5 км – при пішому несенні служби.

Залежно від ступеня небезпечності злочинних посягань на об'єкти, встановлено такі категорії підвищеного криміногенного ризику:

1) *I категорія* – автозаправні станції, ювелірні магазини, ломбарди, кредитно-фінансові установи (зокрема обмінні пункти), об'єкти (приміщення) зберігання зброї, боєприпасів, вибухових речовин, радіоактивних, наркотичних і психотропних речовин, прекурсорів, музейні заклади, інші об'єкти, визначені Переліком об'єктів державної та інших форм власності, охорона нерухомого майна яких здійснюється виключно органами поліції охорони на договірних засадах, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 937;

2) *II категорія* – аптеки, торговельні заклади (крім ювелірних магазинів), службові приміщення, заклади громадського харчування, заклади освіти, території ринків, автостоянки та гаражні кооперативи;

3) *III категорія* – інші об'єкти та приміщення з майном фізичних осіб.

Можливість прийняття об'єкта (осіб, майна) під охорону, порядок та систему організації його охорони (забезпечення публічної безпеки та порядку), дислокацію постів охорони, маршрути руху (патрулювання), потребу в обладнанні технічними засобами охоронного призначення та пожежної безпеки визначає комісія у складі замовника або його представника, уповноваженого представника управління (відділу) поліції охорони та інших зацікавлених сторін під час обстеження об'єкта охорони (місця проживання та роботи особи) і його технічного укріплення. Результати оформлюють актом обстеження технічної укріпленості об'єкта в двох примірниках, у якому вказують пропозиції замовнику щодо усунення виявлених недоліків і рекомендації стосовно технічного укріплення об'єкта. Перший примірник акта вручають замовникові, другий – залишають в управлінні (відділі) поліції охорони та додають до літерної справи.

Захист приміщень банків організують відповідно до вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України.

У випадках залучення поліцейських (працівників поліції охорони) до забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів замовник подає до управління (відділу) поліції охорони умови їх проведення, програми, регламент, інші відомості для розроблення заходів щодо охорони публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки учасників і глядачів.

Безпосереднє залучення сил і засобів поліції охорони оформлюють у вигляді плану заходів із забезпечення публічної безпеки та порядку у зв'язку із проведенням масового заходу, який затверджує керівник ГУНП (ВП ГУНП) та погоджує керівник відповідного управління (відділу) поліції охорони, а також у випадках залучення екіпажів управлінь патрульної поліції погоджує їх керівник. У плані заходів відображають чисельність і склад сил і засобів поліції охорони, залучених до заходів, їх завдання та місця виконання цих завдань, порядок управління силами й засобами поліції охорони та їх взаємодія із силами інших залучених нарядів ГУНП (ВП ГУНП) та екіпажів патрульної поліції.

Об'єкт (особа, майно) вважають прийнятим під охорону з моменту виставлення наряду поліції охорони на посту (маршруті) охорони, про

що управлінням (відділом) поліції охорони видається наказ про укладення договору на вид послуг охорони.

До основних **форм несення служби в поліцією охорони належать**:

1) несення служби на *стаціонарних (нерухомих) постах охорони (закритих об'єктах)*, зокрема із здійсненням пропускного режиму та/або забезпеченням публічної безпеки та порядку;

2) несення служби на *маршрутах охорони* шляхом патрулювання відкритої території об'єкта, що охороняється, на автомобілях (автопатрулями) чи інших транспортних засобах або пішого патрулювання;

3) несення служби на *постах (маршрутах) охорони* шляхом забезпечення контролю за несенням служби персоналом охорони;

4) несення служби на *маршрутах охорони* під час забезпечення особистої безпеки фізичних осіб шляхом їх супроводження в місцях перебування;

5) несення служби на *маршрутах охорони* шляхом оперативного реагування на повідомлення про спрацювання засобів охоронно-пожежної та тривожної сигналізації на підключених до пунктів (головних пунктів) централізованого спостереження поліції охорони об'єктах, що охороняються;

6) несення служби на *маршрутах охорони вантажів та мобільних об'єктів шляхом* їх пішого супроводження та/або на транспортних засобах, а також під час їх перевезення, інкасації.

Несення служби може здійснюватися шляхом поєднання форм несення служби.

За умов ускладнення оперативної обстановки або виникнення позаштатних ситуацій на об'єктах охорони з метою їх стабілізації, якщо наявними силами й засобами, безпосередньо залученими до заходів охорони у повсякденному режимі, їх виконати неможливо, охорона об'єктів може посилюватись за рахунок збільшення чисельності поліцейських та воєнізованих постів (маршрутів) охорони в межах штатної чисельності. Рішення щодо посилення охорони об'єктів або його скасування оформлюють наказом органів і підрозділів поліції охорони за погодженням з Департаментом поліції охорони.

Організацію фізичної охорони об'єктів органами і підрозділами поліції охорони інших категорій, що мають специфічні особливості у сфері своєї діяльності, а також іншу діяльність, пов'язану із забезпеченням заходів охорони, здійснюють згідно з вимогами Інструкції про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів із фізичної охорони об'єктів та нормативно-правових актів у цій сфері. Переведення органів і підрозділів поліції охорони на посилений варіант службової діяльності здійснюють за рішенням Голови Національної поліції України.

Залучення поліцейських (працівників поліції охорони) поза межамі виконання договірних зобов'язань визначають організаційно-розпорядчим актом Національної поліції України.

Особливості несення служби нарядами реагування

Наряд реагування – це мобільний наряд поліції охорони, який здійснює оперативне реагування на повідомлення про спрацювання технічних засобів охорони, що надходять з об'єктів усіх форм власності та приміщень із майном фізичних та юридичних осіб, підключених до пунктів централізованого спостереження поліції охорони, рухомих об'єктів, оснащених системами моніторингу.

Несення служби нарядом реагування на маршруті охорони здійснюють шляхом патрулювання (об'їзду) території в межах зони його відповідальності та/або знаходження в режимі очікування в її центрі (визначеному місці), а також забезпечення реагування на тривожні сповіщення з приміщень та об'єктів охорони, розташованих у межах зони відповідальності, їх огляду, блокування, організації пошуку та затримання правопорушників.

Після відпрацювання сповіщень про тривогу чи іншого повідомлення про правопорушення наряди реагування повертаються до центру зони (визначеного місця).

Характер і ступінь суспільної небезпеки на об'єктах охорони при надходженні сповіщень про тривогу визначають лише після прибуття наряду реагування за адресою спрацювання засобів охоронної сигналізації, що є пріоритетним під час несення служби.

Під час несення служби наряди реагування виконують такі завдання:

1) відпрацювання інформації, що надходить від чергових частин та пультів централізованого спостереження про стан охорони приміщень та об'єктів в зоні відповідальності;

2) попередження та припинення крадіжок та інших правопорушень за тривожними сповіщеннями, що надійшли до пультів централізованого спостереження, чи повідомленнями від інших суб'єктів охоронної діяльності, а також переслідування та затримання осіб, підозрюваних у їх скоєнні;

3) беруть участь у перезакритті та/або охороні приміщень та об'єктів, що не взяли під охорону пунктів (головних пунктів) централізованого спостереження поліції охорони або якщо причина спрацювання сигналізації не встановлена;

4) уживають заходів для ліквідації пожежі в разі виявлення загоряння, попередньо повідомивши про це підрозділ Державної служби надзвичайних ситуацій та/або відповідального чи чергового управління (відділу) поліції охорони, за відсутності – чергового пунктів (головних пунктів) централізованого спостереження поліції охорони;

5) здійснюють охорону місця події та збереження слідів правопорушення, установлення свідків, очевидців пригоди до прибуття слідчо-оперативної групи;

6) надають допомогу нарядам поліції охорони, задіяним до заходів охорони, у припиненні кримінальних та адміністративних правопорушень, а також організації оборони об'єктів у передбачених випадках;

7) забезпечують публічну (громадську) безпеку та порядок на маршруті охорони, запобігають, виявляють та припиняють правопорушення в місцях несення служби (зоні відповідальності);

8) взаємодіють із нарядами ГУНП (ВП ГУНП) та екіпажами патрульної поліції під час припинення правопорушень чи за інших ускладнень оперативної обстановки, а також беруть участь в організації блокування територій або ділянок місцевості під час організації проведення профілактичних заходів та спеціальних операцій (оперативних планів).

Кількість нарядів реагування визначає керівник управління (відділу) поліції охорони з урахуванням надійності перекриття ними території з об'єктами, що підключені до пультів централізованого спостереження, їх концентрації, інтенсивності спрацювань засобів сигналізації,

географічних особливостей місцевості, своєчасності прибуття за сповіщенням про тривогу та самоокупності цих нарядів.

Наряди реагування несуть службу на спеціалізованих (оперативних) автомобілях, які мають спеціальне кольорографічне пофарбування та розпізнавальні знаки, у складі трьох поліцейських, які несуть службу в однострої та знаходяться в постійній готовності до виїзду за тривожним сповіщенням чи іншою інформацією про правопорушення.

Членами нарядів реагування використовуються засоби бронезахисту відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» у випадках: отримання тривожного сповіщення, що надійшло з об'єктів, підключених до пультів централізованого спостереження поліції охорони; огляду об'єктів охорони та прилеглих до них територій; перевірки інформацій про правопорушення, що надійшли від чергових частин підрозділів поліції охорони та територіальних підрозділів поліції чи інших нарядів поліції зазначених підрозділів; припинення правопорушень; під час перевірки документів в осіб.

Особливості несення служби нарядами охорони об'єктів і публічної безпеки

Наряд охорони об'єктів і публічної безпеки – це наряд поліції охорони, який на стаціонарному посту, у пішому порядку чи на транспортних засобах у межах маршрутів охорони (патрулювання) на окремо визначеній території забезпечує охорону майна та/або об'єкта, публічну (громадську) безпеку та порядок, здійснює інші повноваження, передбачені законодавством.

Персонал поліції охорони, який здійснює охорону стаціонарних об'єктів у складі стаціонарних постів (патрулів) чи мобільних нарядів (автопатрулів), екіпірований засобами індивідуального захисту (бронежилет, шолом) під час:

- 1) здійснення пропускнуго режиму поза межами спеціально обладнаного для несення служби місця (броньовані кабіни, тамбур-шлюзи);
- 2) огляду (патрулювання) об'єктів охорони та прилеглої до них території;
- 3) перевірки інформації про скоєння правопорушень, а також перевірки в підозрілих осіб документів, що засвідчують особу;

- 4) нападу на об'єкт охорони (пост, маршрут);
- 5) відпрацювання інформації про спрацювання технічних засобів на об'єкті охорони.

Несення служби з охорони нерухомих (стаціонарних) об'єктів здійснюється шляхом застосування щоденної зміни нарядів при п'ятиденному або шестиденному робочому тижні сторожовим розрахунком (позмінно), вартовим розрахунком та вахтовим методом.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття та завдання поліції охорони.
2. Система та структура поліції охорони.
3. Нормативно-правова основа діяльності поліції охорони.
4. Адміністративні послуги, що надаються поліцією охорони.
5. Класифікація та форми несення служби нарядами поліції охорони.
6. Характеристика несення служби нарядами реагування.
7. Характеристика несення служби нарядами охорони об'єктів і публічної безпеки.

ГЛАВА 10. АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

§ 1. ПОНЯТТЯ, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ЇЇ ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ

Патрульна поліція України – це структурний підрозділ Національної поліції України, який служить суспільству шляхом забезпечення публічної безпеки й порядку, протидії злочинності, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави.

Правове регулювання діяльності патрульної поліції містить численну кількість нормативно-правових актів, серед яких найбільш важливими є такі:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, який регламентує правові засади організації та діяльності Національної поліції України загалом та патрульної поліції зокрема.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення, який визначає компетенцію органів Національної поліції України, зокрема патрульних поліцейських із реалізації адміністративно-деліктного провадження.

3. Положення про патрульну службу МВС, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 № 796, що визначає завдання, основні напрями організації роботи, обов'язки й права працівників патрульної поліції;

4. Положення про Департамент патрульної поліції, затверджене наказом Національної поліції України від 06.11.2015 № 73, що визначає організаційно-правові засади діяльності головного структурного підрозділу в системі патрульної поліції – Департаменту патрульної поліції.

Низка нормативно-правових актів регламентує діяльність патрульної поліції щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, а саме:

- Порядок тимчасового затримання та зберігання транспортних засобів на спеціальних майданчиках і стоянках, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1102;
- Порядок направлення водіїв транспортних засобів для проведення огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, і проведення такого огляду, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.12.2008 р. № 1103;
- Порядок тимчасового вилучення посвідчення водія на транспортний засіб та його повернення, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 17.12.2008 р. № 1086;
- Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2015 р. № 1395;
- Інструкція з організації діяльності підрозділів Державтоінспекції МВС України щодо контролю за наявністю у водіїв полісів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів та страхових сертифікатів «Зелена картка» при нагляді за дорожнім рухом, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.11.2007 р. № 451;
- Інструкція про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затверджена Спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України від 09.11.2015 року №1452.

Не менш важливим нормативно-правовим документом є Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ

України від 06.11.2015 р. № 1376, яка встановлює порядок оформлення в органах Національної поліції України, зокрема в їх структурних підрозділах, матеріалів про адміністративні правопорушення, порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також визначає порядок контролю за дотриманням законодавства під час оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, окрім правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Не менш важливими в діяльності патрульної поліції є нормативно-правові акти, що стосуються діяльності цих підрозділів із запобігання та протидії домашньому насильству, серед яких:

- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства;
- Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658, у якому визначається механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (далі – суб'єкти), спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від насильства, шляхом запобігання насильству, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності.
- Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, затверджений наказом МВС України від 01 серпня 2018 року № 654, який визначає

процедуру винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника.

- Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, затверджений наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13 березня 2019 року №369/180, у якому визначено процедуру проведення оцінки вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи, із метою визначення ефективних заходів реагування, спрямованих на припинення такого насильства та попередження його повторного вчинення.

Основні завдання патрульної поліції знайшли своє відображення в розділі II Положення про патрульну службу МВС, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 р. № 796, до них належать:

- забезпечення публічного порядку й громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій;
- запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків домашнього насильства, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню;
- реалізація підходу «Community policing» (взаємодія поліції та громади), що полягає у взаємодії із населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів внутрішніх справ, органами публічної влади, із метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також установа довірливих відносин між поліцією та населенням;

- забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів із питань безпеки дорожнього руху.⁵⁸

Патрульна поліція відповідно до покладених на неї завдань виконує **такі функції:**

1) цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки. У разі необхідності здійснює регулювання дорожнього руху;

2) перше реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної допомоги; своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень, а також із метою надання допомоги громадянам. Надає невідкладну допомогу потерпілим від нещасних випадків, правопорушень, аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій до прибуття на місце компетентних служб;

3) самостійне виявлення правопорушень: під час патрулювання та в інших випадках, передбачених законодавством, звертає увагу на правопорушення з метою їх запобігання, припинення, документування і притягнення до відповідальності;

4) припинення правопорушень: припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення, застосовуючи для цього передбачені законодавством права й повноваження; у випадках та в спосіб, передбачені законодавством, розглядає справи про адміністративні правопорушення і застосовує заходи адміністративного впливу до правопорушників;

5) затримання правопорушників та доставлення їх до підрозділів органів внутрішніх справ. У випадках, визначених законодавством, здійснює затримання особи та її доставлення, а також застосовує інші заходи забезпечення провадження відповідно до законодавства;

6) охорону місця події. Із метою забезпечення подальшого розслідування вживає заходів щодо охорони та збереження місця

⁵⁸ Положення про патрульну службу МВС: Наказ МВС України від 02.07.2015 № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text>

події в первинному, незміненому стані до прибуття уповноважених осіб, зокрема слідчих оперативних груп;

7) співпрацю з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ. З метою виявлення, припинення та попередження кримінальних, адміністративних правопорушень, забезпечення комплексного підходу в забезпеченні законності та правопорядку, налагоджує та здійснює співпрацю з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ;

8) спілкування і співпрацю із суспільством: реалізуючи підхід «поліція та громада», постійно співпрацює з населенням та громадськими організаціями з метою підвищення рівня громадської безпеки, запобігання вчиненню правопорушень та встановлення довірливих відносин між поліцією та громадою;

9) виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами МВС. У випадках та в межах, передбачених нормативно-правовими актами МВС, виконує інші функції, спрямовані на реалізацію своїх завдань.

§ 2. СИСТЕМА ТА СТРУКТУРА ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Система підрозділів патрульної поліції складається з двох ланок:

Перша (найвища) ланка системи – Департамент патрульної поліції, який є міжрегіональним територіальним підрозділом Національної поліції України.

Друга ланка – Управління патрульної поліції в областях, які є територіальними (відокремленими) підрозділами. Наразі функціонує 25 управлінь.

Крім того, у складі Управління патрульної поліції в Дніпропетровській області перебуває Полк патрульної поліції в місті Кривий Ріг, а також у складі Управлінь Полтавської, Донецької та Київської областей функціонує 4 батальйони патрульної поліції.

Структурно Департамент патрульної поліції містить такі підрозділи:

- керівництво;
- управління моніторингу та аналітичного забезпечення;
- управління правового забезпечення та міжнародного співробітництва;
- управління забезпечення діяльності;
- управління інформаційної підтримки;
- управління фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку;
- управління кадрового забезпечення;
- управління документального забезпечення;
- управління чергової служби;
- управління автослужби та транспортного забезпечення;
- управління безпеки дорожнього руху;
- відділ зв'язків із громадськістю;
- відділ прес-служби;
- відділ внутрішнього аудиту;
- режимно-секретний відділ;
- відділ із питань житлового забезпечення відділ запобігання корупції;
- сектор із питань мобілізаційної роботи, територіальної оборони та цивільного захисту;
- сектор державного нагляду за охороною праці.⁵⁹

Крім того, у структурі Департаменту патрульної поліції також *функціонує батальйон із забезпечення супроводження*, сформований на базі спеціального загону дорожньо-патрульної служби особливого призначення Міністерства внутрішніх справ та полку дорожньо-патрульної служби УДАІ ГУМВС України в м. Києві, які було ліквідовано в 2015 році.

Основними завданнями батальйону є: організація супроводження та забезпечення безпечного руху (проїзду) транспортних засобів із посадовими особами, щодо яких здійснюється державна охорона, на території України; несення служби на стаціонарних постах поліції біля в'їздів у м Київ; участь у проведенні загальноміських оперативних та

⁵⁹ Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/>

профілактичних заходів із відпрацювання дорожньо-вуличної мережі м. Києва; регулювання дорожнього руху в місцях концентрації ДТП, на аварійно-небезпечних ділянках та в місцях проведення спеціальних заходів; забезпечення супроводження організованих груп дітей.

Управління патрульної поліції областей містить у собі такі підрозділи⁶⁰:

- керівництво;
- відділ моніторингу та аналітичного забезпечення;
- відділ безпеки дорожнього руху;
- відділ адміністративної практики;
- відділ розшуку та опрацювання дорожньо-транспортних пригод;
- відділ чергової служби;
- сектор озброєння;
- відділ кадрового забезпечення;
- відділ документального забезпечення;
- відділ зв'язків з громадськістю;
- відділ забезпечення діяльності;
- сектор транспортного забезпечення;
- сектор зв'язку та телекомунікацій;
- сектор правового забезпечення;
- батальйон, у складі якого перебувають роти, взводи.

§ 4. ХАРАКТЕРИСТИКА НАПРЯМІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Виходячи із завдань та функцій патрульної поліції, доцільно виокремити такі **напрями адміністративної поліцейської діяльності патрульної поліції**:

⁶⁰ Примірна структура Управління патрульної поліції області подана на прикладі Управління патрульної поліції в Донецькій області Департаменту патрульної поліції Національної поліції України.

- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- контроль за технічним станом автотранспорту;
- обліково-аналітична діяльність;
- превентивна (профілактична) діяльність;
- адміністративно-юрисдикційна діяльність;
- публічно-сервісна діяльність;
- нормотворча діяльність;
- участь у заходах з охорони публічної безпеки й порядку.

Забезпечення безпеки дорожнього руху – це комплекс організаційно-практичних та технічних заходів, спрямованих на забезпечення нагляду за дорожнім рухом, проведення організаційно-профілактичної роботи щодо попередження злочинів, пов'язаних з автотранспортними засобами, підготовку та направлення пропозицій до органів влади та місцевого самоврядування про вжиття додаткових заходів щодо підвищення безпеки дорожнього руху, взаємодії з адміністраціями транспортних підприємств, окремими перевізниками та дорожніми організаціями щодо зниження аварійності на дорогах.

Так, у напрямі діяльності із забезпечення безпеки дорожнього руху патрульна поліція вирішує такі питання:

- у межах компетенції організовує забезпечення безпеки дорожнього руху в місцях перебування та на маршрутах руху посадових осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;
- здійснює регулювання дорожнього руху;
- здійснює контроль за дотриманням законів, інших нормативно-правових актів із питань безпеки дорожнього руху;
- організовує та здійснює супроводження транспортних засобів у випадках, передбачених законом;
- здійснює контроль за дотриманням законодавства у сфері безпеки дорожнього руху під час надання послуг із перевезення пасажирів чи під час перевезення вантажів, зокрема небезпечних;
- уживає організаційних та практичних заходів для підвищення рівня безпеки дорожнього руху;
- бере участь у реалізації в межах своїх повноважень державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;

- здійснює контроль за дотриманням учасниками дорожнього руху режиму обмеження або заборони руху на окремих ділянках автомобільних доріг загального користування;
- уживає організаційних та практичних заходів для підвищення рівня безпеки дорожнього руху.

Контроль за технічним станом автотранспорту – діяльність, пов'язана з перевіркою уповноваженими підрозділами Національної поліції на відповідність вимогам законодавства, чинних нормативних документів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху й охорони навколишнього середовища та вимогам підприємства-виробника всіх вузлів і систем транспортного засобу.

Здійснюючи контроль за технічним станом автотранспорту, патрульна поліція реалізує такі повноваження:

- у випадках, передбачених законодавством України, здійснення перевірки технічного стану транспортних засобів та їх обладнання;
- контроль за дотриманням власниками (володільцями) транспортних засобів, а також громадянами, посадовими й службовими особами вимог Закону України «Про дорожній рух», правил, норм і стандартів із питань забезпечення безпеки дорожнього руху, які регламентують вимоги щодо технічного стану транспортних засобів та охорони довкілля від їх шкідливого впливу;
- участь у здійсненні габаритно-вагового контролю транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування.

Слід зазначити, що з 2021 року всі Управління патрульної поліції області Департаменту патрульної поліції Національної поліції України почали використовувати мобільні діагностичні станції для перевірки технічного стану авто, які підлягають обов'язковому технічному контролю. За допомогою обладнання діагностичної станції поліцейські можуть проводити заміри параметрів світла фар транспортних засобів; вимірювати залишкову висоту малюнка протектора шин; здійснювати аналіз викидів вихлопних газів бензинових та газобензинових двигунів; здійснювати заміри коефіцієнту димності двигунів, які працюють на дизельному паливі; здійснювати заміри допустимого рівня зовнішнього шуму транспортних засобів; визначати сумарний люфт кермового управління транспортного засобу.

Обліково-аналітична діяльність – це діяльність пов'язана із збором, опрацюванням та оцінкою всіх видів інформації, що належить до сфери діяльності патрульної поліції та використовується в подальшому для реалізації завдань, покладених на ці підрозділи.

Серед повноважень патрульної поліції за напрямом обліково-аналітичної діяльності можна виділити такі:

- виявлення причин та умов, що сприяють учиненню адміністративних правопорушень;
- аналіз обставин і причин виникнення дорожньо-транспортних пригод на вулично-дорожній мережі;
- організація, здійснення та контроль за своєчасним внесенням інформації до баз (банків) даних єдиної інформаційної системи МВС;
- організація та здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про адміністративні правопорушення та події;
- здійснення моніторингу, аналізу та контролю за оформленням уповноваженими підрозділами територіальних органів Національної поліції України матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;
- формування та підтримка в актуальному стані баз (банків) даних єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, здійснення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи, а також обробки персональних даних;
- здійснення інформаційної взаємодії з іншими державними органами України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями;
- здійснення аналізу стану службової дисципліни серед особового складу Департаменту та його територіальних (відокремлених) підрозділів, визначення напрямів, що потребують посиленої уваги та втручання, підготовка пропозицій щодо відповідного реагування на наявні недоліки та вжиття заходів щодо їх недопущення;
- ведення обліку порушень законності і надзвичайних подій серед особового складу Департаменту та його територіальних

(відокремлених) підрозділів, аналіз та узагальнення такої інформації.

Превентивна (профілактична) діяльність – це діяльність, передбачена законодавством, що спрямована на запобігання адміністративним та іншим правопорушенням, здійснення поліцейського піклування.

Для превентивно-профілактичної діяльності патрульної поліції характерними є такі заходи:

- реалізує систему поліцейських заходів, які вживають із метою попередження вчинення правопорушень або попередження чи зменшення їх негативних наслідків, зниження рівня правопорушень у державі та в окремих регіонах, забезпечення високого рівня безпеки та правопорядку;
- розробляє та здійснює заходи з профілактики дорожньо-транспортних пригод і запобігання їх учиненню;
- організовує й здійснює роз'яснювальну роботу серед населення, зокрема з питань безпеки дорожнього руху, використовує з цією метою засоби масової інформації, фото-, відео- й друковану продукцію, організовує та проводить зустрічі, конкурси, змагання, сприяє організації вивчення громадянами, особливо неповнолітніми, Правил дорожнього руху;
- уживає разом із відповідними центральними і місцевими органами виконавчої влади та іншими установами й організаціями заходів із запобігання дитячого дорожньо-транспортному травматизму та порушень Правил дорожнього руху неповнолітніми тощо.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність – це врегульована нормами матеріального й процесуального адміністративного права виконавчо-розпорядча діяльність підрозділів патрульної поліції з вирішення адміністративно-правових спорів, розгляду справ про адміністративні правопорушення.

У межах реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень патрульна поліція:

- уживає заходів із метою виявлення та припинення адміністративних правопорушень;

- здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, віднесених до компетенції Національної поліції України (крім справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією), зокрема у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з керуванням транспортним засобом, щодо якого порушено обмеження, установлені Митним кодексом України, та у справах про адміністративні правопорушення, виявлені та зафіксовані за допомогою системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі;
- уживає заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдника;
- приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання;
- доставляє у випадках і порядку, визначених законом осіб, які вчинили адміністративні правопорушення;
- надає в межах своєї компетенції посадовим і службовим особам та громадянам обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень законодавства, зокрема правил, норм та стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, а в разі невиконання таких приписів – притягує винних осіб до передбаченої законодавством відповідальності;
- здійснює контроль за справлянням надходжень до бюджету у вигляді адміністративних штрафів та інших санкцій, адміністративних штрафів у сфері забезпечення дорожнього руху, зокрема зафіксованих в автоматичному режимі, плати за надання інших адміністративних послуг у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;
- виявляє, припиняє та документує факти порушень безпеки дорожнього руху;
- розглядає звернення громадян, установ та організацій, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- проводить службові розслідування, готує висновки та накази про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності.

Публічно-сервісна діяльність – це урегульована нормами адміністративного права діяльність патрульної поліції, спрямована на налагодження партнерських відносин між цими суб'єктами та установами, підприємствами, окремими громадянами, некомерційними структурами й засобами масової інформації для розробки й запровадження спільних методів поліцейської діяльності на території обслуговування, а також надання адміністративних послуг у межах своїх повноважень.

До публічно-сервісної діяльності можна віднести такі повноваження патрульної поліції:

- видача у випадках, передбачених законодавством, дозволів на участь у дорожньому русі окремих категорій транспортних засобів, зокрема тих, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні, та визначення порядку дорожнього перевезення окремих вантажів, а також здійснення погодження маршрутів руху таких категорій транспортних засобів в установленому законодавством порядку;
- прийняття в установленому порядку рішення про умови дорожнього перевезення небезпечних вантажів, якщо такі умови не передбачені у відповідних нормативно-правових актах;
- оформлення та видача дозволів на перевезення надгабаритних, великовагових вантажів;
- оформлення та видача документів щодо погодження маршрутів дорожнього перевезення небезпечних вантажів;
- забезпечення супроводження для безпечного перевезення негабаритних, великовагових та небезпечних вантажів, автобусів та інших транспортних засобів спеціалізованими автомобілями Національної поліції з використанням спеціальних світлових або звукових сигналів;
- обстеження з виїздом на місце території або окремих ділянок автомобільних доріг, вулиць і залізничних переїздів, на яких планується розміщення об'єктів дорожнього сервісу, малих архітектурних форм; ділянок вулично-дорожньої мережі, на яких планується відкриття нових або перегляд наявних маршрутів руху транспортних засобів, залучених до перевезення пасажирів;

- підготовка й видача технічних умов на розміщення об'єкта дорожнього сервісу та малої архітектурної форми;
- перевірка проектної документації щодо будівництва, реконструкції й ремонту автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів, об'єктів дорожнього сервісу, інших дорожніх споруд; забудови окремих територій населених пунктів; генеральних планів окремих забудов у населених пунктах; проектів комплексних схем організації руху та спорудження ліній міського електричного транспорту; схем організації дорожнього руху на відповідність технічним умовам та нормативно-правовим актам із безпеки дорожнього руху з подальшим оформленням документів щодо її розгляду та затвердження з наданням погодження або відмови в наданні погодження;
- погодження проектів і схем організації дорожнього руху на автомобільних дорогах, вулицях і залізничних переїздах;
- погодження поданих у встановленому порядку пропозицій стосовно обладнання засобами організації дорожнього руху місць виконання дорожніх робіт, проектів і схем організації дорожнього руху, маршрутів руху пасажирського транспорту, маршрутів організованого руху громадян і місць їхнього збору, порядку проведення спортивних та інших масових заходів (зборів, мітингів, походів і демонстрацій), які можуть створити перешкоди дорожньому руху;
- погодження заходів забезпечення безпеки дорожнього руху відповідно до державних стандартів, норм, правил, зокрема шляхом упровадження необхідних технічних засобів організації руху;
- погодження установлення технічних засобів регулювання дорожнього руху;
- погодження дозволів на розміщення зовнішньої реклами; демонтажу технічних засобів і рекламоносіїв, що встановлені в межах смуги відведення автомобільної дороги з порушенням вимог законодавства;
- погодження дозволів на розміщення, будівництво, реконструкцію та функціонування в межах смуги відведення автомобільних

- доріг загального користування, споруд, об'єктів дорожнього сервісу, автозаправних станцій, прокладення інженерних мереж і виконання інших робіт у межах смуги відведення автомобільних доріг;
- погодження проектів на будівництво, реконструкцію й ремонт автомобільних доріг, залізничних переїздів, комплексів дорожнього сервісу та інших споруд у межах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг;
- погодження маршрутів і розкладу руху регулярних і нерегулярних перевезень груп дітей, громадського та іншого транспорту у випадках, передбачених законодавством;
- погодження місця розташування та режим роботи пунктів габаритно-вагового контролю, а також схеми організації дорожнього руху під час під'їзду до пунктів та виїзду з них;
- погодження місця монтажу/розміщення стаціонарних технічних засобів (приладів контролю), що дають змогу в автоматичному режимі здійснювати виявлення та фотозйомку або відеозапис подій, що містять ознаки адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, на автомобільних дорогах загального користування державного та місцевого значення, вулицях і дорогах у містах та інших населених пунктах;
- участь у роботі конкурсних комітетів, утворених органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, із підготовки та проведення конкурсів на перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування;
- ужиття заходів для надання невідкладної, зокрема домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я;
- налагодження та підтримка партнерських відносин із населенням, територіальними громадами та інститутами громадянського суспільства для ефективного виконання завдань патрульної поліції й підвищення довіри населення до неї;

- організація роботи із взаємодії з населенням і громадськими формуваннями з охорони публічного порядку.

Нормотворча діяльність – це напрям діяльності характерний лише для Департаменту патрульної поліції, що здійснюється за встановленою законодавством процедурою з метою підготовки та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання службової діяльності підрозділів патрульної поліції.

У межах своїх повноважень Департамент патрульної поліції здійснює такі заходи:

- розробляє пропозиції щодо закріплення у відповідних нормативно-правових актах і технічній документації (конструкторській, технологічній, програмній, технічних умовах, документах зі стандартизації та сертифікації, інструкціях тощо) обов'язкових умов у галузі фіксації правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі щодо продукції, яка необхідна для потреб Департаменту патрульної поліції;
- узагальнює практику застосування законодавства України та вносить в установленому порядку пропозиції щодо його вдосконалення з питань, що належать до його компетенції;
- розробляє проекти нормативно-правових актів із питань діяльності патрульної поліції.
- інформує органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також громадськість про здійснення державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху.

Участь у заходах з охорони публічної безпеки й порядку – це діяльність працівників патрульної поліції, пов'язана із забезпеченням правопорядку в публічних (громадських) місцях, зокрема в умовах ускладнення оперативної обстановки.

Відповідно до покладених на неї завдань патрульна поліція

- бере участь у поліцейських операціях, спрямованих на встановлення місця перебування осіб, які втекли з-під варти, конвою, а також озброєних осіб, які погрожують застосуванням зброї та/або інших предметів або їх застосовують, та інших осіб,

- протиправні дії яких загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського, затримання або знешкодження таких осіб та осіб, які чинять збройний опір та для звільнення заручників;
- уживає заходів із забезпечення публічної безпеки й порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях, зокрема під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття, основні завдання патрульної поліції.
2. Правові засади діяльності патрульної поліції.
3. Функції патрульної поліції.
4. Система та структура патрульної поліції.
5. Роль Департаменту патрульної поліції в діяльності патрульної поліції.
6. Характеристика напрямів адміністративної поліцейської діяльності патрульної поліції:
 - 6.1. забезпечення безпеки дорожнього руху;
 - 6.2. контроль за технічним станом автотранспорту;
 - 6.3. обліково-аналітична діяльність;
 - 6.4. превентивна (профілактична) діяльність;
 - 6.5. адміністративно-юрисдикційна діяльність;
 - 6.6. публічно-сервісна діяльність;
 - 6.7. нормотворча діяльність;
 - 6.8. участь у заходах з охорони публічної безпеки і порядку

ГЛАВА 11. АДМІНІСТРАТИВНА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ОРГАНІЗАЦІЇ КОНВОЮВАННЯ ТА ТРИМАННЯ В СУДАХ ОБВИНУВАЧЕНИХ (ПІДСУДНИХ), ЗАСУДЖЕНИХ ЗА ВИМОГОЮ СУДІВ

§ 1. ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ КОНВОЙНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Конвойні підрозділи – це спеціально створені підрозділи Національної поліції, що виконують завдання із конвоювання затриманих і взятих під варту осіб у порядку, установленому МВС України.

Основними завданнями конвойних підрозділів є:

- охорона підозрюваних і обвинувачуваних при утриманні їх в ізоляторах тимчасового тримання;
- забезпечення своєчасного доставляння осіб, узятих під варту, до місця призначення;
- підтримка встановленого для них режиму;
- запобігання й припинення спроб конвойованих до втечі, членоушкодження, нападу на конвой;
- затримання осіб, які намагаються звільнити конвойованих з-під варту.

Конвойні підрозділи поліції створені:

- у головних управліннях поліції в областях – для забезпечення міжрайонного конвоювання затриманих і взятих під варту осіб, з ізоляторів тимчасового тримання (далі – ІТТ) до слідчих ізоляторів Державного департаменту України з питань виконання покарань (далі – СІЗО) та у зворотному напрямі, екстрадиції розшукуваних осіб, а також обслуговування апаратів ГУНП, органів прокуратури та суду.

- у територіальних органах – для обслуговування місцевих органів суду та прокуратури, конвоювання затриманих і взятих під варту осіб до спеціальних установ, обмінних пунктів, забезпечення охорони під час проведення слідчих дій, експертиз та стаціонарного лікування в закладах охорони здоров'я.

З урахуванням місцевих умов наказами начальників ГУНП можуть бути сформовані міжрайонні конвойні підрозділи, чисельність яких визначається залежно від кількості маршрутів конвоювання.

У територіальних органах, де конвойні підрозділи не створені, для виконання завдань із конвоювання затриманих і взятих під варту осіб виділяють спеціально скомплектовані наряди поліції. У таких випадках обов'язки з організації служби покладають на начальника органу.

Правова основа діяльності конвойних підрозділів.

Правову основу діяльності батальйону становлять Конституція та закони України, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, акти Президента України та постанови Верховної Ради України, прийняті відповідно до Конституції та законів України, акти Кабінету Міністрів України, а також видані відповідно до них акти Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інші нормативно-правові акти.

Порядок конвоювання затриманих і взятих під варту осіб, а також тримання й охорони в судах обвинувачених (підсудних), засуджених конвойними нарядами національної поліції регламентований:

1. Інструкцією з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів», затверджена спільним наказом МВС України, Міністерства юстиції України, Верховного суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26.05.2015 № 613/785/25/30/29/67/68.

2. Інструкцією з організації конвоювання затриманих і взятих під варту осіб в органах внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 20.01.2005 № 60 ДСК.

§ 2. ПОНЯТТЯ ТА СКЛАД КОНВОЙНИХ НАРЯДІВ

Конвоювання – це доставлення, переміщення (супровід) затриманих і взятих під варту осіб під охороною конвойного наряду.

Конвоювання затриманих і взятих під варту осіб здійснюють конвойні наряди.

Конвойний наряд – озброєний наряд поліції, призначений для доставлення та охорони затриманих і взятих під варту осіб.

Для конвоювання затриманих і взятих під варту осіб можуть бути призначені:

- звичайний конвойний;
- посилений конвойний наряд.

Склад, вид і чисельність таких конвойних нарядів визначає начальник органу (командир окремого підрозділу). Мінімальний склад конвойного наряду для конвоювання однієї взятої під варту особи визначається в кількості не менше трьох працівників: начальник конвою (старший конвоїр) та два конвоїри.

У разі конвоювання жінок до складу конвойного наряду долучають конвоїра-жінку.

Посилений конвой може призначатися, якщо серед конвойованих є особи, які мають намір вчинити втечу, напад на охорону, заподіяти шкоди оточуючим або собі, якщо географічні або кліматичні умови є складними. Начальником посиленого конвою призначають особу середнього або старшого начальницького складу, чисельність конвоїрів відповідно збільшується, до складу конвою долучають працівника із службовим собакою.

Склад звичайного конвойного наряду для охорони затриманих і взятих під варту осіб під час перевезення спеціальними автомобілями призначається з розрахунку:

- на спеціальних автомобілях, розрахованих на перевезення не більше 4-х конвойованих, – 3 працівники;
- на спеціальних автомобілях, розрахованих на перевезення не більше 8-ми конвойованих, – 4 працівники;
- на спеціальних автомобілях, розрахованих на перевезення не більше 24-х конвойованих, – 5 працівників;

на спеціальних автомобілях, розрахованих на перевезення більше 24-х конвойованих, – 7 працівників та додатково 1 працівник на кожних 5-ти конвойованих.

При перевезенні спеціальним автомобілем більше 10 конвойованих осіб в обов'язковому порядку виділяють автомобіль супроводу з нарядом не менше 3-х працівників поліції. Старшим призначають особу середнього або старшого начальницького складу.

Склад звичайного конвою для забезпечення охорони підсудних у залах судових засідань призначають із розрахунку два конвоїри на одного підсудного. Якщо справи одночасно розглядають у декількох залах судового засідання, на кожний із них додатково призначають старшого конвойного наряду. Крім цього, біля камер, у кімнатах для тримання підсудних, виставляють внутрішній пост (пости).

У лікувальних закладах на охорону однієї затриманої (заарештованої) особи виставляють цілодобовий двозмінний внутрішній пост у складі 3-х працівників поліції у форменому одязі, озброєних табельною зброєю та спецзасобами. Старшим наряду призначають офіцера. Охорону затриманих і взятих під варту жінок проводять працівники поліції тієї ж статі.

Пости виставляють безпосередньо в палаті (внутрішній пост) та біля палати (зовнішній пост) із режимом несення служби 12 годин.

Для охорони двох осіб, утримуваних в одній палаті, виставляють чотири працівники. При збільшенні кількості утримуваних в одній палаті (від 3-х і більше) на кожну наступну особу додатково виділяють ще один працівник поліції.

У разі необхідності посиленої охорони заарештованого (небезпечний злочинець, здатний до втечі, нападу на конвой тощо) виставляють посилений цілодобовий пост із 4-х поліцейських, озброєних табельною зброєю (зокрема автоматами) та спецзасобами.

При посиленому варіанті охорони затриманої (заарештованої) особи два поліцейські несуть службу на внутрішньому посту (безпосередньо в палаті) та два – на зовнішньому посту (у коридорі біля палати).

При пішому конвоюванні затримані та взяті під варту особи конвоюються по одному з обов'язковим фіксуванням рук у наручники в положенні «ззаду».

Розстановку конвою в цих випадках здійснюють у такий спосіб: два конвоїри розташовуються з обох боків конвойованого, а начальник конвою (старший конвоїр) – позаду всієї групи;

якщо до складу конвою виділяють працівника поліції із службовим собакою, він розташовується праворуч (ліворуч) чи позаду конвойованих на відстані, яка виключає можливість наближення до них собаки впритул.

Перед початком руху начальник конвою (старший конвоїр) оголошує: *«Конвойований! Ви переходите в підпорядкування конвою. Під час руху забороняється голосно розмовляти, курити, вступати в будь-які контакти із сторонніми особами, зупинятися чи прискорювати темп руху. Попереджаю: у разі втечі буде застосована зброя!»*.

Конвоїр, що помітив порушення конвойованим цих правил, установленим сигналом повідомляє про це начальника конвою (старшого конвоїра) і вживає заходів до наведення порядку.

Рух у місцях масового перебування людей, залізничним полотном, берегами рік, а також темної пори доби заборонений.

Одночасне конвоювання в пішому порядку двох і більше осіб заборонено.

§ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНВОЮВАННЯ ЗАТРИМАНИХ І ВЗЯТИХ ПІД ВАРТУ ОСІБ

Підстави для конвоювання:

1. Конвоювання затриманих і взятих під варту осіб для проведення слідчих дій або розгляду справи в суді здійснюється на підставі письмових заявок слідчих суддів, суддів, прокурорів, слідчих.

Також підставами для конвоювання можуть бути:

2. Постанова слідчого, погоджена з прокурором, ухвала слідчого судді або суду про відправлення етапом.

3. Постанова прокурора, слідчого чи дізнавача або ухвала суду про проведення окремих слідчих дій, наприклад, стаціонарної судово-психіатричної експертизи.

4. Закінчення строку перебування в ІТТ осіб за наявності ухвали суду про взяття під варту, а також вироку суду у вигляді позбавлення волі (конвоюються до слідчого ізолятора).

5. Розпорядження начальника підрозділу Національної поліції про направлення затриманих або взятих під варту осіб до лікувальних установ органів охорони здоров'я, обмінного пункту планового маршруту конвоювання (поширюється на підпорядкованих цьому начальнику працівників).

Прийняття для конвоювання не підлягають:

1. Особи з неправильно оформленими на них документами або без документів;

2. Хворі, які не підлягають конвоюванню за висновком лікаря (фельдшера);

3. Жінки, які вагітні понад шість місяців або мають дітей віком до двох років, – без супроводжувальних медичних працівників;

4. Особи, одягнені не за сезоном;

5. Особи, що були в контакті з інфекційними хворими і не пройшли необхідного медичного огляду та лабораторного обстеження, до одержання результатів;

6. Особи, що не пройшли в установлений строк санітарної обробки;

7. Особи які перебувають у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння.

Порядок приймання ув'язнених з установ попереднього ув'язнення.

Конвой, одержавши наказ на виконання завдання, прямує до пункту приймання затриманих і взятих під варту осіб, де начальник конвою (старший конвоїр) зобов'язаний:

- пред'явити черговому помічникові начальника слідчого ізолятора, черговому ІТТ або начальникові караулу на плановому маршруті конвоювання Припис на право прийняття і здавання затриманих та взятих під варту осіб;
- одержати підготовлені документи й перевірити правильність їх оформлення;
- визначити порядок розміщення затриманих і взятих під варту осіб у камерах спеціального автомобіля, інформувати конвоїрів про осіб, за якими потрібен посилений нагляд;

- провести розрахунок і розстановку складу конвою для обшуку й охорони затриманих і взятих під варту осіб на час прийняття їх для конвоювання, прийняти на тимчасове зберігання зброю конвоїрів, які виділені для проведення обшуку й розміщення конвойованих у камерах спеціального автомобіля;
- оглянути приміщення, де буде проводитися приймання затриманих і взятих під варту осіб, вилучити предмети, які можуть бути використані для втечі або нападу.

Документи на затриманих і особові справи на взятих під варту осіб (до особової справи підшивають такі документи: протокол затримання, протокол особистого обшуку та огляду речей, постанова про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту; анкета заарештованої особи, завірена копія повідомлення до Міністерства закордонних справ України про арешт іноземного громадянина з органу, який заарештував іноземця, дактилоскопічна карта, пізнавальні фотокартки, довідка про наявність або відсутність минулих судимостей), передаються начальникові конвою (старшому конвоїру) в опечатаних пакетах. Якщо конвоювання здійснюється за межі міста, районного центру, на пакети з особовими справами наклеюють довідки з особових справ (додаток 6) взятих під варту осіб з їх фотокартками.

У випадках, коли серед конвойованих є особа, яка схильна до втечі чи нападу на конвой або яка скоїла особливо тяжкий злочин чи засуджена до довічного позбавлення волі, виставляється картка з діагональною червоною смугою, яку долучають до особової справи.

У приміщенні, де приймають затриманих і взятих під варту осіб, повинні перебувати лише ті особи, які їх здають, а також особи, які їх приймають для конвоювання.

Приймання затриманих і взятих під варту осіб здійснюється по одному і полягає в їх опитуванні (зокрема про стан здоров'я, наявність у них скарг або заяв), звіренні результатів опитування з документами, проведенні обшуку. У разі сумніву щодо особи затриманого або взятого під варту начальник конвою (старший конвоїр) звертається за відповідним роз'ясненням до чергового помічника начальника слідчого ізолятора, органу внутрішніх справ, ІТТ, начальника караулу. Особи, що заявили про застосування фізичної сили й нанесення

тілесних ушкоджень, захворювання, оглядаються лікарем (фельдшером), а в разі його відсутності – медичним працівником територіального закладу охорони здоров'я. Про результат огляду роблять запис у довідках з особових справ взятих під варту осіб.

Здавання затриманих і взятих під варту осіб до СІЗО оформляють розпискою чергового помічника начальника слідчого ізолятора в заявці (другому примірнику попутного списку) та завіряють печаткою.

Особи, яких приймають для конвоювання, реєструються в дорожньому журналі згідно з наявними на них документами. Після цього вони підлягають обшуку, а їх особисті речі й продукти харчування – огляду. Із цією метою зі складу конвою призначають конвоїрів із розрахунку один працівник на 5–7 затриманих і взятих під варту осіб.

Про результати обшуку та огляду начальник конвою (старший конвоїр) робить запис у дорожньому журналі із зазначенням прізвища виконавця.

Виявлені в конвойованих осіб заборонені для зберігання предмети і цінності в установленому порядку вилучають та передають з актом адміністрації місця утримання.

Серед затриманих і взятих під варту осіб, які підлягають конвоюванню у спеціальних установах поліції, проводяться оперативні та оперативно-технічні заходи з метою виявлення намірів до втечі, нападу на конвой поліції тощо.

Одночасне конвоювання осіб, які безпосередньо перед перевезенням тривалий час утримувалися в одній камері ІТТ та до них не застосовувались вищезазначені заходи, заборонене.

Якщо в конвойованих відсутній необхідний одяг або взуття (зокрема за сезоном) і неможливо придбати їх через родичів затриманих і взятих під варту осіб, складають акт, який є підставою для видачі цим особам зазначених предметів із наявних в органах внутрішніх справ.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття, завдання та правова основа діяльності конвойних підрозділів Національної поліції України.
2. Поняття та види конвойних нарядів.
3. Підстави для конвоювання.
4. Порядок приймання ув'язнених з установ попереднього ув'язнення.

ГЛАВА 12. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

§ 1. ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ФОРМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Намагаючись вирішити проблему домашнього насильства, у грудні 2017 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», у якому запропоновано новий підхід (із використанням європейських стандартів) до боротьби з цим негативним явищем в суспільстві.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон), **домашнім насильством** визнають діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчинені в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь⁶¹.

Діяння визнають насильством лише тоді, коли воно порушує вимоги чинного законодавства й призводить чи може призводити до порушення конституційних прав і свобод члена сім'ї. Домашнє насильство може мати форму як активних дій (нанесення побоїв, знищення майна

⁶¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.

тощо), так і бездіяльності, тобто пасивної поведінки особи, коли вона не вчиняє дій, які могла та повинна була вчинити, щоб запобігти настанню шкідливих наслідків (наприклад, ненадання допомоги члену сім'ї, який перебуває в небезпечному для життя становищі)⁶².

Закон визначає поняття **особи, яка постраждала від домашнього насильства (далі – постраждала особа)** як особу, яка зазнала домашнього насильства у будь-якій формі. Зі свого боку, **кривдником** визнають особу, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі. Окрему увагу в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» приділено дітям, які можуть бути як кривдниками, так і постраждалими особами⁶³.

Дитина-кривдник – це особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство в будь-якій формі, а **дитина, яка постраждала від домашнього насильства** (далі – постраждала дитина), – особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства в будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства.

Дія Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та інші нормативно-правові акти, які прийняті на виконання його положень, поширюються на таких осіб, незалежно від факту їх спільного проживання, а саме:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречених;
- 4) мати (батька) або дітей одного з подружжя (колишнього подружжя) та інших із подружжя (колишнього подружжя);
- 5) осіб, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхніх батьків та дітей;
- 6) осіб, які мають спільну дитину (дітей);
- 7) батьків (мати, батька) і дитину (дітей);
- 8) діда (бабу) та онука (онуку);

⁶² Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 р. N 1/11-5480. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS30017>

⁶³ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.

9) прадида (прабабу) та правнука (правнучку);

10) вітчима (мачуху) та пасинка (падчерку);

11) рідних братів і сестер;

12) інших родичів: дядька (тітку) та племінника (племінницю), двоюрідних братів і сестер, двоюрідного діда (бабу) та двоюрідного онука (онуку);

13) дітей подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;

14) опікунів, піклувальників, їхніх дітей та осіб, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;

15) прийомних батьків, батьків-вихователів, патронатних вихователів, їхніх дітей та прийомних дітей, дітей-вихованців, дітей, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

16) інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання.

У спеціалізованій навчальній літературі виділяють різні види домашнього насильства залежно від наявних зав'язків між кривдником та постраждалими особами.

Розрізняють такі **види домашнього насильства**:

1. *Подружні стосунки (чоловік – дружина)*. Здебільшого насильство здійснено чоловіком, хоча зустрічаються й протилежні випадки.

2. *Батьки – діти (особи віком до 18 років)*. Насильство може здійснюватися як матір'ю, так і батьком. У випадках, коли мати сама є постраждалою від домашнього насильства, вона може вчиняти негативні, насильницькі дії щодо своєї дитини як компенсаторний механізм свого приниження чоловіком. Якщо один із батьків не припиняє насильницькі дії іншого з батьків щодо дитини та не вживає заходів, щоб захистити дитину від насильства, він (вона) також вчиняють насильство щодо дитини у вигляді бездіяльності. Тоді захист прав дітей мають здійснити органи опіки та піклування. На жаль, на сьогодні в суспільстві не сформована «нульова» толерантність до проявів тілесних покарань батьками дітей. Однак слід пам'ятати, що нині в Україні відповідно до ст. 150 СК України забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

3. *Дорослі діти – батьки.* Насильство може здійснюватися як дорослими дітьми стосовно батьків, так і навпаки, хоча перший випадок більш поширений. Досить типовою є ситуація, коли діти, які виростили в атмосфері насильства, будують свої стосунки з батьками на основі такого самого насильства. Насильство над батьками також може здійснюватися в сім'ях, у яких діти виростили в атмосфері всюдозволеності. Поширеними є випадки домашнього насильства щодо батьків з боку дорослих дітей, якщо діти зловживають алкоголем, наркотичними засобами, психотропними речовинами тощо.

4. *Насильство між дітьми.* Такі відносини здебільшого виникають на тлі насильницьких стосунків між дорослими членами сім'ї і мають різноманітний характер. Старші діти можуть здійснювати насильство над молодшими, брати – над сестрами, діти можуть об'єднуватися проти когось одного з дітей; можливе насильство між зведеними братами і сестрами. Власне відповідальність за вчинення домашнього насильства зазвичай настає з визначеного у законодавстві віку. Водночас Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» орієнтований не лише на притягнення до відповідальності кривдника, а й на запобігання випадків насильства в майбутньому. Тому випадки домашнього насильства між дітьми, незважаючи на те, що вони не досягли віку відповідальності, не можна залишати без уваги та втручання з боку уповноважених суб'єктів.

5. *Член сім'ї – інші родичі.* Це насильницькі стосунки між тещею чи тестем і зятем, свекром чи свекрухою і невісткою, онуками і дідусем чи бабусею, двоюрідними братами та сестрами тощо. Важливо, що на сьогодні кваліфікація насильницьких відносин між ними як домашнього насильства не залежить від спільності їх проживання. Однак можливіми є проблеми під час кваліфікації, якщо одна зі сторін буде заперечувати свою спорідненість з іншою⁶⁴.

Законодавство України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству закріплює **чотири форми** такого насильства: **фізичне, сексуальне, психологічне, економічне.**

⁶⁴ Діяльність уповноважених підрозділів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: Частина 1: до спеціалізованого курсу із запобігання та протидії домашньому насильству / за заг. ред. К.В. Павліченко. Київ, 2020. С. 46–47.

Фізичне насильство – це форма домашнього насильства, що містить у собі ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, учинення інших правопорушень насильницького характеру⁶⁵.

Проявами фізичного насильства є такі діяння:

- ✓ синці, забиті місця, наявність частково залікованих попередніх травм, сліди укусів тощо;
- ✓ перешкоджання вільному пересуванню;
- ✓ примус вживати алкогольні або наркотичні речовини чи речовини, що погіршують здоров'я або можуть призвести до смерті людини;
- ✓ створення ситуацій, що несуть ризик чи загрозу життю та здоров'ю;
- ✓ погрожування зброєю чи іншими речами, що можуть завдати фізичної шкоди.

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що містить у собі будь-які діяння сексуального характеру, учинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, зокрема вчинені стосовно дитини або в її присутності⁶⁶.

Прояви сексуального насильства:

- ✓ зґвалтування, зокрема «зґвалтування у шлюбі»;
- ✓ примушування до небажаних статевих стосунків;
- ✓ торкання до інтимних частин тіла без згоди особи;
- ✓ примушування спостерігати за статевим актом між іншими людьми (зокрема дивитися порнопродукцію);

⁶⁵ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.

⁶⁶ Там само.

- ✓ примушування до статевого акту з третьою особою;
- ✓ примушування до заняття проституцією.

Окрім цього, до сексуального насильства в сім'ї належить інцест – сексуальні відносини між близькими родичами: батьком і донькою, матір'ю і сином, братом і сестрою тощо.

Надзвичайно небезпечним проявом сексуального насильства в сім'ї є дії сексуального характеру стосовно дитини: розбещення дитини; демонстрація дитині (підлітку) статевих органів (ексгібіціонізм); демонстрація акту онанізму; втягування дитини у заняття дитячою проституцією або дитячою порнографією тощо.

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що містить у собі словесні образи, погрози, зокрема щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали в постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи⁶⁷.

Прояви психологічного насильства:

- ігнорування почуттів особи;
- образа переконань, що мають цінність для особи, її віросповідання, національної, расової приналежності або походження; соціального статусу;
- переслідування, залякування;
- погрози вбити чи скалічити (зокрема дітей);
- підбурювання до самогубства;
- примус до протизаконних дій;
- погрози відібрати дітей;
- приниження особистості;
- обмеження в контактах із близькими та друзями, у виборі кола спілкування;
- примушування спостерігати за насильством над іншими людьми чи тваринами тощо.

Психологічне насильство часто спричиняє депресії, нервові розлади, загострення хронічних захворювань і навіть призводить до самогубства. Психологічне насильство в сім'ї супроводжує всі інші види насильства.

Економічне насильство – форма домашнього насильства, що містить у собі умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг із лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру⁶⁸.

Прояви економічного насильства:

- позбавлення матеріальних ресурсів для належного фізичного та психологічного добробуту;
- повна звітність за витрачені гроші («все до копійки»), відбирання всіх зароблених грошей;
- заборона працювати члену сім'ї всупереч його бажанню та працездатності;
- примушування до жебрацтва тощо.

Одним із найбільш поширених проявів економічного насильства в Україні є вигнання з дому (квартири), що в переважній більшості випадків застосовується до жінок та дітей.

Слід наголосити, що на практиці форми домашнього насильства зрідка представлені одним різновидом, зазвичай серед різних категорій суспільства, незалежно від релігії, раси, сексуальних вподобань, професійного та освітнього рівня. Особи, які чинять насильство, намагаються одержати владу та контроль над їхніми близькими партнерами. Влада набирає вигляду стратегічної образливої тактики (фізична, сексуальна, вербальна, емоційна), що забезпечує посилення контролю. Виділяють такі причини, що призводять до домашнього насильства:

- соціальні (напруження, конфлікти, насильство в суспільстві; пропагування в засобах масової інформації насильства як моделі поведінки);

⁶⁷ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.

⁶⁸ Там само.

- економічні (матеріальні нестатки; відсутність гідних умов життя та одночасно відсутність умов для працевлаштування й заробітку грошей; економічна залежність; безробіття);
- психологічні (стереотипи поведінки);
- педагогічні (відсутність культури поведінки – правової, моральної, громадянської, естетичної, економічної, трудової);
- соціально-педагогічні (відсутність усвідомленого батьківства, сімейних цінностей у суспільстві, позитивної моделі сімейного життя на засадах гендерної рівності, сімейного виховання на основі прав дитини);
- правові (ставлення до насильства як до внутрішньосімейної проблеми, а не як до негативного суспільного явища, до членів сім'ї – як до власності; недостатня правова свідомість);
- політичні (схильність до гендерних стереотипів; недостатній пріоритет проблем сім'ї та гендерної рівності; увага до материнства й дитинства, а не до сім'ї загалом; брак уваги до батьківства, чоловіків);
- соціально-медичні (відсутність репродуктивної культури в населення, відповідального батьківства, системи сімейних лікарів; алкоголізм, наркоманія, агресія тощо);
- фізіологічні та медичні (порушення гормонального фону, обміну речовин, швидкості реакцій; прийом збуджувальних лікарських препаратів; хвороби нервової системи тощо)⁶⁹.

§ 2. РОЛЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ. ПРАВОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» Національна поліція України в особі її уповноважених органів та підрозділів є категорією суб'єктів, які називають

⁶⁹ Попередження домашнього насильства. Навчальний посібник для консультантів «Гарячих ліній»/ Упорядники: Краснова О. В., Калашник О. А. Київ, 2016. 90 с.

«іншими органами та установами, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству».

Запобігання домашньому насильству – система заходів, що здійснюють органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на:

- підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства;
- формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки в приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей;
- викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються⁷⁰.

Протидія домашньому насильству – система заходів, що здійснюють органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на

- припинення домашнього насильства;
- надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди;
- належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки⁷¹.

Систему законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, як і будь-якої сфери правового регулювання, складають нормативно-правові акти, які є офіційними письмовими документами, прийнятими уповноваженими на те суб'єктами у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою,

⁷⁰ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.

⁷¹ Там само.

спрямований на регулювання суспільних відносин, що містить норми права, має неперсоніфікований характер і розрахований на неодноразове застосування.

Отже, правовою основою діяльності Національної поліції в цій сфері є **нормативно-правові акти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству** – офіційно оформлені результати волевиявлення суб'єкта у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, що здійснені в односторонньому порядку і тягнуть за собою юридичні наслідки.

Для вивчення законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству пропонуємо взяти за основу розподіл нормативно-правових актів залежно від суб'єкта їх видання й виокремити такі групи:

1. Міжнародні нормативно-правові акти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. До них насамперед зараховують Конвенцію Ради Європи про запобігання та протидію домашньому насильству, а також боротьбу із цим явищем (Стамбульська конвенція), яку Україна підписала в 2011 році, проте на сьогодні ще не ратифікувала;

2. Закони України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а саме: Конституція України, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Цивільний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Сімейний кодекс України, Закон України «Про органи і служби у справах дітей» від 24 січня 1995 року № 20/95-ВР.

3. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- підзаконні нормативно-правові акти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству загального призначення, тобто ті, які мають значення для всіх суб'єктів, діяльність яких пов'язана із запобіганням та протидією домашньому насильству. Наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 року № 658, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» від 22 серпня 2018 року № 654; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» від 22 серпня 2018 року № 655; Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання органів опіки та піклування, пов'язані із захистом прав дитини» від 24 вересня 2008 року № 866 тощо.

- підзаконні нормативно-правові акти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спеціального призначення, тобто ті, що безпосередньо стосуються діяльності Національної поліції України. До них слід зарахувати такі:

1. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.11.2015 № 1376 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», який визначає порядок документування адміністративних правопорушень, передбачених ст. 173-2 КУпАП.

2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника», який визначає процедуру винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника.

3. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.02.2019 № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України», який установлює процедуру взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України з метою недопущення повторного

вчинення домашнього насильства, забезпечення контролю за дотриманням кривдником тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку з учиненням домашнього насильства.

4. Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства», який визначає процедуру проведення оцінки вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи, із метою визначення ефективних заходів реагування, спрямованих на припинення такого насильства та попередження його повторного вчинення.

У ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» серед переліку її повноважень визначено вживання заходів для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі. Зазначене повноваження більш конкретизовано в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так, до **повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:**

- виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, зокрема розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, ужиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи й соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству впродовж строку їх дії;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;
- взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;
- звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

До уповноважених підрозділів органів Національної поліції щодо запобігання та протидії домашньому насильству можна віднести:

- дільничних офіцерів поліції;
- поліцейських ювенальної превенції;
- слідчих;
- патрульних поліцейських.

Основні права та обов'язки уповноважених підрозділів Національної поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- 1) виявляти факти домашнього насильства та своєчасно реагувати на них;
- 2) приймати від постраждалих, а також від інших осіб, зокрема від суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання насильству, заяви та повідомлення про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі;

3) уживати заходів для припинення домашнього насильства та надавати допомогу постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків;

4) інформувати постраждалих осіб про їхні права, заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

5) виносити термінові заборонні приписи стосовно кривдників;

6) проводити профілактичну роботу з кривдниками;

7) взаємодіяти з іншими суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

8) проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи;

9) забезпечувати влаштування до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статті, за виключенням осіб: у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння; з ознаками гострих інфекційних і венеричних захворювань; із психічними захворюваннями у гострій стадії, хронічними психічними захворюваннями у стадії загострення, пограничними станами, що супроводжуються розладами поведінки, шкідливими для хворого й інших осіб; з інфекційними захворюваннями шкіри та волосся, хворими на туберкульоз; за інших обставин, що свідчать про безпосередню небезпеку постраждалої особи для себе або для інших осіб;

10) складати протоколи про адміністративні правопорушення відповідно до статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

§ 3. СПЕЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬ ОРГАНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У статті 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, до яких віднесено:

1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;

2) обмежувальний припис стосовно кривдника;

3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;

4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Працівники Національної поліції мають право застосовувати тільки два з названих спеціальних заходів: *винесення термінового заборонного припису та взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи.*

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника – це спеціальний захід протидії домашньому насильству, який уживають уповноважені підрозділи органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства.

Зазначений спеціальний захід протидії домашньому насильству визначений у статті 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Терміновий заборонний припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також з власної ініціативи працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків.

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи:

1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи;

2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи;

3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Звертаємо увагу на те, що зазначені заходи можуть бути застосовані як всі разом, так і по одинці з урахуванням принципу пріоритету надання безпеки постраждалій особі. До дитини-кривдника може бути застосований тільки захід у вигляді заборони на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи.

Терміновий заборонний припис виносять строком до 10 діб, а його дію припиняють у разі застосування до кривдника судом адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в кримінальному провадженні.

Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника докладно описаний у наказі МВС України від 01.08.2018 року № 654. Його винесенню в обов'язковому порядку передуює проведення **оцінки ризиків** учинення домашнього насильства, яка є процедурою оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Процедуру проведення оцінки ризиків проводять шляхом опитування постраждалої особи за запитаннями, які визначені у спеціалізованому документі – формі оцінки ризиків учинення домашнього насильства, яка визначена в Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, затвердженому наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13 березня 2019 року № 369/180.

У разі наявності декількох постраждалих осіб форму оцінки ризиків учинення домашнього насильства заповнюють щодо кожної постраждалої особи окремо.

Усього в зазначеній формі передбачено 27 основних запитань, спрямованих на оцінку дій кривдника, що передбачають відповіді «так», «ні», «без відповіді/невідомо», а також двох питань, що стосуються стану постраждалої та її дій. Така структура обумовлена необхідністю залежно від отриманих відповідей визначення поліцейським рівня безпеки за певною шкалою.

Рівень безпеки	Варіанти відповідей, що відповідають певному рівню
високий	2 відповіді «так» на запитання № 1-6 та стверджувальні відповіді на будь-яку кількість запитань № 7-27, а також якщо поліцейський уповноваженого підрозділу поліції вважає, що постраждала особа перебуває в ситуації, яка може спричинити її смерть або інші тяжкі наслідки, оцінюється як високий рівень безпеки.
середній	1 відповідь «так» на запитання № 1-6 та 7 і більше стверджувальних відповідей на запитання з № 7-27. 0 відповідей «так» на запитання № 1-6, але не менше 14 стверджувальних відповідей на запитання № 7-27.
низький	1 відповідь «так» на питання № 1-6 та не більше ніж 6 запитань із № 7-27 не більше 13 стверджувальних відповідей на запитання № 7-27.
Якщо на всі запитання отримано відповіді «Без відповіді / Невідомо», поліцейський уповноваженого підрозділу поліції на свій розсуд може оцінити ситуацію як таку, що має високий рівень безпеки.	

Залежно від визначеного рівня безпеки, яка загрожує постраждалій особі, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції приймає рішення щодо необхідності винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника та застосування заходів, відповідно до статті 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Якщо рівень безпеки оцінюють як низький або середній, а інші чинники/обставини, що можуть вплинути на рівень безпеки, відсутні, терміновий заборонний припис стосовно кривдника виносять на розсуд поліцейського уповноваженого підрозділу поліції.

У разі високого рівня безпеки поліцейський уповноваженого підрозділу поліції обов'язково виносить терміновий заборонний припис стосовно кривдника.

У випадку прийняття працівником поліції рішення про винесення термінового заборонного припису на підставі проведеної оцінки ризиків складають однойменний документ на бланку встановленого зразка в одному примірнику з утворенням двох копій через самокопіювальний папір, водночас оригінал вручають кривднику, першу копію – постраждалій особі або її представнику, другу – додають до матеріалів справи.

Кривдник, стосовно якого винесено терміновий заборонний припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування уповноважений підрозділ органів Національної поліції України за місцем учинення домашнього насильства. Таке повідомлення фіксують у журналі реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника.

Особа, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, може оскаржити його в суді в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції України.

Взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи є ще одним інструментом у діяльності Національної поліції України, спрямованим на протидію домашньому насильству, що визначений у статті 27 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

Профілактичний облік – це здійснення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України організаційно-практичних заходів щодо контролю за поведінкою кривдника з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, за дотриманням ним тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку з учиненням домашнього насильства⁷².

Відповідно до закону уповноважений підрозділ органу Національної поліції України бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить із ним профілактичну роботу. У структурі Національної поліції України такими уповноваженими підрозділами є:

- підрозділи дільничних офіцерів поліції, які мають повноваження щодо вжиття заходів для запобігання та протидії домашньому

насильству і його припинення, зокрема беруть на профілактичний облік кривдників та проводять із ними профілактичну роботу (пп. 8 п. 2 розділу II та пп. 2 п. 2 розділу V Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції, затвердженої наказом МВС України від 28 липня 2017 року № 650);

- підрозділи ювенальної превенції, завданнями яких є вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно них, та повноваження щодо взяття дітей-кривдників на профілактичний облік та проведення з ними профілактичної роботи (абз. 4 п. 1 розділу II та пп. 4 п. 2 розділу III Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України 19 грудня 2017 року № 1044).

Порядок взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України докладно описаний у наказі МВС України від 25 лютого 2019 року № 124.

Підставами для поставлення кривдника на профілактичний облік є:

- складений адміністративний протокол про адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП;
- терміновий заборонний припис стосовно кривдника, винесений працівником уповноваженого підрозділу поліції;
- отримання уповноваженим підрозділом поліції в установленому законом порядку інформації про видачу судом обмежувального припису кривднику;
- рішення суду про накладення адміністративного стягнення за адміністративне правопорушення, передбачене статтею 173-2 КУпАП;
- відкриття кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- повідомлення установи виконання покарань про звільнення від відбування покарання кривдника, засудженого за

⁷² Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 5. Ст. 35.

вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі⁷³.

Рішення про постановку кривдника на профілактичний облік приймає керівник територіального органу поліції за ініціативним рапортом працівника поліції на підставі сформованих ним протягом доби матеріалів за фактом учинення домашнього насильства.

Строки ведення профілактичного обліку кривдників установлюють:

- відповідно до строків застосування заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків, передбачених обмежувальним приписом стосовно кривдника, а в разі продовження припису - на встановлений судом строк;
- упродовж одного року з дня виявлення останнього факту вчинення домашнього насильства у випадку, коли обмежувальний припис стосовно кривдника судом не виносився;
- упродовж одного року з дня накладення судом адміністративного стягнення за вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- до набрання законної сили вироком суду в кримінальному провадженні, відкритому стосовно кривдника у зв'язку з учиненням ним домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- до погашення або зняття судимості за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства⁷⁴.

Зняття кривдника з профілактичного обліку здійснюється уповноваженим підрозділом поліції, на території обслуговування якого перебуває на профілактичному обліку кривдник, за наявності таких підстав:

- відсутність повторних випадків учинення кривдником домашнього насильства впродовж одного року з дня взяття на профілактичний облік;
- закінчення строку дії обмежувального припису стосовно кривдника;

⁷³ Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: Наказ МВС України від 25 лютого 2019 року № 124. *Офіційний вісник України*. 2019. № 29. Ст. 1027.

⁷⁴ Там само.

- закриття справи про адміністративне правопорушення стосовно кривдника;
- закриття кримінального провадження за відсутності в діянні складу кримінального правопорушення, розпочатого у зв'язку з учиненням кривдником домашнього насильства чи насильства за ознакою статі;
- погашення або зняття судимості за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства;
- набрання законної сили виправдувальним вироком суду, вироком суду щодо призначення покарання у вигляді позбавлення волі за кримінальне правопорушення, пов'язане з учиненням домашнього насильства;
- рішення суду про оголошення особи померлою чи визнання безвісно відсутньою або отримання свідоцтва про її смерть.

§ 4. АЛГОРИТМ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА ФАКТ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Необхідно зазначити, що надати універсальний алгоритм дій працівника поліції щодо реагування на факт вчинення домашнього насильства неможливо через те, що кожний конкретний випадок протиправних дій має свої особливості, проте в узагальненому вигляді та в навчально-науковій літературі⁷⁵ алгоритм дій працівників поліції за фактом домашнього насильства можна розподілити на такі етапи:

⁷⁵ Костюк В. Л., Федоровська Н. Ф., Пашковська М. В. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції: метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 4-18; Протидія домашньому насильству органами Національної поліції: метод. посіб. / С. В. Альошкін, О. В. Даценко, К. Л. Бугайчук, Т. М. Малиновська, К. Ю. Шеремет. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2019. С. 22-33; Пам'ятка для працівників Національної поліції «Алгоритм дій поліцейського в ситуації насильства». URL: https://womenua.today/UWC-library/unwomen/4-Police_memoгу.pdf; Інструментарій реагування працівника поліції превентивної діяльності на адміністративні правопорушення : Навчальний посібник / Укладачі: Гаркуша В. В., Голобородько Д. В., Кононець В.П., Кравченко І. С., Репан М. І. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 105-1234.

1. Алгоритм дій працівників поліції перед виїздом на місце події.
2. Алгоритм дій працівників поліції після прибуття на місце події:
 - робота з кривдником;
 - робота з постраждалою особою (особами).
3. Алгоритм дій працівників поліції після документування події.

Алгоритм дій працівників поліції перед виїздом на місце події.

При надходженні заяви чи повідомлення про вчинення домашнього насильства поліцейський передусім повинен:

- уточнити дані про подію: форму насильства, кількість постраждалих осіб, необхідність надання їм медичної допомоги, наявність зброї, боєприпасів, іншу інформацію, що може становити загрозу;
- перевірити бази даних щодо перебування осіб, які мешкають за вказаною адресою, на профілактичних обліках;
- визначити та розподілити основні завдання кожного працівника поліції на місці події, домовитись про спеціальні сигнали, перевірити стан екіпіровки;
- попередньо обговорити спільні дії в разі необхідності застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

Алгоритм дій працівників поліції після прибуття на місце події.

Прибувши на місце події, наряд поліції, дотримуючись заходів особистої безпеки, контролюючи поведінку учасників конфлікту, повинен:

- з'ясувати, чи підтверджуються викладені у зверненні обставини, доповісти про це черговому або зробити відповідну відмітку в планшетному пристрої;
- вимагати припинити факт домашнього насильства (якщо воно продовжується);
- оцінити ситуацію на місці події, зокрема з'ясувати стан учасників конфлікту, візуально оглянути приміщення на предмет наявності місць можливого укриття осіб (тварин), що можуть здійснити раптовий напад на поліцейських, знаряддя та засоби, якими може бути завдано шкоди працівникам поліції чи іншим учасникам ситуації, обмежити доступ учасників конфлікту до таких предметів;
- за необхідності надати домедичну допомогу, викликати бригаду швидкої медичної допомоги;

- розвести по різних кімнатах або територіально ізолювати один від одного учасників конфлікту, оскільки діяльність поліцейських щодо документування факту домашнього насильства проводиться з кожним із них окремо.

На місці події працівники поліції повинні звертати увагу на сліди насильства та їх збереження, які можуть бути доказами у справі.

Подальші дії наряду поліції відбуваються залежно від того, який факт правопорушення вбачається в діях кривдника.

Робота з кривдником

Якщо в діях кривдника вбачають адміністративне правопорушення, працівники поліції вживають таких заходів:

- заспокоюють особу (якщо вона поводить себе агресивно) та встановлюють контакт для проведення подальшої розмови (бесіди). Працівники поліції не повинні реагувати на можливі провокації з боку кривдника;
- роз'яснюють кривднику відповідальність за вчинення домашнього насильства відповідно до законодавства України та в чому саме полягає протиправність його дій;
- на підставі проведеної оцінки ризиків щодо всіх постраждалих осіб у випадку наявності підстав виносять терміновий заборонний припис стосовно кривдника та застосовують заходи, передбачені ним;
- роз'яснюють кривднику порядок виконання термінового заборонного припису (якщо він виносився);
- складають матеріали у справі про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173-2 КУпАП:
 1. протокол про адміністративне правопорушення;
 2. пояснення кривдника, якщо воно складалося на окремому аркуші;
 3. долучають такі матеріали:
 - заяву потерпілої або особи, яка заявляла;
 - пояснення потерпілої, свідків;
 - форму оцінки ризиків;
 - терміновий заборонний припис, якщо він виносився.

Після документування адміністративного правопорушення матеріали передають за підвідомчістю – до суду відповідно до ст. 221

КУпАП для прийняття рішення у справі про адміністративне правопорушення. Одночасно матеріали передають дільничному офіцеру поліції для взяття на профілактичний облік кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України.

Якщо в дія кривдника вбачають кримінальний злочин, працівники поліції повинні:

1) інформувати уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання та необхідності прибуття слідчо-оперативної групи;

2) забезпечити охорону місця події, збереження слідів учиненого кримінального правопорушення та в разі необхідності організувати надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам;

3) з'ясувати обставини вчиненого кримінального правопорушення, установити свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, збір інших відомостей, що можуть бути використані як докази.

4) із прибуттям слідчо-оперативної групи негайно інформувати слідчого про одержані дані щодо обставин учинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Робота з потерпілою особою

Працюючи з потерпілою, працівники поліції повинні вжити таких заходів:

1) якщо в особи наявні фізичні ушкодження, надати домедичну допомогу, викликати бригаду швидкої медичної допомоги з обов'язковим зазначенням кількості постраждалих осіб;

2) проінформувати потерпілу особу про можливість написання заяви щодо вчинення правопорушення.

3) якщо особа дає згоду на написання заяви, працівники поліції зобов'язані прийняти заяву на місці події. Якщо особа відмовляється від подання заяви, працівники поліції зобов'язані повідомити постраждалу про можливість звернення в подальшому до територіального (відокремленого) органу поліції для написання такої заяви.

4) поінформувати постраждалу особу та/або її представника (якщо такий представник не є кривдником) про її права та соціальні послуги,

якими вона може скористатися, можливість відшкодування кривдником завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, винесення щодо кривдника термінового заборонного припису, можливі процесуальні рішення, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї насильства, зокрема пов'язані із затриманням, арештом кривдника або його звільненням;

5) відбирати пояснення від потерпілої;

6) провести оцінку ризиків учиненого домашнього насильства, заповнюючи форму оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, і визначити рівень небезпеки;

7) залежно від визначеного рівня небезпеки, яка загрожує постраждалій особі, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції повинен прийняти рішення щодо необхідності винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника та застосування заходів.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття та види домашнього насильства.
2. Форми домашнього насильства та їх характеристика.
3. Повноваження уповноважених підрозділи Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.
4. Правова основа діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії домашньому насильству.
5. Поняття термінового заборонного припису та порядок його застосування.
6. Особливості взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи.
7. Алгоритм дій поліцейського під час реагування на факт домашнього насильства.

ГЛАВА 13. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ, ЩО УСКЛАДНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНУ ОБСТАНОВКУ

§ 1. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ, ЩО УСКЛАДНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНУ ОБСТАНОВКУ

Одна з найважливіших особливостей діяльності Національної поліції України полягає в тому, що така діяльність може відбуватися в обстановці, що швидко змінюється й ускладнюється. Успішне виконання завдань, що раптово виникли, можливе лише за умов максимального використання всіх сил та засобів Національної поліції України, які повинні бути приведені у стан готовності.

Особливі умови – це обстановка, обумовлена надзвичайними природними й соціально-біологічними явищами, яка спричиняє встановлення спеціального правового режиму, характеризується введенням у дію заходів, які посилюють повноваження органів державної влади, із метою відновлення й підтримання належного порядку суспільного життя, захисту населення, його здоров'я, охорони власності, надання допомоги потерпілим і забезпечення переходу до нормального функціонування державних органів і громадських організацій.

Ускладнення оперативної обстановки у сфері охорони громадського порядку визначається різними явищами (соціального, природного, техногенного характеру), що створюють для органів Національної поліції України незвичайні, особливі умови діяльності.

Правове регулювання діяльності органів НПУ в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку.

Безпосередні завдання та дії працівників поліції в типових умовах, що ускладнюють оперативну обстановку, визначаються сукупністю нормативно-правових актів, а також актами, які безпосередньо приймають під час введення режиму надзвичайного стану. До таких актів зараховують:

1. Про Національну поліцію України: Закон України від 20 серпня 2015 року № 900-VIII.

2. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI.

3. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 року № 11.

4. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 року № 223.

5. Про затвердження порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями: Постанова кабінету міністрів України від 24 березня 2004 року № 368.

6. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посиленій варіант службової діяльності: наказом МВС України від 10 грудня 2015 року № 1560.

7. Про затвердження Інструкції про порядок і тактики дій при веденні плану «Перехват»: наказ МВС України від 2 лютого 2013 року № 141 дск.

8. Про затвердження Наставови про дії органів, підрозділів внутрішніх справ, з'єднань, військових частин внутрішніх військ, вищих навчальних закладів МВС України з ліквідації масових заворушень: наказ МВС України від 11 листопада 2003 року № 1345 дск.

9. Про затвердження Інструкції про організацію та порядок проведення поліцейських операцій із розшуку й затримання озброєних та інших осіб, які вчинили суспільно-небезпечне діяння: наказ МВС України від 09 жовтня 2017 року №841дск.

При характеристиці складності оперативної обстановки можна також користуватися чотирма її ступенями, наприклад: «звичайна», «ускладнена», «кризова», «надзвичайна».

Аналіз юридичної літератури дає змогу виділити такі умови, що ускладнюють оперативну обстановку:

- виникнення надзвичайних ситуацій (стихійні лиха, епідемії, епізодії, катастрофи тощо), а також уведення надзвичайного стану;
- проведення масових заходів, спортивних заходів;
- групові порушення громадського порядку, масові заворушення;
- інші нестандартні ситуації.

§ 2. ПОНЯТТЯ, ВИДИ ПОСИЛЕНОГО ВАРІАНТА СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ

У відомчих нормативно-правових актах зазначено, що в разі повідомлення про обставини, що можуть призвести чи призвели до загострення оперативної обстановки, створити чи створили загрозу життю (здоров'ю) громадян, а також уведення надзвичайного стану особовий склад органів НПУ може бути переведений на посилений варіант службової діяльності.

Посилений варіант службової діяльності (далі – посилений варіант) – комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських із метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами й засобами, що безпосередньо залучені до забезпечення публічної безпеки й порядку в повсякденному режимі несення служби, їх виконати неможливо.

Метою введення посиленого варіанта є найшвидша нормалізація оперативної обстановки та відновлення правопорядку, усунення загрози життю чи здоров'ю громадян, створення умов для нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших соціальних інститутів суспільства.

Посилений варіант вводиться в разі:

1) повідомлення про обставини (події), що можуть призвести чи призвели до загострення оперативної обстановки, можуть створити чи

створили загрозу життю (здоров'ю) громадян, їх конституційним правам і свободам;

2) виникнення масових заворушень, що супроводжуються обмеженням певних прав і свобод людини;

3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення особливо важливих об'єктів або окремих місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

4) учинення терористичних актів;

5) виникнення тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, що створюють загрозу життю й здоров'ю значної кількості населення;

6) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Переведення на посилений варіант здійснюється шляхом **видання наказу**, який підписує посадова особа, яка прийняла рішення щодо його введення (голова НПУ або особа, яка виконує його обов'язки, начальники ГУНП або особи, які виконують їх обов'язки, начальники відділів, відділень поліції в районах, містах, районах у містах або особи, які виконують їх обов'язки), і доведення його до відома підпорядкованих поліцейських.

Строки введення посиленого варіанта

Особа, що вводить	Строк	Строк, на який може бути продовжено
Голова НПУ або особа, яка виконує його обов'язки	до 20 діб	до 10 діб
Начальник ГУНП або особи, які виконують їх обов'язки	до 15 діб	до 5 діб
Начальники відділів, відділень поліції в районах, містах, районах у містах або особи, які виконують їх обов'язки	до 10 діб	до 5 діб

Залежно від обставин, за яких було введено посилений варіант, сили, що залучаються, поділяють на три групи:

1) перша група – основні сили;

2) друга група – додаткові сили, що виділяють за рахунок відокремлених підрозділів того самого регіону;

3) третя група – сили, які залучаються за рахунок ГУНП інших регіонів (зведені загони).

Виділення додаткових сил та зведених загонів з інших регіонів у підпорядкування начальників ГУНП здійснюють за наказом Голови НПУ або особи, яка виконує його обов'язки.

§ 3. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ

Залежно від характеру протиправних дій, ступеня суспільної небезпеки, інших обставин у діяльності поліції використовують такі поліцейські операції чи спеціальні оперативні плани:

1. Спеціальний оперативний план «Хвиля» – це план спільних заходів із запобігання й припинення групових порушень громадського порядку та масових заворушень.

2. Спеціальний оперативний план «Фортеця» – це план заходів із забезпечення охорони службових приміщень органів (підрозділів) поліції при здійсненні нападу на них.

3. Спеціальний оперативний план «Перехват» – це план заходів із розшуку та затримання злочинців, які рухаються на автотранспорті, у випадку, якщо водій зник із місця дорожньо-транспортної пригоди, у якій постраждали або загинули люди, розшуку викраденого транспорту й розшуку злочинців.

4. Поліцейська операція «Сирена» – поліцейська операція з розшуку й затримання підозрюваних, обвинувачених, підсудних, засуджених, які втекли з-під варті, конвою, озброєних та інших осіб.

5. Поліцейська операція «Грім» – поліцейська операція із затримання або знешкодження озброєних злочинців, коли встановлено їх місцезнаходження.

6. Поліцейська операція «Заручник» – поліцейська операція щодо встановлення та затримання осіб, які захопили, утримують заручників, висунули ультимативні вимоги або умови їх звільнення, а також установа місця тримання заручників та їх звільнення.

§ 4. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Масові заходи – це заходи громадсько-політичного, релігійного, спортивного, культурно-видовищного характеру за участі значної кількості громадян, що проводяться з нагоди відзначення офіційних (державних), професійних, релігійних свят, пам'ятних дат, а також за ініціативи політичних партій, рухів, громадських об'єднань, релігійних конфесій, громад, окремих громадян, спортивних організацій, закладів культури тощо.

Обмеження права на проведення масового заходу може встановлювати суд відповідно до закону й лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – із метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Органи й підрозділи НПУ виконують завдання із забезпечення правопорядку та громадської безпеки під час проведення масових заходів.

Головними завданнями Національної поліції при проведенні масових заходів є:

- створення нормальних умов для організації масових заходів у місцях їх проведення;
- забезпечення безпеки для учасників і глядачів;
- попередження й припинення злочинів і правопорушень;
- сприяння організаторам проведення масових заходів у межах наданої компетенції;
- підтримання належного порядку на прилеглий території.

Основними силами, які забезпечують охорону громадського порядку та безпеку громадян під час масових заходів, є особовий склад органів і підрозділів НПУ, а додатковими силами – особовий склад Національної гвардії України, яких задіюють за окремим планом.

ГУНП, із урахуванням специфіки проведення на територіях обслуговування територіальних органів поліції та варіантів несення служби (звичайний, посилений, особливий), розробляє для кожного відділення поліції типовий план забезпечення охорони громадського порядку та безпеки, що коригується територіальними відділеннями поліції.

Діяльність органів НПУ із забезпечення громадського порядку під час проведення масових заходів традиційно розподіляють на три етапи:

1. Підготовчий етап, який починається з моменту отримання інформації про необхідність забезпечення громадського порядку під час проведення певного масового заходу й закінчується виїздом (виходом) нарядів поліції до місця несення служби.

На цьому етапі уживають таких заходів:

- керівництво територіальних відділів, відділень у взаємодії з представниками місцевих органів влади та самоврядування, інших правоохоронних органів забезпечує прогнозування (моделювання) обстановки, що охоплює: вивчення повідомлень організаторів про місце, час і масштаб (чисельність) масового заходу, причини й мету проведення, ставлення до проведення заходу громадськості; вірогідність можливого ускладнення обстановки;
- керівництво територіальних органів невідкладно доповідає про проведення масового заходу ГУНП, у регіонах та на залізничному транспорті, які, зі свого боку, негайно надають інформацію до Міністерства.
- у разі встановлення інформації, що проведення масового заходу загрожує громадському порядку та національній безпеці, здійснюють термінове інформування ГУНП, НГУ, ДСНС, ДПСУ, ЗВО МВС та порушують клопотання перед місцевими органами влади про звернення до суду щодо обмеження реалізації цієї акції;
- працівники оперативних служб поліції забезпечують здійснення заходів відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» із метою недопущення протиправних дій радикально налаштованих осіб, груп громадян, осіб, які перебувають на оперативних обліках органів НПУ, а також виявлення й документування можливих фактів фінансування акцій протесту (виплату коштів громадянам за участь у тій чи тій акції);
- забезпечують належну технічну оснащеність та постійну готовність до дій груп фіксації, документування можливих правопорушень;

- визначають варіант несення служби (звичайний, посилений, особливий), віддають необхідні розпорядження (вказівки) підлеглим та контролюють їх виконання.

Крім того, керівництво органу проводить ретельні інструктажі особового складу, який залучають до несення служби з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, доводить характеристику заходу та ставить конкретні завдання щодо забезпечення охорони громадського порядку. Обов'язково роз'яснюють положення законодавчих і нормативно-правових актів, що регламентують права громадян, права та обов'язки працівників поліції, відповідальність за порушення законодавства організаторів та учасників заходу.

2. Виконавчий етап, який починається з моменту початку несення служби з охорони громадського порядку на закріпленій за нарядами території й триває до закінчення проведення масового заходу.

Під час проведення масового заходу працівники поліції мають забезпечити:

- недопущення проходу до місця заходів осіб, які перебувають у стані сп'яніння, мають предмети, які можна використати для завдання тілесних ушкоджень;
- безперешкодний прохід місцевих жителів до своїх помешкань, а працівників установ, підприємств, організацій – до місця роботи;
- проїзд (відведення проїзду) автотранспорту;
- охорону важливих об'єктів, розташованих поблизу проведення заходу;
- поступову (планомірну) евакуацію визначеними шляхами учасників та глядачів заходу після його завершення, організовану посадку та безпечний проїзд комунальним транспортом.

Під час здійснення піших походів учасниками масових заходів працівники поліції мають передбачити:

- завчасне відведення транспорту від маршруту проведення заходу;
- можливість зміни руху учасниками заходу від раніше визначеного маршруту;
- можливість блокування проїжджої частини вулиць.

Під час проведення масового заходу працівники поліції зобов'язані:

- знати та виконувати поставлені завдання;
- виявляти виняткову вираженість та витримку під час несення служби, у різних ситуаціях діяти спокійно й упевнено, особливо під час припинення порушення громадського порядку;
- знаходитись у визначеному місці та без дозволу не залишати довірену ділянку служби;
- виводити з місця проведення масового заходу осіб, які перебувають у стані сп'яніння, та інших правопорушників;
- у разі виявлення обставин, які ускладнюють проведення заходу або забезпечення громадського порядку, терміново доповісти керівникові, відповідальному за охорону громадського порядку;
- у разі проведення масового заходу з недотриманням вимог чинного законодавства інформувати про початок, кількість учасників та обставини проведення цього заходу оперативного чергового органу територіальних підрозділів поліції, на території якого проводиться захід;
- затримувати осіб, які мають при собі предмети, що можуть бути використані для нанесення тілесних ушкоджень та в якості зброї.

3. Заклучний етап, який починається з моменту закінчення масового заходу й триває до здійснення доповіді вище підпорядкованому керівництву про результати забезпечення охорони громадського порядку.

На цьому етапі органи Національної поліції України вживають таких заходів:

- знімають введені режимні обмеження;
- відновлюють роботу транспорту, руху на окремих ділянках місцевості;
- згортають сили й засоби;
- підбивають підсумки несення служби з охорони громадського порядку під час проведення масового заходу;
- упродовж однієї години після закінчення масового заходу доповідають керівництву відділів, відділень поліції ГУНП про результати забезпечення охорони громадського порядку.

Проведення масового заходу та акції повинно бути припинено в разі виявлення таких обставин:

- проведення масового заходу без сповіщення місцевих органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування (недотримання вимог статті 39 Конституції України; порушення порядку організації й проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій тягне за собою відповідальність, передбачену статтею 185-1 КУпАП; заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку, тягнуть за собою відповідальність, передбачену статтею 295 КК України);
- у разі наявності в діях учасників масового заходу ознак складу будь-якого злочину працівники поліції повинні доступним способом – голосом, зокрема з використанням звукопідсилювальної апаратури, плакатів тощо попередити присутніх про наявність у їх діях ознак відповідного злочину та зажадати припинення злочинних дій.

Охорона громадського порядку та безпеки під час проведення масового заходу здійснюється за допомогою звичайних і спеціальних нарядів. До звичайних нарядів уналежнюють пости, патрулі, автопатрулі, патрульні групи; до спеціальних – поліцейські ланцюги (коридори), групи супроводження, наряди, які несуть службу на постах спостереження, резерв, групи застосування спеціальних засобів. Крім зазначених нарядів, із метою посилення ланцюжків на найбільш небезпечних напрямках оточення можуть встановлюватися загорождення із спеціальних бар'єрів, автомобілів і військової техніки.

Тактика діяльності, завдання та основні функції нарядів органів поліції справ в умовах проведення масових заходів найбільш повно визначені в Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності.

§ 5. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПРИ ВИНИКНЕННІ ГРУПОВИХ ПОРУШЕНЬ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Групові порушення громадського порядку – це порушення громадського порядку двома і більше особами з явною непокорю законним вимогам представників влади.

Масові заворушення посягають на громадську безпеку та громадський порядок. Масовими заворушеннями вважають порушення громадського порядку невизначеною кількістю людей – натовпом.

Масові заворушення – це дії натовпу людей, що супроводжуються вчиненням насильства, погромів, підпалів, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади, та інші дії руйнівного характеру із застосуванням зброї або інших предметів, які використовують як зброю.

Масові заворушення можуть виникнути в одному чи декількох містах, районах, населених пунктах одночасно чи послідовно на території держави, області, в окремих місцевостях, на промислових об'єктах, об'єктах залізничного, повітряного й водного транспорту тощо.

Завдання Національної поліції України при виникненні масових заворушень та групових порушень громадського порядку:

- своєчасне виявлення ознак соціальної напруги, яка може спричинити масові безладдя;
- розробка й корегування спеціальних планів щодо припинення зазначених явищ;
- створення умов для припинення групових порушень та масових заворушень;
- виявлення організаторів, підбурювачів, виконавців протиправних дій;
- посилення охорони особливо важливих об'єктів.

Динаміка розвитку групових порушень громадського порядку охоплює три взаємопов'язаних етапи:

- початковий;
- активний;
- заключний.

На **початковому етапі** групових порушень громадського порядку **працівники органів поліції зобов'язані:**

- оцінити обстановку подій, ступінь їхньої небезпеки, доповісти інформацію в чергову частину територіального органу поліції;
- вимагати від організаторів заходу чи акції негайного припинення правопорушень їхніми учасниками, попередити про відповідальність за їх вчинення та про можливе застосування сили й спеціальних засобів;
- зробити попередження вголос, а при значній відстані або зверненні до великої групи людей – через гучномовці, не менш двох разів із наданням часу, достатнього для припинення правопорушення (одночасно організують і проводять документування протиправних дій учасників заходу).

Під час **активного етапу** групових порушень громадського порядку **працівники НПУ зобов'язані:**

- здійснити негайне блокування місця події, вимагати від учасників порушень їх припинення, попередити про застосування сили та спеціальних засобів, а в разі невиконання вимог – із застосуванням спеціальних засобів ужити заходів щодо припинення групових порушень громадського порядку шляхом поділу натовпу на дрібні групи та їх розсіювання, відокремлення та затримання активних учасників;
- у разі неможливості припинення групових порушень наявними силами, викликати додаткові сили (резерв), продовжуючи блокувати територію, випускаючи за її межі громадян, які знаходилися там випадково, затримуючи підозрілих осіб;
- у разі прибуття додаткових сил провести повторну спробу припинення групових порушень громадського порядку та затримання правопорушників.

Під час **заклучного етапу** групових порушень громадського порядку **працівники НПУ зобов'язані:**

- після припинення порушень слідчо-оперативною групою здійснити огляд місця події з метою виявлення речових доказів, установлення свідків, правопорушників, які втекли, тощо;
- за заздальгідь визначеними маршрутами провести відвід автотранспорту та громадян від місця групових порушень;
- дотримуватися заходів особистої безпеки, виявляти обережність і пересторогу, ураховувати можливу негативну реакцію присутніх громадян, щоб своїми діями не викликати ускладнення ситуації;
- виявлених та затриманих організаторів й активних учасників групових порушень громадського порядку негайно відправити до територіального органу поліції;
- у ситуаціях, коли негайне їх затримання неможливе або небажане, обмежитися встановленням їх особи для подальшого затримання.

Для припинення масових заворушень органи НПУ проводять спецоперації, які затверджені положенням «Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів» наказ МВС України від 23 серпня 2018 року № 706.

§ 6. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних утрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства й передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню

та органам місцевого самоврядування відповідно до законодавства повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень⁷⁶.

Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій – комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо

⁷⁶ Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року № 1550-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 23. Ст. 176.

можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання в надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків

Зона надзвичайної ситуації – окрема територія, акваторія, де стала надзвичайна ситуація⁷⁷.

Завдання, що покладають на органи НПУ при введенні надзвичайного стану або виникненні надзвичайних ситуацій, залежать від кожного конкретного випадку й обумовлені низкою чинників.

У загальному вигляді до завдань органів НПУ при виникненні надзвичайних ситуацій, а також уведенні надзвичайного стану належать:

1. Забезпечення громадського порядку й громадської безпеки, безпеки дорожнього руху.
2. Забезпечення охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян.
3. Організація охорони державної та особистої власності громадян, що залишилися без нагляду.
4. Забезпечення охорони режимно-обмежувальних і карантинних зон в осередках радіоактивного, хімічного, бактеріологічного (біологічного) зараження, а також під час їх ліквідації.
5. Участь у проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт:
 - розвідка районів, зон, ділянок, об'єктів проведення робіт із ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;
 - ліквідація або мінімізація впливу небезпечних чинників, які виникли внаслідок надзвичайної ситуації;
 - пошук та рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги і транспортування до закладів охорони здоров'я;
 - евакуація або відселення постраждалих;
 - надання відповідними підрозділами Міністерства внутрішніх справ України дозволу на пересування автомобільними дорогами великогабаритних та великовагових транспортних засобів до місця проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних

робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та у зворотному напрямі;

- проведення інших робіт та заходів залежно від характеру та виду надзвичайної ситуації.
6. Надання допомоги органам виконавчої влади, місцевого самоврядування, посадовим особам щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.
 7. Ведення адресно-довідкової роботи та обліку втрат серед населення в разі виникнення надзвичайної ситуації.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Адміністративно-правова діяльність поліції в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку та правове регулювання діяльності органів Національної поліції України в умовах, що ускладнюють оперативну обстановку.
2. Поняття, види посиленого варіанта службової діяльності в Національній поліції.
3. Поняття та види поліцейських операцій.
4. Діяльність Національної поліції України при проведенні масових заходів.
5. Діяльність Національної поліції України при виникненні групових порушень громадського порядку та масових заворушень.
6. Діяльність Національної поліції України в разі виникнення надзвичайних ситуацій.

⁷⁷ Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 34–35. Ст. 458.

ГЛОСАРІЙ

А

Адміністративне затримання – це короткочасне обмеження свободи фізичної особи, яке може бути застосоване у виняткових випадках, якщо це необхідно для забезпечення правильного й своєчасного розгляду справи про адміністративне правопорушення, виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Адміністративне розслідування – це сукупність процесуальних дій, необхідних для отримання додаткових відомостей і матеріалів із метою правильного прийняття рішення про порушення справи, про адміністративне правопорушення.

Адміністративний примус Національної поліції – це застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають в їхньому підпорядкуванні, незалежно від волі й бажання останніх, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного та іншого характеру з метою охорони суспільних відносин, що виникають у сфері державного управління шляхом попередження й припинення правопорушень, покарання за їх вчинення.

Адміністративно-попереджувальні (запобіжні) заходи – комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного та іншого характеру, які дозволяють виявляти й не допускати правопорушення, забезпечувати громадський порядок і громадську безпеку за різних надзвичайних обставин.

Адміністративно-правовий статус працівника Національної поліції – це регламентована нормами адміністративного законодавства система складових елементів, що визначають правове становище працівника поліції в правовідносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, фізичними та юридичними особами, а також з іншими поліцейськими при виконанні посадових обов'язків, що характеризує його як суб'єкта державно-владних повноважень.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції (у вузькому розумінні) – це врегульована нормами адміністративного права діяльність щодо розгляду та вирішення по суті підвідомчих їм справ про адміністративні правопорушення.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції (у широкому розумінні) – це врегульована нормами матеріально-го й процесуального адміністративного права виконавчо-розпорядча діяльність органів внутрішніх справ із вирішення адміністративно-правових спорів, розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Акти управління Національної поліції – це правова форма виконавчо-розпорядчої діяльності Національної поліції, яка являє собою односторонні владні приписи, що спрямовані на встановлення, зміну й припинення конкретних правових відносин або містять обов'язкові для підпорядкованих осіб і підрозділів правила (норми) з метою виконання завдань поліції.

Г

Гарантії адміністративно-правового статусу працівників поліції – це закріплена в законодавстві система засобів адміністративно-правового впливу із забезпечення діяльності поліцейських, яка забезпечує реалізацію ними своїх прав і обов'язків.

Громадський контроль в адміністративній діяльності Національної поліції – це діяльність органів місцевого самоврядування, політичних партій, громадських та профспілкових організацій, засобів масової інформації, а також окремих громадян та їх об'єднань, спрямована на виявлення й усунення недоліків в адміністративній діяльності Національної поліції (без права безпосереднього втручання до неї).

Групові порушення громадського порядку – це порушення громадського порядку двома й більше особами з явною непокорою законним вимогам представників влади.

Д

Демократичний цивільний контроль – це комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення

верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки й оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України.

Дисципліна в Національній поліції України – це свідоме дотримання встановлених правовими та іншими соціальними нормами правил поведінки працівниками Національної поліції в державному і суспільному житті.

Дисциплінарне провадження – це врегульована нормами адміністративного права діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на розгляд і вирішення індивідуально-конкретних справ, які виникають у зв'язку з наявністю підстав для застосування щодо певних осіб заходів дисциплінарного впливу.

Договір в адміністративній діяльності Національної поліції – це добровільна угода двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один з яких наділений владними або делегованими повноваженнями в правоохоронній сфері.

Дозвільна система – це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку й використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян.

Докази у справі про адміністративне правопорушення – це фактичні дані, що мають доказове значення, отримані в установленому законом порядку, уповноваженим на те органом (посадовою особою) Національної поліції і мають належне процесуальне оформлення, на підставі яких орган (посадова особа), що здійснює провадження по справі, установлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність особи в його вчиненні, інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Доказування – це заснований на адміністративно-процесуальних нормах процес збирання, закріплення, дослідження й оцінки уповноваженими на те органами і посадовими особами Національної поліції фактичних даних, необхідних для встановлення істини у справі про

адміністративне правопорушення й вирішення завдань адміністративно-деліктного провадження.

Доставлення – це примусове супроводження фізичної особи з метою складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості його складання на місці виявлення адміністративного правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим.

Е

Експерт у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення – це особа, яка має необхідні знання, та якій в порядку, установленому законодавством, доручається дати висновок із питань, що виникають під час провадження у справі про адміністративне правопорушення і стосуються спеціальних знань цієї особи шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі.

З

Законність – це комплексне політико-правове явище, яке характеризується неухильним дотриманням вимог чинного законодавства всіма суб'єктами права.

Законність у Національній поліції України – це суворе й неухильне дотримання, виконання і застосування працівниками Національної поліції вимог чинного законодавства при виконанні поставлених перед ними завдань.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій – комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання в надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків.

Заходи адміністративного припинення – це передбачені законом засоби впливу, спрямовані на примусове переривання (припинення) діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення, а

в окремих випадках – і кримінально-правовий характер, недопущення шкідливих наслідків протиправної поведінки, забезпечення провадження в справі про адміністративне правопорушення і притягнення винного до адміністративної, а у виняткових випадках – до кримінальної відповідальності.

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення – це передбачені адміністративно-процесуальним законодавством процесуальні засоби державно-правового примусу, що застосовуються уповноваженими на те органами (посадовими особами), які здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, у чітко визначеному законом порядку, стосовно осіб, які залучаються до адміністративно-процесуальної діяльності для запобігання та припинення їх неправомірних дій, забезпечення виявлення та закріплення доказів, створення інших умов для об'єктивного розгляду адміністративних справ із метою досягнення дієвості адміністративної відповідальності.

Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

Зона надзвичайної ситуації – окрема територія, акваторія, де сталася надзвичайна ситуація.

К

Конвойний наряд – озброєний наряд поліції, призначений для доставлення та охорони затриманих і взятих під варту осіб.

Конвойні підрозділи – це спеціально створені підрозділи Національної поліції, що виконують завдання з конвоювання затриманих і взятих під варту осіб у порядку, установленому МВС України.

Конвоювання – це доставлення, переміщення (супровід) затриманих і взятих під варту осіб під охороною конвойного наряду.

Контракт про проходження служби в поліції – це письмовий договір, що укладається між громадянином України та державою, від

імені якої виступає поліція, для визначення правових відносин між сторонами.

Контроль в адміністративній діяльності Національної поліції – це спосіб забезпечення дисципліни і законності, який є системою спостереження, вивчення, перевірки й оцінки оперативно-службової діяльності Національної поліції.

Кримінальна поліція – сукупність підрозділів Національної поліції, що забезпечують протидію злочинності, захист прав та свобод, інтересів суспільства і держави, діяльність яких спрямована на документування протиправних діянь окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. Зазначені підрозділи переважно реалізують оперативно-розшукову поліцейську діяльність.

М

Масові заворушення – це дії натовпу людей, що супроводжуються вчиненням насильства, погромів, підпалів, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади, та інші дії руйнівного характеру із застосуванням зброї або інших предметів, які використовуються як зброя.

Масові заходи – це заходи громадсько-політичного, релігійного, спортивного, культурно-видовищного характеру за участі значної кількості громадян, що проводяться з нагоди відзначення офіційних (державних), професійних, релігійних свят, пам'ятних дат, а також за ініціативи політичних партій, рухів, громадських об'єднань, релігійних конфесій, громад, окремих громадян, спортивних організацій, закладів культури тощо.

Матеріальна відповідальність поліцейських – це вид юридичної відповідальності, що полягає в обов'язку поліцейських покрити повністю або частково пряму дійсну шкоду, яку було завдано з їх вини шляхом знищення, пошкодження, створення нестачі, розкрадання або незаконного використання ввіреного їм майна під час виконання службових обов'язків, а також додаткове стягнення в дохід держави як санкція за протиправні дії в разі застосування підвищеної матеріальної відповідальності.

Методи адміністративної діяльності Національної поліції – це сукупність способів, засобів адміністративно-правового впливу, що

застосовуються органами Національної поліції з метою практичної реалізації покладених на них завдань і функцій.

Н

Навчальна дисципліна «Поліцейська діяльність» – це система знань про врегульовану нормами права, виконавчо-розпорядчу діяльність органів і підрозділів Національної поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства й передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до Кодексу Цивільного захисту України.

Національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку.

О

Органи досудового розслідування – сукупність слідчих підрозділів та підрозділів дізнання Національної поліції, уповноважені особи інших підрозділів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кримінальним процесуальним кодексом України, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень (злочинів та проступків).

Особливі умови – це обстановка, обумовлена надзвичайними природними й соціально-біологічними явищами, яка спричиняє встановлення спеціального правового режиму, характеризується введенням у дію заходів, які посилюють повноваження органів державної влади, із метою відновлення й підтримання належного порядку суспільного життя, захисту населення його здоров'я, охорони власності, надання допомоги потерпілим і забезпечення переходу до нормального функціонування державних органів і громадських організацій.

П

Патрульна поліція України – це структурний підрозділ Національної поліції України, який служить суспільству шляхом забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави.

Перекладач – це особа, що вільно володіє мовою, якою здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми.

Переконання – це метод адміністративної діяльності Національної поліції, що реалізується через вплив на свідомість і волю осіб, із метою формування в них позиції добровільного дотримання ними норм права.

Підрозділи ювенальної превенції – це спеціально створені підрозділи поліції у структурі підрозділів превентивної діяльності, основним призначенням яких є надання поліцейських послуг у дитячому середовищі, зокрема щодо профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей, попередження й припинення

правопорушень дітьми та щодо дітей, охорони їх прав і свобод, надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги дітям, їхнім батькам та законним представникам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Поверхнева перевірка – це здійснення візуального огляду особи, проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу.

Поліцейська діяльність – це врегульована нормами права специфічна державно-владна діяльність спеціально уповноваженого органу виконавчої влади – Національної поліції України, метою якої є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Поліцейський – громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права й свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

Поліція охорони – міжрегіональні структурні підрозділи Національної поліції України, які надають на договірних засадах повний комплекс послуг з охорони об'єктів усіх форм власності та забезпечення особистої безпеки громадян, а їх діяльність утримується за рахунок коштів від такої діяльності.

Посилений варіант службової діяльності – комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських із метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами й засобами, що безпосередньо залучені до забезпечення публічної безпеки й порядку в повсякденному режимі несення служби, їх виконати неможливо.

Принципи адміністративної діяльності Національної поліції – це ідеї, основні положення, якими вони керуються під час виконання службових обов'язків.

Провадження за зверненнями громадян в Національній поліції – це врегульована адміністративно-правовими нормами діяльність уповноважених на те органів Національної поліції, їх посадових осіб, у процесі якої здійснюється низка послідовних дій, спрямованих на розгляд пропозицій, заяв та скарг громадян, у результаті чого реалізуються їхні права, свободи та законні інтереси.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення (як вид процесуальної діяльності) – це врегульований адміністративно-процесуальними нормами порядок здійснення дій учасників адміністративно-юрисдикційних правовідносин у зв'язку з реалізацією завдань щодо своєчасного, усебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності із законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, вихованням громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення (як правовий інститут) – це сукупність адміністративно-процесуальних норм, що визначають порядок вирішення конкретних справ про адміністративні правопорушення.

Прокурорський нагляд – це специфічний вид діяльності органів прокуратури, який полягає в перевірці точного й неухильного виконання і застосування законів.

Пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, удосконалення правової основи державного й громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Проходження служби в органах Національної поліції – це система елементів, що складається з юридичних фактів, які спричиняють виникнення, зміну й припинення відносин суб'єкта з органами Національної поліції.

С

Система законодавства, що регулює поліцейську діяльність – це сукупність усіх чинних впорядкованих нормативно-правових актів у сфері діяльності Національної поліції України.

Скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Служба в органах поліції – це державна служба особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських із виконання покладених на поліцію повноважень.

Спеціальна поліція – це спеціально створені підрозділи для забезпечення публічної безпеки й порядку на об'єктах і територіях, які мають особливе значення або постраждали від стихійного лиха, екологічного забруднення, катастрофи.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (зокрема від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин.

Суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення – це особи, що потенційно мають право (можуть) бути учасниками провадження за наявності відповідних юридичних фактів.

У

Учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення – це особи, які реально беруть участь у провадженні по конкретній справі про адміністративне правопорушення.

Ф

Фізичний вплив – це застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників.

Форма адміністративної діяльності Національної поліції – це спосіб зовнішнього вираження її змісту, із метою реалізації поставлених завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Ц

Цивільно-правова відповідальність поліцейських – це вид юридичної відповідальності, що виникає в результаті завдання шкоди фізичній особі внаслідок незаконних діянь поліцейських та покладає на них обов'язок відшкодувати державі завдану шкоду в порядку регресу в разі встановлення в їхніх діяннях складу злочину за обвинувальним вироком суду стосовно них, який набрав законної сили.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЗЧИК

А	Д
Адміністративна поліцейська діяльність 19	Дисципліна в Національній поліції 88
Адміністративно-правовий статус працівника Національної поліції <ul style="list-style-type: none">- відповідальність 80- гарантії 55- обов'язки 54- повноваження 47- поняття 46	Дисциплінарне провадження 186
Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції <ul style="list-style-type: none">- визначення 127- особливості 127	Докази у справі про адміністративне правопорушення <ul style="list-style-type: none">- види 146- поняття 143
Адміністративний примус Національної поліції 119 <ul style="list-style-type: none">- адміністративно-попереджувальні заходи 122- заходи адміністративного припинення 123- заходи адміністративної відповідальності 124	Дозвільна система <ul style="list-style-type: none">- завдання 252- поняття 251
Атестування працівників Національної поліції 70	Договір в адміністративній діяльності поліції 116
	Домашнє насильство <ul style="list-style-type: none">- поняття 305- форми 308
	З
В	Завдання Національної поліції <ul style="list-style-type: none">- при виникненні надзвичайних ситуацій 344- при проведенні масових заходів 335- при виникненні групових порушень громадського порядку, масових заворушень 340
Види поліцейської діяльності 18	Законність в Національній поліції 87 <ul style="list-style-type: none">- контроль 89- нагляд 101- оскарження неправомірних дій працівників поліції 106
	Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення 149

К	П
Конвойні підрозділи <ul style="list-style-type: none">- завдання 296- поняття 296- система 296	Патрульна поліція <ul style="list-style-type: none">- завдання 281- поняття 278- система 283- структура 283
Контроль в поліцейській діяльності 89 <ul style="list-style-type: none">- державний контроль 90- громадський контроль 96	Переконання 117
Кримінальна поліція 34	Підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування <ul style="list-style-type: none">- завдання 203- поняття 192- система 196- структура 197
Кримінальна процесуальна поліцейська діяльність 20	Підрозділи превентивної діяльності <ul style="list-style-type: none">- завдання 236- поняття 235- система 238- структура 238
	Поліцейська діяльність <ul style="list-style-type: none">- види 18- риси 17- поняття 16- принципи 20
М	Поліцейський захід <ul style="list-style-type: none">- види 122- поняття 121
Методи адміністративної діяльності Національної поліції 117	Поліція особливого призначення 42
	Поліція охорони <ul style="list-style-type: none">- завдання 259- поняття 258- система 261- структура 262
Н	Провадження за зверненнями громадян в Національній поліції <ul style="list-style-type: none">- поняття 176- стадії 178
Навчальна дисципліна «Поліцейська діяльність» <ul style="list-style-type: none">- джерела 13- завдання 11- мета вивчення 11- поняття 10- система 12	Прокурорський нагляд за діяльністю поліції 101
Національна поліція <ul style="list-style-type: none">- поняття 28- система 28- структура 29	
О	
Оперативно-розшукова поліцейська діяльність 19	
Органи досудового розслідування <ul style="list-style-type: none">- завдання 40- поняття 39- система 39	

<p>С</p> <p>Система законодавства, що регулює поліцейську діяльність 22</p> <p>Служба в органах поліції</p> <ul style="list-style-type: none"> - добір 59 - звільнення 79 - переміщенні і просування 77 - поняття 57 <p>Спеціальна поліцейська діяльність 19</p> <p>Спеціальна поліція 42</p> <p>Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення 160</p>	<p>Ч</p> <p>Чергова служба</p> <ul style="list-style-type: none"> - завдання 216 - поняття 215 - система 216 <p>Ф</p> <p>Форми адміністративної діяльності Національної поліції 113</p> <ul style="list-style-type: none"> - неправові форми 113 - правові форми 114
---	---

ЛІТЕРАТУРА

Навчально-наукова література

1. Аброськін В. В. Діяльність Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки в умовах антитерористичної операції : навчальний посібник. Київ : ФОП Лопатіна О. О., 2019. 212 с.
2. Адміністративна діяльність Національної поліції : загальна частина : навчальний посібник / В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов, А. П. Сахно; за заг. ред. В. М. Бесчастного. Київ : Видавництво «Дакор», 2017. 248 с.
3. Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посібник / Кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, засл. юрист України В. А. Глуховець. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
4. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту / Калюк О. М., Константінов С. Ф., Куліков В. А. та ін.; за ред. Кулікова В. А. К.: «Освіта України», 2016. 230 с.
5. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнко. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.
6. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / Авт. кол. Київ : Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 196 с.
7. Алтуніна О. М. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування. Право і безпека. 2010. № 4 (36). URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_4/PB-4/PB-4_18.pdf.
8. Бесчастний В. М., Вітвіцький С. С., Семенишин М. О., Назимко Є. С., Гожій В. Д. Організаційно-правовий механізм протидії екстремізму в Україні: науково-практичний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2019. 154 с.
9. Бойко І. В. Основні види поліцейської діяльності в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. Том 1. С. 124.
10. Вітвіцький С. С. Контроль діяльності публічної адміністрації в Україні: теорія і практика: монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 368 с.
11. Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності публічної адміністрації: монографія. Маріуполь : ФОП Бірінцев О. О., 2018. 409 с.
12. Головков О. М. Адміністративна діяльність дільничних офіцерів поліції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Донецький юридичний інститут МВС України. Кривий Ріг, 2019. 227 с.
13. Гуржій Т. О. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : КНТ, Х. : Бурун і К, 2011. 680 с.

14. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні : адміністративно-павовий аспект : монографія. Харків, Дніпропетровськ : Панов, 2015. 316 с.

15. Косиця О. Поліцейська діяльність як наукова категорія. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1 (251). С. 133–137.

16. Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух та ін.; за ред. В. В. Коваленка. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

17. Лемеш Д. Л. Адміністративно-правовий статус працівників поліції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 202 с.

18. Науково-практичний коментар розділу IV «Повноваження поліції» та розділу V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» / Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, В. А. Глуховець та ін.; за заг. ред. Т. П. Мінки. Харків : Право, 2016. 178 с.

19. Панченко О. І. Цивільно-правова відповідальність поліцейських в Україні: автореф. дис.. канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2019. 22 с.

20. Поліцейська (адміністративна діяльність) : навчальний посібник / За ред. О. І. Безпалової. Харків, 2020. 396 с.

21. Семенишин М. О., Бесчастний В. М., Вітвіцький С. С., Малаховська І. Б., Назимко Є. С. Адміністративно-правове забезпечення захисту персональних даних в діяльності Національної поліції України: науково-практичний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2020. 176 с.

22. Семенишин М. О., Бесчастний В. М., Вітвіцький С. С., Ткаченко Р. О. Громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції України: науково-практичний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2020. 152 с.

Нормативно-правові акти

1. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю : постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 800. *Офіційний вісник України*. 2018. № 80. Ст. 2674.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122 (з наступними змінами та доповненнями).

3. Конституція України. Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141(з наступними змінами та доповненнями).

4. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01 грудня 1994 року № 264-94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. Ст. 455 (з наступними змінами та доповненнями).

5. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 988. *Офіційний вісник України*. 2015. № 96. Ст. 3281.

6. Про День Національної поліції України : Указ Президента України від 09 грудня 2015 року № 693/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Ст. 3390.

7. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50 (з наступними змінами та доповненнями).

8. Про дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15 березня 2018 року № № 2337-VIII. *Голос України*. 07.07.2018.

9. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст.2056 (з наступними змінами та доповненнями).

10. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

11. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07 липня 2017 року № 575. *Офіційний вісник України*. 2017. № 67. Ст. 2019.

12. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ МВС України від 28 липня 2017 року № 650. *Офіційний вісник України*. 2017. № 70. Ст. 2136.

13. Про затвердження Інструкції з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної поліції України : наказ МВС України від 23 травня 2017 року № 440. *Офіційний вісник України*. 2017. № 56. Ст. 1656.

14. Про затвердження Інструкції з організації планування в системі Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 24 грудня 2015 року № 202.

15. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 27 квітня 2020 року № 357. *Офіційний вісник України*. 2020. №41. Ст. 1345.

16. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19 грудня 2017 року № 1044. *Офіційний вісник України*. 2018. № 45. Ст. 1589.

17. Про затвердження Інструкції з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції : наказ МВС України від 30 січня 2017 року № 67. *Офіційний вісник України*. 2017. № 30. Ст. 907.

18. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ МВС України від 06 листопада 2015 року № 1376. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Ст. 3405.

19. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС України від 07 листопада 2015 року № 1395. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2964 (із змінами і доповненнями).

20. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі: наказ МВС України від 13 січня 2020 року № 13. *Офіційний вісник України*. 2020. № 12. Ст. 511.

21. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поведженні зі зброєю : наказ МВС України від 01 лютого 2016 року № 70. *Офіційний вісник України*. 2016. № 19. Ст. 775.

22. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України та дільничних офіцерів поліції Національної поліції України : наказ МВС України від 04 серпня 2017 року № 689. *Офіційний вісник України*. 2017. № 76. Ст. 2341.

23. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів : наказ МВС України від 21 серпня 1998 року № 622. *Офіційний вісник України*. 1998. № 42. С. 107.

24. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : наказ МВС України та МОЗ України від 09 листопада 2015 року № 1452/735. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2965

25. Про затвердження Інструкції про порядок дій органів (підрозділів) поліції в разі виявлення радіоактивних, хімічних та ядерних матеріалів або отримання інформації про порушення правил чи незаконне поведження з ними : наказ МВС України від 06 вересня 2017 року № 754. *Офіційний вісник України*. 2017. № 86. Ст. 2628.

26. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності : наказ МВС України від 10 грудня 2015 року №1560. *Офіційний вісник України*. 2016. № 6. Ст. 319.

27. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських : наказ МВС України 17 листопада 2015 року № 1465. *Офіційний вісник України*. 2015. № 90. Ст. 3073.

28. Про затвердження Інструкції про службові відрядження поліцейських у межах України : наказ МВС України від 02 серпня 2017 року № 672. *Офіційний вісник України*. 2017. № 72. Ст. 2218.

29. Про затвердження переліків судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких тимчасово здійснюється підрозділами Національної поліції та Національної гвардії: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2020 р. № 874. *Офіційний вісник України*. 2020. № 79. Ст. 2546.

30. Про затвердження Переліку посад молодшого та середнього складу поліції і відповідних їм граничних спеціальних звань : наказ Національної поліції України 04 грудня 2015 року № 142.

31. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України : наказ МВС України від 09 лютого 2016 року № 90. *Офіційний вісник України*. 2016. № 22. Ст. 864.

32. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції : наказ Національної поліції України від 06 листопада 2015 року № 73.

33. Про затвердження Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 27 листопада 2015 року № 123.

34. Про затвердження Положення про Національну поліцію : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. *Офіційний вісник України*. 2015. № 89. Ст. 2971.

35. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : наказ МВС України від 16 лютого 2016 року № 105. *Офіційний вісник України*. 2016. № 35. Ст. 1373.

36. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26 січня 2016 року №50. *Офіційний вісник України*. 2016. № 22. Ст. 861.

37. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 08 лютого 2019 року № 100. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 939.

38. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658. *Офіційний вісник України*. 2018. № 69. Ст. 2332.

39. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25 лютого 2019 року № 124. *Офіційний вісник України*. 2019. № 29. Ст. 1027.

40. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ МВС України від 01 серпня 2018 року № 654. *Офіційний вісник України*. 2018. № 69. Ст. 2341.

41. Про затвердження Порядку організації проведення профілактичних заходів : наказ Національної поліції України 27 грудня 2016 року № 1377.

42. Про затвердження Порядку організації роботи із депутатськими запитами та депутатськими зверненнями народних депутатів України в Національній поліції України : наказ МВС України від 15 лютого 2017 року № 119. *Офіційний вісник України*. 2017. №30. Ст. 909.

43. Про затвердження Порядку підготовки та видання наказів щодо проходження служби в поліції : наказ МВС України від 23 листопада 2016 року № 1235. *Офіційний вісник України*. 2017. №7. Ст. 209.

44. Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань : наказ МВС України від 12 березня 2016 року № 177. *Офіційний вісник України*. 2016. №30. Ст. 1227.

45. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13 березня 2019 року № 369/180. *Офіційний вісник України*. 2019. № 30. Ст. 1078.

46. Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції : наказ МВС України від 17 грудня 2015 року № 1583. *Офіційний вісник України*. 2016. № 9. Ст. 425.

47. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України : наказ МВС України від 15 листопада 2017 року № 930. *Офіційний вісник України*. 2018. № 8. Ст. 319.

48. Про затвердження Порядку складання Присяги працівниками Національної поліції : наказ МВС України від 09 листопада 2015 року № 1453. *Офіційний вісник України*. 2015. № 99. Ст. 3407.

49. Про затвердження Порядку спільних дій Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України під час проведення огляду місця пожежі, виявлення, припинення, попередження та розслідування кримінальних правопорушень та інших подій, пов'язаних з пожежами : наказ МВС України від 24 липня 2017 року № 621. *Офіційний вісник України*. 2017. №72. Ст. 2216.

50. Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або втрати працездатності поліцейського : наказ МВС України від 11 січня 2016 року № 4. *Офіційний вісник України*. 2016. № 13. Ст. 548.

51. Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських : наказ МВС України від 12 травня 2016 року № 377. *Офіційний вісник України*. 2016. № 47. Ст. 1713.

52. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ МВС України від 09 листопада 2016 року № 1179. *Офіційний вісник України*. 2017. № 2. Ст. 55.

53. Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських : наказ МВС України від 19 серпня 2017 року № 718. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. Ст. 2410.

54. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 654. *Офіційний вісник України*. 2018. № 69. Ст. 2331.

55. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 655. *Офіційний вісник України*. 2018. № 68. Ст. 2310.

56. Про затвердження Типової форми контракту про проходження служби в поліції та Порядку укладання контракту про проходження служби в поліції : наказ МВС України від 03 лютого 2017 року № 89. *Офіційний вісник України*. 2017. №20. Ст. 574.

57. Про заходи щодо укріплення службової дисципліни в органах та підрозділах Національної поліції України : наказ Національної поліції України 23 вересня 2016 року №920.

58. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 396/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256 (з наступними змінами та доповненнями).

59. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379 (з наступними змінами та доповненнями).

60. Про однострій поліцейських : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 року №823. *Офіційний вісник України*. 2015. № 83. – Ст. 2750.

61. Про організацію виготовлення та видачі службових посвідчень Національної поліції України : наказ МВС України від 26 квітня 2017 року № 347 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS26322.html

62. Про організацію видачі спеціальних жетонів поліцейським : наказ МВС України від 23 грудня 2015 року №1614. *Офіційний вісник України*. 2016. № 10. Ст. 459.

63. Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських : наказ МВС України від 25 грудня 2015 № 1631. *Офіційний вісник України*. 2016. № 6. Ст. 320.

64. Про організацію роботи із запитами на публічну інформацію в Національній поліції України : наказ МВС України від 07 лютого 2017 року № 95. *Офіційний вісник України*. 2017. № 30. Ст. 908.

65. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 2–3. Ст. 12 (з наступними змінами та доповненнями).

66. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про застосування поліцейського піклування: наказ МВС України від 12 жовтня 2020 року № 724. *Офіційний вісник України*. 2020. № 97. Ст. 3161.

67. Про утворення Національної поліції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2015 року №641. *Офіційний вісник України*. 2015. № 72. Ст. 2363.

68. Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 730. *Офіційний вісник України*. 2015. № 76. Ст. 2526.

69. Про затвердження Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26 травня 2015 року №613/785/5/30/29/67/68. *Офіційний вісник України*. 2015. № 49. Ст. 1589.

70. Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності : постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 937. *Офіційний вісник України*. 2015. № 92. Ст. 3134.

71. Про затвердження Положення про Департамент поліції охорони : наказ Національної поліції України від 06 листопада 2015 року № 43.

72. Про організацію охорони майна фізичних і юридичних осіб органами та підрозділами поліції охорони за допомогою засобів охоронного призначення : наказ МВС України від 23 червня 2017 року № 533. *Офіційний вісник України*. 2017. № 66. Ст. 1966.

73. Про організацію службової діяльності поліції охорони з питань забезпечення фізичної охорони об'єктів : наказ МВС України від 07 липня 2017 року № 577. *Офіційний вісник України*. 2017. № 69. Ст. 2088.

74. Про затвердження Положення про дозвільну систему : постанова КМУ від 12 жовтня 1992 р. №576. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-%D0%BF#Text>

75. Про дорожній рух: Закон України від 30.06.1993 року № 3353-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 31. Ст. 338.

76. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 06.04.2000 № 1644-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 28. Ст. 222.

77. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 №2344-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 22. Ст. 105

78. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.08.2018 № 656. *Офіційний вісник України*. 2018. № 76. Ст. 2560.

79. Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту: постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 року № 176. *Офіційний вісник України*. 1997. № 8. Том 2. С. 142.

80. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань безпеки автомобільних перевезень : наказ Міністерства транспорту України від 19 вересня 2003 року № 111.

81. Про заходи щодо збереження автомобільних доріг загального користування : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2007 року № 879. *Офіційний вісник України*. 2007. № 48. Ст. 1978.

82. Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2017 року № 833. *Офіційний вісник України*. 2017. № 92. Ст. 2800.

83. Про затвердження Порядку проведення обов'язкового технічного контролю та обсягів перевірки технічного стану транспортних засобів, технічного опису та зразка протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу: постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2012 року № 137. *Офіційний вісник України*. 2012. № 16. Ст. 581.

84. Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів: постанова Кабінету Міністрів України від 07 вересня 1998 року № 1388. *Офіційний вісник України*. 1998. № 36. Ст. 1327.

85. Про затвердження Порядку формування загальнодержавної бази даних про результати обов'язкового технічного контролю транспортних засобів, доступу до неї та встановлення розміру плати за надання таких послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2012 року № 512. *Офіційний вісник України*. 2012. № 44. Ст. 1700.

86. Про автомобільні дороги : Закон України від 08 вересня 2005 року № 2862-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 51. Ст. 556.

87. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306. *Офіційний вісник України*. 2001. № 41. Ст. 1852.

88. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю на автомобільному транспорті : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 р. № 1567. *Офіційний вісник України*. 2006. № 45. Ст. 3011.

89. Про затвердження Порядку надання домедичної допомоги постраждалим при дорожньо-транспортних пригодах : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16 червня 2014 року № 398. *Офіційний вісник України*. 2014. № 59. Ст. 1621.

90. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 1. Ст.1.

91. Про затвердження Інструкції про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї : наказ МВС України від 31 травня 1993 року № 314.

92. Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії: постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1993 року № 706.

93. Про заходи щодо виконання постанови Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1993 року № 706 «Про затвердження Положення про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії» : наказ МВС України від 18 жовтня 1993 року № 642.

94. Про затвердження Інструкції з організації конвоювання та тримання в судах обвинувачених (підсудних), засуджених за вимогою судів : наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Верховного суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Державної судової адміністрації України, Генеральної прокуратури України від 26 травня 2015 року №613/785/5/30/29/67/68. *Офіційний вісник України*. 2015. № 49. Ст. 1589.

95. Про затвердження Інструкції з організації конвоювання затриманих і взятих під варту осіб в органах внутрішніх справ України : наказ МВС України від 20 січня 2005 року № 60 ДСК.

96. Про затвердження Інструкції про порядок і тактики дій при веденні плану «Перехват» : наказ МВС України від 2 лютого 2013 року № 141 дск.

97. Про затвердження Настанови про дії органів, підрозділів внутрішніх справ, з'єднань, військових частин внутрішніх військ, вищих навчальних закладів МВС України з ліквідації масових заворушень : наказ МВС України від 11 листопада 2003 року № 1345 дск.

98. Про затвердження Інструкції про організацію та порядок проведення поліцейських операцій з розшуку і затримання озброєних та інших осіб, які вчинили суспільно-небезпечне діяння : наказ МВС України від 09 жовтня 2017 року № 841дск.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Вітвіцький Сергій Сергійович – ректор Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Тулінов Валентин Сергійович – декан факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Мердова Ольга Миколаївна – завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Веселов Микола Юрійович – професор кафедри державно-правових дисциплін факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Буга Ганна Сергіївна – доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент.

Шульга Марина Вікторівна – викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор філософії.

Хозлу Іван Костянтинович – викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ.

Масленікова Катерина Георгіївна – викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2 Донецького державного університету внутрішніх справ.

Удалова Неждана Михайлівна – викладач кафедри правоохоронної діяльності та поліцейської факультету № 1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ.

Навчальне видання

ПОЛІЦЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПІДРУЧНИК

*За загальною редакцією
професора С. С. Вітвіцького*

*Підготовлено до друку ВД «Дакор»
Друкується в авторській редакції*

Підписано до друку __.__.__. Гарнітура Cambria. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 17,71. Обкл.-вид. арк. 16,47. Наклад __ прим.

ТОВ «ВД «Дакор»

Свід. ДК № 4349 від 05.07.2012

☎ (044) 461-85-06; ✉ vd_dakor@ukr.net 🌐 www.dakor.kiev.ua

📍 04655, м. Київ, просп. Степана Бандери, 8